

Bijlage bij Statenbrief – zaaknummer 2015-010303

Najaarsnota 2015

Provincie Gelderland

Bezoekadres: Markt 11, 6811 CG ARNHEM
Postadres: Postbus 9090, 6800 GX ARNHEM
Telefoon: (026) 359 91 11
Fax: (026) 359 94 80
E-mail: post@gelderland.nl
Website: www.Gelderland.nl

Inhoudsopgave

Inleiding Najaarsnota	1
Beleidsmatige en financiële actualisatie	2
Inleiding beleidsmatige en financiële actualisatie	2
Beleidsmatige actualisatie	2
Financiële actualisatie	3
Ontwikkelingen begroting 2015	6
Inleiding ontwikkelingen begroting 2015	6
Moties en toezeggingen	6
Kerntaken	7
1) Duurzame ruimtelijke ontwikkeling en waterbeheer	11
2) Milieu, energie en klimaat	15
3) Vitaal platteland, natuurbeheer en ontwikkeling natuurgebieden	20
4) Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer	25
5) Regionale economie	29
6) Cultuur en erfgoed	33
7) Kwaliteit van het openbaar bestuur	36
8) Mens en middelen	39
9) Algemene dekkingsmiddelen en overige	42
Overige onderwerpen	45
Inleiding overige onderwerpen	45
Ontwikkeling EMU saldo	45
Ontwikkeling Robuuste Investeringsimpuls	48
Subsidiegrondslagen	54
Afronding Stad en Regio	62
Transitie Dienst Landelijk Gebied	63
Overdracht mobiliteitstaken Stadsregio Arnhem- Nijmegen	65
Normenkader accountantscontrole	67
Aanpassing tarieventabel provincie Gelderland 2015	68
Evaluatie clusterorganisaties Economie	69
Overige	70
Bijlage 1) Was / wordt tabel t.b.v. herinrichting begroting 2015 naar kerntaken	78
Bijlage 2) Overzicht regelgeving met financiële relevantie 2015	84
Bijlage 3) Voortgang en wijzigingen Stad en Regio	90
Bijlage 4) Vergelijking financiering clusterorganisaties	128
Bijlage 5) Evaluatie organiserend vermogen	190

Inleiding Najaarsnota

Hierbij ontvangt u de najaarsnota 2015. De najaarsnota handelt enkel over het lopende begrotingsjaar.

Zoals wij reeds in de voorjaarsnota 2015 ([PS2015-393](#)) hebben aangegeven stellen wij uw Staten voor om in deze najaarsnota de structuur van de begroting om te zetten naar de kerntaken van het coalitieakkoord "Ruimte voor Gelderland". In de beleidsmatige actualisatie vindt u hiervoor een toelichting incl. de was/wordt tabellen waaruit blijkt hoe inhoud en middelen van de 'oude' Statenprogramma's verschuiven naar de 'nieuwe' indeling van de kerntaken. Bij de herinrichting wordt nog geen rekening gehouden met de nieuwe opgaven die volgens uit het coalitieakkoord. De nieuwe opgaven worden geïmplementeerd vanaf de begroting 2016.

Vervolgens hebben wij op basis van actuele inzichten beleidsmatige- en financiële mutaties voor de verschillende kerntaken opgenomen.

Tenslotte bevat de Najaarsnota een aantal overige onderwerpen om uw Staten te informeren of te laten besluiten. Hieronder vallen een aantal voorstellen om begrotingssubsidies te verlenen.

Ter informatie hebben wij hieronder voor het kalenderjaar 2015 de verschillende planning en control momenten voor 2015 weergegeven. Naast de genoemde bijstellingen van de Begroting 2015 in juli, oktober en december kunnen gedurende het jaar ook Begrotingswijzigingen bij overige Statenvoorstellen worden voorgesteld. De momenten in juli, oktober en december worden echter gebruikt om de Begroting integraal te herijken.

Kalenderjaar 2015				
	Statenvergaderingen mei / juli 2015	Statenvergadering oktober 2015	Statenvergadering november 2015	Statenvergadering december 2015
Begrotingsjaar 2014	Jaarstukken 2014 (PS mei)			
Begrotingsjaar 2015	Bijstelling Begroting 2015 Weergave in: deel 'Ontwikkelingen begroting 2015' Voorjaarsnota (PS juli)	Bijstelling Begroting 2015 Weergave in: Najaarsnota 2015		Bijstelling Begroting 2015 Weergave in: Slotwijziging 2015
Begrotingsjaar 2016	Vooruitblik 2016-2019 Weergave in: deel 'Voortuitblik 2016-2019' Voorjaarsnota (PS juli)		Begroting 2016	

Beleidsmatige en financiële actualisatie

Inleiding beleidsmatige en financiële actualisatie

In dit hoofdstuk nemen wij voor uw Staten onderwerpen op die beleidsmatig van inhoud zijn en een toelichting behoeven. Tevens bevat dit hoofdstuk de financiële actualisatie van onze begroting.

Beleidsmatige actualisatie

Herinrichting begroting naar kerntaken

In de Voorjaarsnota 2015 hebben wij aangegeven dat wij uw Staten in deze Najaarsnota voorstellen om de structuur van de begroting te wijzigen naar de nieuwe indeling van de kerntaken uit het coalitieakkoord "Ruimte voor Gelderland" en in dit hoofdstuk en in bijlage 1 geven wij invulling aan deze toezegging. De basis van de herinrichting is de eindstand van de voorjaarsnota plus de begrotingswijziging die behoort bij het stuk "Statenbrief Steengoed benutten korte termijn (PS2015-398)". Dit geldt zowel voor de plandoelen als de middelen. Vervolgens vindt u in het hoofdstuk 'ontwikkelingen begroting 2015' voor zowel kerntaak 1) Duurzame ruimtelijke ontwikkeling en waterbeheer als kerntaak 3) Vitaal platteland een wijzigingsvoorstel van de plandoelen. In de begroting 2016 stellen wij u een nieuwe set plandoelen voor.

Zoals wij in de Voorjaarsnota 2015 ook reeds aangaven is het coalitieakkoord opgebouwd uit kerntaken. Dit vinden wij herkenbaar en helder richting onze partners. Het geeft tevens een afbakening en maakt duidelijk dat bepaalde taken niet meer tot ons domein behoren. De kerntaken staan niet los van elkaar, maar zijn onderling met elkaar verbonden. De gebiedsopgaven worden gevoed vanuit de kerntaken en dat maakt de relatie met kerntaken cruciaal. De komende jaren willen wij zowel gaan sturen op de opgaven uit kerntaken als vanuit de gebieden.

Het herinrichten van de structuur in deze Najaarsnota heeft als voordeel dat we voor alle planning en control van zowel 2015 (deze Najaarsnota, de Slotwijziging en de Jaarstukken) als van 2016 (de Begroting 2016 en de Voorjaarsnota 2016) over gaan op de nieuwe structuur. Dit bevordert de transparantie t.o.v. de situatie dat wij voor de P&C documenten van 2015 de oude structuur zouden toepassen en voor de P&C documenten van 2016 de nieuwe. Juist in de komende periode lopen deze documenten door elkaar heen. Een element van de transparantie is dat we door het herinrichten in deze Najaarsnota vergelijkende cijfers in de Begroting 2016 kunnen weergeven.

Conform het besluit van uw Staten omtrent de indeling van de reservepostie muteren de 'oude' programmareserves automatisch mee in de nieuwe structuur en worden zij 'kerntaakreserves'.

Aangezien de boekhoudkundige voorschriften t.a.v. de herinrichting voor ons nog niet geheel helder waren hebben we onze werkwijze getoetst bij de commissie BBV. De commissie heeft laten weten dat ze akkoord is met onze aanpak.

Actualisatie Robuuste investeringsimpuls

In het hoofdstuk 'overige onderwerpen' hebben we -zoals gebruikelijk- de actualisatie van de Robuuste Investeringsimpuls opgenomen. Eén specifiek onderwerp willen we daaruit specifiek belichten en dat betreft de voortgang van het project Breedband Achterhoek

De voortgang van het project is gedurende de gehele RII periode meerdere malen aan de orde geweest. Het traject om Breedband in de buitengebieden van de Achterhoek te realiseren is een omvangrijk traject waar we tegen complexe vraagstukken aanlopen. Het realiseren van dit traject binnen de gestelde RII termijnen is al in een eerder stadium opgerekt, gezien de huidige ontwikkeling is volledige financiële realisatie in 2016 niet haalbaar. Aangezien realisatie van Breedband in alle witte gebieden van Gelderland een hoge prioriteit heeft in onze coalitieperiode stellen wij u voor om het project Breedband Achterhoek onverkort te continueren buiten de kaders van de RII en het te verbinden aan de ambitie omtrent Breedband zoals in het coalitieakkoord "Ruimte voor Gelderland" is aangegeven.

Dit houdt concreet in dat we de momenteel onbenutte middelen ad € 35 mln beschouwen als 'startkapitaal' c.q. onderdeel van de investeringsopgave Breedband ad. € 70 mln. Hiermee handelen wij conform de lijn die in de voorjaarsnota 2015 is ingezet met de 5% regeling voor Energietransitie en het impulsplan wonen.

Overigens is voor ons college de originele ambitie omtrent breedband in Gelderland nog steeds het uitgangspunt van handelen. Als dit tzt om een aanvullende dekking vraagt zullen wij daar met een voorstel aan uw Staten op terugkomen. Het voorstel zal gestand doen aan de ambitie zoals die in het coalitieakkoord "Ruimte voor Gelderland" is opgenomen.

Financiële actualisatie

Inleiding

De financiële positie van de provincie wordt bepaald door drie aspecten:

- a) Het Begrotingssaldo
- b) De vrije ruimte in de Algemene reserve
- c) De vrij programmeerbare ruimte in de reserve van kerntaak 9 Algemene dekkingsmiddelen en overige.

Hieronder wordt op deze drie aspecten nader ingegaan, waarbij de nadruk ligt op de ontwikkeling van het Begrotingssaldo.

Begrotingssaldo

Het begrotingssaldo is het verschil tussen de geraamde baten en geraamde lasten en daarmee geeft het een prognose van het jaarrekeningresultaat. Het begrotingssaldo is het geraamde overschot of tekort van enig jaar.

In de Voorjaarsnota 2015 is het begrotingssaldo in meerjarig kader voor de laatste maal geactualiseerd. In deze Najaarsnota actualiseren wij het begrotingssaldo omdat er t.o.v. de door uw Staten vastgestelde Voorjaarsnota 2015 nieuwe feiten voorhanden zijn die invloed hebben op de raming van het begrotingssaldo.

Wij geven, zoals gebruikelijk, het begrotingssaldo weer in miljoenen, afgerond op één decimaal. Hiermee bieden wij uw Staten op een inzichtelijke en globale wijze inzicht in de mutatie van onze financiële positie. De concrete bedragen zijn echter leidend, deze maken ook deel uit van de individuele kerntaken, zoals deze in het onderdeel "Ontwikkelingen begroting 2015" zijn weergegeven. In het besluit worden uw Staten expliciet gevraagd deze mutaties vast te stellen, door begrotingswijziging 15 vast te stellen.

Bedragen x € 1 mln.	2015	2016	2017	2018
Begrotingssaldo na Voorjaarsnota 2015	7,2	0,6	0,2	-2,1
1 Meicirculaire provinciefonds	-4,5	0,4	-1,4	-1,2
2 Leges	0,1			
3 Afroming begrotingssaldo 2015 naar reserve Algemene dekkingsmiddelen en overige	-2,7			
4 Afrondingen	-0,1		0,1	0,1
Begrotingssaldo na Najaarsnota 2015	0,0	1,0	-1,1	-3,2

Toelichting per onderdeel

1. Meicirculaire provinciefonds

In de meicirculaire van het provinciefonds is aangegeven dat wij in 2015 ca € 4,5 mln. minder baten ontvangen dan geraamd. De omvang van het provinciefonds is gekoppeld aan de netto-gecorrigeerde Rijksuitgaven en de verlaging van het fonds in 2015 vloeit deels voort uit onderbesteding (een lagere netto-gecorrigeerde Rijksuitgave) bij het Rijk.

2. Leges

In de Voorjaarsnota 2015 ([PS2015-393](#)) hebben uw Staten een nieuwe legesverordening vastgesteld. Zoals wij u daar hebben gemeld zouden wij de consequenties voor 2015 verwerken in de Najaarsnota. Op basis van de vastgestelde leges stellen wij onze opbrengsten voor 2015 per saldo naar boven bij met € 0,1 mln.

3. Afroming begrotingssaldo 2015 naar reserve Algemene dekkingsmiddelen en overige

Voor de jaarschijf 2015 romen wij het positieve begrotingssaldo van € 2,7 mln. af en brengen wij deze middelen naar de reserve van kerntaak 9 Algemene dekkingsmiddelen en overige. Het positieve begrotingssaldo betrekken we in de Begroting 2016 bij de verdeling van de meevallers/vrijval/aanpassing van de programma's over de diverse andere kerntaken.

4. Afrondingen

Bovenstaande mutaties voor jaarschijven worden afgerond op € 0,1 mln. Dit geeft in de presentatie en tellingen afrondingsverschillen. Om de tellingen aan te laten sluiten met de werkelijke saldo's corrigeren wij de presentatie voor een drietal jaren (2015, 2017 en 2018).

Algemene reserve

In de Algemene reserve houden wij enkel middelen aan als 'buffer' in het kader van het weerstandsvermogen. Hierin vindt geen mutatie plaats t.o.v. de Voorjaarsnota 2015.

De vrij programeerbare ruimte in de reserve van kerntaak 9 Algemene dekkingsmiddelen en overige

In kerntaak 9 Algemene Dekkingsmiddelen en overige verantwoorden wij de ontvangsten van het vermogensbeheer en het dividend. Vervolgens worden de middelen -n.a.v. voorstellen- verdeeld naar de verschillende kerntaakreserves en volgt de uitvoering in die betreffende kerntaken.

In de begroting 2016 betrekken wij de vrij programeerbare ruimte van deze kerntaakreserve bij de verdeling van middelen over de investeringsopgaven die voortvloeien uit het coalitieakkoord 'Ruimte voor Gelderland'.

Ontwikkelingen begroting 2015

Inleiding ontwikkelingen begroting 2015

Zoals ondermeer in de inleiding van deze Najaarsnota is aangegeven richt dit deel van deze Najaarsnota zich op het lopende Begrotingsjaar en dan met name de ontwikkelingen financieel gezien. Uit diverse onderwerpen vloeien mutaties van de Begroting voort, deze worden samen met de overige mutaties van de Begroting gepresenteerd in de afzonderlijke kerntaak hoofdstukken.

Maar allereerst hebben wij in dit onderdeel een reactie op een motie opgenomen.

Moties en toezeggingen

Moties en toezeggingen waarop wordt gereageerd

Uw Staten hebben in de vergadering van 8 juli motie 39: Steengoed benutten - CPO aangenomen. Hieronder reageren wij op de motie.

In dezelfde vergadering hebben wij een aantal toezeggingen geuit en conform de gebruikelijke werkwijze nemen wij in de begroting 2016 een lijst op met moties en toezeggingen en de stand van zaken daaromtrent.

Motie 39: Steengoed Benutten - CPO

U verzocht ons:

- De CPO regeling op te nemen in het programma Steengoed Benutten en
- Uw Staten hiervoor een voorstel te doen.

Reactie college:

Tijdens uw vergadering van 8 juli jl. is bij het agendapunt SteenGoed Benutten motie 39 aangenomen. Met deze motie verzoeken uw Staten de regeling Collectief Particulier Opdrachtgeverschap (CPO) te continueren.

Wij stellen u voor om een bedrag van € 300.000 beschikbaar te stellen vanuit het programma Steengoed Benutten zodat er per direct subsidieaanvragen op de bestaande CPO-regeling kunnen worden ingediend. De daadwerkelijk lasten van deze verhoging verwachten wij vanaf de Begroting 2016 en maken derhalve deel uit van die raming.

Bij Voorjaarsnota 2016 zullen wij met een lange termijn visie komen op het gebied van CPO (als onderdeel van het bredere voorstel Steengoed Benutten).

Kerntaken

Inleiding kerntaken

In de verschillende kerntaken vindt u een (voornamelijk financiële) actualisatie van de betreffende kerntaak. Zoals gewoonlijk zijn dit in de Najaarsnota een beperkt aantal mutaties.

In het constante streven naar meer transparantie en verbetering van onze P&C producten hebben we voor de toelichting van de mutaties een nieuwe vorm gekozen. De mutaties worden op een meer verhalende wijze toegelicht en de eerder gebruikte V (voordeel) en N (nadeel) aanduidingen zijn enkel nog zichtbaar in de cijfermatige overzichten. De aanduidingen zijn daar noodzakelijk om de richting van de mutatie aan te geven. Een 'V' betekent dan

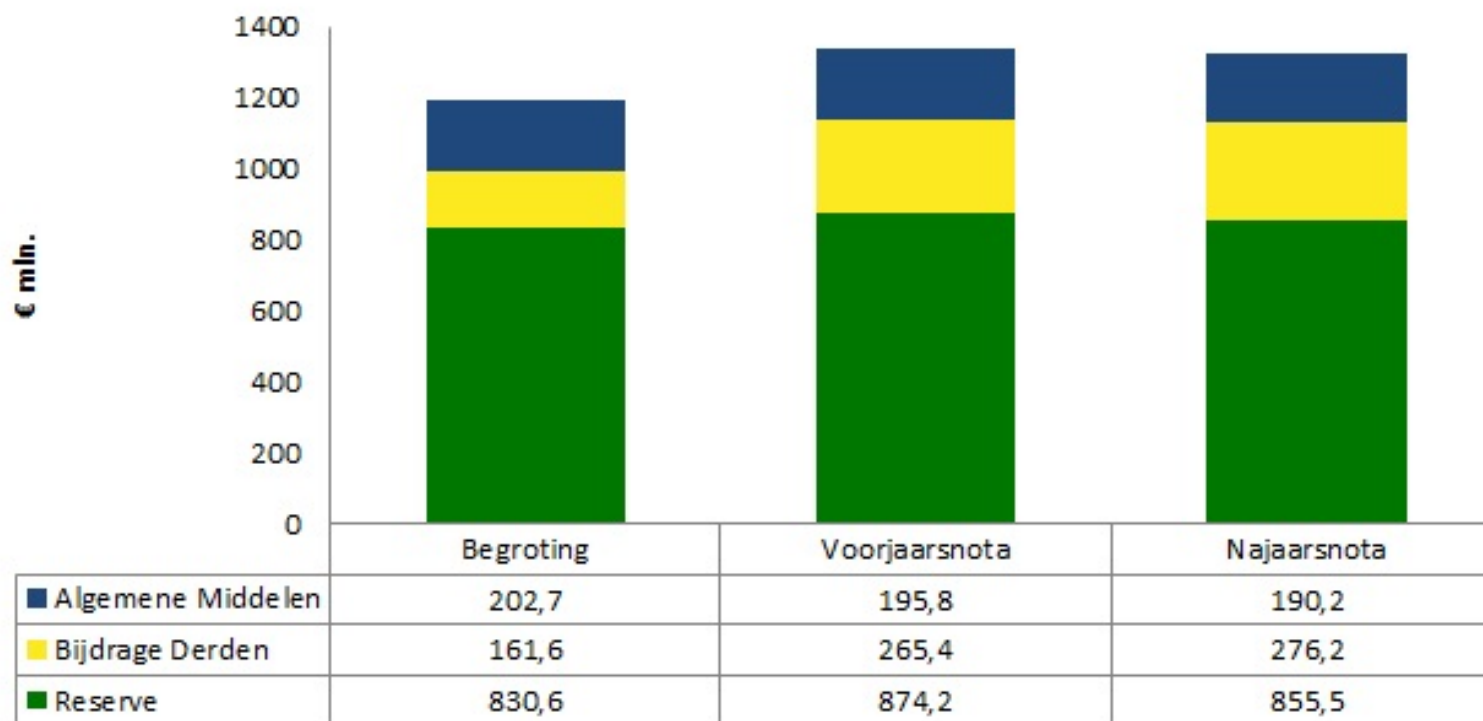
- een verlaging van de lasten t.o.v. de vorige raming;
- een verhoging van de baten t.o.v. de vorige raming
- een verlaging van de dotatie t.o.v. de vorige raming
- een verhoging van de onttrekking t.o.v. de vorige raming

Voordat overgegaan wordt tot een inzicht in de financiële mutaties per programma, presenteren wij eerst een aantal totaaloverzichten. In deze overzichten zijn de mutaties in de lasten, baten, dotaties, onttrekkingen en het kerntakensaldo voor alle kerntaken weergegeven. Uiteindelijk is het totaal van alle mutaties gelijk aan de mutatie in het Begrotingssaldo. Vervolgens hebben wij een overzicht opgenomen van de mutaties in de kerntaakreserves. Alle mutaties tesamen vormen begrotingswijziging 15 en de vaststelling van de begrotingswijziging vindt u in het ontwerp-besluit terug in beslispunt nr 2.

Bij alle kerntaken hebben wij een drietal financiële tabellen opgenomen.

1. Ontwikkeling en dekking lasten; deze tabel geeft inzicht in hoe de lasten gedekt worden door de voorhanden zijnde financiële middelen. Gedacht hierbij moet worden aan een dekking vanuit reserves, vanuit bijdragen van derden en vanuit algemene middelen. Tevens geeft deze tabel inzicht in de ontwikkeling van het lastenniveau gedurende het Begrotingsjaar. Het verloop van de lasten in het kalenderjaar zelf volgt uit door uw Staten vastgestelde voorstellen (m.n. P&C documenten) en voor een uitgebreide toelichting verwijzen wij u naar deze voorstellen. In kerntaak 9 "Algemene dekkingsmiddelen en overige" nemen wij deze tabel niet op. Dit zou in die kerntaak een vertekent beeld geven omdat onze algemene inkomsten in deze kerntaak binnenkomen, daarmee zou de dekking vanuit "algemene middelen" een groot negatief bedrag gaan vertonen en zou het niks zeggen over hoe de lasten in deze kerntaak voorzien worden van een dekking. In deze inleiding nemen wij een grafiek op die het verloop op totaalniveau van alle kerntaken weergeeft.
2. Lasten per plandoel; deze tabel geeft per kerntaak weer hoe het totaal van de kerntaaklasten verdeeld is over de diverse plandoelen van die kerntaak. In kerntaak 9 "Algemene dekkingsmiddelen en overige" is een tabel weergegeven waar de Baten van de kerntaak zijn uitgesplitst. Naar onze mening doet dat meer recht aan de eigenschappen van betreffende kerntaak dan een overzicht waarin wij de lasten uitsplitsen.
3. Financiële mutatie; deze tabel laat per kerntaak de totaalmutatie van deze wijziging in lasten, baten, dotaties en onttrekkingen zien. Waardoor de tabel een inzicht geeft in de standen voor en na deze wijziging.

Ontwikkeling en dekking lasten op concernniveau

Overzicht mutaties in lasten, baten, dotaties en onttrekkingen op kerntaakniveau

Bedragen * € 1000								
Kerntaak	Wijziging lasten (a)		Wijziging baten (b)		Wijziging dotaties (c)		Wijziging onttrekkingen (d)	Totale wijziging kerntaaksaldo (a+b+c+d)
1 - Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer	699 V		14 N		4.197 N		3.151 V	361 N
2 - Milieu, energie & klimaat	34 N		4.996 V		5.659 N		70 V	628 N
3 - Vitaal platteland, natuurbeheer & ontwikkeling natuurgebieden	14.004 V		1.282 V		6.147 N		7.993 N	1.146 V
4 - Regionale bereikbaarheid & regionaal openbaar vervoer	2.621 N		11.225 V		289.647 V		294.250 N	4.000 V
5 - Regionale economie	1.180 N		0 -		50 N		20.820 N	22.050 N
6 - Cultuur en Erfgoed	2.210 V		0 -		0 -		2.210 N	0 -
7 - Kwaliteit van het openbaar bestuur	0 -		0 -		0 -		600 V	600 V
8 - Mens & Middelen	0 -		0 -		750 V		750 N	0 -
9 - Algemene dekkingsmiddelen en overige	0 -		4.546 N		30.700 N		45.400 V	10.154 V
Totaal kerntaken	13.078 V		12.942 V		243.644 V		276.802 N	7.138 N

Totaaloverzicht wijzigingen op kerntaakniveau

Bedragen * € 1000						
Kerntaak	Lasten			Baten		
	Budget voor wijziging	Wijziging	Budget na wijziging	Budget voor wijziging	Wijziging	Budget na wijziging
1 - Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer	164.503	-699	163.804	8.539	-14	8.525
2 - Milieu, energie & klimaat	34.309	34	34.343	2.353	4.996	7.349
3 - Vitaal platteland, natuurbeheer & ontwikkeling natuurgebieden	84.624	-14.004	70.620	27.910	1.282	29.192
4 - Regionale bereikbaarheid & regionaal openbaar vervoer	764.448	2.621	767.069	213.664	11.225	224.889
5 - Regionale economie	88.673	1.180	89.853	20.567	0	20.567
6 - Cultuur en Erfgoed	47.894	-2.210	45.684	1.671	0	1.671
7 - Kwaliteit van het openbaar bestuur	4.020	0	4.020	64	0	64
8 - Mens & Middelen	136.428	0	136.428	9.218	0	9.218
9 - Algemene dekkingsmiddelen en overige	10.292	0	10.292	425.343	-4.546	420.797
Totaal	1.335.189	-13.078	1.322.111	709.329	12.942	722.271

Overzicht van de reserves incl. geraamde eindstanden 2015

Bedragen * € 1000									
Reserves	Stand per 31-12-2014	Resultaat 2014	Geraamde dotatie voor wijziging	Wijziging	Geraamde dotaties na wijziging	Geraamde onttrekkingen voor wijziging	Wijziging	Geraamde onttrekkingen na wijziging	Stand per 31-12-2015
Algemene reserves									
ALR - Algemene Reserve	53.951	13.175	0	0	0	24.632	0	24.632	42.493
Bestemmingreserves									
1 - Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer	280.136	0	12.258	4.197	16.455	148.150	3.151	151.301	145.290
2 - Milieu, energie & klimaat	68.159	0	12.200	5.659	17.859	36.982	70	37.052	48.965
3 - Vitaal platteland, natuurbeheer & ontwikkeling natuurgebieden	169.621	0	23.176	6.147	29.323	52.174	-7.993	44.182	154.763
4 - Regionale bereikbaarheid & regionaal openbaar vervoer	847.901	0	320.631	-289.647	30.984	818.359	-294.250	524.108	354.777
5 - Regionale economie	152.984	0	37.958	50	38.008	99.778	-20.820	78.958	112.035
6 - Cultuur en Erfgoed	38.778	0	9.477	0	9.477	32.728	-2.210	30.518	17.737
7 - Kwaliteit van het openbaar bestuur	10.840	0	0	0	0	240	600	840	10.000
8 - Mens & Middelen	34.691	0	30.920	-750	30.170	35.794	-750	35.044	29.817
9 - Algemene dekkingsmiddelen en overige	165.252	0	216.320	6.700	223.020	212.350	23.400	235.750	152.522
RSK - Reserve Stamkapitaal	2.874.198	0	165.232	24.000	189.232	0	22.000	22.000	3.041.430
Totaal Bestemmingreserves	4.642.560	0	828.174	-243.644	584.530	1.436.556	-276.802	1.159.754	4.067.336
Resultaat 2014	13.175								
Totaal generaal	4.709.686	13.175	828.174	-243.644	584.530	1.461.188	-276.802	1.184.386	4.109.829

1) Duurzame ruimtelijke ontwikkeling en waterbeheer

Wijzigingsvoorstel plandoelen

Als gevolg van de wijzigingen van statenprogramma's naar kerntaken stellen wij uw Staten voor om het voormalige programma 3:1 Zorg & Welzijn op te delen. De taken en middelen omtrent het onderwerp 'leefbaarheid' willen we uitvoeren in kerntaak 1) Duurzame ruimtelijke ontwikkeling en waterbeheer en de taken omtrent 'Breedband in Gelderland' maken deel uit van kerntaak 3) Vitaal platteland.

We hebben dit moment tevens gebruikt om nog eens de plandoelen tegen het licht te houden. In het voormalige programma 3:1 Zorg en Welzijn hadden wij de volgende vijf plandoelen benoemd:

1. Actief burgerschap
2. Kwetsbare groepen
3. Gezondheid en zorg
4. Leefbaarheid en gemeenschapsvoorzieningen
5. Jeugd

Vanwege de aflopende aard van de eerste drie plandoelen stellen wij uw Staten voor om deze samen te voegen onder de noemer Sociaal Profiel. Het plandoel Jeugd is weliswaar ook aflopend, maar willen we ongewijzigd laten bestaan.

Dit betekent dat wij in kerntaak 1 de volgende plandoelen onderscheiden die betrekking hebben op het voormalige programma 3:1 Zorg en Welzijn:

- Leefbaarheid en gemeenschapsvoorzieningen
- Sociaal Profiel (voorheen Actief burgerschap, Kwetsbare groepen, Gezondheid en zorg);
- Jeugd

Wijzigingsvoorstel beleidsindicatoren

Samen met de bijstelling van budgetten voor deze kerntaak stellen wij uw Staten voor om een wijziging m.b.t. een beleidsindicator te accorderen. Deze indicator heeft u in uw vergadering van november 2014 bij behandeling van de Begroting 2015 vastgesteld. Hieronder worden onze voorstellen kort samengevat.

Beleidsindicator bij plandoel 1. Provincie/GGO boekt (fysieke) resultaten in de Gelderse Gebiedsprojecten

5.3.1.1 Programma WaalWeelde: Beleef de waal: aantal subsidie-aanvragen beschikt

Jaardoel: 20

Wijzigingsvoorstel

Jaardoel: 10

Toelichting wijzigingsvoorstel

Uit de ontwikkelingen van de eerste helft 2015 blijkt een trend richting een kleiner aantal grotere subsidie-aanvragen; per saldo zal het verwachte subsidieplafond dus wel gehaald worden.

Wij stellen uw Staten dan ook voor om deze indicator conform voorstel aan te passen.

Toelichting financiële mutatie

De belangrijkste mutaties in deze kerntaak zijn:

Water

In het verleden is per abuis twee maal een bedrag voor het project Rijnstrangen uit het voormalige statenprogramma Water (nu kerntaak 1 Duurzame ruimtelijke ontwikkeling en waterbeheer) aan het voormalige statenprogramma Natuur en Landschap (nu kerntaak 3 Vitaal platteland) toegekend. In deze mutatie wordt de omissie gecorrigeerd. Hierdoor stijgen de lasten in de kerntaak Duurzame ruimtelijke ontwikkeling en waterbeheer met ca € 0,35 mln.

Collectief Particulier opdrachtgeverschap (CPO)

In 2015 wordt voor CPO € 0,07 mln meer uitgegeven t.o.v. de vorige raming. De dekking in de vorm van de reserve muteert mee.

Impulsplan wonen (RII)

In 2015 wordt voor het Impulsplan wonen ca € 1 mln minder uitgegeven t.o.v. de vorige raming. De dekking in de vorm van reserves muteren mee. Voor een nadere toelichting over de RII verwijzen wij naar het onderdeel "Overige onderwerpen; Ontwikkeling Robuuste Investeringsimpuls" van deze Najaarsnota.

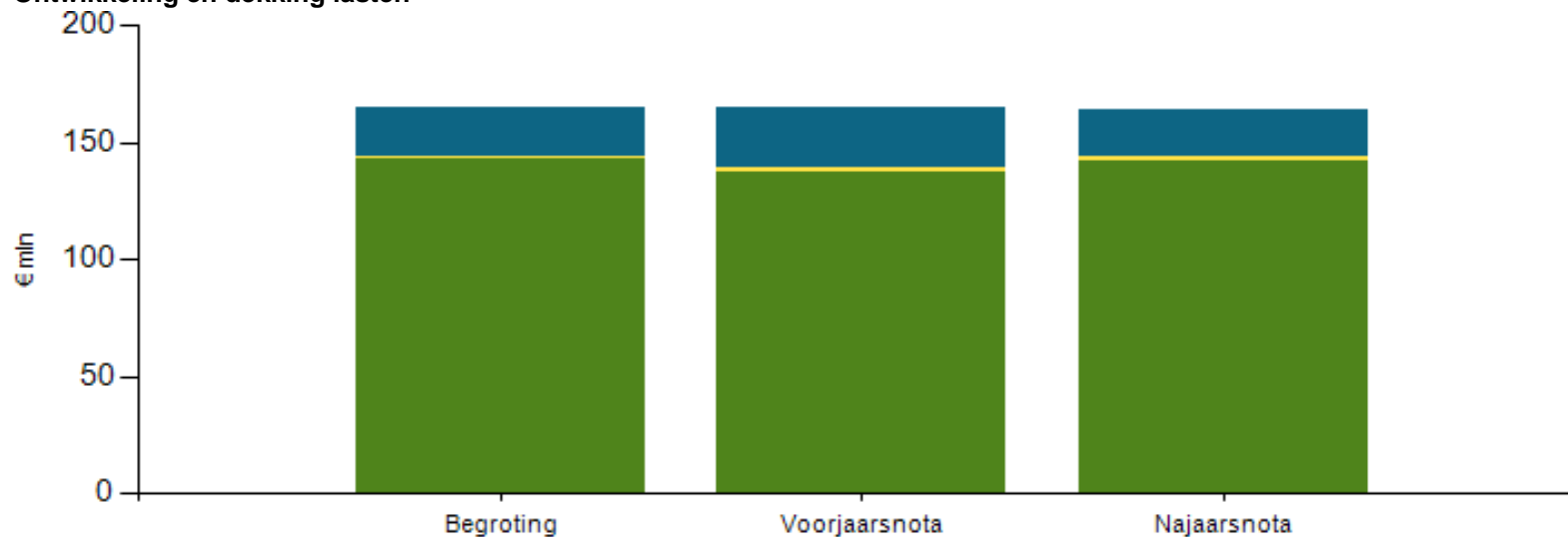
Mutatie a.g.v. wijzigingsvoorstel plandoelen

Zoals wij in het wijzigingsvoorstel van de plandoelen hebben aangegeven verantwoordt wij het onderwerp 'breedband in Gelderland' in kerntaak 3) Vitaal platteland. Hiervoor delen wij de plandoelen van het voormalige programma 3:1 Zorg en welzijn op. Om de mutatie ook financieel te effectueren brengen wij ook het bijbehorende budget van € 0,1 mln over van kerntaak 1) Duurzame ruimtelijke ontwikkeling en waterbeheer naar kerntaak 3) Vitaal platteland. Hierdoor nemen de lasten in deze kerntaak af.

Reservemutaties a.g.v. één reserve per programma (kerntaak)

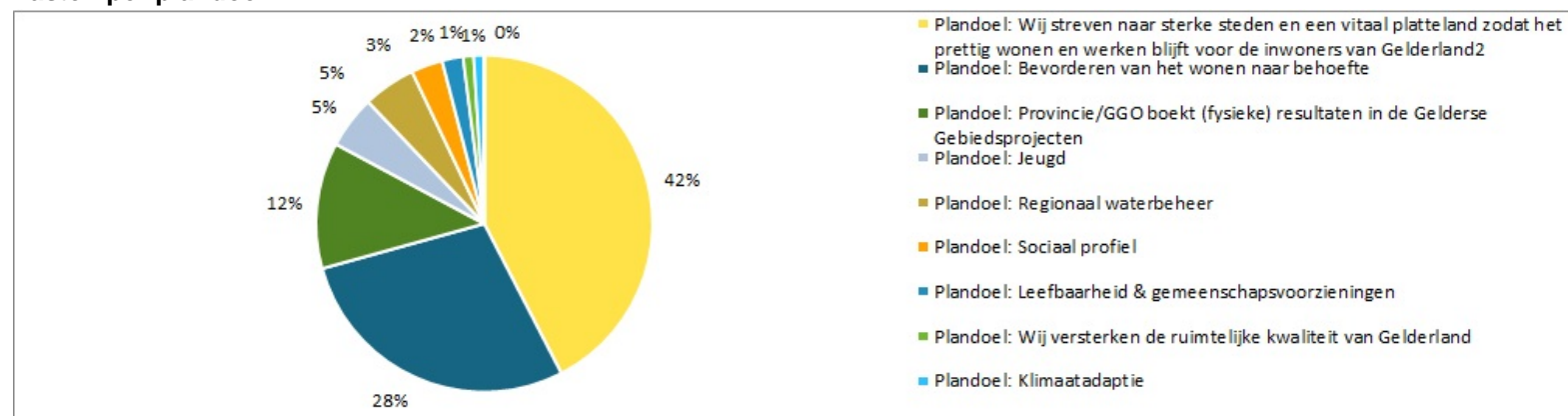
Door de invoering van één reserve per programma (kerntaak) i.c.m. de herinrichting van de begroting naar kerntaken zijn om technische redenen een aantal reservemutaties noodzakelijk. Deze zijn zichtbaar in de cijfermatige toelichting en hebben geen beleidseffect.

Ontwikkeling en dekking lasten

Bedragen in € mln		Begroting	Voorjaarsnota	Najaarsnota
	Algemene Middelen	20,5	25,7	20,4
	Bijdrage Derden	0,8	1,8	1,8
	Reserve	143,2	136,8	141,5

Lasten per plandoel

Financiële mutatie

Bedragen * € 1.000

Wat kost deze kerntaak	Begroting voor wijziging	Wijziging	Begroting t/m wijziging	Voordeel (V) / Nadeel (N)
------------------------	--------------------------	-----------	-------------------------	---------------------------

(Lasten - Baten)

Lasten	164.503	-699	163.804	V
Baten	8.539	-14	8.525	N
Saldo (Lasten - Baten)	155.964	-685	155.279	

Reserves (Dotaties - Onttrekkingen)

Dotaties	12.258	4.197	16.455	N
Onttrekkingen	148.150	3.151	151.301	V
Saldo Reserves (Dotaties - Onttrekkingen)	-135.892	1.045	-134.846	

Saldo kerntaak	20.072	361	20.433	N
----------------	--------	-----	--------	---

2) Milieu, energie en klimaat

Wijzigingsvoorstel prestatie indicatoren

Samen met de bijstelling van budgetten stellen wij uw Staten voor om t.a.v. dit programma een wijziging m.b.t. een prestatie indicator te accorderen. Deze indicator heeft u in uw vergadering van november 2014 bij behandeling van de Begroting 2015 vast gesteld. Hieronder worden onze voorstellen kort samengevat.

Plandoel: 'Toekomstbestendige energievoorziening met bijbehorende economische innovatie en Groei. Biobased Economy floreert. We dragen bij aan 20% energiebesparing in 2020 ten opzichte van 2010, aan 14% hernieuwbare energie in 2020.'

Prestatie indicator: 1.4.1.4 Uitgevoerde subsidieregeling 'HRe ketels':

Jaardoel: 1200 HRe ketels

Wijziging: 100 HRe ketels

Toelichting:

De subsidieregeling Hre-ketels voor particulieren loopt tot eind 2015. Deze regeling is vooral bedoeld voor verwarmingsketels, die gevoed worden door groen gas en die tijdens het verwarmen van de woning tegelijkertijd elektriciteit opwekken. Particulieren kunnen € 2.000,-subsidie krijgen als ze zo'n ketel in hun woning installeren. Deze ketels zijn minimaal 25% energiezuiniger dan standaard HR-ketels. Uw Staten hebben hiervoor bij Begroting 2014 ([PS2013-826](#)) een bedrag van € 2,5 miljoen beschikbaar gesteld.

We constateren dat de regeling veel minder aanvragen kent, dan was verwacht. Er zijn in 2014 vanuit deze regeling 22 subsidies verleend en in 2015 tot nu toe 10 subsidies. De regeling had in 2014 een lange aanlooptijd en kon pas na het winterseizoen worden opgestart. Verreweg de meeste verwarmingsketels worden in het stookseizoen (oktober-april) gekocht of gehuurd.

- Er is op dit moment nog maar één leverancier van deze ketel, (Remeha) waardoor er nog geen prijsconcurrentie is en de koop prijs nog fors is.
- Dit type ketels is bij veel installateurs nog niet bekend.
- Deze ketels zijn alleen geschikt voor de iets grotere huizen met een gasvraag van 1.600 m³ of meer.

Inmiddels heeft Remeha ook een huuroptie, leidt het zelf installateurs voor deze ketels op en organiseert het bedrijf – vaak samen met gemeenten - regelmatig informatieavonden en andere publiciteit, waarin o.a. dit soort ketels onder de aandacht worden gebracht. De informatie avonden zijn goed bezocht maar de uitrol vraagt een langere termijn. Bewoners wachten vaak op het moment dat de huidige ketel aan vervanging nodig is. Kortom er is belangstelling voor een dergelijke ketel maar de aanlooptijd is langer dan verwacht.

Toelichting financiële mutatie

De belangrijkste mutaties in deze kerntaak zijn:

Bodemverontreiniging

De financiële middelen om het Convenant Bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties uit te voeren zijn toegezegd tot en met 2014, terwijl het convenant een looptijd heeft tot en met 2015. In de recente meicirculaire van het provinciefonds worden de financiële afspraken in de tijd gelijk getrokken met de inhoudelijke afspraken. De bestaande verdeling van het budget in de periode 2010 - 2014 wordt nogmaals toegepast voor het jaar 2015. Voor 2015 betekent dit voor de provincie Gelderland een bijdrage van € 5,623 mln.

De baten storten we in de kerntaakreserve (baten en dotatie).

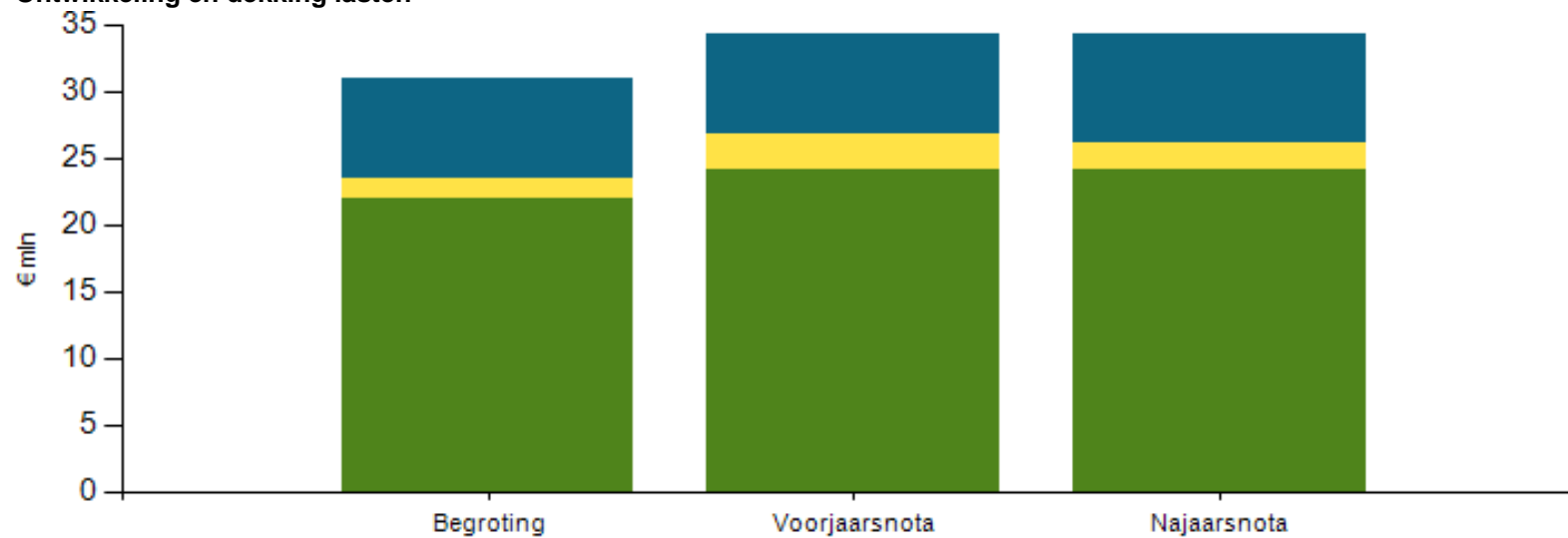
Lucht

In 2015 wordt voor Uitvoering projecten RSL € 70.000 meer uitgegeven t.o.v. de vorige raming. De dekking in de vorm van reserves muteren mee. Er wordt meer uitgegeven omdat de planning voor de eindafrekening van de subsidie voor schone scheepvaart voor de Stadsregio oorspronkelijk januari 2016 was en derhalve voor 2016 is begroot. De verwachting is dat de eindafrekening toch nog dit jaar plaats vindt.

Reservemutaties a.g.v. één reserve per programma (kerntaak)

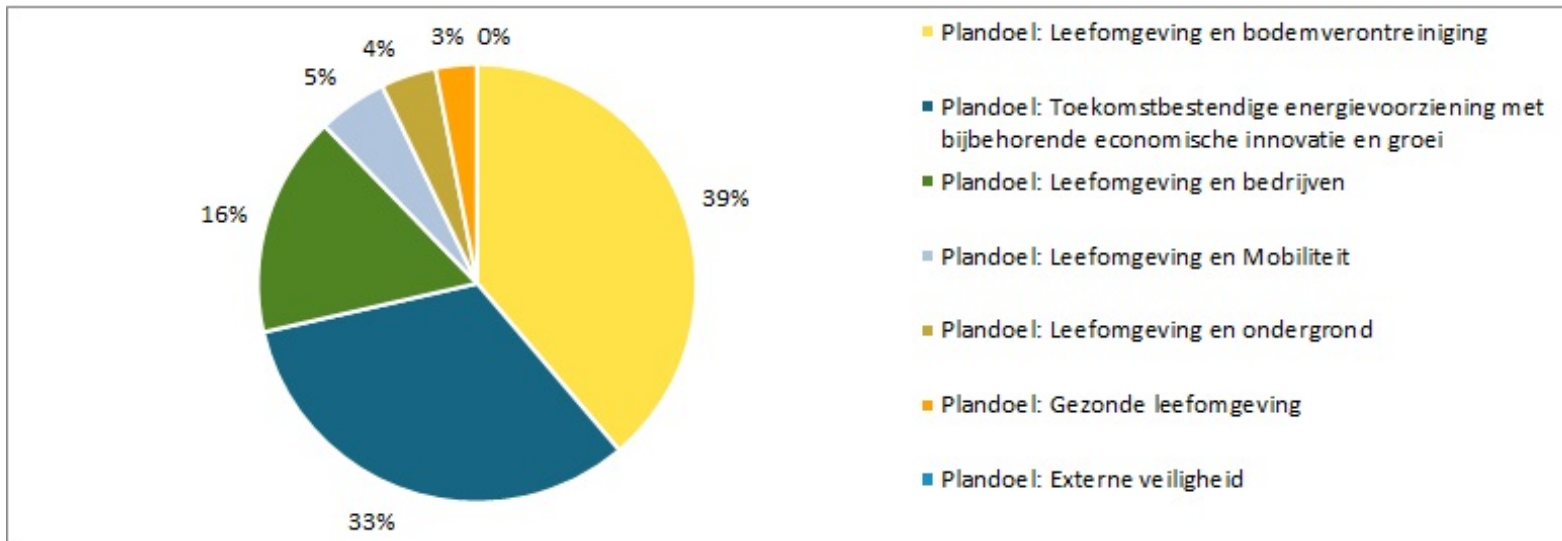
Door de invoering van één reserve per programma (kerntaak) i.c.m. de herinrichting van de begroting naar kerntaken zijn om technische redenen een aantal reservemutaties noodzakelijk. Deze zijn zichtbaar in de cijfermatige toelichting en hebben geen beleidseffect.

Ontwikkeling en dekking lasten

Bedragen in € mln	Begroting	Voorjaarsnota	Najaarsnota
Algemene Middelen	7,5	7,5	8,1
Bijdrage Derden	1,5	2,6	2,0
Reserve	22,0	24,2	24,2

Lasten per plandoel

Financiële mutatie

Bedragen * € 1.000				
Wat kost deze kerntaak	Begroting voor wijziging	Wijziging	Begroting t/m wijziging	Voordeel (V) / Nadeel (N)
(Lasten - Baten)				
Lasten	34.309	34	34.343	N
Baten	2.353	4.996	7.349	V
Saldo (Lasten - Baten)	31.955	-4.961	26.994	
Reserves (Dotaties - Onttrekkingen)				
Dotaties	12.200	5.659	17.859	N
Onttrekkingen	36.982	70	37.052	V
Saldo Reserves (Dotaties - Onttrekkingen)	-24.782	5.589	-19.193	
Saldo kerntaak	7.173	628	7.801	N

3) Vitaal platteland, natuurbeheer en ontwikkeling natuurgebieden

Wijzigingsvoorstel plandoelen

Als gevolg van de wijzigingen van statenprogramma's naar kerntaken stellen wij uw Staten voor om het voormalige programma 3:1 Zorg & Welzijn op te delen. De taken en middelen omtrent 'Breedband in Gelderland' willen we uitvoeren kerntaak 3) Vitaal platteland, natuurbeheer en ontwikkeling natuurgebieden.

De overige onderwerpen van het voormalige statenprogramma 3:1 Zorg en welzijn brengen wij naar kerntaak 1) Duurzame ruimtelijke ontwikkeling en waterbeheer.

Toelichting financiële mutatie

De belangrijkste mutaties in deze kerntaak zijn:

Zorgvuldig omgaan met natuur en landschap

In 2015 ramen we voor subsidieverleningen € 7,5 mln. minder uitgaven t.o.v. de vorige raming. De dekking in de vorm van de reserve muteert mee.

Er worden minder kosten geraamd omdat het aantal subsidieaanvragen lager uitvalt dan geraamd. In de samenwerkingsovereenkomsten met de grote terreinbeheerders en waterschappen zijn wel afspraken gemaakt over aankoop, functiewijziging, inrichting en uitvoering van de PAS en we verwachten hun aanvraag alsnog in de komende jaren.

In 2015 ramen we voor de meerkosten van de RVO € 2,1 mln. minder uitgaven t.o.v. de vorige raming. De dekking in de vorm van reserves muteert mee. Er wordt minder uitgegeven omdat deze kosten volgens landelijke afspraak door het rijk in mindering gebracht worden op de uitkering van intensiveringsmiddelen.

Overige natuur en landschap

In 2015 wordt voor een aantal overige zaken € 2,2 mln. minder uitgegeven t.o.v. de vorige raming. De dekking in de vorm van de reserve muteert mee. De afwijkingen betreffen:

- Minder uitgaven (€ 1,5 mln) voor de Verplaatsingskostenregeling Intensieve Veehouderij (VIV-middelen). Ingevolge uw besluit PS2015-106 zijn deze middelen ingezet voor het tekort van het inpassingsplan PIP-Bommelerwaard
- Verwachte lagere kosten gebiedsprocessen o.a wegens nog niet in alle gebieden gevonden gebiedstrekkers € 0,4 mln.
- Vrijval van een budget ingezet ter afdekking van de M&M-taakstelling van dit programma (€ 0,2 mln.) en een lagere bijstelling van een subsidiebudget (€ 0,1 mln.)

In 2015 wordt een hogere bate van Het Geldersch Landschap verwacht ad. € 0,5 mln. De hogere bate ontstaat a,g,v, een rentevergoeding die vanuit de subsidieverlening van landgoed Biljoen wordt ontvangen.

In het verleden is per abuis twee maal een bedrag voor het project Rijnstrangen uit het programma water aan het voormalige programma Natuur en Landschap (nu kerntaak 3 Vitaal platteland) toegekend. In deze mutatie wordt de omissie gecorrigeerd. Hierdoor dalen de lasten in deze kerntaak met € 0,35 mln. De reserve muteert mee.

Verder is bij vernieuwing van de legesverordening (Voorjaarsnota 2015) besloten leges te heffen voor afgegeven vergunningen i.c.. van de Natuurbeschermingswet. De geraamde opbrengst bedraagt € 0,75 mln.

Versterken land en tuinbouw

In 2015 wordt voor Versterking Land- en tuinbouw € 2,3 mln. minder uitgeven t.o.v. de vorige raming. De dekking in de vorm van baten/reserves muteren mee.

Meerjarige subsidieverplichtingen

Er heeft een correctie van € 0,1 mln. plaatsgevonden voor een meerjarige subsidieverplichting voor Duurzame Landbouw. Op basis van de huidige verwachtingen wordt de begroting voor met € 0,1 mln. naar beneden bijgesteld.

Ruimtelijke structuurverbetering

De begroting is € 2,2 mln. naar beneden bijgesteld.

Dit heeft voor € 1,5 mln. betrekking op de subsidieregeling Glastuinbouw. De verwachting is dat het merendeel van de aanvragen pas in 2016 tot lastneming zullen leiden. Zoals in de Voorjaarsnota is aangegeven zullen de provinciale middelen voor verplaatsing glastuinbouw worden gematched met EU-POPmiddelen derhalve wordt deze verplaatst naar de begroting 2016.

Daarnaast is er bijstelling van de begroting omdat twee bedrijfsverplaatsingen worden verantwoord onder kerntaak 5 Regionale Economie, plandoel Fysieke bedrijfsomgeving. Deze middelen waren nog voor € 0,3 mln. onder Land- en tuinbouw begroot maar worden overheveld naar de kerntaakreserve Regionale Economie.

Het landinrichtingsproces Winterswijk Oost zal onder plandoel Natuur en Landschap - binnen deze kerntaak - worden verantwoord. Hiervoor is de begroting met € 0,4 mln. naar beneden bijgesteld.

Vrijtijdseconomie

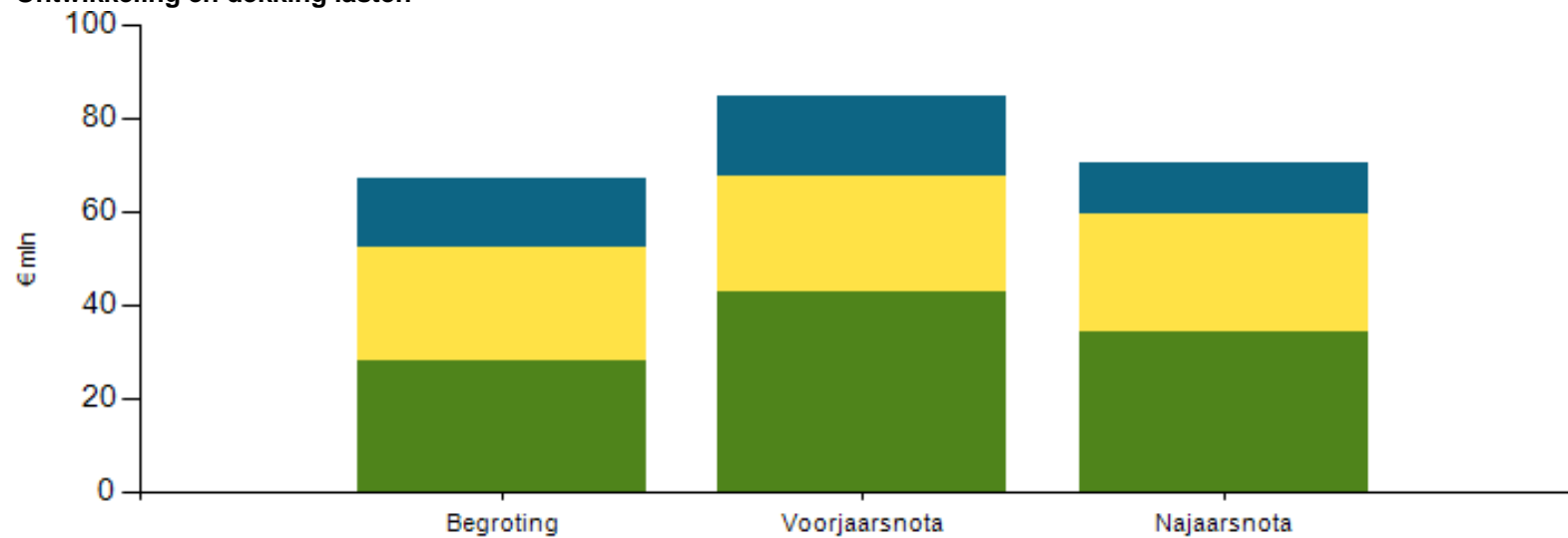
Eerder (PS2014-982) hebben uw Staten middelen beschikbaar gesteld vanuit de kerntaak 3 Vitaal platteland, natuurbeheer en ontwikkeling natuurgebieden (onderdeel vrijetijdseconomie) t.b.v. het evenementen-plus-beleid. Met deze bijdrage worden evenementenorganisatoren ondersteund bij het vergroten van de economische spin-off van deze evenementen.

In deze najaarsnota stellen wij u nogmaals zo'n mutatie voor door uit de reserve van kerntaak 3 Vitaal platteland een bedrag van € 0,45 mln te onttrekken en deze middelen toe te voegen aan de reserve van kerntaak 5 Regionale Economie (onderdeel Gelderland Sport!)

Mutatie a.g.v. wijzigingsvoorstel plandoelen

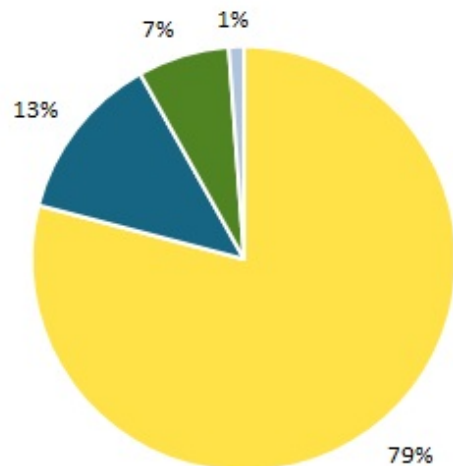
Zoals wij in het wijzigingsvoorstel van de plandoelen hebben aangegeven verantwoordten wij het onderwerp 'breedband in Gelderland' in kerntaak 3) Vitaal platteland. Hiervoor delen wij de plandoelen van het voormalige programma 3:1 Zorg en welzijn op. Om de mutatie ook financieel te effectueren brengen wij ook het bijbehorende budget van € 0,1 mln over van kerntaak 1) Duurzame ruimtelijke ontwikkeling en waterbeheer naar kerntaak 3) Vitaal platteland. Hierdoor nemen de lasten in deze kerntaak toe.

Ontwikkeling en dekking lasten

Bedragen in € mln		Begroting	Voorjaarsnota	Najaarsnota
■	Algemene Middelen	14,4	17,0	11,0
■	Bijdrage Derden	24,6	24,6	25,3
■	Reserve	28,1	43,1	34,3

Lasten per plandoel

- Plandoel: Zorgvuldig omgaan met natuur en landschap
- Plandoel: Versterken land- en tuinbouw; het landelijk gebied economisch en sociaal vitaal houden
- Plandoel: Versterken vrijetijdseconomie
- Plandoel: Maatschappelijke betrokkenheid vergroten

Financiële mutatie

Bedragen * € 1.000

Wat kost deze kerntaak	Begroting voor wijziging	Wijziging	Begroting t/m wijziging	Voordeel (V) / Nadeel (N)
------------------------	--------------------------	-----------	-------------------------	---------------------------

(Lasten - Baten)

Lasten	84.624	-14.004	70.620	V
Baten	27.910	1.282	29.192	V
Saldo (Lasten - Baten)	56.714	-15.286	41.428	

Reserves (Dotaties - Onttrekkingen)

Dotaties	23.176	6.147	29.323	N
Onttrekkingen	52.174	-7.993	44.182	N
Saldo Reserves (Dotaties - Onttrekkingen)	-28.998	14.140	-14.858	

Saldo kerntaak	27.716	-1.146	26.570	V
----------------	--------	--------	--------	---

4) Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer

Toelichting financiële mutatie

De belangrijkste mutaties in deze kerntaak zijn:

Investeren in bestaande netwerken

Bij Voorjaarsnota ([PS2015-393](#)) hebben uw Staten besloten om € 1,25 mln. beschikbaar te stellen en op de begroting te brengen voor de projecten Velo-City en kwaliteitsverbeteringen spoorlijn Arnhem-Winterswijk. Hierbij vindt de administratieve wijziging plaats. De dekking in de vorm van reserves muteert mee.

In de Begroting 2015 worden lasten geraamd die worden gedekt uit de Brede Doeluitkering (BDU). Ons college heeft het bestedingsplan van de BDU geactualiseerd en daaruit vloeien een aantal mutaties voort. Waaronder een verhoging van het bestaande budget voor OV-concessie en voorzieningen bij stations met in totaal € 3,7 mln. De dekking in de vorm van baten muteert mee.

De verkeers- en vervoerstaken (incl. middelen) van de Stadsregio zijn per 1 januari 2015 over gegaan naar de provincie Gelderland. In deze Najaarsnota stellen wij uw Staten voor om het project Quick Wins te effectueren. Wij verwachten hierdoor € 2,4 mln. meer kosten dan eerder begroot. De dekking in de vorm van baten muteert mee.

Voor wat betreft de Robuuste investerings impuls, is de begroting geactualiseerd. Voor de projecten voor stationsomgevingen in Putten en Wijchen wordt in 2014 naar verwachting € 1,4 mln. minder uitgegeven ten opzichte van de vorige raming. De dekking in de vorm van reserves muteert mee. Voor een nadere toelichting over de RII verwijzen wij naar het onderdeel "Overige onderwerpen; Ontwikkeling Robuuste Investeringsimpuls" van deze Najaarsnota.

Versterken bereikbaarheid stedelijke netwerken

Bij Voorjaarsnota ([PS2015-393](#)) is besloten om € 3,7 mln. beschikbaar te stellen en op de begroting te brengen voor onder andere beter benuttenprojecten, projecten voor stedelijke bereikbaarheid, de fietsvoorziening langs de Waalbrug in Nijmegen en voor de fietsverbinding tussen het RijnWaalpad en De Aam. Hierbij vindt de administratieve verwerking plaats. De dekking in de vorm van reserves muteert mee.

De verkeers-en vervoerstaken (incl. middelen) van de Stadsregio zijn per 1 januari 2015 over gegaan naar de provincie Gelderland. In deze Najaarsnota wordt de begroting aangepast voor een bedrag van € 1,5 mln. m.b.t. de ontvangsten van derden. De dekking in de vorm van baten muteert mee.

Bij Najaarsnota 2015 wordt € 1,7 mln meer op de begroting gebracht ten opzichte van de vorige raming voor de basismobiliteit. Dit naar aanleiding van gewijzigde tarieven van de nieuwe vervoerder door een nieuwe tussentijdse aanbesteding in verband met de problemen die ontstaan zijn met de vorige vervoerder. De dekking in de vorm van baten muteert mee.

Voor wat betreft de Robuuste investerings impuls wordt naar verwachting € 200.000 minder uitgegeven aan de N781 in Wageningen ten opzichte van de vorige raming. De dekking in de vorm van reserves muteert mee. Voor een nadere toelichting over de RII verwijzen wij naar het onderdeel "Overige onderwerpen; Ontwikkeling Robuuste Investeringsimpuls" van deze Najaarsnota.

Ontsluiten basisvoorzieningen landelijk gebied

In de begroting 2015 worden lasten geraamd die worden gedekt uit de Brede Doeluitkering (BDU). Ons college heeft het bestedingsplan van de BDU geactualiseerd en daaruit

vloeien een aantal mutaties voort, w.o. het ter begroting brengen van € 0,65 mln. voor experimenten in het kader van flexnet en een bijdrage aan de Bommelerwaard. De dekking in de vorm van baten muteert mee.

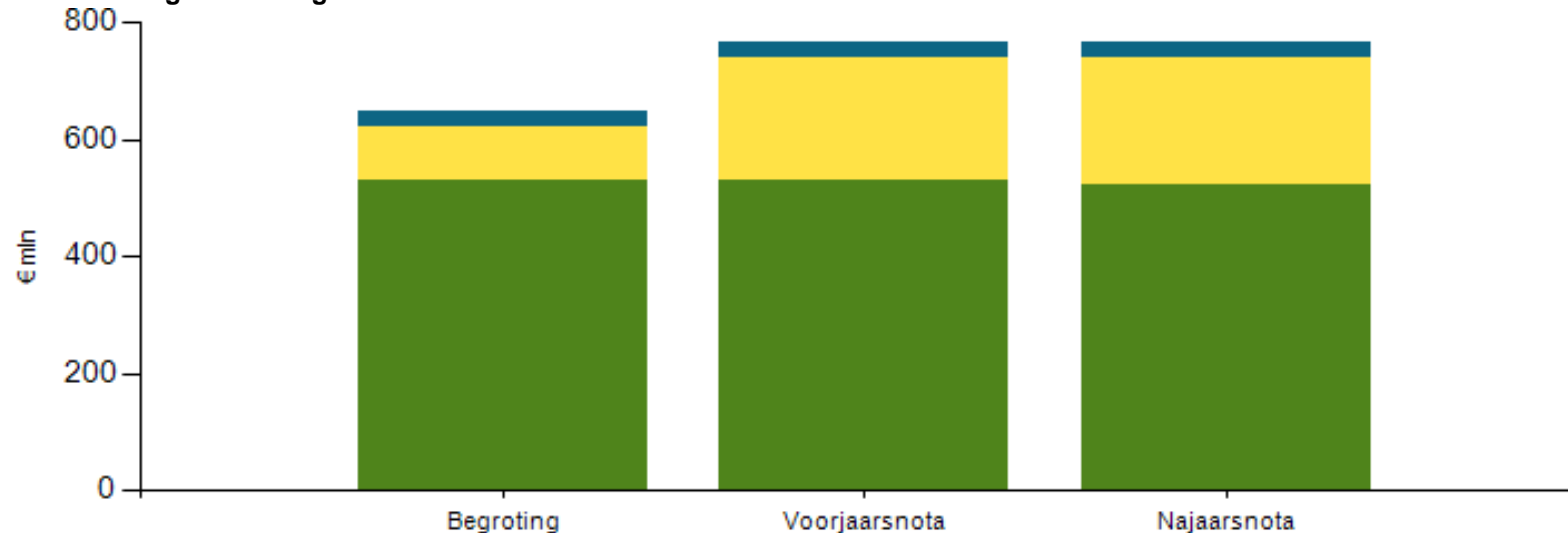
Bij Najaarsnota 2015 wordt € 1,3 mln. meer op de begroting gebracht ten opzichte van de vorige raming voor de basismobiliteit landelijk gebied naar aanleiding van gewijzigde tarieven van de vervoerders door nieuwe aanbesteding. De dekking in de vorm van baten muteert mee.

In 2015 wordt voor grote infrastructurele werken na verwachting € 12 mln. minder uitgeven ten opzichte van de vorige verwachtingen. De ramingen zijn bijgesteld naar de laatste inzichten rond kosten- en tijdsverloop bij met name De Hoven, Zaltbommel en Traverse Dieren. De uitgaven zullen plaatsvinden in 2016. De dekking in de vorm van baten en reserves muteert mee.

Reservemutaties a.g.v. één reserve per programma (kerntaak)

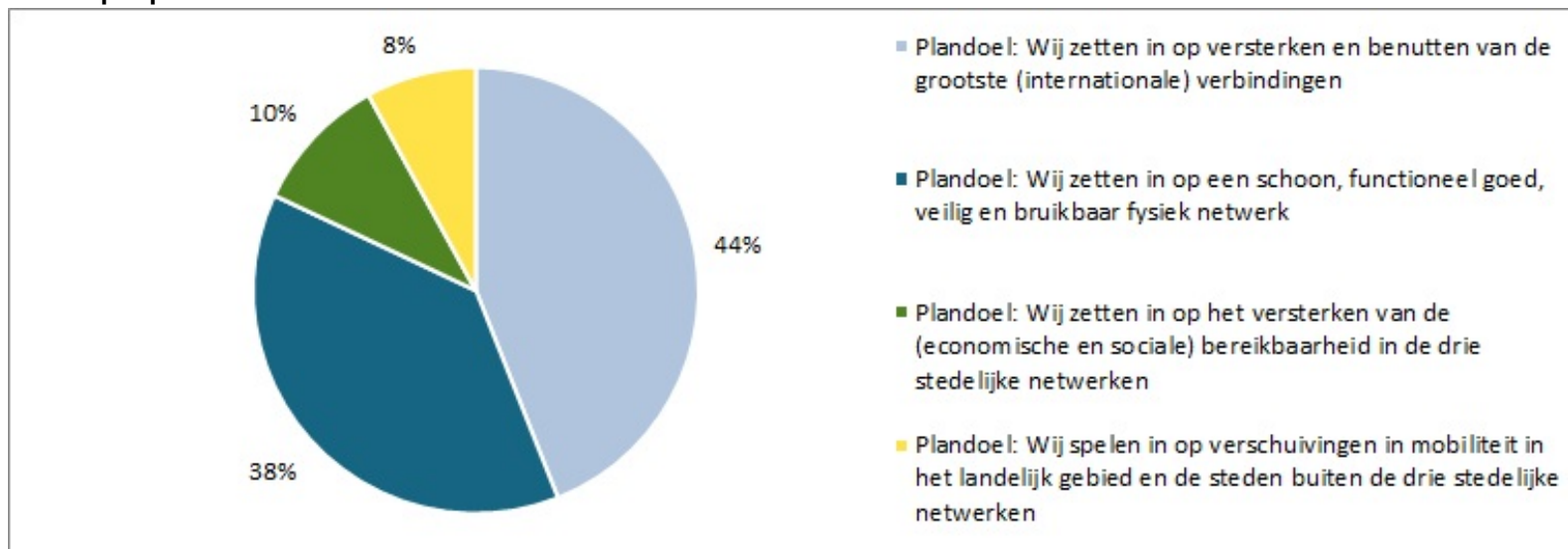
Door de invoering van één reserve per programma (kerntaak) i.c.m. de herinrichting van de begroting naar kerntaken zijn om technische redenen een aantal reservemutaties noodzakelijk. Deze zijn zichtbaar in de cijfermatige toelichting en hebben geen beleidseffect.

Ontwikkeling en dekking lasten

Bedragen in € mln	Begroting	Voorjaarsnota	Najaarsnota
Algemene Middelen	26,7	26,0	26,4
Bijdrage Derden	92,3	208,2	219,0
Reserve	528,5	530,3	521,7

Lasten per plandoel

Financiële mutatie

Bedragen * € 1.000				
Wat kost deze kerntaak	Begroting voor wijziging	Wijziging	Begroting t/m wijziging	Voordeel (V) / Nadeel (N)
(Lasten - Baten)				
Lasten	764.448	2.621	767.069	N
Baten	213.664	11.225	224.889	V
Saldo (Lasten - Baten)	550.783	-8.604	542.180	
Reserves (Dotaties - Onttrekkingen)				
Dotaties	320.631	-289.647	30.984	V
Onttrekkingen	818.359	-294.250	524.108	N
Saldo Reserves (Dotaties - Onttrekkingen)	-497.727	4.604	-493.124	
Saldo kerntaak	53.056	-4.000	49.056	V

5) Regionale economie

Toelichting financiële mutatie

De belangrijkste mutaties in deze kerntaak zijn:

Versterking MKB

In 2015 wordt voor Versterking MKB € 1,6 mln. meer uitgegeven t.o.v. de vorige raming. De dekking in de vorm van de reserve muteert mee.

Gelderland Sport!

In 2015 wordt voor Gelderland Sport! € 0,8 mln. minder uitgegeven t.o.v. de vorige raming. De dekking in de vorm van de reserve muteert mee.

Programmasubsidies kernsportbonden

In 2015 wordt voor kernsportbonden € 0,7 mln. minder uitgegeven t.o.v. de vorige raming. De dekking in de vorm van de reserve muteert mee. In eerste instantie was het volledig beschikbare bedrag op de begroting 2015 geplaatst. De onderliggende verleningen kennen echter een looptijd van twee jaar en in 2015 zullen we daarom minder lasten verantwoorden.

Meerjarige subsidieverplichtingen

In 2015 wordt voor meerjarige subsidieverplichtingen € 0,1 mln. minder uitgegeven t.o.v. de vorige raming. De dekking in de vorm van baten/reserves muteren mee. De verwachte vaststelling van de onderliggende meerjarige subsidieverplichting vindt naar verwachting in 2017 plaats. Dan zal ook het laatste deel van de subsidieverplichting tot last komen.

Evenementen-plus-beleid

Eerder (PS2014-982) hebben uw Staten middelen beschikbaar gesteld vanuit de kerntaak 3 Vitaal platteland, natuurbeheer en ontwikkeling natuurgebieden (onderdeel vrijetijdseconomie) t.b.v. het evenementen-plus-beleid. Met deze bijdrage worden evenementenorganisatoren ondersteund bij het vergroten van de economische spin-off van deze evenementen.

In deze najaarsnota stellen wij u nogmaals zo'n mutatie voor door uit de reserve van kerntaak 3 Vitaal platteland een bedrag van € 0,45 mln te onttrekken en deze middelen toe te voegen aan de reserve van kerntaak 5 Regionale Economie (onderdeel Gelderland Sport!)

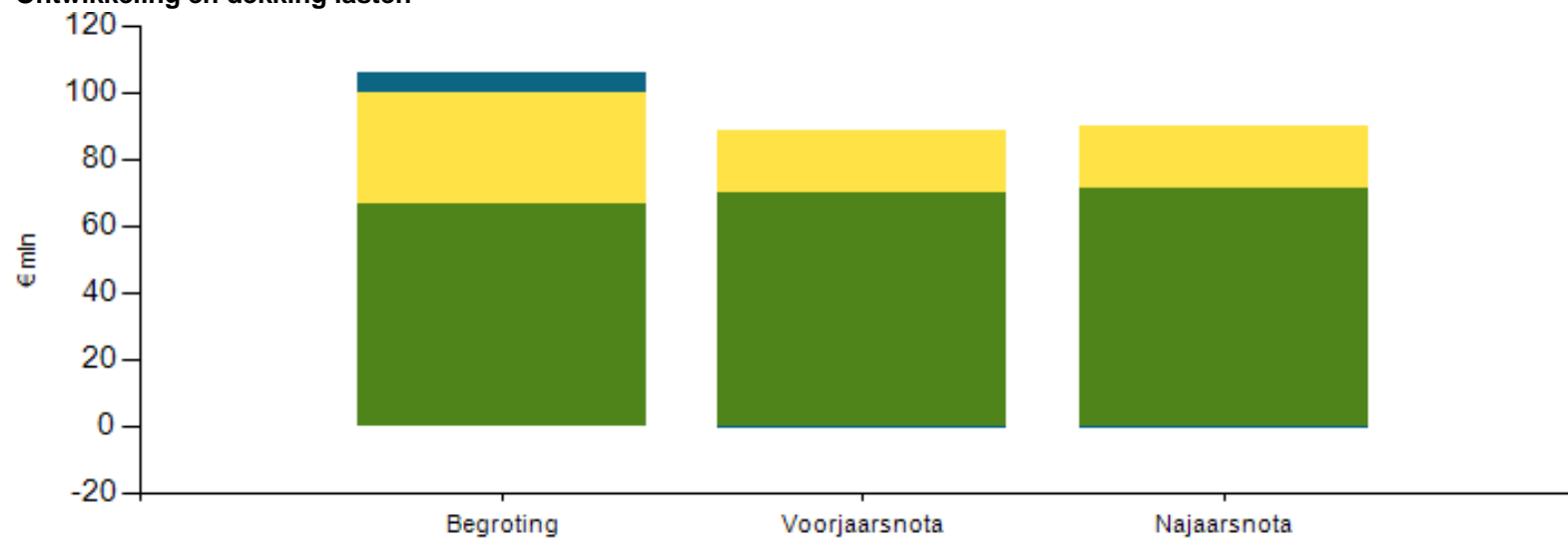
Versterken Fysieke bedrijfsomgeving

In 2015 wordt voor Versterking fysieke bedrijfsomgeving per saldo € 0,3 mln. meer uitgegeven t.o.v. de vorige raming. De dekking in de vorm van de reserve muteert mee. De mutatie betreft voor € 0,4 mln. het op de begroting plaatsen van de verwachte lastneming voor de in 2015 verleende subsidie voor de revitalisering Oost Achterhoek - Transformatie Spoorzone Winterswijk. Deze revitalisering wordt gedekt uit de decentralisatie-uitkering voor het Provinciaal Herstructureringsprogramma Bedrijventerreinen. Daarnaast is de begroting 2015 met € 0,1 mln. verlaagd in verband met een wijziging in de lastneming voor Revitalisering bedrijvenpark Sypel Harderwijk. Naar verwachting wordt dit deel in 2016 tot last genomen.

Reservemutaties a.g.v. één reserve per programma (kerntaak)

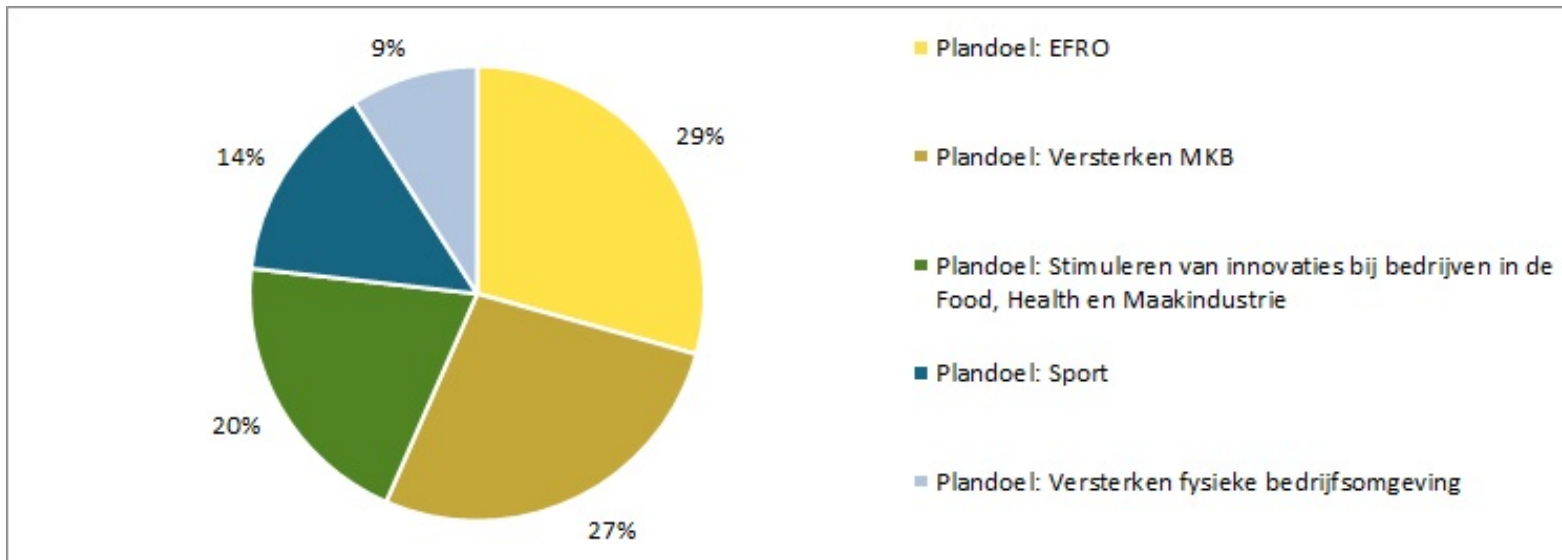
Door de invoering van één reserve per programma (kerntaak) i.c.m. de herinrichting van de begroting naar kerntaken zijn om technische redenen een aantal reservemutaties noodzakelijk. Deze zijn zichtbaar in de cijfermatige toelichting en hebben geen beleidseffect.

Ontwikkeling en dekking lasten

Bedragen in € mln	Begroting	Voorjaarsnota	Najaarsnota
Algemene Middelen	5,4	0,0	0,0
Bijdrage Derden	33,3	18,8	18,8
Reserve	67,0	69,9	71,1

Lasten per plandoel

Financiële mutatie

Bedragen * € 1.000				
Wat kost deze kerntaak	Begroting voor wijziging	Wijziging	Begroting t/m wijziging	Voordeel (V) / Nadeel (N)
(Lasten - Baten)				
Lasten	88.673	1.180	89.853	N
Baten	20.567	0	20.567	-
Saldo (Lasten - Baten)	68.106	1.180	69.286	
Reserves (Dotaties - Onttrekkingen)				
Dotaties	37.958	50	38.008	N
Onttrekkingen	99.778	-20.820	78.958	N
Saldo Reserves (Dotaties - Onttrekkingen)	-61.819	20.870	-40.949	
Saldo kerntaak	6.287	22.050	28.337	N

6) Cultuur en erfgoed

Toelichting financiële mutatie

De belangrijkste mutaties in deze kerntaak zijn:

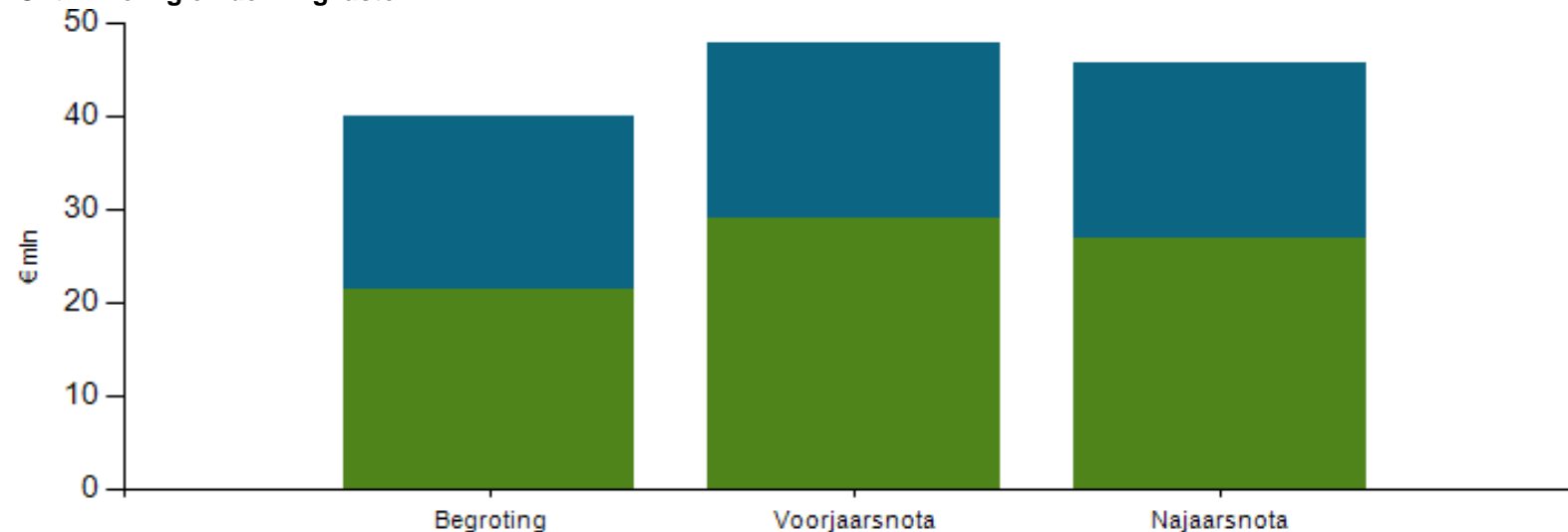
Robuuste investeringsimpuls

In 2015 wordt voor de robuuste investeringsimpuls € 1,9 mln. minder uitgegeven t.o.v. de vorige raming. De dekking in de vorm van de reserve muteert mee. Voor een nadere toelichting over de RII verwijzen wij naar het onderdeel "Overige onderwerpen; Ontwikkeling Robuuste Investeringsimpuls" van deze Najaarsnota (pag. 53).

Meerjarige subsidieverplichtingen

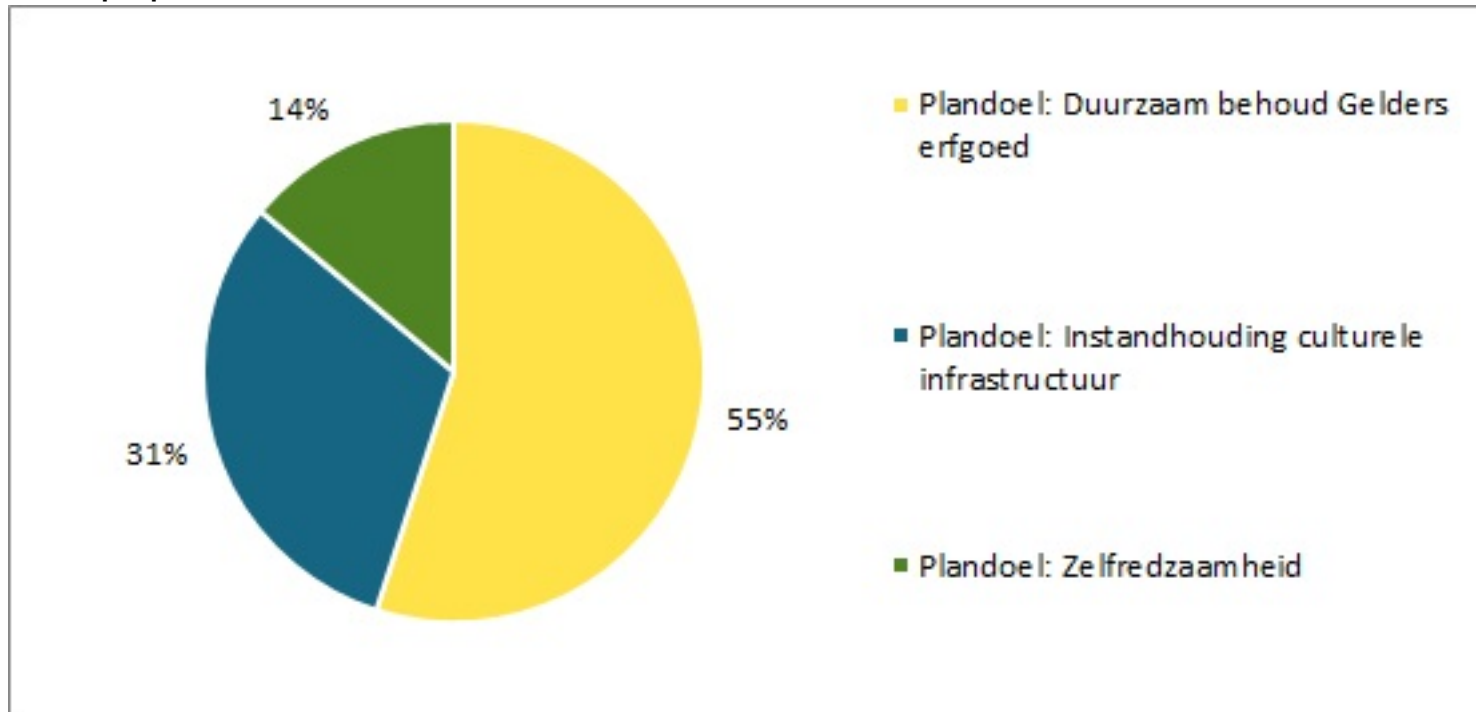
In 2015 wordt voor meerjarige subsidieverplichtingen € 0,3 mln. minder uitgegeven t.o.v. de vorige raming. De dekking in de vorm van de reserve muteert mee. Er wordt minder uitgegeven omdat er wijzigingen zijn in het ritme van de meerjarige subsidieverplichtingen.

Ontwikkeling en dekking lasten

Bedragen in € mln	Begroting	Voorjaarsnota	Najaarsnota
Algemene Middelen	18,7	18,7	18,7
Bijdrage Derden	0,0	0,0	0,0
Reserve	21,4	29,2	26,9

Lasten per plandoel

Financiële mutatie

Bedragen * € 1.000				
Wat kost deze kerntaak	Begroting voor wijziging	Wijziging	Begroting t/m wijziging	Voordeel (V) / Nadeel (N)
(Lasten - Baten)				
Lasten	47.894	-2.210	45.684	V
Baten	1.671	0	1.671	-
Saldo (Lasten - Baten)	46.224	-2.210	44.014	
Reserves (Dotaties - Onttrekkingen)				
Dotaties	9.477	0	9.477	-
Onttrekkingen	32.728	-2.210	30.518	N
Saldo Reserves (Dotaties - Onttrekkingen)	-23.251	2.210	-21.041	
Saldo kerntaak	22.973	0	22.973	-

7) Kwaliteit van het openbaar bestuur

Toelichting financiële mutatie

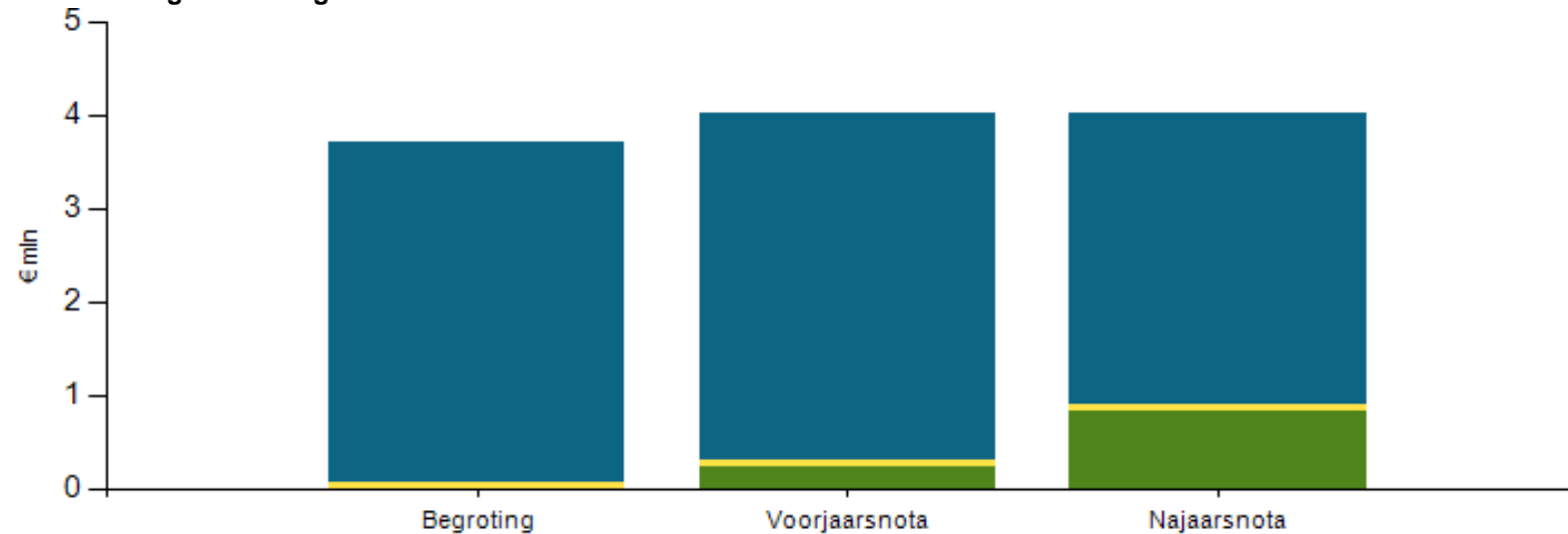
De belangrijkste mutaties in deze kerntaak zijn:

Correctie van dekking

In 2015 wordt het laatste deel van de subsidie aan Groesbeek/Millingen/Ubbergen als last verantwoord. De dekking van deze subsidie stond begroot in kerntaak 9 'Algemene dekkingsmiddelen en overige', de dekking dient echter in dit programma te worden opgenomen.

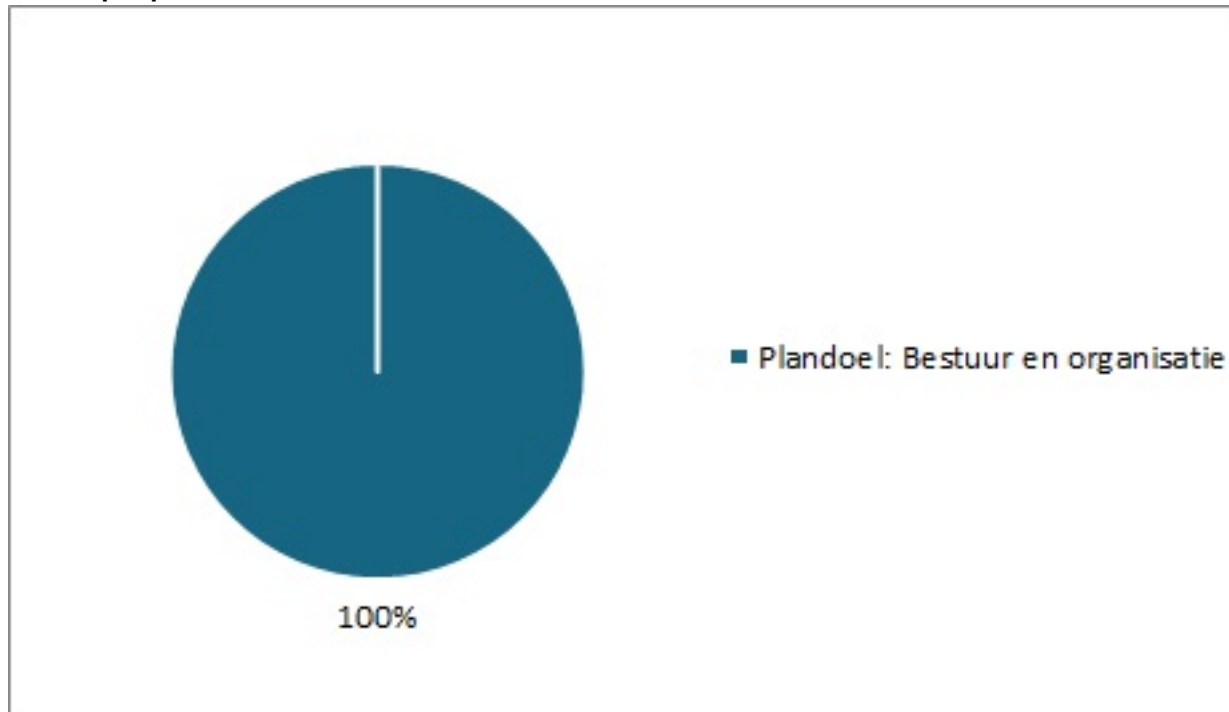
Hierdoor wordt een onttrekking verantwoord van € 0,6 mln.

Ontwikkeling en dekking lasten

Bedragen in € mln	Begroting	Voorjaarsnota	Najaarsnota
Algemene Middelen	3,7	3,7	3,1
Bijdrage Derden	0,1	0,1	0,1
Reserve	0,0	0,2	0,8

Lasten per plandoel

Financiële mutatie

Bedragen * € 1.000				
Wat kost deze kerntaak	Begroting voor wijziging	Wijziging	Begroting t/m wijziging	Voordeel (V) / Nadeel (N)
(Lasten - Baten)				
Lasten	4.020	0	4.020	-
Baten	64	0	64	-
Saldo (Lasten - Baten)	3.956	0	3.956	
Reserves (Dotaties - Onttrekkingen)				
Dotaties	0	0	0	-
Onttrekkingen	240	600	840	V
Saldo Reserves (Dotaties - Onttrekkingen)	-240	-600	-840	
Saldo kerntaak	3.715	-600	3.115	V

8) Mens en middelen

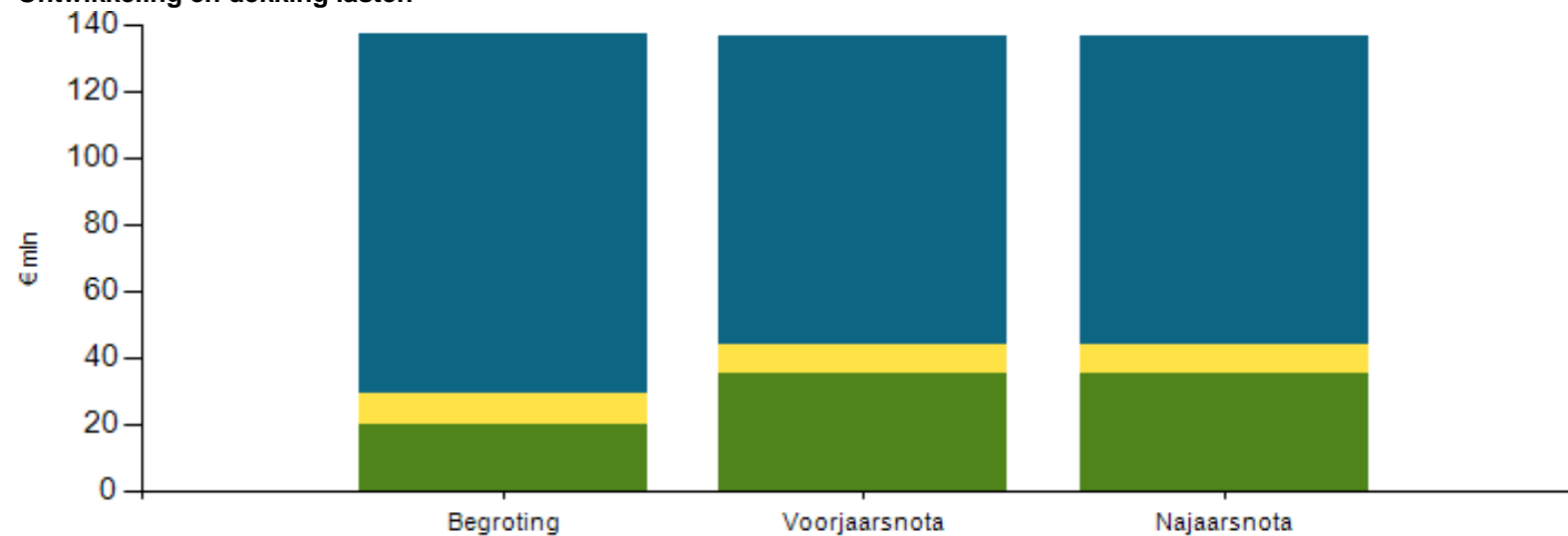
Toelichting financiële mutatie

De belangrijkste mutaties in deze kerntaak zijn:

Reservemutaties a.g.v. één reserve per programma (kerntaak)

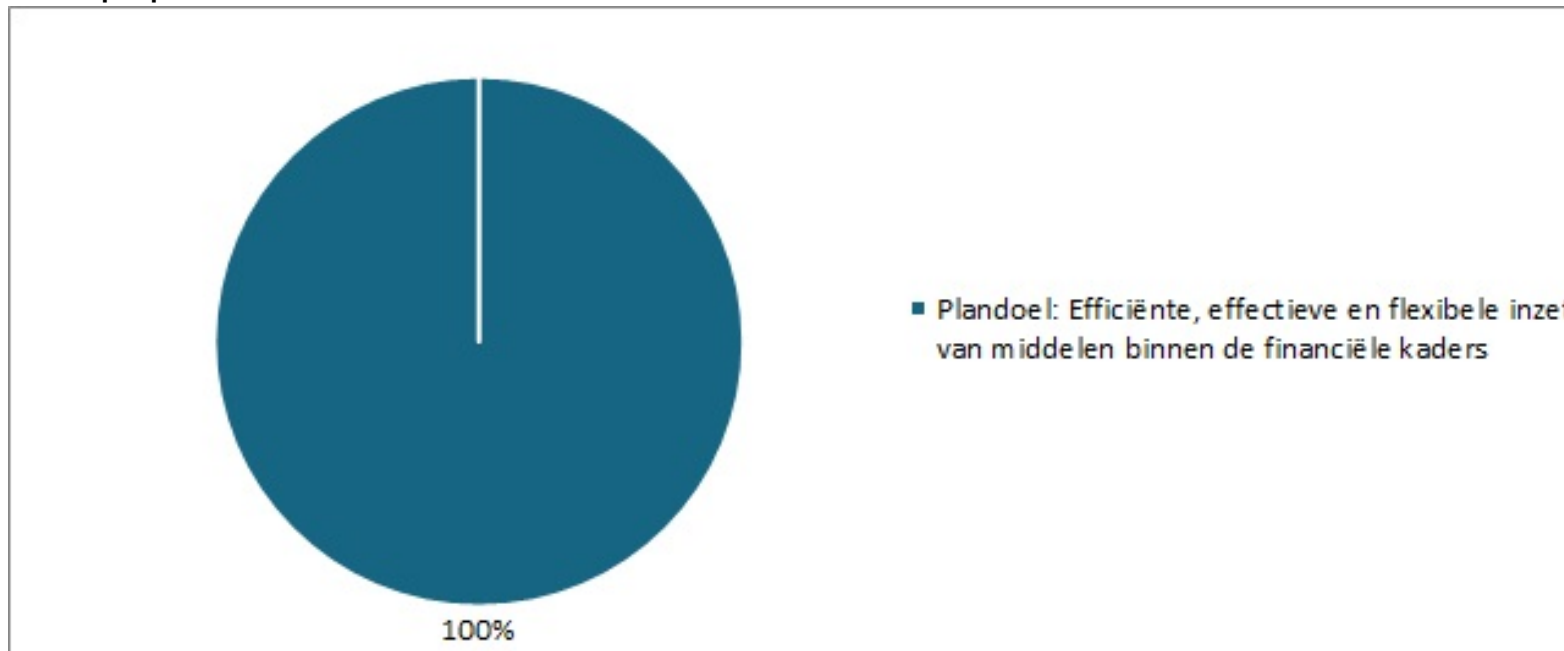
Door de invoering van één reserve per programma (kerntaak) i.c.m. de herinrichting van de begroting naar kerntaken zijn om technische redenen een aantal reservemutaties noodzakelijk. Deze zijn zichtbaar in de cijfermatige toelichting en hebben geen beleidseffect.

Ontwikkeling en dekking lasten

Bedragen in € mln	Begroting	Voorjaarsnota	Najaarsnota
Algemene Middelen	108,1	92,2	92,2
Bijdrage Derden	8,9	9,2	9,2
Reserve	20,4	35,0	35,0

Lasten per plandoel

Financiële mutatie

Bedragen * € 1.000				
Wat kost deze kerntaak	Begroting voor wijziging	Wijziging	Begroting t/m wijziging	Voordeel (V) / Nadeel (N)
(Lasten - Baten)				
Lasten	136.428	0	136.428	-
Baten	9.218	0	9.218	-
Saldo (Lasten - Baten)	127.209	0	127.209	
Reserves (Dotaties - Onttrekkingen)				
Dotaties	30.920	-750	30.170	V
Onttrekkingen	35.794	-750	35.044	N
Saldo Reserves (Dotaties - Onttrekkingen)	-4.874	0	-4.874	
Saldo kerntaak	122.335	0	122.335	-

9) Algemene dekkingsmiddelen en overige

Toelichting financiële mutatie

De belangrijkste mutaties in deze kerntaak zijn:

Provinciefonds

In 2015 ontvangen wij ca € 4,5 mln minder uit het provinciefonds. Zie onderdeel "Beleidsmatige en financiële actualisatie; financiële actualisatie begrotingsaldo voor een verdere toelichting.

Correctie van dekking

In 2015 wordt het laatste deel van de subsidie aan Groesbeek/Millingen/Ubbergen als last verantwoord. De dekking van deze subsidie stond begroot in kerntaak 9 'Algemene dekkingsmiddelen en overige', de dekking dient echter in kerntaak 7 Kwaliteit van het openbaar bestuur te worden opgenomen. Hierdoor wordt een dotatie verantwoord van € 0,6 mln.

Administratieve verwerking vrije ruimte Algemene dekkingsmiddelen en overige

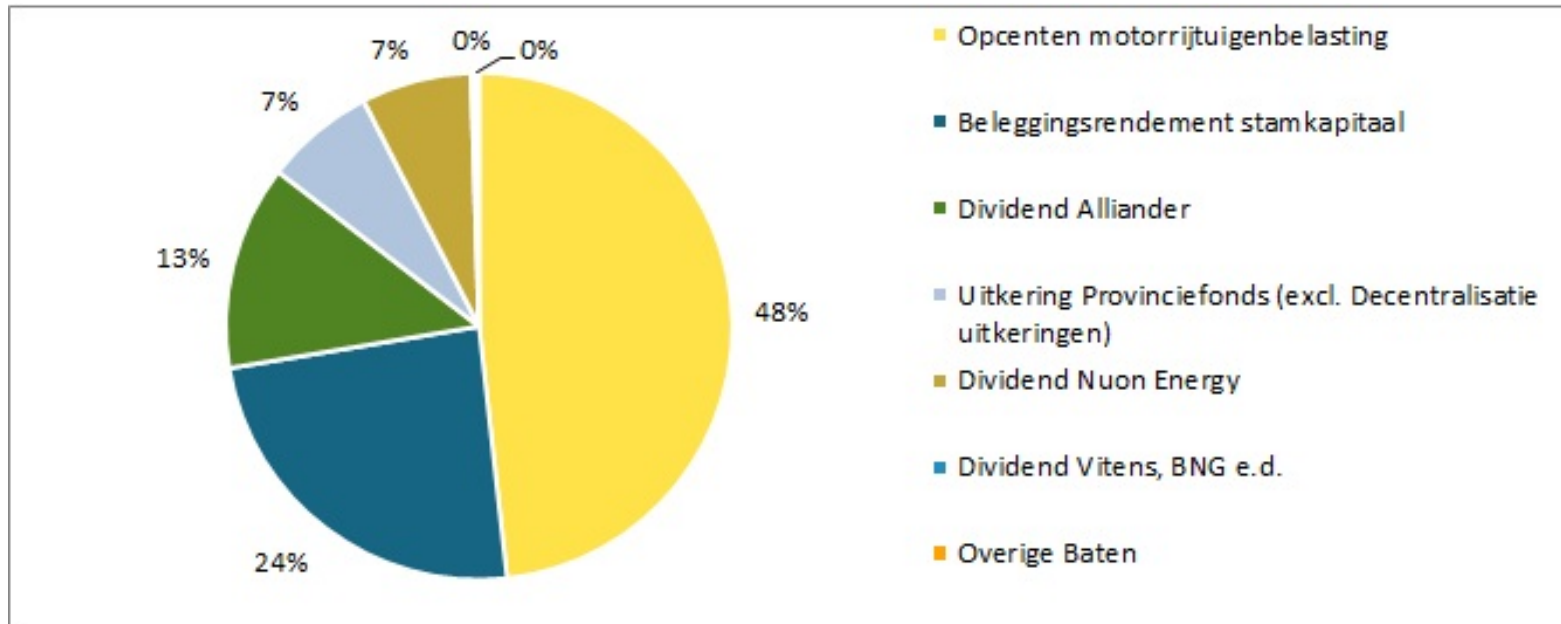
In de Voorjaarsnota 2015 hebben we aangegeven dat de vrij programmeerbare ruimte in de begroting wordt geadmistreerd in het programma (nu kerntaak) 9 Algemene dekkingsmiddelen en overige. In de Voorjaarsnota is tevens aangegeven dat de vrij programmeerbare ruimte allereerst zal worden benut voor de 'terugbetaling' aan de reserve Stamkapitaal n.a.v. de invoering van 1 reserve per programma (kerntaak). Doordat er sneller wordt afgelost ontstaat er in 2018/2019 weer vrije ruimte die in de begroting 2016 zal worden verdeeld i.h.k.v. de investeringsopgaven uit het coalitieakkoord "Ruimte voor Gelderland".

Hierbij vindt de administratieve verwerking van die mutatie plaats door aanvullend € 24 mln. te doteren aan de reserve Stamkapitaal

Reservemutaties a.g.v. één reserve per programma (kerntaak)

Door de invoering van één reserve per programma (kerntaak) i.c.m. de herinrichting van de begroting naar kerntaken zijn om technische redenen een aantal reservemutaties noodzakelijk. Deze zijn zichtbaar in de cijfermatige toelichting en hebben geen beleidseffect.

Baten per plandoel

Financiële mutatie

Bedragen * € 1.000				
Wat kost deze kerntaak	Begroting voor wijziging	Wijziging	Begroting t/m wijziging	Voordeel (V) / Nadeel (N)
(Lasten - Baten)				
Lasten	10.292	0	10.292	-
Baten	425.343	-4.546	420.797	N
Saldo (Lasten - Baten)	-415.052	4.546	-410.506	
Reserves (Dotaties - Onttrekkingen)				
Dotaties	381.552	30.700	412.252	N
Onttrekkingen	236.982	45.400	282.382	V
Saldo Reserves (Dotaties - Onttrekkingen)	144.570	-14.700	129.870	
Saldo kerntaak	-270.482	-10.154	-280.636	V

Overige onderwerpen

Inleiding overige onderwerpen

In deze Najaarsnota zijn een aantal 'overige onderwerpen' opgenomen die in separate paragrafen uiteen worden gezet. De onderwerpen zijn opgenomen om uw Staten te informeren of te laten besluiten.

Ontwikkeling EMU saldo

Inleiding

Sinds de Beleidsbegroting 2013 hebben wij een extra (niet verplicht) hoofdstuk opgenomen met aanvullende informatie over het EMU-saldo. Beheersing van het EMU-saldo is van toenemend belang voor houdbare overheidsfinanciën en de provincies hebben afspraken met de Rijksoverheid over de invulling van ieders verantwoordelijkheid in deze. In 2015 zullen wij in de verschillende planning- en controldocumenten – net als in 2014 – het hoofdstuk EMU-saldo opnemen.

Verschil tussen baten/lasten stelsel en berekening EMU-saldo

Het EMU-saldo wordt berekend op transactiebasis, deze berekeningswijze is in grote mate vergelijkbaar met het kasstelsel zoals dat voor het Rijk van toepassing is. De lagere overheden, waaronder de provincies, voeren echter een administratie op basis van het baten/lastenstelsel. Dit stelsel wordt voor de provincies voorgeschreven op grond van het BBV. Het EMU-saldo kan worden berekend uit het exploitatiesaldo van het baten/lastenstelsel door enkele posten, afhankelijk van de kasmutatie, erbij te tellen dan wel eraf te trekken.

Referentiewaarde

Vanaf 2004 bestaan er afspraken tussen de Rijksoverheid en de lokale overheden over de beheersing van het EMU-saldo. De meest recente afspraak is van januari 2013 in het Financieel Akkoord waarin aan de decentrale overheden (gemeenten, provincies en waterschappen) een EMU-ruimte van 0,5% BBP is toegestaan voor de jaren 2013, 2014 en 2015. Voor de jaren 2016 en 2017 is een daling van de EMU-ruimte voorzien tot 0,4% resp. 0,3%. Eind 2015 wordt in bestuurlijk overleg bezien of de geprojecteerde daling in 2016 en 2017 verantwoord en mogelijk is.

De afspraken worden jaarlijks vertaald in een referentiewaarde voor de provincies, die vervolgens wordt verdeeld over de individuele provincies op basis van de verhouding van de begrotingen. De referentiewaarde die in 2015 aan Gelderland wordt toegekend bedraagt € 131,0 mln. Dit is omvangrijker dan voorgaande jaren aangezien de referentiewaarde wordt berekend op basis van de begrotingen van de provincies. Dit jaar hebben wij, o.a. vanwege onze bijdrage aan de A15, een omvangrijke begroting. De referentiewaarde is geen absolute grens maar een richtgetal als houvast voor een individuele provincie. Uiteindelijk moet de sector provincies als totaal uitkomen, dat wil zeggen dat een EMU-tekort van de ene provincie opgevangen kan worden door een EMU-overschot van een andere provincie.

Actuele ontwikkelingen

Er zijn op dit moment geen nieuwe actuele ontwikkelingen te melden. Zodra dit wel het geval is zullen wij uiteraard uw Staten in de volgende Planning en Controldocumenten

hierover informeren.

EMU-saldo ten opzichte van referentiewaarde

Bij het opmaken van de Beleidsbegroting 2015 (PS 2014-764) kwam de benodigde EMU-ruimte uit boven de referentiewaarde voor onze provincie. Het EMU-saldo kwam destijds uit op een negatief totaal van € 620 mln. Met een referentiewaarde van € 131 mln. bedraagt de overschrijding € 489 mln. De oorzaak van de overschrijding zijn enkele uitzonderlijke uitgaven die worden gedekt uit de reserves: ten eerste de jaarschijf 2015 van de Robuuste Investeringsimpuls ad € 103 mln. en daarnaast onze bijdrage richting Rijk voor de A15 van € 280 mln. en voor de A1 van € 37 mln. Verder zijn in de Begroting 2015 diverse projecten begroot waaraan enkele jaren voorbereiding is voorafgegaan en die in 2015 in samenloop tot uitvoering komen. Het betreft de kerntaken 1. Duurzame ruimtelijke ontwikkeling en waterbeheer, 4 Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer en 5 Regionale economie (voorheen de statenprogramma's 1:2 Economische ontwikkeling, 2:1 Stad en Regio en 4:0 Mobiliteit). Het grootste deel van het negatieve EMU-saldo betreft onze bijdrage aan de rijksprojecten waarvan wij ons niet kunnen voorstellen dat de minister van Financiën ons dat zal aanrekenen. Voor het overige van het hoge EMU-tekort baseren wij ons op zijn uitspraak dat de Wet HOF geen obstakel mag zijn voor investeringen van decentrale overheden. De Najaarsnota is nu een tweede moment om opnieuw te kijken naar het EMU saldo. Voorafgaand aan de Najaarsnota zijn er reeds verschillende Begrotingswijzigingen door uw Staten vastgesteld en ook in deze Najaarsnota stellen wij u voor de Begroting te wijzigen. Met inbegrip van de wijzigingen in de Najaarsnota ontstaat een overschrijding van de EMU referentiewaarde van ongeveer € 493 mln. Dit is t.o.v. de door uw Staten vastgestelde Voorjaarsnota een daling van de overschrijding.

Bedragen x / 1.000,-

Tabel berekening EMU-saldo		2015	2015	2015	
		<i>Stand Begroting</i>	<i>Stand Voorjaarsnota</i>	<i>Stand Najaarsnota</i>	
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan o. q. onttrekking uit reserves	-605.394	-625.760	-599.840	+/+
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	10.359	12.784	12.784	+/+
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	0	0	0	+/+
4	Uitgaven aan investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	24.500	33.764	37.164	-/-
<i>Berekend EMU-saldo (a)</i>		<i>-619.535</i>	<i>-646.740</i>	<i>-624.220</i>	
<i>Referentiewaarde conform september circulaire (b)</i>		<i>-131.027</i>	<i>-131.027</i>	<i>-131.027</i>	
<i>Overschrijding EMU referentiewaarde (b-a)</i>		<i>488.508</i>	<i>515.713</i>	<i>493.193</i>	

Ontwikkeling Robuuste Investeringsimpuls

Inleiding

Op 13 november 2013 hebben uw Staten besloten ([PS2013-826](#)) om € 250 mln. extra in de Gelderse economie te investeren met als hoofddoel het realiseren van extra werkgelegenheid in de jaren 2014 en 2015. Binnen dit besluit heeft een uitwerking in 3 sporen plaatsgevonden:

- Spoor 1: investeringen in projecten (€ 225 mln.)
- Spoor 2: beleidslijn verslechterde financiële positie gemeenten (€ 25 mln.)
- Spoor 3: vergroten uitvoeringssnelheid / doorontwikkelen bestuursstijl

Om de voortgang van de Robuuste Investeringsimpuls (RII) te kunnen monitoren - en eventueel te kunnen bijsturen - hebben uw Staten besloten om in de verschillende Planning en Control (P&C) documenten een aparte paragraaf over de RII op te nemen. Hierbij geven wij invulling aan uw besluit.

De RII heeft een looptijd tot en met 31 december 2015 (met een aantal uitzonderingen, zie onder voortgang). De paragraaf Robuuste Investeringsimpuls zal nog in de Slotwijziging 2015 en de Jaarstukken 2015 aan uw Staten worden aangeboden. Tevens zullen wij een eindevaluatie opstellen en deze in het 2e kwartaal van 2016 aanbieden.

Voortgang

Zoals reeds in een eerder stadium is gemeld zal de doelstelling van het behalen van minimaal 3.000 tot 4.000 fte aan werkgelegenheid worden behaald. Er is al aangegeven dat de koers nu tussen de 4.000 en 5.000 fte ligt. Een grote groep mensen die allen een bijdrage hebben geleverd aan project op de verschillende beleidsgebieden binnen de RII. 2015 is hét jaar van de afronding van de RII. Alle projecten zullen uiterlijk op 31 december 2015 afgerond moeten zijn. Dit exclusief de projecten binnen het Impulsplan Wonen (start vóór 1 januari 2016, doorlooptijd 2017), de jeugdwerkgelegenheidsprojecten (doorlooptijd 2016), het project Breedband (doorlooptijd 2016), civiele kunstwerken A348 (verlengd tot medio 2016) en de middelen die vanuit spoor 2 aan Apeldoorn zijn toegekend (€ 15 mln., doorlooptijd 2017). Bij de Voorjaarsnota 2015 hebben uw Staten besloten om de resterende middelen binnen spoor 2 (€ 10 mln.) in te zetten binnen het project Sterk Bestuur in Gelderland, dit voor de gehele huidige coalitieperiode. Deze middelen vallen nu buiten de RII.

Tevens is bij Voorjaarsnota 2015 besloten om € 9,1 mln. vrij te laten vallen, dit omdat is gebleken dat een aantal projecten deels of niet gerealiseerd worden binnen de termijnen van de RII. Het gaat hierbij om de MKG kredietfacilitering (€ 5 mln.), SVn - verduurzaming particuliere woningen (€ 1,75 mln.), één project binnen het impulsplan wonen (gemeente Buren, € 0,46 mln.), parkeervoorziening Zutphen (€ 1,2 mln.) en de Branding Kennisas Ede - Wageningen (€ 0,35 mln.). Daarnaast heeft er een aanbestedingsvoordeel plaatsgevonden bij Nijenbeek (€ 0,3 mln.).

De voortgang van het project Breedband Achterhoek is gedurende de gehele RII periode meerdere malen aan de orde geweest. Het traject om Breedband in de buitengebieden van de Achterhoek te realiseren is een omvangrijk traject waar we tegen complexe vraagstukken aanlopen. Het realiseren van dit traject binnen de gestelde RII termijnen is al in een eerder stadium opgerek, gezien de huidige ontwikkeling is volledige financiële realisatie in 2016 niet haalbaar. Aangezien realisatie van Breedband in alle witte gebieden van Gelderland een hoge prioriteit heeft in onze coalitieperiode stellen wij u voor om het project Breedband Achterhoek te continueren buiten de kaders van de RII en het te verbinden aan de ambitie omtrent Breedband zoals in het coalitieakkoord "Ruimte voor Gelderland" is aangegeven.

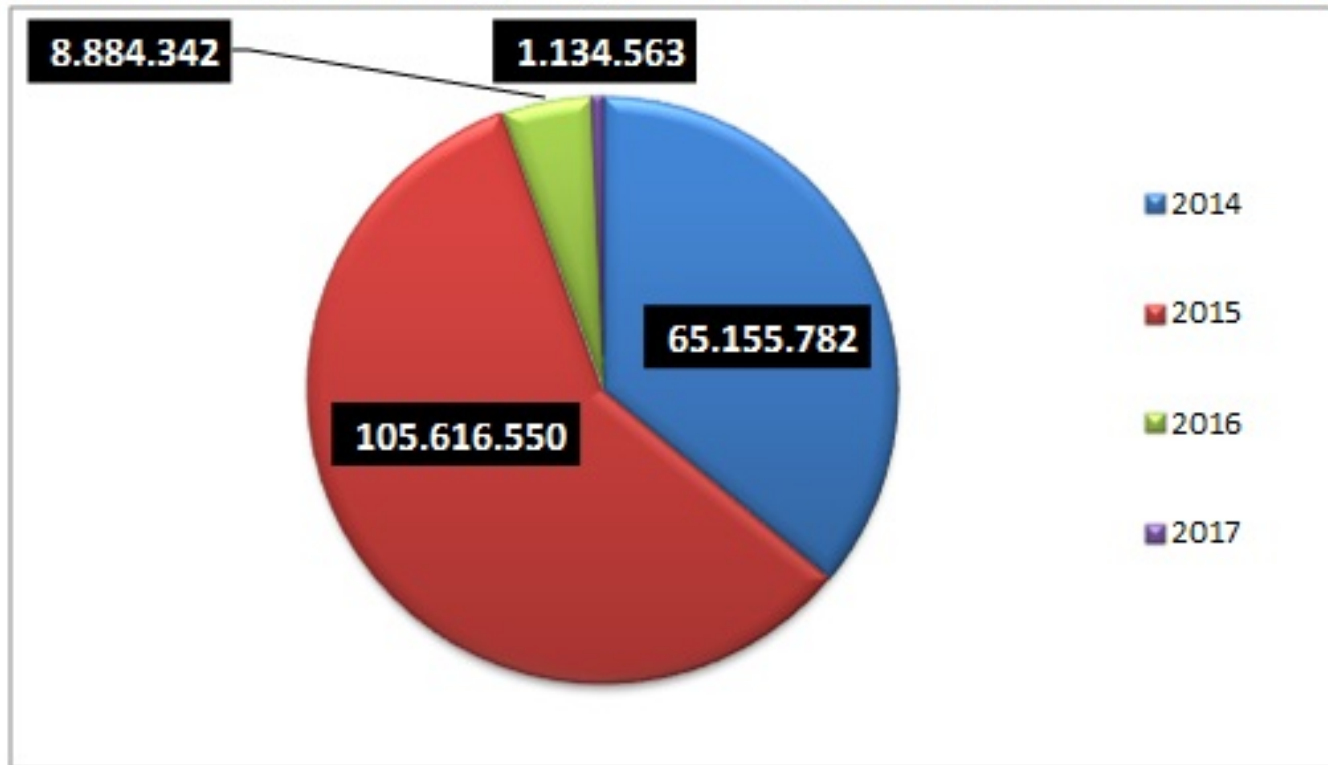
Dit houdt concreet in dat we de momenteel onbenutte middelen ad € 35 mln beschouwen als 'startkapitaal' c.q. onderdeel van de investeringsopgave Breedband ad. € 70 mln. Hiermee handelen wij conform de lijn die in de voorjaarsnota is ingezet met de 5% regeling voor Energietransitie en het impulsplan wonen.

Overigens is voor ons college de originele ambitie omtrent breedband in Gelderland nog steeds het uitgangspunt van handelen. Als dit tzt om een aanvullende dekking vraagt zullen wij daar met een voorstel aan uw Staten op terugkomen. Het voorstel zal gestand doen aan de ambitie zoals die in het coalitieakkoord "Ruimte voor Gelderland" is opgenomen.

Op dit moment moeten de meeste projecten nog tot volledige afronding komen. Zoals het er nu naar uit ziet zal dit ook gaan gebeuren. De 'tegenvallers' gedurende de uitvoeringsperiode van een project bevinden zich over het algemeen in het begin van het project (bezwaarprocedures, veranderende wet- en regelgeving, onvoorziene werkzaamheden als asbestverwijdering, enz). Dit heeft binnen de RII geleid tot het financieren van de isolatieregeling ('vrijval' wat in 2014 heeft plaatsgevonden) en tot concrete vrijval bij de Voorjaarsnota 2015. Voor nu staan alle stoplichten op groen qua realisatie.

Door de gerealiseerde vrijval (totaal € 9,1 mln.) en het onttrekken van Breedband resteert in spoor 1 een bedrag van € 180,8 mln. (oorspronkelijk € 225 mln.). Kijken we naar de bestedingsplanning van deze middelen over de jaren 2014 - 2017 dan geeft dat het volgende beeld:

Realisatie / planning uitgaven spoor 1 (ná NJN 2015)

In 2014 en 2015 zal ongeveer € 170 mln. zijn besteed van de resterende € 180,9 mln. zijn besteed. De bedragen in 2016 en 2017 hebben betrekking op die projecten waar uw Staten intussen een verlenging voor hebben toegestaan. Hieronder worden per onderdeel de stand van zaken en eventuele mutaties toegelicht.

Spoor 1

Binnen spoor 1 zijn middelen beschikbaar gesteld voor de volgende thema's:

- Regionale economie (kerntaak 5 Regionale economie)
- (Jeugd)werkgelegenheid (kerntaak 5)
- Mobiliteit (kerntaak 4 Regionale bereikbaarheid & regionaal openbaar vervoer)
- Bouw en energie (kerntaak 1 Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer)
- Infrastructuur (GWW, cultuur, ICT, breedband) (kerntaak 4, 5, en 6 Cultuur & erfgoed)

<p>Regionale economie</p> <p>- MKB kredietregeling - facility sharing</p> <p>€ 15 mln.</p>	<p>Bij de MKB Kredietfaciliteit is gebleken dat door een aantrekkende economie veel bedrijven toch bij banken of andere kredietverstrekkers middelen konden verkrijgen. Hierdoor hebben uw Staten van de beschikbaar gestelde € 10 miljoen, € 5 miljoen laten terugvloeien naar de algemene middelen. Vanuit de resterende middelen is in de eerste helft van 2015 in totaal € 950.000 beschikbaar gesteld/gecommiteerd aan 2 bedrijven. Er lopen nog gesprekken met andere bedrijven.</p> <p>Radboud heeft binnen dit project besloten te investeren in een Zonnecel proof-of-concept lijn. Daarmee ontstaat er een mogelijkheid om met deze zonnecel proof-of-conceptlijn ook toepassing in de agrofood mogelijk te maken (kassenteelt). De eerste klanten van het MKB zijn geworven en maken inmiddels gebruik van het Radboud Research Facility. Tot slot wordt samengewerkt met CAT Agro en RUMC om in het derde kwartaal een gezamenlijk marketing plan uit te werken.</p> <p style="text-align: center;">Volg de bouw van UltraPlus: http://bouw.webcam.nl/wageningen/hb-oss/</p> <p>Begin 2015 is gestart met de bouw van het gebouw UltraPlus (zie bovenstaande link). Hier is te zien dat de bouw zeer voorspoedig verloopt en op schema ligt om eind 2015 opgeleverd te worden.</p>
<p>Jeugdwerkgelegenheid</p> <p>€ 2,5 mln.</p>	<p>Doordat het project bestrijding jeugdwerkloosheid minder voorspoedig verliep dan verwacht, is door uw Staten bij Voorjaarsnota 2015 besloten de projectduur te verlengen met 1 jaar. Naast deze extra tijd wordt ook de communicatie geïntensiveerd en wordt er geïnvesteerd in het delen van de (succes)ervaringen zodat er geleerd wordt van elkaar. Dit geeft de (centrum) gemeenten een groter vertrouwen de gestelde doelstellingen te behalen.</p> <p>De budgetmutatie die hier plaatsvindt heeft betrekking op het resterende subsidiedeel dat bij afrekening van de projecten uitbetaald zal worden.</p>
<p>Mobiliteit</p> <p>- wegverbeteringen - reconstructies - HOV</p> <p>€ 21,75 mln.</p>	<p>De mobiliteitswerkzaamheden die door partners worden uitgevoerd vanuit de Investeringsimpuls (totaal € 8,7 mln.) worden in de tweede helft van 2015 uitgevoerd en afgerond. De budgetmutaties die hier plaatsvinden hebben volledig betrekking op het resterende subsidiedeel dat bij afrekening van de projecten uitbetaald zal worden.</p> <p>De aanpak van de trajecten binnen de provinciale trajectaanpak, waar maatregelen aan zijn toegevoegd, verloopt voorspoedig. 90% van de te nemen maatregelen zijn intussen afgerond, het resterende deel zal ruim op tijd tot afronding komen.</p> <p style="text-align: center;">Bij mobiliteits- en infrastructuurprojecten volgt na een goede voorbereiding een versnelde uitvoering. Er is nu voor 10 mln. gewerkt aan aanpassing, herinrichting, onderhoud en aanleg van wegen, kruispunten, civiele kunstwerken, fietspaden en andere voorzieningen.</p> <p>Van de 'solitaire' provinciale wegenprojecten (in totaal € 11,8 mln.) is de op- en afrit N233/N320 bij Kesteren inmiddels afgerond. Binnen het project van de N781 (hier heeft inmiddels € 3,25 mln. vrijval plaatsgevonden) is het merendeel van de deelprojecten gerealiseerd, een klein deel komt in de tweede helft van 2015 tot uitvoering. Voor de 2e ontsluiting WUR (€ 0,5 mln.), ook wel noordelijke inprikker genoemd, is door uw Staten bij Voorjaarsnota 2015 besloten de looptijd te verlengen met een jaar.</p>

<p>Bouw en energie</p> <ul style="list-style-type: none"> - verduurzamen woningen - impulsplan wonen - woningisolatie - sleutelprojecten S&R <p>€ 101,65 mln.</p>	<p>De werkzaamheden van de woningcorporaties zijn volop in uitvoering en liggen op schema. Samen met het kernteam van de corporaties wordt zeer frequent (2 maandenlijks) de voortgang besproken. Huidige inzicht is dat er ongeveer 1.500 in 2 maanden gerealiseerd worden. De huidige prognose ligt daarmee ruim boven de afgesproken 10.000 woningen.</p> <p>Voor de particuliere leningen om woningen energieneutraal te maken die lopen via het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten (SVn) is in februari reeds door uw Staten besloten € 1 mln. vrijval te laten plaatsvinden (PS2015-71), bij Voorjaarsnota 2015 heeft er een aanvullende vrijval van € 1,75 mln. plaatsgevonden. Hierdoor resteert nog een beperkt bedrag van € 0,75 mln. Gebleken is dat de animo van particulieren om gebruik te maken van deze leningsmogelijkheid zeer beperkt is.</p> <p>Van de 32 Impulsplan Wonen projecten die subsidie hebben ontvangen vanuit de RII is de voortgang positief. Wel komen er af en toe signalen dat het voldoen aan de eis van start bouw vóór 1 januari 2016 lastig is. Vooral nog heeft dit nog geen gevolgen voor meer vrijval binnen dit traject, er wordt intensief met deze aanvragers gesproken om te bepalen of er oplossingen zijn om toch een versnelde uitvoering te kunnen realiseren. De budgetmutatie die hier plaatsvindt heeft betrekking op een gecorrigeerd voorschotritme binnen meerdere Impulsplan projecten.</p> <p>Door vrijval bij de Voorjaarsnota 2014 en bij uw Statenvergadering van 25 februari 2015 is in totaal € 3,9 mln. beschikbaar gesteld voor de regeling voor woningisolatie. Het volledige bedrag is beschikbaar aan 32 verschillende gemeenten. Verwachting is dat er bij 7.000 - 8.000 woningen isolerende maatregelen zullen plaatsvinden. Dit komt bovenop de woningen die door de corporaties worden verduurzaamd.</p> <p>De budgetmutatie die hier plaatsvindt heeft te maken met een correctie op eerdere ramingen. Hierbij werd geen rekening gehouden met het feit dat deze subsidies meestal reeds voor 100% bij beschikking worden uitbetaald.</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;"> <p><i>De verduurzaming van woningen en de financiële voeding van de isolatieregeling levert eind 2015 bijna 20.000 woningen op waar verduurzamingsmaatregelen hebben plaatsgevonden</i></p> </div> <p>Het grootste deel van de RII-projecten binnen de Sleutelprojecten van het programma Stad en Regio ligt op schema, men is druk bezig met de realisatie. Wat opvalt is dat het voor dit type projecten soms een flinke uitdaging is om te voldoen aan de korte doorlooptijd van een instrument als de RII, door termijnen van voorbereiding, aanbesteding en vervolgens nog realisatie. Desondanks zien we mooie resultaten verrijzen en spannen de partners zich in om alles in hoog tempo te realiseren. Soms worden hierbij alternatieve projecten met eenzelfde doelstelling voorgesteld, wanneer een oorspronkelijk (deel)project niet binnen de termijnen gerealiseerd kan worden. Met deze werkwijze wordt naast het realiseren van een mooi project toch bijgedragen aan het doel om werkgelegenheid te creëren.</p> <p>De budgetmutatie die hier plaatsvindt heeft te maken met de vrijval die optreedt binnen de parkeervoorziening in Zutphen.</p>
--	---

<p>Infrastructuur</p> <ul style="list-style-type: none"> - civiele kunstwerken - cultuur & erfgoed - breedband <p>€ 39,9 mln.</p>	<p>De aanbesteding van de te vervangen civiele kunstwerken heeft in clusters plaatsgevonden. Twee van de drie clusters zijn in uitvoering. Realisatie in 2015 is haalbaar, al moeten wel alle zeilen worden bijgezet. Met betrekking tot het derde cluster (A348) is reeds door Uw Staten bij Voorjaarsnota 2015 besloten om het budget (€ 5,4 mln.) in stand te houden en de doorlooptijd van dit project te verlengen met een half jaar.</p> <p>Het gepland onderhoud van twee civiele kunstwerken (Loenensebrug en viaduct Nedereindsestraat) is meegenomen in de trajectaanpak en daarmee afgerond.</p> <p>De in totaal 42 erfgoedprojecten die binnen een termijn van 2 jaar afgerond moeten zijn lopen goed op schema. Juist door de extra (tijds)druk die de RII termijnen met zich mee brengt en door de intensieve samenwerking worden er mooie projecten op een goede manier gerealiseerd. Bij een aantal projecten is er nog steeds intensief contact om de realisatie te bewerkstelligen, er zijn intussen ook al een aantal projecten afgerond.</p> <p>De budgetmutaties die hier plaatsvinden hebben volledig betrekking op het resterende subsidiedeel dat bij afrekening van de projecten uitbetaald zal worden.</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center; margin: 10px 0;"> <p><i>'Ja, het duurt langer, maar we gaan door!'</i></p> </div> <p>Breedband</p> <p>Uw Staten hebben ingestemd met de plannen voor de aanleg van glasvezel in het buitengebied van de Achterhoek. Voor een economisch gezonde en leefbare regio is snel internet onmisbaar. Omdat de markt geen interesse bleek te hebben zou een eigen bv de aanleg verzorgen van het snelle internet. Europese wetgeving leek mogelijkheden te bieden om dat snel te kunnen realiseren. Maar de afgelopen weken blijkt dat de regels anders moeten worden uitgelegd dan waar wij van uit zijn gegaan.</p> <p>Brussel geeft voorschriften voor overheden die steun willen geven. Die weg leidt tot de aanleg van het netwerk via een aantal stappen met tussentijdse toetsing in de markt. Het doorlopen van al die stappen, en de daarbij horende (reactie)tijd vraagt ongeveer een jaar. Provincie en gemeente werken nu aan een passender aanpak binnen de mogelijkheden van Brussel. Het gevolg is dat een concreet aanbod aan bewoners voor snel internet in het buitengebied nog ongeveer een jaar gaat duren. Wat dit betekent voor het op te richten eigen bedrijf weten wij en gemeenten nog niet. We zullen uw Staten daar nader over informeren zodra er meer duidelijkheid over is.</p> <p>Door deze ontwikkeling is eerder in deze paragraaf voorgesteld het project breedband verder buiten de kaders van de RII uit te voeren.</p>
---	---

Spoor 2

Uw Staten hebben bij de Voorjaarsnota 2015 ([PS2015-393](#)) besloten om de resterende middelen voor dit onderdeel (€ 10 mln.) vanuit de RII vrij te laten vallen maar binnen de kerntaakreserve 7 Kwaliteit van het openbaar bestuur (voorheen programmareserve 7:1 Bestuur en Organisatie) beschikbaar te houden tot 2019 t.b.v. de uitvoering van het programma Sterk Bestuur. De middelen kunnen gedurende deze coalitieperiode (2015-2019), naast voor het oorspronkelijke doel (dekking voor uitvoering van de Beleidslijn verslechterde financiële positie gemeenten), worden ingezet om de kwaliteit van het lokale en regionale bestuur te versterken, als vervolg op de aanbevelingen van de Commissie De Graaf. Rode draad daarin is de notie dat bestuurskracht rondom de maatschappelijke opgaven heen georganiseerd moet worden, en ook medewerking van andere partners dan alleen overheden vraagt. Het vermogen tot samenwerking is daartoe cruciaal. Vanuit deze visie willen we in overleg met gemeenten en regio's over hoe de bestuurskracht het beste kan worden versterkt. Maatwerk staat daarin centraal. Een krachtig bestuur is een succesfactor voor de uitvoering van onze Gelderse agenda (coalitieakkoord) en daarom in ons aller belang. Onze inzet kan het verschil maken om tot duurzame verbetering van de bestuurskracht te komen.

Spoor 3

In de Voorjaarsnota 2015 heeft u kunnen lezen over de manier waarop de bestuursstijl van partnerschap bij verschillende opgaven in te vullen en uit te werken is. Bij bijna alle inhoudelijke opgaven speelt de invulling van partnerschap en de manier van samenwerken aan opgaven nadrukkelijk een rol. Wij merken daarbij op dat het duidelijk is dat het onderwerp 'bestuursstijl', samenwerken en de energie benutten van partijen in de samenleving bij veel gemeenten en bij het Rijk een onderwerp is dat leeft en waarover op allerlei manieren ervaringen mee wordt opgedaan. We constateren dat de doorontwikkeling van de bestuursstijl een natuurlijke plek heeft gekregen bij de provinciale kerntaken (voorheen programma's). Hiermee beschouwen we spoor 3 als afgerond.

M&M

Bij Voorjaarsnota 2015 is door uw Staten besloten om € 0,6 mln. vanuit de beschikbare € 10 mln. toe te voegen aan het budget Mens & Middelen 2016. Hiermee zal het totale budget worden besteed. Separate monitoring van de uitvoeringskosten voor de RII vervalt per 1-1-2016, gelijk aan de specifieke monitoring van de projecten binnen de RII als geheel.

Subsidiegrondslagen

Inleiding

Bij deze Najaarsnota stellen wij uw Staten voor om budgetten te alloceren voor subsidieverlening van diverse projecten.

Dergelijke besluiten zijn noodzakelijk om de procedure van de subsidieverlening rechtmatig te kunnen starten. Een volgende stap in deze procedure is het aanvragen van de subsidie door de initiatiefnemers.

Na het ontvangen van de aanvraag streven wij er naar om de procedures tot verlening van de subsidie zo snel mogelijk af te ronden.

Samenwerkingsovereenkomst Rijn en IJssel

Op 26 februari 2015 sloot de provincie Gelderland, met waterschap Rijn en IJssel een nieuwe samenwerkingsovereenkomst voor de periode 2015 – 2021 (PS2015-122). In deze overeenkomst is vastgelegd op welke wijze het waterschap en de provincie samenwerken aan de realisatie van gemeenschappelijke doelen, en hoe de kosten voor de uitvoering verdeeld worden. Middels besluiten PS2012-966 en [PS2015-393](#)-13 hebben uw Staten reeds een subsidiegrondslag verstrekt voor een deel van de provinciale bijdrage aan de samenwerkingsovereenkomst. Met dit voorstel wordt het resterende bedrag voor uitvoering van de overeenkomst van een grondslag voorzien, met uitzondering van het onderdeel BICON (innovatieve terugwinning grondstoffen uit afvalwater) waar eerst nog nadere besluitvorming over plaats moet vinden.

Wij doen uw Staten hierbij het voorstel om een begrotingssubsidie van maximaal € 10.126.750,-- beschikbaar te stellen voor subsidieverlening aan het waterschap Rijn en IJssel voor projecten uit de volgende fiches van de samenwerkingsovereenkomst 2015-2021:

- Kaderrichtlijn Water en ecologische verbindingzones
- Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)
- Klimaatadaptatie en Gelders Natuur Netwerk
- Baakse Beek Veengoot

De begrotingssubsidie beschikbaar te stellen uit de volgende kerntaken:

€ 9.086.000,-- Kerntaak 3) Vitaal platteland, natuurbeheer en ontwikkeling natuurgebieden (onderdeel natuur & landschap)

€ 900.000,-- Kerntaak 1) Duurzame ruimtelijke ontwikkeling en waterbeheer (onderdeel Egalisatievoorziening Grondwaterheffing)

€ 140.750,-- Kerntaak 1) Duurzame ruimtelijke ontwikkeling en waterbeheer (onderdeel water; klimaatadaptatie)

Het verkrijgen van cofinanciering uit het Plattelands Ontwikkelingsprogramma (POP3), waarop is gerekend in de overeenkomst (iig. € 1.962.500,-- voor de PAS), is onzeker geworden. Dit door discussie over het toepassingsbereik van de Europese verordening. Bij het niet beschikbaar komen van deze POP3 middelen zullen wij in overleg treden met het waterschap.

Samenwerkingsovereenkomst Vallei en Veluwe

Op 26 februari 2015 sloot de provincie Gelderland, met waterschap Vallei en Veluwe een nieuwe samenwerkingsovereenkomst voor de periode 2015 – 2021 (PS2015-122). In deze overeenkomst is vastgelegd op welke wijze het waterschap en de provincie samenwerken aan de realisatie van gemeenschappelijke doelen, en hoe de kosten voor de

uitvoering verdeeld worden. Middels besluit [PS2015-393](#)-14 hebben uw Staten reeds een subsidiegrondslag verstrekt voor een deel van de provinciale bijdrage aan de samenwerkingsovereenkomst. Met dit voorstel wordt het resterende bedrag voor uitvoering van de overeenkomst van een grondslag voorzien.

Wij doen uw Staten hierbij het voorstel om een begrotingssubsidie van maximaal € 6.106.125,-- beschikbaar te stellen voor subsidieverlening aan het waterschap Vallei en Veluwe voor projecten uit de volgende fiches van de samenwerkingsovereenkomst 2015-2021:

- Synergie Kaderrichtlijn Water en ecologische verbindingzones
- Natura 2000 Programmatische Aanpak Stikstof
- Verdrogingsbestrijding Gelders Natuur Netwerk
- Klimaatadaptatie en Voorstonden - Leusveld

De begrotingssubsidie beschikbaar te stellen uit de volgende kerntaken:

€ 5.077.125,-- Kerntaak 3) Vitaal platteland, natuurbeheer en ontwikkeling natuurgebieden (onderdeel natuur & landschap)

€ 600.000,-- Kerntaak 1) Duurzame ruimtelijke ontwikkeling en waterbeheer (onderdeel Egalisatievoorziening Grondwaterheffing)

€ 429.000,-- Kerntaak 1) Duurzame ruimtelijke ontwikkeling en waterbeheer (onderdeel water; klimaatadaptatie)

In de samenwerkingsovereenkomst is met het waterschap afgesproken om eind 2015 aanvullende prestaties voor Kaderrichtlijn Water en ecologische verbindingzones toe te voegen aan de overeenkomst. Vooruitlopend op het resultaat van de gesprekken die daarover nu met het waterschap worden gevoerd, is in dit voorstel rekening gehouden met een te realiseren opgave van 30 hectare aan ecologische verbindingzones.

Samenwerkingsovereenkomst Rivierenland

Op 26 februari 2015 sloot de provincie Gelderland, met waterschap Rivierenland een nieuwe samenwerkingsovereenkomst voor de periode 2015 – 2021 (PS2015-122). In deze overeenkomst is vastgelegd op welke wijze het waterschap en de provincie samenwerken aan de realisatie van gemeenschappelijke doelen, en hoe de kosten voor de uitvoering verdeeld worden. Het onderdeel klimaatadaptatie uit de overeenkomst wordt met opdrachtverlening gerealiseerd. Met dit voorstel wordt het resterende bedrag voor uitvoering van de overeenkomst van een subsidiegrondslag voorzien.

Wij doen uw Staten hierbij het voorstel om een begrotingssubsidie van maximaal € 3.203.500,-- beschikbaar te stellen voor subsidieverlening aan het waterschap Rivierenland voor projecten uit de volgende fiches van de samenwerkingsovereenkomst 2015-2021:

- Kaderrichtlijn Water en ecologische verbindingzones
- Programmatische Aanpak Stikstof

De begrotingssubsidie beschikbaar te stellen uit de volgende kerntaken:

€ 2.803.500,-- Kerntaak 3) Vitaal platteland, natuurbeheer en ontwikkeling natuurgebieden (onderdeel natuur & landschap)

€ 400.000,-- Kerntaak 1) Duurzame ruimtelijke ontwikkeling en waterbeheer (onderdeel Egalisatievoorziening Grondwaterheffing)

Het verkrijgen van cofinanciering uit het Plattelands Ontwikkelingsprogramma (POP3), waarop is gerekend in de overeenkomst (iig. € 913.500,-- voor de PAS), is onzeker geworden. Dit door discussie over het toepassingsbereik van de Europese verordening. Bij het niet beschikbaar komen van deze POP3 middelen zullen wij in overleg treden met het waterschap.

Plan dorpschart Spijk

Uitvoering van het Dorpschart Spijk, gemeente Rijnwaarden:

Ons college heeft op 23 juni het voorontwerp inpassingsplan Overnachtingshaven Lobith vrijgegeven voor overleg met de partners (3.1.1 Bro). Daarmee werd samen met de partners gemeente Rijnwaarden en Rijkswaterstaat Oost Nederland opnieuw een belangrijke stap gezet om de gewenste overnachtingshaven bij Spijk en de modernisering van de haven bij Tuindorp mogelijk te maken. De overnachtingshaven ligt in de Gelderse corridor dat als gebiedsgerichte opgave in de Gelderse omgevingsagenda staat. Een duurzame logistieke ontwikkeling is hier van belang. Een goed geoutilleerde overnachtingshaven draagt daar aan bij.

Conform het kader voor gebiedsontwikkelingsprojecten werken we met genoemde partijen samen onder een Samenwerkingsovereenkomst (SOK) (PS 2014-431). Conform artikel 7 lid 3 van de SOK is parallel aan de voorbereiding van het inpassingsplan onderzocht of het mogelijk is om lokale en regionale wensen opgaven en ambities, die te relateren zijn aan het project, mee te nemen in het inpassingsplan.

Het plan Dorpschart Spijk heeft tot doel de openbare ruimte van Spijk een noodzakelijke impuls te geven, die de leefbaarheid voor bewoners en bezoekers vergroot. Aanliggende functies zoals de school, kerk en horeca profiteren van een nieuw, duurzaam en multifunctioneel dorpschart. Ook bezoekers van Spijk profiteren: het Pieterpad voert door het dorpschart en vervolgt haar route langs de Beijenwaard waar de nieuwe overnachtingshaven straks een plaats gaat krijgen. We reserveren in het plan voor de haven ruimte dat als uitloopgebied gaat dienen en het ministerie van IenM legt daarvoor (toegangs)voorzieningen aan. In het dorpschart wordt de gedateerde bestrating, riolering en groenvoorziening vervangen en een elektra, water en afvoerpunt aangelegd. Het oorlogsmonument en het kunstwerk "De Steenfabrieksarbeider" krijgen een meer centrale en prominente plaats.

Ons college en het college van gemeente Rijnwaarden en Rijkswaterstaat Oost Nederland zien in het project dorpschart Spijk een project dat valt onder de genoemde afspraak uit de SOK dat wij samen lokale en regionale opgaven wensen en ambities die zijn te koppelen aan het gebiedsontwikkelingsproject Overnachtingshaven Lobith mogelijk willen maken. De impact van de realisatie van de overnachtingshaven Spijk voor de lokale gemeenschap is groot en raakt de kwaliteit van de woon- en leefomgeving. Vanuit die optiek vinden wij dat ter versterking daarvan een investering in het dorpschart gerechtvaardigd is. Omdat voor het plan geen ruimtelijke procedure is vereist, hoeft dit niet meegenomen te worden in het inpassingsplan maar volstaat een financiële afspraak.

Met het plan is een investering van circa € 470.000,- excl. BTW gemeoid. Lokale bedrijven en de gemeenschap van Spijk dragen een groot deel van deze kosten, deels in de vorm van (gebiedseigen) materialen: de straatstenen en het zand. De gemeente Rijnwaarden levert een directe bijdrage van € 75.000,- euro uit het collegeprogramma om verpaupering tegen te gaan en maakt werk met werk door de riolering in het dorpschart te verbeteren. Mogelijk wordt de gemeentelijke bijdrage nog verhoogd met een bijdrage van € 25.000,- uit gemeentelijke onderhoudsfondsen. Wij stellen uw Staten voor om dit project te steunen met een begrotingssubsidie van maximaal € 75.000,- excl BTW. Rijkswaterstaat Oost Nederland voert straks het plan voor de overnachtingshaven Spijk uit, met inbegrip van de voorzieningen in het uitloopgebied.

Aanvulling besluit PS 2015-52 omtrent Musis Sacrum

In het besluit van uw Staten op 25 februari 2015 over de herverdeling van de Investeringsstrategie (PS 2015-52) is bij het besluit over Musis Sacrum abusievelijk geen subsidieontvanger genoemd. Om de subsidie rechtmatig te kunnen verstrekken is dit wel noodzakelijk en daarom stellen wij u voor een aanvullend besluit te nemen waarin de subsidie beschikt wordt aan de gemeente Arnhem.

IJsselsprong; Fietspad Brummen

Bijdrage aan realisatiekosten aanleg fietspad over de bestaande bandijk Cortenoever (Programma IJsselsprong):

In Cortenoever en Voorsterklei komen, als onderdeel van het landelijk programma Ruimte voor de rivier, landinwaarts nieuwe dijken. Door deze maatregel krijgt de IJssel bij hoogwater meer ruimte. De gemeenteraad van Brummen heeft op 22 maart 2012 ingestemd met het wijzigen van het bestemmingsplan voor de dijkverleggingen Cortenoever en Voorsterklei. Tijdens de besluitvorming rondom het bestemmingsplan voor de dijkverleggingen in november 2012 heeft het college van de gemeente Brummen de wens geuit voor een fiets- en wandelpad over de oude bandijk in Cortenoever. De aanleg van een fietspad verhoogt de gebruiks- en belevingswaarde van het gebied door het bieden van een mooie route voor wandelaars en fietsers. De provincie heeft destijds toegezegd om vanuit het programma IJsselsprong (destijds onderdeel programma Gelderse gebiedsontwikkeling, nu kerntaak 1 Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer) tot een maximum van € 500.000,- bij te dragen aan de realisatie van het fietspad (brief d.d. 18 februari 2014).

Destijds is het fietspad om procedurele redenen niet meegenomen in het bestemmingsplan voor de dijkverlegging. Wel is in overleg met het Rijk en het Waterschap Vallei en Veluwe toegezegd om voor het fietspad een aparte bestemmingsplanprocedure op te starten. Het bestemmingsplan 'Fietspad Oude Bandijk, Cortenoever' is op 25 juni 2015 door de gemeenteraad vastgesteld. De aanleg van het fietspad zal aansluitend op de werkzaamheden voor de dijkverlegging plaatsvinden. Afspraken zijn hierover vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst tussen de gemeente Brummen, het Waterschap Vallei en Veluwe en de Programmadirectie Ruimte voor de Rivier (namens het Rijk). De planning is om het fietspad in het najaar van 2016 op te leveren. Wij stellen uw Staten dan ook voor om deze begrotingssubsidie bij Najaarsnota beschikbaar te stellen.

Cofinanciering Interreg Vb voor het project Food-Fit

In het kader van Interreg Vb heeft een Europees consortium een cross-sectoraal (voeding en gezondheid) en cross-disciplinair (voeding, gezondheidszorg, preventieve geneeskunde, voedselverwerkende industrie, de verpakking van levensmiddelen, design) voorstel uitgewerkt op het gebied van healthy aging: Food Fit. Innovatie op het gebied van healthy aging (gezond ouder worden) biedt grote kansen voor het agrifood-MKB. Food-Fit richt zich op het verhogen van de innovatiecapaciteit van het agrifood-MKB in grote delen van Nederland, België, Denemarken, Verenigd Koninkrijk en Frankrijk om hun concurrentiepositie te verbeteren. Food Valley NL is daar een van de partners van. Brainport Eindhoven treedt op als lead partner. De projectduur is 3,5 jaar.

Door te participeren in Food Fit kunnen met Europese middelen een nieuwe generatie tools ontwikkeld worden en een meervoudige cross overs tot stand worden gebracht mede ten behoeve van het Gelders MKB. Concreet worden de volgende activiteiten opgezet:

1. Bootcamps die > 250 agrifood MKB toegang geven tot kennis m.b.t. gezondheid en voeding en internationale netwerken. De bootcamps stimuleren op diverse expertisegerieden de ontwikkeling van nieuwe concepten, met de steun van experts, specialisten en wetenschappers, maar mogelijk ook van de gebruikers. Ook worden er Learning Labs georganiseerd waar kleine en middelgrote ondernemingen toegang krijgen tot kennis en testfaciliteiten en onderzoekers leren kennen.
2. Programma ter ondersteuning van healthy aging gedreven foodinnovatie voor > 120 projecten; kleine innovatieprojecten waarbij agrifoodbedrijven door middel van vouchers deskundige ondersteuning kunnen inhuren.
3. De vorming van interdisciplinaire consortia waar 20 MKB-ers werken aan healthy aging gedreven voedselinnovatie en validatie, leidend tot nieuwe business cases en best practices.

De totale projectomvang bedraagt € 4,3 miljoen. Voor participatie van het Gelderse MKB vragen wij uw Staten om aan Food Valley NL een begrotingssubsidie van € 180.000,- aan Gelderse co-financiering voor dit project beschikbaar te stellen.

Cofinanciering Interreg Vb voor het project Boost 4 Health

De life science sector in Noord-West Europa benut niet haar volle potentieel. Om te groeien moeten innovatieve life science MKB-ers internationaliseren, maar ze worden gehinderd door:

- Gebrek aan kennis van de MKB-er om te internationaliseren en gebrek aan ondersteuning hierbij

- Gebrek aan kennis bij het MKB over de verschillen tussen gezondheidszorgsystemen in internationale markten (regelgeving, vergoedingensysteem, cultuur, kwaliteitseisen etc) en gebrek aan kennis over mogelijke partners en faciliteiten internationaal.
- Verschillen in product validatie in Europese landen door verschillen in regelgeving (geen uniforme markt zoals in de Verenigde Staten).

Het gevolg is dat Europese Life Science MKB-ers vaak klein blijven of naar de Verenigde Staten vertrekken om te groeien. Met het Interreg Vb project Boost4Health wordt een transnationaal ondersteuningsprogramma opgezet om de MKB-ers uit Noord-West Europa te helpen internationaal te groeien en hun life science innovaties op internationale markten te brengen. Het ondersteuningsprogramma richt zich op de hiervoor genoemde barrières met een:

- Internationaal business groei programma met coaching en matchmaking
- Marktplaats en microfinancieringsprogramma (€ 1,2 miljoen) mirco-financieringsprogramma met toegang tot internationale expertise, voorzieningen, partners en financiering
- Europees product validatie netwerk.

Oost NV is partner in dit Interreg Vb programma voor het MKB in de provincies Gelderland en Overijssel. De Brabantse Ontwikkelmaatschappij BOM heeft deze rol voor Noord-Brabant en verzorgt het overall programmamanagement.

Andere deelnemende landen aan dit project zijn België, Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Spanje en het Verenigd Koninkrijk.

De kosten van het totale project bedragen € 4,5 miljoen, waarbij rekening wordt gehouden met een subsidie van € 2,7 miljoen uit Interreg Vb. Oost NV heeft de provincie Gelderland gevraagd € 97.600 cofinanciering te verlenen voor dit project. Dit is 20% van de projectkosten die samenhangen met de deelbegroting voor Oost Nederland. Bij het indienen van het project bij de Interreg autoriteit in Lille (uiterlijk 30-11-2015) dient de regionale cofinanciering toegezegd te zijn. Wij stellen uw Staten dan ook voor om bij deze Najaarsnota een begrotingssubsidie van € 97.600,- beschikbaar te stellen.

Kennisplatform Veehouderij en Humane gezondheid

In de Statenbrief Veehouderij en volksgezondheid (PS2014-496) hebben wij u geïnformeerd over de opdracht van het ministerie van VWS aan het RIVM om te onderzoeken of er draagvlak bestaat bij kennisinstellingen om te komen tot een kennisplatform voor Veehouderij en gezondheid. Het doel is om in gezamenlijkheid bestaande kennis te duiden, verbinden, interpreteren en ontsluiten op het gebied van veehouderij en humane gezondheid en deze kennis vertalen. Het Kennisplatform presenteert onafhankelijke, betrouwbare en wetenschappelijk gefundeerde informatie als één signaal van de deskundigen zo mogelijk op basis van consensus. Daarnaast organiseert het Kennisplatform maatschappelijk dialoog over de stand van zaken van de kennis en hoe om te gaan met vragen en zorgen, gegeven de onzekerheid in kennis.

Er is een breed draagvlak om te komen tot de oprichting van een kennisplatform veehouderij en humane gezondheid. Op het vlak van volksgezondheid zijn nog veel vragen onbeantwoord, zoals of er voor bepaalde volksgezondheidsklachten een relatie is met de veehouderij, samenhang met afstand en/of aantal dieren. Dit soort vragen kunnen op dit moment niet van een afdoende antwoord worden voorzien of er worden verschillende risicoanalyses gemaakt. In een debat gaan op deze wijze emoties snel overheersen. Voor een provincie als Gelderland die een hoge veedichtheid kent, is het van belang dat kennis wordt verzameld, geobjectiveerd en beschikbaar gesteld wordt.

Deelnemende organisaties aan het kennisplatform zijn GGD GHOR Nederland, Omgevingsdienst NL, ZonMw (gezondheidsonderzoek en zorginnovatie), Wageningen UR, Universiteit Utrecht en Rijksinstituut Volksgezondheid en Milieu (RIVM). De financiers zijn de ministeries van VWS, EZ, omgevingsdiensten, een vijftal provincies en de LTO. Zoals aangegeven in de Statenbrief (PS2014-496) is de bijdrage van de provincie Gelderland € 50.000,-. Wij stellen uw Staten dan ook voor om bij deze Najaarsnota de provinciale bijdrage beschikbaar te stellen in de vorm van een begrotingssubsidie.

Samenwerking op bedrijventerreinen

Door de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN) is samen met VNO – NCW, een projectvoorstel ingediend wat gericht is op de samenwerking op bedrijfsterreinen, het bevorderen van de duurzaamheid en inzicht in de door de ondernemers ervaren kwaliteit van bedrijventerreinen. De bedoeling is om de samenwerking op en de kwaliteit van bedrijventerreinen te verbeteren. Dat wordt enerzijds gedaan door op een 5-tal bedrijventerreinen te onderzoeken welke duurzaamheidsvoordelen er kunnen worden behaald door de geografische nabijheid van bedrijven en daarin samen te gaan werken. De beste optie wordt voor elk bedrijventerrein uitgewerkt. Bij dit onderzoek worden studenten ingezet waarbij door de inzet van de HAN ook continuïteit kan worden geboden aan de ondernemers. Anderzijds wordt op 10 bedrijventerreinen in kaart gebracht hoe de ondernemers de kwaliteit van bedrijventerrein ervaren en wordt het gesprek met hen daarover aangegaan. Dit doel past in onze provinciale beleidsdoelen over stimulering van de samenwerking op bedrijfsterreinen, bij onze ambitie van energie-efficiënte bedrijfsterreinen en bij de ondernemersgerichte benadering die we voorstaan.

Wij stellen uw Staten in deze najaarsnota voor om een begrotingssubsidie van € 56.000,- aan de HAN beschikbaar te stellen.

Promotiecampagne Toerisme Gelderland

De vier regionale bureaus voor toerisme zijn verenigd in de Stichting Toerisme Gelderland. Stichting Toerisme Gelderland zet zich in voor de promotie en marketing van Gelderland als geheel. De afgelopen jaren heeft Stichting Toerisme Gelderland ingezet op het marketing offensief “Gelderland levert je mooie Streken” waarin de regio’s als toeristische merken worden neer gezet. Dit heeft gezorgd voor veel extra toeristen. Promotie en marketing zijn een van de speerpunten uit het actieplan Vrijtijdseconomie en ook in het coalitieakkoord ‘Ruimte voor Gelderland’ is hier aandacht voor. Wij stellen uw Staten voor om een budget van € 260.000,- ter beschikking te stellen aan Stichting Toerisme Gelderland ten behoeve van de promotie van Gelderland als toeristische regio.

Sport en economische spin-off gemeente Lingewaal

Het College van B&W van de gemeente Lingewaal heeft ons verzocht om (financiële) medewerking om met behulp van het internationaal golftoernooi KLM-Open zowel de eigen gemeente, de regio Rivierenland, als de provincie ‘op de kaart te zetten’.

Zoals bekend wordt dit toernooi drie jaar lang (2016 - 2019) op de golfbaan ‘The Dutch’ (Spijk) georganiseerd. De gemeente ziet het evenement als een kans om zowel sportief, als economisch een extra spin-off te realiseren. Er is enerzijds een directe relatie met het regionale bedrijfsleven, terwijl er anderzijds sprake is van een wereldwijde exposure. De gemeente Lingewaal benadrukt dat dit een unieke gelegenheid is om de mogelijkheden van gemeente, regio en provincie recreatief-toeristisch voor het voetlicht te brengen. Het verzoek sluit aan op het bestuurlijk speerpunt ‘Recreatie en toerisme’ van de Regio Rivierenland en wordt ondersteund door een platform uit het regionale bedrijfsleven. De voorbereidingen hiertoe moeten in 2015 worden gestart.

Wij steunen de gemeente Lingewaal om deze kans te verzilveren.

In het kader van het programma ‘Gelderland sport!’ zijn middelen beschikbaar om de economische spin-off van evenementen te vergroten (i.c. evenementen-plus). In dat kader heeft u besloten om mogelijk te maken dat sportevenementen extra middelen (maximaal € 20.000,-) kunnen aanvragen indien zij extra inspanningen uitvoeren om de economische impact te vergroten. Hiertoe zijn de middelen toegevoegd aan het budget van het programma Gelderland Sport! en de vigerende sportevenementenkalender. De titel voor de subsidieverlening is vastgelegd in paragraaf 5.6.9 van de Regels Subsidieverordening Vitaal Gelderland.

Laatstgenoemde grondslag kent echter de beperking dat de aanvullende subsidie voor economische impact bij een evenement slechts verstrekt kan worden aan de organisator van het evenement. Hierdoor bieden de Regels Subsidieverordening Vitaal Gelderland 2011 geen titel om de gemeente Lingewaal te subsidiëren.

Wij stellen uw Staten derhalve in deze Najaarsnota voor om een begrotingssubsidie van € 20.000,- aan de gemeente Lingewaal beschikbaar te stellen.

Diverse subsidiegrondslagen kerntaak 4 Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer

In de afgelopen jaren hebben uw Staten op verschillende momenten bedragen beschikbaar gesteld voor maatregelen om het verblijf op stations en in treinen te verbeteren, reizigers te stimuleren op een ander moment van het OV gebruik te maken en de aansluiting tussen fiets en openbaar vervoer te optimaliseren. Voortschrijdend (juridisch) inzicht, leidt er toe dat wij deze maatregelen niet via opdrachtverstrekking aan ProRail of NS kunnen uitbesteden, maar dat dit via een subsidieverstrekking dient te gebeuren. Aangezien de huidige subsidieregels hier niet op zijn ingericht, dienen door uw Staten een aantal besluiten tot het beschikbaar stellen van begrotingssubsidies te worden genomen. Het gaat hier om de volgende onderwerpen en bedragen.

Mobiliteitsmanagement.

Als onderdeel van het bereiken van een betere benutting van de bestaande infrastructuur is bekeken in hoeverre mobiliteitsmanagement, mobiliteitsmakelaars en andere gedragsmaatregelen de komende jaren een extra impuls kunnen geven. Insteek is om vooral te kijken naar de kansen in de stedelijke netwerken. Onder andere worden projecten uitgevoerd die bedoeld zijn om de spitsproblematiek op de Valleilijn te helpen oplossen. Naast een bijdrage van de provincie is ook sprake van co-financiering van het ministerie van IenM en Connexxion. Wij stellen uw Staten voor een begrotingssubsidie van € 444.087 beschikbaar te stellen aan de Gemeente Wageningen voor maatregelen in het kader van mobiliteitsmanagement, voor de aanpak van spitsproblematiek op de Valleilijn.

Toiletten op stations

Conform de afspraken met uw Staten (motie 61 uit 2013) worden op verzoek van ons toiletten gerealiseerd op 21 stations. Het betreft 7 op de lijn Arnhem-Winterswijk, 10 op de andere lijnen in concessie Achterhoek-Rivierenland, 3 op de Valleilijn, en 1 op Gelderse deel van de Merwede-Lingelijn. Op twee regionale stations op de lijn Arnhem-Winterswijk (Doetinchem en Winterswijk) worden de toiletten door NS gerealiseerd, in het kader van een landelijk programma.

Wij stellen uw Staten in dit kader voor een begrotingssubsidie van € 6,2 miljoen beschikbaar te stellen aan ProRail voor de aanleg en exploitatie van toiletten op regionale stations.

OV-fiets

Voor de realisatie van OV-fiets op zeven stations in Gelderland. (te weten de locaties Apeldoorn-Osseveld, Nunspeet, Putten, 't Harde, Tiel-Passewaaij, Twello en Lunteren) stellen wij uw Staten voor om een begrotingssubsidie van € 0,2 mln beschikbaar te stellen aan NS Stations BV

Stationsoutillage

ProRail is al enige jaren bezig om gefaseerd stations te voorzien van nieuwe stationsoutillage. Dit betekent dat op de perrons nieuw perronmeubilair wordt aangebracht. Het gaat hierbij om bankjes, wachtruimten, sta steunen, reisinformatie, enzovoorts. Per station wordt maatwerk geleverd qua inrichting. Inmiddels is de stationsinrichting op de Valleilijn nagenoeg gerealiseerd en voor de spoorlijn Arnhem – Winterswijk gepland. Wij zien dit als een onderdeel in de totale aanpak om deze spoorlijn zowel in het functioneren als in de kwaliteit van voorzieningen op het niveau te brengen dat aansluit bij de grote aantallen reizigers. Bij dit project is sprake van 50% co-financiering door het Ministerie van IenM. Wij stellen uw Staten voor om een begrotingssubsidie van € 0,5 mln. beschikbaar te stellen aan ProRail, voor de realisatie van stationsoutillage op regionale stations in Gelderland.

Fietsklemmen

Deze maatregelen worden getroffen in het belang van versterking van de koppeling tussen fiets en openbaar vervoer en zijn in lijn met onze OV-visie en het coalitieakkoord 2015-2019 waar het voor- en natransport van de fiets ook expliciet wordt genoemd. Het in het besluit genoemde bedrag wordt ingezet als cofinanciering voor de uitbreiding van capaciteit van fietsklemmen bij stations waar een grote groei van het fietsgebruik is geconstateerd of te verwachten is (bijvoorbeeld Apeldoorn zuidzijde, Zutphen Marszijde, Twello). Wij stellen uw Staten voor om een begrotingssubsidie van € 1.002.000,- miljoen beschikbaar te stellen aan ProRail, voor de realisatie van fietsklemmen bij stationslocaties in Gelderland.

Velo-City 2017

In de Voorjaarsnota 2015 ([PS2015-393](#), blz 283) hebben wij uw Staten voorgesteld om om een bedrag van € 0,4 miljoen als begrotingssubsidie beschikbaar te stellen aan de gemeente Nijmegen voor de organisatie van Velo-city 2017. Hiervan is € 0,35 miljoen afkomstig vanuit de eenmalige middelen mobiliteit 2011-2015 en € 0,05 miljoen vanuit vrijetijdseconomie. In het besluitontwerp hebben wij echter alleen het beschikbaarstellen van de middelen vanuit mobiliteit opgenomen en niet het beschikbaarstellen van € 0,05 miljoen vanuit de middelen economie, vrijetijdseconomie. Wij stellen uw Staten voor om alsnog € 0,05 miljoen beschikbaar te stellen aan de gemeente Nijmegen voor de organisatie van Velo-city 2017.

In het hoofdstuk 'ontwikkelingen begroting 2015' worden hiertoe de middelen van kerntaak 3 Vitaal platteland, natuurbeheer en ontwikkeling natuurgebieden (onderdeel vrijetijdseconomie) overgebracht naar kerntaak 4 Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer. Gezien het geringe bedrag van de mutatie wordt dit niet expliciet toegelicht. De verantwoording van de gehele subsidieverlening vindt dan plaats in kerntaak 4 Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer.

Afronding Stad en Regio

Inleiding

Het programma Stad & Regio werkt vanaf 2000 aan meerjarige programmatische afspraken met steden en regio's. In de kern gaat het om het bevorderen van vitaliteit en dynamiek. Kenmerkend is het samen investeren met partners – steden, regio's en via hen met maatschappelijk middenveld en ondernemers– in gezamenlijke doelen. De meerjarige afspraken op programmaniveau geven flexibiliteit bij het behalen van de doelen. Het realiseren hiervan wordt hierdoor makkelijker, zoals in het verleden en ook in de huidige periode ruimschoots is aangetoond. Het draagvlak bij de vele partners is groot, wat ook blijkt uit de hoge niveau van cofinanciering. Een groot deel van de resultaten (95%) wordt binnen de afgesproken termijn gerealiseerd.

Stads- en Regiocontracten

De huidige 19 stads- en regiocontracten kennen een looptijd van 2012 tot en met 2015. De eindafrekening vindt eind 2016 plaats. Dit laatste jaar worden vrijwel alle programma's afgerond en zijn de regio's en steden in meerdere opzichten vitaler en aantrekkelijker geworden en is de economische slagkracht vergroot.

Sleutelprojecten

De acht Sleutel 'projecten' zijn een onderdeel van de stadscontracten, deze grote projecten vragen meer tijd en lopen nog door tot eind 2017.

De Sleutelprojecten betekenen een forse gezamenlijke bijdrage in langdurige binnenstedelijke ontwikkelingen en opgaven. Met deze inspanningen worden de binnensteden aantrekkelijker. Onze gezamenlijke doelen worden eind 2017 bereikt, de opgaven zelf lopen in de meeste gevallen nog jaren door.

Doorvertaling werkwijze bij Gebiedsopgaven

De positieve kenmerken van de werkwijze van het programma Stad & Regio passen we waar mogelijk toe op – onder andere de zes gebiedsopgaven. Vanuit onze ervaringen kunnen we opnieuw meerjarige afspraken maken met partners die gelijke doelen voor ogen hebben. De focus zal voor ons liggen op de provinciale kerntaken en robuuste programma's. Onze partners zijn niet vanzelfsprekend de huidige Regio's en Steden. Het partnerschap zal veel meer afhangen van de opgaven zelf en ook van gelijke doelen en mogelijkheden.

Het ligt voor de hand de nog doorlopende sleutelprojecten inhoudelijk te verbinden met de gebiedsopgaven van de omgevingsvisie. Ter ondersteuning van de gebiedsontwikkelingen bij tien Gelderse stations, als onderdeel van de stads- en regiocontracten, is een Ontwikkelagenda Stationsomgevingen opgezet bestaande uit een kennisnetwerk van betrokken professionals van gemeenten, NS en Prorail en provincie. Een doorontwikkeling van deze agenda met een relatie naar de gebiedsopgaven ligt eveneens voor de hand.

Transitie Dienst Landelijk Gebied

1. Inleiding

In het kader van de decentralisatie van de verantwoordelijkheid voor het ontwikkelen en beheren van de natuur naar de provincies is besloten dat per 1 januari 2015 de voor de uitvoering van deze taak benodigde capaciteit naar de provincies zal worden overgebracht, inclusief de voor de uitoefening van hun taak benodigde informatie. Gedurende het jaar 2014 is door de gezamenlijke provincies in samenspel met het ministerie van EZ en de Dienst Landelijk Gebied (DLG) zelf gewerkt aan de overdracht van mens en middelen.

Met het rijk is afgesproken dat maximaal 400 fte van de DLG zouden worden ondergebracht bij de provincies. Door de provincies is een verdeelsleutel overeengekomen gebaseerd op de taakstelling die elke provincie heeft in de afronding van de EHS en de Europese natuuropgave. Gelderland heeft tot taak 39 fte over te nemen. De provincie ontvangt compensatie voor de salariskosten van het over te nemen personeel door middel van een storting in het provinciefonds (voor alle provincies gezamenlijk € 42 miljoen, voor Gelderland € 4,1 miljoen).

De transitie is, weliswaar 2 maanden na het geplande tijdstip, succesvol verlopen.

2. Overdracht Personeel

Op zondag 1 maart is de Dienst Landelijk Gebied opgehouden te bestaan. Op maandag 2 maart hebben we 44 nieuwe collega's welkom geheten. Na een introductie van een week zijn ze opgenomen in onze organisatie.

Daarmee zijn alle vacatures die de provincie heeft gesteld vervuld. In tegenstelling tot de meeste andere provincies is Gelderland erin geslaagd alle benodigde menskracht voor de uitvoering van het natuurbeleid van de DLG over te nemen. Met uitzondering van de provincie Utrecht zullen de andere provincies een deel van hun benodigde uitvoeringsformatie elders moeten betrekken.

Alle medewerkers zijn overgekomen onder de provinciale arbeidsvoorwaarden en in onze organisatie geplaatst volgens het in mei 2014 besloten plaatsingsplan. Tevens is besloten om 2 extra personen van de voormalige DLG in dienst te nemen bovenop het tevoren vastgestelde contingent van 39 fte. Het betreft hier sleutelfunctionarissen met voor de provincie onmisbare kennis en ervaring.

Op het moment van opheffing van de DLG op 1 maart hadden 96 medewerkers van de DLG nog geen nieuwe werkgever gevonden. Deze medewerkers zijn in de zg. Van Werk naar Werk Organisatie bij EZ geplaatst. Omdat de provincies fors bijdragen aan de transitiekosten mogen zij ter compensatie putten uit de beschikbare voorraad mensen om tijdelijke capaciteitsproblemen op te lossen.

Door Gelderland wordt hier gebruik van gemaakt waardoor een aantal voormalige DLGers tijdelijk werk zullen vinden bij de provincie.

3. Overdracht niet personele zaken

In de periode november 2014 tot februari 2015 zijn 53 lopende projecten overgedragen. De overdracht is aan de hand van een overdrachtsdocument geschied. In deze documenten is beschreven de, zoveel mogelijk gekwantificeerde, restopgave, een financiële verantwoording, afspraken, contracten en verplichtingen die door DLG zijn aangegaan, alle toezeggingen die door derden ten behoeve van het project zijn gedaan en tot slot een overzicht van alle betrokkenen/partners en communicatieuitingen. Alle documenten zijn gecontroleerd op volledigheid en wat de financiële aspecten betreft op getrouw beeld en rechtmatigheid.

In tranches zijn 215 meter archief overgedragen en 1,5 terabyte aan data.

Met het ministerie van EZ is afgesproken dat de provincies nog gedurende geheel 2015 gebruik kunnen maken van de administratiesystemen van de DLG. Na opheffing van de DLG worden deze systemen tegen vergoeding in de lucht gehouden. Gelderland gebruik deze systemen tot het einde van dit jaar voor een deel van haar administratie.

De werkzaamheden m.b.t. de afronding van de landinrichtingsprojecten Land van Maas en Waal en Over Betuwe oost zijn uitbesteed aan het kadaster. Het specialistisch karakter van het werk en een afronding van beide landinrichtingsprojecten binnen 2 jaar maakte het niet zinvol om het werk in de organisatie te incorporeren.

4. Overdracht grond

Op 1 januari 2014 is de provincie economisch eigenaar geworden van de binnen het Bureau Beheer Landbouwgronden voor Gelderland beschikbare grondvoorraad ter realisering van de natuur en landbouwopgave. De baten (b.v. pacht) en de lasten (b.v. waterschapslasten) op deze grondvoorraad en de risico's zijn als gevolg van deze eigendomsoverdracht bij de provincie. Het gaat hier om ongeveer 2.800 ha. De komende periode zal ook het juridisch eigendom van de gronden worden overgedragen. Omdat via het economisch eigendom de provincie al volledige zeggenschap over de gronden heeft betreft de overdracht een formele afronding.

5. Budget

Door uw Staten is in het kader van de begroting 2015 een transitiebudget van € 2.500.000 beschikbaar gesteld.

Dit budget is voor een belangrijk deel besteed aan de kosten van het gebruik van de systemen van DLG gedurende 2015, de uitbesteding van werkzaamheden aan het kadaster en de extra formatie die van DLG is overgenomen. In 2015 en 2016 zijn nog kosten te verwachten voor de implementatie van een grondadministratiesysteem.

Overdracht mobiliteitstaken Stadsregio Arnhem- Nijmegen

Inleiding

Per Statenbrief (d.d. 9 december 2014 en 27 januari 2015, zaaknummer 2011-016421) hebben wij u geïnformeerd over de transitie van de mobiliteitstaken van de Stadsregio Arnhem Nijmegen naar de provincie Gelderland, mede n.a.v. het besluit van de Tweede en Eerste Kamer om de plusregio's op te heffen en de mobiliteitstaken onder te brengen bij de provincies. Sindsdien is de overgang van de taken, mensen en middelen grotendeels uitgevoerd, reden om u te informeren over de stand van zaken van de transitie.

Stand van zaken

Subsidies

De principes van de subsidieregeling van de Stadsregio voor de gemeenten in de regio Arnhem Nijmegen zijn toegepast op een overgangsregeling voor het jaar 2015 via een door u vastgestelde verordening. Gemeenten hebben conform deze verordening aanvragen ingediend bij de provincie en er zijn ook diverse beschikkingen verstrekt. Dit conform de door u vastgestelde verordening en de bijbehorende provinciale procedures.

Meerjareninvesteringsprogramma

Het Meerjaren Uitvoeringsprogramma Mobiliteit 2015 – 2018 (MUM) van de Stadsregio is geïntegreerd in de Meerjaren Investerings Agenda Mobiliteit van de provincie Gelderland. In het eerste halfjaar van 2015 is gewerkt aan integratie van het MUM in de provinciale financiële systemen. Dit is grotendeels afgerond waarmee het uitvoeringsprogramma is geïntegreerd in de provinciale investerings agenda. Hierbij geldt het principe dat de projecten vanuit het MUM mee-ademen indien de te ontvangen uitkeringen voor mobiliteit de komende jaren mochten wijzigen. Het geïntegreerde MUM is vanaf heden onderdeel van de MIAM-cyclus zoals we die als provincie kennen.

Overlegstructuren

Wij gaven bij u aan dat het Bestuurlijk Overleg Mobiliteit (BOM) wordt voortgezet en de gedeputeerde mobiliteit gaat deelnemen aan het portefeuillehouderoverleg dat Verkeer- en Vervoerberaad wordt. Beide overleggen hebben in hun nieuwe vorm reeds plaatsgevonden in positieve sferen. De gemeenten hebben zelf een portefeuillehouderseoverleg Mobiliteit geïntroduceerd als voorportaal voor het Verkeer- en Vervoerberaad. De voorzitter van dit overleg wordt ook deelnemer aan het BOM.

Doelgroepenvervoer

Met de overdracht van de mobiliteitstaken is ook het beheer en de verantwoordelijkheid van de Stadsregiotaxi naar de Provincie overgegaan. Met de betrokken gemeenten is overleg gaande om met ingang van 2017 de basismobiliteit door de regio te laten organiseren. Hierbij vindt overdracht van uitvoering van regiotaxitaken plaats. Dit is geheel in lijn met de reeds door u vastgestelde kaders voor de overige regio's. Volgens plan zal u in november een besluit worden gevraagd over de financiële kaders voor de organisatie van de basismobiliteit door de regio Arnhem Nijmegen.

Financiën

Met de overgang van de mobiliteitstaken komen ook de BDU-gelden Stadsregio (per 1 januari 2016 via het provinciefonds) over naar de provincie Gelderland. Hiermee is de bijdrage voor mobiliteitstaken voor 2015 met € 75 miljoen toegenomen.

De financiële overgang van de mobiliteitstaken naar de provincie is in een afrondend stadium. Op ons verzoek heeft de accountant de eindbalans administratie Stadsregio gecontroleerd en hebben wij deze in augustus 2015 ontvangen. Op basis hiervan wordt de financiële overgang verder afgehandeld. De frictiekosten voor de transitie bij de Stadsregio waren geraamd op € 946.500,-- en zijn bij de Stadsregio vastgesteld op € 578.828,---. Aan provinciale zijde wordt rekening gehouden met nog ca. € 50.000,-- aan frictiekosten voor de transitie, waarmee de totale frictiekosten worden geraamd op € 625.000,--.

In de controleverklaring inzake de financiële overdracht mobiliteit naar de provincie gelderland is eveneens de vrije ruimte bepaald. Dit betreffen de ontvangen financiële middelen voor mobiliteit die onder andere bestemd zijn voor de dekking van de risico's van de stadsregionale mobiliteitsprojecten. Het betreft hier een bedrag van €5.055.804,--. Voor dit bedrag geldt tevens de verplichting dat deze moet worden aangewend voor mobiliteitsprojecten in de voormalige stadsregio. De nog te maken frictiekosten gaan ook

ten laste van deze vrije ruimte.

Personele consequenties

Overeengekomen was dat de medewerkers bij de Stadsregio Arnhem Nijmegen die 100% werden gefinancierd uit de BDU in dienst konden treden bij de provincie Gelderland. Het ging daarbij om 17 fte. 13 fte zijn in dienst gekomen bij de provincie.

Inhoudelijke verrijking voor de Gelderse mobiliteit

In nauwe samenwerking met de Stadsregio Arnhem Nijmegen en met betrokkenheid en grote inzet van de medewerkers van beide organisaties is de transitie uitgevoerd. Het is een positief verlopen proces waarbij wij er alle vertrouwen in hebben dat we in de toekomst als provincie samen met onze partners in de regio Arnhem Nijmegen nog beter invulling kunnen geven aan de regionale mobiliteit.

Normenkader accountantscontrole

De provinciale accountant verschaft u bij de provinciale jaarrekening een controleverklaring. In deze verklaring gaat hij in op de getrouwheid van de verantwoording en op de rechtmatigheid van de financiële beheershandelingen. De controle op de (financiële) rechtmatigheid is verplicht op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden. De accountant hanteert voor zijn toets op de rechtmatigheid de "Kadernota Rechtmatigheid 2013" die is opgesteld door Commissie Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (commissie BBV).

Hierin zitten vertegenwoordigers van onder meer provincies, gemeenten, BZK en accountants. In de kadernota is opgenomen dat de standaard rechtmatigheidscontrole omvat het nagaan of lasten, baten en balansmutaties passen binnen de relevante externe regelgeving en provinciale verordeningen en besluiten van Provinciale Staten. Deze norm waaraan wordt getoetst, is het zogenaamde normenkader.

Vanaf 2014 stelt u het normenkader jaarlijks in één keer bij de Najaarsnota vast. Het normenkader voor 2015 is als bijlage 2 bij dit voorstel gevoegd.

Ook verzoeken wij u de goedkeuringstoleranties vast te stellen. De goedkeuringstolerantie voor fouten heeft u voorgaande jaren bepaald op maximaal 1% van de totale lasten en de tolerantie voor onzekerheden op maximaal 3% van de totale lasten. Dit is conform het Besluit accountantscontrole decentrale overheden. Wij stellen u voor eveneens in het verslagjaar 2015 deze grenzen te hanteren.

Voorstel:

Wij stellen u voor het normenkader en toleranties ten behoeve van de accountantscontrole vast te stellen zoals opgenomen in het ontwerpbesluit.

Normenkader rechtmatigheidstoets Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl):

In 2015 worden met RVO.nl nieuwe afspraken gemaakt over de verantwoording en de accountantscontrole door de Auditdienst Rijk ten behoeve van de provincies. Deze afspraken zijn nodig vanwege de uitspraak van de Commissie BBV inzake verplichtingen die bij RVO.nl worden geregistreerd en de start van het programma POP3. De afspraken behelzen een landelijke normenkader voor de ADR-controle bij RVO.nl.

Net als in voorgaande jaren opteren wij uit efficiency-oogpunt wederom voor een landelijk normenkader dat in lijn ligt met het eigen provinciale normenkader. Wanneer dat landelijk normenkader toch op onderdelen afwijkt van het provinciale kader, gelden de landelijke afspraken.

Voorstel:

Wij stellen voor dat ten behoeve van het rechtmatigheidstoets op de verantwoording van de prestatieovereenkomst RVO het Gelderse normenkader te hanteren en indien het landelijk normen- en toetsingskader accountantsonderzoeken RVO daarvan afwijkt dat laatst genoemde kader.

Aanpassing tarieventabel provincie Gelderland 2015

Bij de Voorjaarsnota 2015 hebt u besloten tot uitbreiding van de legesheffing. Sinds 9 juli 2015 wordt ook leges geheven voor aanvragen van vergunningen en besluiten op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 (Nbw). In de praktijk blijkt de formulering van een tweetal artikelen in de tarieventabel duidelijker te kunnen om misverstanden te voorkomen. Ook is één artikelverwijzing onjuist. De tarieven kunnen ongewijzigd blijven.

Wij stellen u voor de tekst van artikelen 3.1.1 en 3.1.2 in de Gewijzigde Tarieventabel provincie Gelderland 2015 als volgt aan te passen.

De tekst van artikel 3.1.1. komt te luiden: Een besluit op verzoek tot vastlegging van de bestaande activiteit als bedoeld in artikel 5, 5e lid onder b en c van de Regeling programmatische aanpak stikstof. (huidige tekst - Een besluit op verzoek tot vastlegging van de feitelijke situatie)

De tekst van artikel 3.1.2. komt te luiden: Een vergunning als bedoeld in art. 19km, eerste lid onder b van de Natuurbeschermingswet 1998 juncto artikel 19d van die wet voorzover het een vergunning betreft voor uitsluitend stikstofdepositietoename. (huidige tekst - Een vergunning als bedoeld in art. 19 kg, lid 7 Nbw met betrekking tot een handeling met een stikstofbelasting van méér dan 1 mol)

Evaluatie clusterorganisaties Economie

In opdracht van de provincie heeft Bureau Bartels een kwalitatieve evaluatie uitgevoerd naar de tevredenheid en effectiviteit van het organiserend vermogen voor het Gelders economisch beleid.

Tevens is er een verkenning gedaan naar de financiering van vergelijkbare clusterorganisaties in binnen- en buitenland. Deze rapporten worden u ter kennisname als bijlage bij deze Najaarsnota aangeboden.

In de evaluatie is het functioneren van en de waardering voor de valleybureaus (Food Valley NL, Health Valley en GreenTech Alliances), de RCT's en de valorisatieprogramma's (Startlife, Red Med Tech Ventures en Gelderland Valoriseert!) onder de loep genomen. Daarbij is ook gekeken naar de samenwerking met diverse andere organisaties, zoals Oost NV, PPM Oost NV, de kennisinstellingen en de provincie.

Bureau Bartels concludeert dat de samenwerking over het algemeen goed verloopt en dat het bedrijfsleven de innovatie-infrastructuur waardeert en effectief vindt. Vooral de netwerkfunctie, de ondersteuning bij vroege fase financiering, de goed toegankelijke vraagbaakfunctie, de coaching en de makel- en schakelfunctie zijn van grote toegevoegde waarde voor de bedrijven.

Bureau Bartels stelt ook vast dat de resultaten over het algemeen de vooraf verwachte prestaties hebben overtroffen.

Tegen deze achtergrond komt Bureau Bartels tot de aanbeveling de ondersteuningstructuur voor innovatie in Gelderland voort te zetten. Zij doet daarbij een aantal aanbevelingen voor het verder verbeteren van de efficiëntie, o.a. met betrekking tot branding van Gelderland als innovatieve regio, de versterking van de ondersteuning bij het uitwerken van kansrijke business cases en het versterken van de synergie met het valorisatiebeleid van de kennisinstellingen.

De inventarisatie bij de clusterorganisaties laat zien dat er verschillende modellen zijn om de samenwerking en netwerkvorming tussen bedrijfsleven, overheden en kennisinstellingen vorm te geven. Er blijkt niet één ideale vorm te zijn die zondermeer als blauwdruk kan worden gebruikt in Gelderland. Het hangt van de omstandigheden en de beoogde doelstellingen af welke vorm qua organisatie, financiering en activiteitsaanbod het meest passend is.

Zoals al aangegeven in het Coalitieakkoord en de Voorjaarsnota 2015 willen wij ook in deze coalitieperiode een efficiënte ondersteuningsstructuur in Gelderland bieden aan het MKB, en het bestaande en nieuw ontwikkelde instrumentarium stroomlijnen. Bij de Begroting 2016 en het traject van de Visie Economie komen wij met voorstellen op welke wijze wij daar invulling aan willen geven. De aanbevelingen uit deze evaluatie worden daarbij betrokken.

Overige

EK-indoor Atletiek 2019

Het programma Gelderland Sport! ondersteunt topsportevenementen en regionale breedtesportevenementen (in de kernsporten) met een economische en maatschappelijke impact en een promotionele waarde. Dergelijke evenementen zijn belangrijk voor de topsport en breedtesport in Gelderland, het trekt veel Gelderse inwoners en (internationale) bezoekers en het zet Gelderland als ondernemende sportprovincie op de kaart. Grote sportevenementen geven, door de organisatie van diverse side-events, een boost aan de breedtesport.

De Koninklijke Nederlandse Atletiek Unie (verder Atletiekunie) heeft zich kandidaat gesteld voor de organisatie van het EK Indoor Atletiek in 2019. Dit is een groot sportevenement met een maatschappelijke en economische impact, met mondiale uitstraling. Het evenement gaat plaats vinden in Omnisport Apeldoorn. Deze topaccommodatie, in Nederland de enige accommodatie waar Indoor Atletiek op topniveau kan worden beoefend, is volledig uitgerust voor wedstrijden op internationaal niveau. In Gelderland zijn veel atletiekverenigingen. Zij worden in aanloop naar, tijdens en na afloop van het evenement nauw betrokken. Zo wordt niet alleen Apeldoorn 'Atletiekstad', maar wordt Gelderland een 'Atletiekprovincie'.

Het evenement is (voorlopig) geplaatst op de topevenementenkalender van VWS. Aanvullende informatie van de Atletiekunie moet leiden tot een definitieve plaatsing, belangrijk voor een toekomstige subsidie van VWS.

Atletiek is één van de kernsporten van de provincie Gelderland. De organisatie van het EK Indoor 2019 sluit aan bij het sportevenementenbeleid. Wij ondersteunen, samen met de gemeente Apeldoorn, de kandidaatstelling van de Atletiekunie en daarmee ook de stappen in het bidding process.

In dat kader hebben wij de uitvoering van een Haalbaarheidsonderzoek en een Economische Impactmeting ondersteund. In het Haalbaarheidsonderzoek is gekozen voor een promotormodel.

Tijdens het opstellen van het bidbook (in de maanden augustus tot en met oktober) worden de opbrengsten en kansen van het evenement voor Gelderland inzichtelijk, en kan de kandidatuur zo nodig heroverwogen worden.

Uiterlijk 16 november 2015 dient het bidbook met de financiële dekking te worden ingediend bij de Europese Atletiek Federatie.

Uiteraard worden de onderhandelingen gevoerd onder het voorbehoud van goedkeuring door uw Staten. Wij komen in de Begroting 2016 met het definitieve voorstel hieromtrent.

Nationaal Tenniscentrum

In 2012 heeft de Koninklijke Nederlandse Lawn Tennis Bond (KNLTB) de wens geuit een nieuw Nationaal Tennis Centrum (NTC) te willen vestigen op een centrale plek in Nederland. De bedoeling is om op deze wijze te komen tot een integratie van het Nationale Trainingscentrum (nu in Almere) en het Bonds bureau (nu in Amersfoort). Na een keuzeprocedure heeft de KNLTB gekozen voor de gemeente Buren als kandidaat-vestigingsplaats. Het overleg van de KNLTB met die gemeente heeft echter niet tot resultaat geleid en de samenwerking is onlangs beëindigd.

Uw Staten hebben bij Voorjaarsnota 2014 (PS2014-469) en Begroting 2015 ([PS2014-764-I](#)) besloten om aan de komst van het NTC naar Buren € 3 miljoen subsidie te willen bijdragen. Bij Voorjaarsnota 2015 hebben wij aangegeven dat wanneer de gesprekken ertoe leiden dat het NTC alsnog in Gelderland wordt gebouwd, wij u bij Najaarsnota 2015 zullen vragen de reservering te handhaven.

Op dit moment is de KNLTB in serieus gesprek met een Gelderse gemeente. Dit overleg zit nog niet in een stadium van besluitvorming en derhalve vragen wij u de reservering te handhaven tot uiterlijk de Voorjaarsnota 2016.

Europees Programma Plattelandsontwikkelingsprogramma, onderdeel jonge landbouwersregeling

In de Voorjaarsnota 2015 (PS2015–393) hebben wij een passage over de nieuwe planperiodes van de drie Europese programma's EFRO, POP en Interreg 2014 – 2020 opgenomen. De EU-programma's zijn een belangrijk instrument om onze doelen te bewerkstelligen. Bij Statenbrief van 4 februari 2014 (PS2014-89) bent u specifiek geïnformeerd over het Gelderse deel van het POP.

In de Voorjaarsnota hebben wij in een overzicht de opgave van het EU-programma weergegeven en de meest geëigende investeringsbudget CA "Ruimte voor Gelderland". In de Begroting 2016 en volgende begrotingen zullen wij met definitieve ramingen komen.

Dit najaar zullen wij de provinciale Verordening POP3 subsidies voor de toekenning van de POP-subsidies aan uw Staten voorleggen. Vervolgens zullen wij een aantal artikelen van het POP openstellen. Eén hiervan is het artikel voor jonge boeren. Om problemen als hoge schuldenlasten en daardoor weinig ruimte om te investeren, te voorkomen kunnen jonge landbouwers voor bepaalde investeringen subsidie ontvangen. Deze subsidie betreft een combinatie van EU en provinciale subsidie.

Ten behoeve van het openstellingsbesluit in het najaar is het noodzakelijk de middelen voor het artikel jonge landbouwer definitief beschikbaar te stellen. Voor wat betreft de overige onderdelen van het POP zijn er óf middelen aanwezig in de begroting 2015 of de openstelling zal plaats vinden in 2016 op basis van de Begroting 2016.

Herbeschikking PlusUltra Wageningen Campus

De provinciale accountant PWC heeft in de boardletter 2014 gemeld dat het risico bestaat dat er sprake is van ontoelaatbare staatssteun bij een subsidie aan de Wageningen Universiteit ten behoeve van de realisatie van een incubator, bedrijfsverzamelgebouw en technohal (PlusUltra). Naar aanleiding daarvan is met de Universiteit besproken welke aanpassingen noodzakelijk zijn om te komen tot een rechtmatige steunverlening binnen de kaders die daarbij vanuit het Europese recht gelden. Op basis van tijdens deze overleggen verkregen informatie is de motivering in de subsidiebeschikking aan de Wageningen Universiteit aangepast. Door de gewijzigde motivering in de beschikking is de subsidie in overeenstemming met de staatssteunregels. Dit is getoetst aan de nieuwe Algemene Groepsvrijstellingsverordening (AGVV) die steun voor innovatieclusters onder voorwaarden toestaat.

Afkortingen en begrippen

Actal	Adviescollege toetsing regeldruk, adviseert de regering en Staten-Generaal om de regeldruk voor bedrijven, burgers, en beroepsbeoefenaren in de zorg, onderwijs, veiligheid en sociale zekerheid, zo laag mogelijk te maken.
AMK	Advies- en Meldpunt Kindermishandeling
BBL	Bureau Beheer Landbouwgronden
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten
BDU	Brede doel uitkering
BEON	Bio-energie Oost Nederland
BEVI	Besluit Externe Veiligheid Inrichtingen
BICON	Bioeconomy Innovation Cluster Oost Nederland
BION	Biogas Infrastructuur Oost Nederland
BJz	Bureau Jeugdzorg
BLS	Besluit Locatiegebonden Subsidies
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOR	Bewegen Op Recept
CJG	Centrum voor Jeugd en Gezin
CMO	Centrum voor Maatschappelijke Ontwikkeling
CoP	Community of Practice
CPB	Centraal Plan Bureau
CPI	Consumenten Prijs Index
CPO	Collectief Particulier Opdrachtgeverschap
CP-regio's	CultuurPact-regio's
DENG	Duurzame Energie Netwerk Gelderland
DLG	Dienst Landelijk Gebied
DR	Dienst Regelingen
DRIP	Dynamische route informatiepanelen
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EHS	Ecologische Hoofd Structuur
EL&I	Ministerie van Economie, Landbouw en Innovatie

EMT	Energie en Milieu Technologie
EV	Externe Veiligheid
EVZ	Ecologische Verbindingszone
GBD	Groen Blauwe Diensten
GGD	Gemeentelijke GezondheidsDienst
GgiM	Groen Gas in de mobiliteit
GGNL	Groen Gas Nederland
GGOR	Gewenste Grond- en OppervlaktewaterRegime
GLB	Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
GMP	Gelders Milieu Plan
GO	Gebouwde Omgeving
GSO	Grote Steden Ontwikkelingen
GTA	Green Tech Alliance
GTC	Gelders Transitie Centrum
GUEV	Gelders Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid 2011-2014
GUP	Gebieds Uitvoerings Programma
HEN-water	Water van hoog ecologisch niveau
HGL	Het Gelders Landschap
HUP	Handhavings Uitvoerings Programma
HV	Health Valley
I&M	Infrastructuur & Milieu
IBT	Inter Bestuurlijk Toezicht
ICT	Informatie en Communicatie Technologie
ILG	Investeringsbudget Landelijk Gebied
IM	Incident Management
IP	Inpassingsplannen
IPO	InterProvinciaal Overleg
ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
JJI	Justitiële JeugdInrichting
KCG	Kunst & Cultuur Gelderland

KSB	Kleine Steden Beleid
KWP	Kwalitatief Woon Programma
LNG-stations	Liquid Natural Gas-stations
LOG	Landbouw Ontwikkelings Gebied
LOP	Landschaps Ontwikkelings Plan
MER	Milieu Effect Rapportage

Index

B

Bedrijventerreinen : 29

Begrotingssaldo : 3, 7

Bodem : 16

E

EFRO : 71

EHS : 63

Energietransitie : 2, 48

F

Fiets : 56, 60

Food : 57, 69

Fysieke bedrijfsomgeving : 20, 29

G

Gezondheid : 11

Grondwater : 54, 55

H

Health : 57, 69

I

IJsselsprong : 56

Interreg : 57, 71

K

Klimaat : 54

Klimaatadaptatie : 54

L

Landbouwgronden : 63

Leefbaarheid : 11

Lucht : 16

O

Oost NV : 57, 69

P

PPM Oost : 69

Promotie : 59

Provinciefonds : 42

R

Rechtmatigheid : 67

Recreatie : 59

Ruimte voor de Rivier : 56

S

Sleutelprojecten : 62

Spoor : 29, 48

Sport : 20, 29, 59, 70

T

Toerisme : 59

V

Verdrogingsbestrijding : 54

Vitaal platteland : 2, 11, 12, 20, 29, 54, 55, 61

Vrijtijdseconomie : 20, 59

W

WaalWeelde : 11

Werk : 63

Bijlage 1) Was-wordt tabellen t.b.v. herinrichting begroting 2015

Conform de toelichting in het hoofdstuk 'beleidsmatige actualisatie' is hieronder de was/wordt tabel weergegeven waarin de bestaande plandoelen en middelen van 2015 worden heringericht naar de kerntaken.

Tabel 1: mutatie plandoelen van Programma naar Kerntaak

Programma	Plandoel	Plandoel gaat naar Kerntaak
1:1 - Topsectoren economie + innovatie	Stimuleren van innovaties bij bedrijven in de Food, Health en Maakindustrie onder andere door het versterken van het vestigingsklimaat voor bedrijven	5 Regionale economie
1:2 - Economische ontwikkeling	Versterken MKB	5 - Regionale economie
	Versterken fysieke bedrijfsomgeving	5 - Regionale economie
	Versterken vrijetijdseconomie	3 - Vitaal platteland, natuurbeheer & ontwikkeling natuurgebieden
	Versterken land- en tuinbouw: het landelijk gebied economisch en sociaal vitaal te houden	3 - Vitaal platteland, natuurbeheer & ontwikkeling natuurgebieden
	Gelderland Sport!	5 - Regionale economie
	EFRO	5 - Regionale economie
1:3 - Cultuur en Erfgoed	Instandhouding en versterking van de infrastructuur van voor Gelderse podiumkunsten, beeldende kunst, mode, vormgeving en festivals en versterking van het netwerk van musea en bibliotheken.	6 - Cultuur & erfgoed
	Duurzaam behoud van het Gelders monumentaal erfgoed, cultuurhistorisch waardevolle landschappen, buitenplaatsen en archeologie	6 - Cultuur & erfgoed
	Versterking van de zelfredzaamheid van de cultuur- en erfgoedsector in combinatie met kwaliteitsverbetering en vergroting van het maatschappelijk bereik	6 - Cultuur & erfgoed
1:4 - Energietransitie	Toekomstbestendige energievoorziening met bijbehorende economische innovatie en groei. Biobased Economy floreert. We dragen bij aan 20% energiebesparing in 2020 ten opzichte van 2010, aan 14% hernieuwbare energie in 2020.	2 - Milieu, energie & klimaat
1:5 - Gezonde en Veilige Leefomgeving	Gezonde Leefomgeving	2 - Milieu, energie & klimaat
	Leefomgeving en bedrijven	2 - Milieu, energie & klimaat
	Leefomgeving en bodemverontreiniging	2 - Milieu, energie & klimaat
	Leefomgeving en Mobiliteit	2 - Milieu, energie & klimaat
	Ondergrond	2 - Milieu, energie & klimaat
	Waterveiligheid en zoetwatervoorziening	1 - Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer
	Externe veiligheid	2 - Milieu, energie & klimaat

Programma	Plandoel	Plandoel gaat naar Kerntaak
2:1 - Stad en regio	Wij streven naar sterke steden en een vitaal platteland zodat het prettig wonen en werken blijft voor de inwoners van Gelderland.	1 - Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer
3:1 - Zorg en Welzijn	Actief burgerschap	1 - Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer
	Kwetsbare groepen	1 - Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer
	Gezondheid en zorg	1 - Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer
	Leefbaarheid en gemeenschapsvoorzieningen	1 - Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer
	Jeugd	1 - Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer
4:0 - Mobiliteit	Wij zetten in op een schoon, functioneel goed, veilig en bruikbaar fysiek netwerk. Daarom zorgen wij voor een goed beheer en onderhoud van de bestaande (fysieke) netwerken met oog op duurzaamheid en leefomgeving.	4 - Regionale bereikbaarheid & regionaal openbaar vervoer
	Wij zetten in op het versterken van de (sociale en economische) bereikbaarheid in de drie stedelijke netwerken (FoodValley, Stadsregio Arnhem Nijmegen en Stedendriehoek) om de dynamiek en aantrekkelijkheid van steden te bevorderen voor inwoners, bezoekers en bedrijven.	4 - Regionale bereikbaarheid & regionaal openbaar vervoer
	Wij zetten in op het versterken en benutten van de grootste (internationale) verbindingen, zodat inwoners, bezoekers en bedrijven er baat bij hebben.	4 - Regionale bereikbaarheid & regionaal openbaar vervoer
	Wij spelen in op verschuivingen in mobiliteit in het landelijk gebied en de steden buiten de drie stedelijke netwerken, zodat deze gebieden aantrekkelijk blijven voor inwoners, bezoekers en bedrijven	4 - Regionale bereikbaarheid & regionaal openbaar vervoer
5:1 - Wonen	Bevorderen van het wonen naar behoefte	1 - Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer
5:2 - Ruimtelijke Ordening	Wij versterken de ruimtelijke kwaliteit van Gelderland	1 - Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer
5:3 - Gelderse Gebiedsontwikkeling	Provincie/GGO boekt (fysieke) resultaten in de Gelderse Gebiedsprojecten	1 - Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer
5:4 - Water	Regionaal Waterbeheer	1 - Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer
	Klimaatadaptatie	1 - Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer
	Grondwaterbescherming	1 - Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer
6:2 - Buiten Gewoon Groen	Zorgvuldig omgaan met natuur en landschap	3 - Vitaal platteland, natuurbeheer & ontwikkeling natuurgebieden
	Maatschappelijke betrokkenheid vergroten	3 - Vitaal platteland, natuurbeheer & ontwikkeling natuurgebieden
	Overige Natuur en Landschap	3 - Vitaal platteland, natuurbeheer & ontwikkeling natuurgebieden

Programma	Plandoel	Plandoel gaat naar Kerntaak
7:1 - Bestuur en Organisatie	Bestuur en Organisatie	7 - Kwaliteit van het openbaar bestuur
8:1 - Mens en Middelen	Efficiënte, effectieve en flexibele inzet van middelen binnen de (financiële) kaders	8 - Mens & Middelen
8:2 - Algemene dekkingsmiddelen en overige	n.v.t.	n.v.t.

Tabel 2: plandoelen per Kerntaak

Kerntaak	Plandoel
1 - Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer	Waterveiligheid en zoetwatervoorziening
	Wij streven naar sterke steden en een vitaal platteland zodat het prettig wonen en werken blijft voor de inwoners van Gelderland.
	Bevorderen van het wonen naar behoefte
	Wij versterken de ruimtelijke kwaliteit van Gelderland
	Provincie/GGO boekt (fysieke) resultaten in de Gelderse Gebiedsprojecten
	Regionaal Waterbeheer
	Klimaatadaptatie
	Grondwaterbescherming
	Actief burgerschap
	Kwetsbare groepen
	Gezondheid en zorg
	Leefbaarheid en gemeenschapsvoorzieningen
	Jeugd
2 - Milieu, energie & klimaat	Toekomstbestendige energievoorziening met bijbehorende economische innovatie en groei. Biobased Economy floreert. We dragen bij aan 20% energiebesparing in 2020 ten opzichte van 2010, aan 14% hernieuwbare energie in 2020.
	Gezonde Leefomgeving
	Leefomgeving en bedrijven
	Leefomgeving en bodemverontreiniging
	Leefomgeving en Mobiliteit
	Ondergrond
	Externe veiligheid
3 - Vitaal platteland, natuurbeheer & ontwikkeling natuurgebieden	Versterken vrijetijdseconomie
	Versterken land- en tuinbouw: het landelijk gebied economisch en sociaal vitaal te houden
	Zorgvuldig omgaan met natuur en landschap
	Maatschappelijke betrokkenheid vergroten
	Overige Natuur en Landschap
4 - Regionale bereikbaarheid & regionaal openbaar vervoer	Wij zetten in op een schoon, functioneel goed, veilig en bruikbaar fysiek netwerk. Daarom zorgen wij voor een goed beheer en onderhoud van de bestaande (fysieke) netwerken met oog op duurzaamheid en leefomgeving.

Kerntaak	Plandoel
	Wij zetten in op het versterken van de (sociale en economische) bereikbaarheid in de drie stedelijke netwerken (FoodValley, Stadsregio Arnhem Nijmegen en Stedendriehoek) om de dynamiek en aantrekkelijkheid van steden te bevorderen voor inwoners, bezoekers en bedrijven.
	Wij zetten in op het versterken en benutten van de grootste (internationale) verbindingen, zodat inwoners, bezoekers en bedrijven er baat bij hebben.
	Wij spelen in op verschuivingen in mobiliteit in het landelijk gebied en de steden buiten de drie stedelijke netwerken, zodat deze gebieden aantrekkelijk blijven voor inwoners, bezoekers en bedrijven
5 Regionale economie	Stimuleren van innovaties bij bedrijven in de Food, Health en Maakindustrie onder andere door het versterken van het vestigingsklimaat voor bedrijven
	Versterken MKB
	Versterken fysieke bedrijfsomgeving
	Gelderland Sport!
	EFRO
6 - Cultuur & erfgoed	Instandhouding en versterking van de infrastructuur van voor Gelderse podiumkunsten, beeldende kunst, mode, vormgeving en festivals en versterking van het netwerk van musea en bibliotheken.
	Duurzaam behoud van het Gelders monumentaal erfgoed, cultuurhistorisch waardevolle landschappen, buitenplaatsen en archeologie
	Versterking van de zelfredzaamheid van de cultuur- en erfgoedsector in combinatie met kwaliteitsverbetering en vergroting van het maatschappelijk bereik
7 - Kwaliteit van het openbaar bestuur	Bestuur en Organisatie
8 - Mens & Middelen	Efficiënte, effectieve en flexibele inzet van middelen binnen de (financiële) kaders
9 - Algemene dekkingsmiddelen en overige	n.v.t.

Financiële was-wordt tabel o.b.v. stand na Voorjaarsnota 2015

Bedragen * € 1000	Lasten	Baten	Dotaties	Onttrekkingen
Programma				
1:1 - Topsectoren economie + innovatie	18.402	0	2.300	19.328
1:2 - Economische ontwikkeling	79.301	20.567	17.858	67.464
1:3 - Cultuur en erfgoed	47.894	1.671	9.477	32.728
1:4 - Energietransitie	12.980	299	12.200	23.109
1:5 - Gezonde en Veilige Leefomgeving	21.417	2.054	0	13.905
2:1 - Stad en regio	69.676	0	5.860	77.318
3:1 - Zorg en Welzijn	18.244	0	0	1.656
4:0 - Mobiliteit	764.448	213.664	320.631	818.359
5:1 - Wonen	47.910	878	4.355	49.721
5:2 - Ruimtelijke Ordening	856	7	300	304
5:3 - Gelderse Gebiedsontwikkeling	19.927	5.379	1.408	15.357
5:4 - Water	7.801	2.274	335	3.763
6:2 - Buiten Gewoon Groen	70.122	27.910	18.976	37.969
7:1 - Bestuur en Organisatie	9.491	64	22.000	27.431
8:1 - Mens en Middelen	136.428	9.218	30.920	35.794
8:2 - Algemene dekkingsmiddelen en overige	10.292	425.343	381.552	236.982
Totaal generaal	1.335.189	709.329	828.174	1.461.188

Bedragen * € 1000	Lasten	Baten	Dotaties	Onttrekkingen
Kerntaak				
1 - Duurzame ruimtelijke ontwikkeling & waterbeheer	164.503	8.539	12.258	148.150
2 - Milieu, energie & klimaat	34.309	2.353	12.200	36.982
3 - Vitaal platteland, natuurbeheer & ontwikkeling natuurgebieden	84.624	27.910	23.176	52.174
4 - Regionale bereikbaarheid & regionaal openbaar vervoer	764.448	213.664	320.631	818.359
5 - Regionale economie	88.673	20.567	37.958	99.778
6 - Cultuur & erfgoed	47.894	1.671	9.477	32.728
7 - Kwaliteit van het openbaar bestuur	4.020	64	0	240
8 - Mens & middelen	136.428	9.218	30.920	35.794
9 - Algemene dekkingsmiddelen en overige	10.292	425.343	381.552	236.982
Totaal generaal	1.335.189	709.329	828.174	1.461.188

Bijlage 02 Overzicht regelgeving met financiële relevantie 2015

t.b.v. normenkader accountantscontrole 2015

Categorie	Externe regelgeving	Regelgeving door Provinciale Staten
Algemeen geldende regels		
	Burgerlijk Wetboek	Betrokkenheid van Provinciale Staten bij privaatrechtelijke rechtshandelingen, rechtsgedingen en civiele verdediging
	Algemene Wet Bestuursrecht	Algemene Delegatieverordening Gelderland 2003
	Besluit Begroting en verantwoording Provincies en Gemeenten	Financiële verordening Gelderland 2014
	Financiële-verhoudingswet	
	Besluit financiële verhouding 2001	
	Hoofdstuk 4B Mededingingswet ("Wet Markt en Overheid")	
Subsidies		
Algemeen	artt. 107 en 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (staatssteun)	Algemene subsidieverordening Gelderland 1998
	Wet naleving Europese regelgeving publieke entiteiten	Subsidieregeling meerjarenprogramma's Gelderland Subsidieregeling meerjarenprogramma's Gelderland 2012
		Subsidieregeling vitaal Gelderland 2008 Subsidieverordening vitaal Gelderland 2011
Economische ontwikkeling	Kaderwet EZ-subsidies	Subsidieregeling marktgericht innoveren en implementeren Gelderland II Subsidieregeling Informatie en Communicatie Technologie 2009 Subsidieregeling tender investeringsprogramma's provincie Gelderland
Cultuur en Cultuurhistorie	Monumentenwet 1988	Subsidieregeling cultuur Gelderland 2006
	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht	Verordening cultuurhistorie Gelderland
		Verordening voor welzijn, zorg en cultuur Gelderland 2005

Milieu	Wet Milieubeheer	
	Wet bodembescherming	Subsidieverordening Programmafinanciering Externe Veiligheidsbeleid Gelderland 2006-2010
	Besluit verplicht bodemonderzoek bedrijfsterreinen	
	Besluit milieu-effectrapportage	
	Wet geluidhinder	
	Luchtvaartwet	
Zorg en Welzijn	Wet op het specifiek cultuurbeleid	Subsidieregeling sociaal beleid Gelderland 2004
	Mediawet 2008	Verordening conversie geldleningen gezondheidszorg
	Wet maatschappelijke ondersteuning	
Jeugdzorg	Rijkssubsidieregeling jeugdzorg 2011	-
	Wet op de Jeugdzorg	Subsidieverordening jeugdzorg Gelderland 2011
	Tijdelijke subsidieregeling gesloten jeugdzorg 2009-2012 (vervalt per 1-1-2013, blijft daarna van toepassing op subsidies die daarvoor zijn verleend)	
Openbaar vervoer en Infrastructuur	Wet brede doeluitkering verkeer en vervoer	Subsidieverordening innovatie Openbaar Vervoer Gelderland
	Wet personenvervoer 2000	Vaarwegverordening Gelderland 2009
	Besluit personenvervoer 2000	
	Regeling Duurzaam veilig	
	Besluit infrastructuurfonds	
	Reglement verkeersregels en verkeerstekens 1990	
Wonen en ruimtelijke ordening	Wet ruimtelijke ordening	Verordening investeringsbudget stedelijke vernieuwing Gelderland 2005
	Besluit ruimtelijke ordening	Planschadeverordening Gelderland
	Wet stedelijke vernieuwing (overgangsrecht t/m 2014)	Subsidieregeling voor ontruiming en vernietiging van krotstandplaatsen voor woonwagens 1998
		Verdelingsverordening locatiegebonden subsidies provincie Gelderland

	Woningwet	
	Huisvestingswet	
	Ontgrondingenwet	
Water	Waterwet	Verordening bijdragenverlening primaire waterkeringen Gelderland 2008
	Waterschapswet	
	Waterstaatswet 1900	
	Besluit rivierdijkversterking/hoofdwaterkeringen Provinciefonds	
	EU kaderrichtlijn Water (2000/60/EG)	
	Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden	
	Besluit hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden	
Landelijk Gebied	Reconstructiewet concentratiegebieden	
	Boswet	Subsidieregeling verplaatsing intensieve veehouderijen Gelderland
	Natuurschoonwet 1928	Subsidieregeling natuurbeheer Gelderland 2008
	Natuurbeschermingswet 1998	Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer Gelderland 2008
	Flora- en Faunawet	Subsidieverordening Natuur- en landschapsbeheer Gelderland 2009
		Subsidieverordening Natuur- en landschapsbeheer Gelderland 2016
	Meststoffenwet	Subsidieverordening kwaliteitsimpuls natuur en landschap Gelderland
	Wet inrichting landelijk gebied	Tijdelijke Overbruggingsregeling Agrarisch Natuurbeheer Verordening leningverstrekking Betuwse Bloem Gelderland 2012
		Subsidieverordening bodemverbetering Haarlose Veld en Olden Eibergen
Bestuur	Wet gemeenschappelijke regelingen	Verordening ambtelijke bijstand en fractie-ondersteuning 2003 Gemeenschappelijke regeling Rekenkamer Oost-Nederland

Europese programma's	Verordening (EG) 1083/2006 (algemene bepalingen inzake het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling, het Europees Sociaal Fonds en het Cohesiefonds)	
	Verordening (EG) 1080/2006 (betreffende het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling)	
	Verordening (EU) Nr. 1301/2013 (betreffende het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling en specifieke bepalingen met betrekking tot de doelstelling "Investeren in groei en werkgelegenheid", en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1080/2006)	
	Verordening (EU) Nr. 1303/2013 (gemeenschappelijke bepalingen inzake o.a. het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1083/2006)	
	Besluit EFRO programmaperiode 2007-2013	
	Regeling EFRO doelstelling 2 programmaperiode 2007-2013	
	Regeling EFRO Doelstelling 3 programmaperiode 2007-2013	
	Uitvoeringswet EFRO (2014-2020)	
	Uitvoeringsregeling EFRO programmaperiode 2014-2020	
	Regeling Europese EZ-subsidies	
Uitbestede investeringen en Inkopen		
	Europese aanbestedingsrichtlijnen, 2004/18/EG	Regeling financiële verplichtingen grond ILG
	Interpretatieve mededeling van de commissie 2006/C 179/02	
	Aanbestedingswet 2012	
	Aanbestedingsbesluit	
	Wet BIBOB	
Loonbetaling en sociale premies en sociale uitkeringen personeel		
	Wet op de inkomstenbelasting 2001	Verordening rechtspositie gedeputeerden, staten- en commissieleden Gelderland 2007
	Wet op de loonbelasting 1964	
	Sociale verzekeringswetten	
	Functiewaardering Provincies (FUWA – Prov)	

	Collectieve Arbeidsvoorwaarden Provincies (CAP)	
	Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers	
	Rechtspositiebesluit commissarissen van de Koning	
	Regeling rechtspositie commissarissen van de Koning	
	Rechtspositiebesluit gedeputeerden (BZK)	
	Regeling rechtspositie gedeputeerden (BZK)	
	Rechtspositiebesluit Staten en commissieleden (BZK)	
	Ambtenarenwet	
	Wet Allocatie Arbeidskrachten Door Intermediairs	
	Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)	
Overige belastingen en leges		
	Algemene Wet inzake Rijksbelastingen	Grondwaterheffingsverordening Gelderland
	Wet op de omzetbelasting 1968	Heffingenverordening Ontgrondingen 1997
	Wet op het BTW-compensatiefonds	Legesverordening provincie Gelderland 1999
		Legesverordening provincie Gelderland 2015
		Verordening nazorgheffing stortplaatsen Gelderland 1999
		Heffingsverordening opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting 2015
Overige en Administratieve boekingen		
	Invorderingswet 1990	Kadernota Reserves en Voorzieningen 2013 (PS2013-509)
	Wet financiering decentrale overheden	Kadernota Risicomanagement en weerstandsvermogen 2013 (PS2013-519)
	Uitvoeringsregeling financiering decentrale overheden	Kaderstelling Gelderse revolverende middelen (PS2012-167)
	Besluit leningvoorwaarden decentrale overheden	Nota Verbonden Partijen Gelderland (PS2013-902)
	Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden	
	Regeling schatkistbankieren decentrale overheden	

Bijlage 3) Voortgang en Wijzigingen Stad & Regio

1. Inleiding

In deze bijlage bij de Najaarsnota 2015 informeren wij u nader over de ontwikkeling van het Prioritaire Programma Stad & Regio in de laatste afrondende fase. Ook bij de Voorjaarsnota heeft u kennis kunnen nemen van de voortgang in dit laatste programmajaar.

Anders dan bij de Najaarsnota 2014 is de financiële verantwoording van de partners niet voorzien van een accountantsverklaring (contractueel alleen verplicht in 2014), daarom zijn de financiële overzichten globaler en ontbreken er soms gegevens.

Deze Najaarsnota biedt voor de partners een laatste mogelijkheid om in beperkte mate wijzigings en verlengingsverzoeken te doen. Dit is in een aantal gevallen ook gedaan.

Kerngegevens

- Er zijn contracten afgesloten met de 6 Gelderse regio's, 8 GSO-steden en 5 KSB-steden:
 - o de regio's Achterhoek, Food Valley, Noord Veluwe , Rivierenland, Stadsregio en Stedendriehoek.
 - o Apeldoorn, Arnhem, Doetinchem, Ede, Harderwijk, Nijmegen, Tiel, Zutphen (GSO)
 - o Culemborg, Doesburg, Wageningen, Winterswijk , Zaltbommel (KSB)
- Voor 101 uitvoeringsprogramma's, waarbij in sommige gevallen 1^e en 2^e tranche-programma's zijn samengevoegd, zijn voortgangsverslagen en in sommige gevallen ook wijzigingsverzoeken ontvangen.
- Deze programma's omvatten ca. 750 projecten.
- Besluiten zijn genomen in april 2012 (1ste tranche) en juni 2013 (2^e tranche)
- De contracten zijn gebaseerd op partnerschap, vertrouwen en bieden flexibiliteit in uitvoering op projectniveau.

1.1 Algemeen beeld

Voorspoedig verloop.

Het beeld van een voorspoedige voortgang bij de Voorjaarsnota kunnen we nog een keer bevestigen, de partners schetsen in uitgebreide voortgangsrapportages een overwegend positieve ontwikkeling. We gaan ervan uit dat minstens 95% van de projecten tijdig, dat wil zeggen eind van dit jaar, wordt afgerond. In vergelijking met de Voorjaarsnota 2015 worden er nu minder verzoeken voor inhoudelijke wijziging ingediend en gaan de verzoeken voor verlenging in de meeste gevallen over een beperkte uitloop. Het gaat daarbij om 12 programma's (van de 101), waarbij bepaalde onderdelen (projecten) nog een beperkte verlenging nodig hebben. Twee contractpartners Regio FoodValley en Regio Rivierenland, hebben bij de Voorjaarsnota geen verzoek ingediend en komen nu met verzoeken voor verlenging tot respectievelijk 1 juni 2016 en 1 juli 2016. Ook hier gaat het om een in verhouding beperkt deel van de programmering. Er zijn door de regio FoodValley twee verzoeken voor een programmabijstelling ingediend, van Nijmegen is eveneens een verzoek voor wijziging binnen een programma ontvangen. Regio Rivierenland geeft voor een aantal programma's aan dat bedragen voor cofinanciering door derden naar beneden moeten worden bijgesteld.

Afronding van Stad & Regio

Met de partners zijn in goed overleg afspraken gemaakt over afronding van het programma Stad & Regio. De terughoudendheid en beperking van de partner bij het indienen van verzoeken weerspiegelt dan ook de wens om samen met ons te kijken naar de opgaven voor de toekomst. Maar ook de verworvenheden van Stad & Regio te waarderen en waar mogelijk te gebruiken om nieuwe overeenkomsten te sluiten.

Continuering inzet Sleutelprojecten

De Sleutelprojecten zijn net begonnen aan de tweede helft van hun contractperiode en bereiken nu een mooie fase. Steeds meer is in het veld zichtbaar waar de inzet van de provincie en haar partners toe leidt. Woningen verrijzen, openbare ruimte wordt hoogwaardig ingericht, bestaand vastgoed vindt een tijdelijk of een definitieve nieuwe bestemming: stuk voor stuk worden er mooie nieuwe stukken stad gerealiseerd.

Voor een drietal Sleutelprojecten staat nog een reservering, waarvoor in de tweede helft van 2015 naar verwachting aanvragen tot omzetting binnenkomen. Deze zullen wederom zorgvuldig worden beoordeeld en aan u worden voorgelegd ter besluitvorming.

2. Voortgang en wijzigingsverzoeken per contract

In dit hoofdstuk worden de afgesproken voortgangsrapportages van de contractpartners over het jaar 2014 samengevat. Per contractpartner is een financieel overzicht opgenomen waaronder ook de reële uitgaven tot en met 2014 staan vermeld. Anders dan bij de Voortgangsrapportage en Herijking in 2014 zijn hier geen accountantsverklaringen bij gevraagd, bij de totstandkoming van de contracten is afgesproken om dit alleen halverwege de contractperiode te doen. Gevolg hiervan is wel dat de hieronder gepresenteerde cijfers niet gecontroleerd zijn en soms alleen in totalen zijn aangeleverd.

We laten op programmaniveau zien wat de inhoudelijke voortgang is en of er wel of niet een wijzigingsverzoek is ingediend. De partners hebben uitgebreide voortgangsrapportages ingediend, de weergave in dit hoofdstuk is een samenvatting op programmaniveau. Daar waar 2^e tranche programma's direct in het verlengde liggen van de programma's uit de 1^e tranche, zijn ze bij elkaar gevoegd. Dat verklaart waarom deze voortgangsrapportage doortelt tot 101 programma's; een lager aantal dan formeel is opgenomen in de contracten. Door toevoeging van een nieuw programma (onderdeel), de internationale school in het regiocontract FoodValley en het schrappen van het 2^e tranche programma Cultuur en Cultuurhistorie in het stadscontract van Nijmegen is er, in vergelijking met de Najaarsnota 2014, sprake van een gelijk aantal programma's waarbij de voortgang gerapporteerd is.

Verschillende wijzigingsverzoeken

De wijzigingsverzoeken zijn gecategoriseerd naar zwaarte. Bij kleine wijzigingen zonder gevolgen voor doelen en resultaten en soms beperkt voor financiën, geven we er de voorkeur aan om de betreffende fiches niet te wijzigen. We gaan in dat geval akkoord met de wijzigingen en zullen er rekening mee houden bij de eindafrekening. In de kleurcodering is dan GS vermeld. Het gaat om 8 gevallen.

Substantiële inhoudelijke of financiële wijzigingen leiden tot een gewijzigd fiche voor het contract. Deze en ook de verlengingsverzoeken worden aan u voorgelegd voor besluitvorming. In de kleurcodering aangegeven met PS vermelding. Het gaat om 14 besluiten. Bij de verlengingsverzoeken worden nu geen gewijzigde fiches aan u voorgelegd, deze worden naderhand overeenkomstig uw besluit gewijzigd en er wordt bij de eindafrekening rekening mee gehouden. Dit laatste geldt ook voor verzoeken, waarbij sprake is van een verlaging van de cofinanciering.

De derde categorie bevat de wijzigingen waarvoor we wel de noodzaak zien om het fiche te wijzigen, maar waarbij geen sprake is van een sterke ombuiging van doelen en resultaten. In dat geval hebben wij zelf een wijzigingsbesluit genomen. Het gewijzigde fiche is t.k. bijgevoegd. In de kleurcodering aangegeven met PSvk vermelding. Het gaat om 1 programmafiche.

In hoofdstuk 3. zijn de fiches opgenomen die u voor akkoord dan wel voor kennisgeving worden aangeboden

Kleurcodering

De waardering van de voortgang is aangegeven in de stoplichtkleuren Rood-Oranje-Groen (zie legenda hieronder). In vergelijking met de bijlage bij de Najaarsnota 2014 is er dit jaar geen enkele rode notering (2014; 3 programma's). Het aantal programma's waar zorgen over de voortgang wordt geuit is beperkt tot 5 (2014; 15 programma's). Voor de overige 96 programma's (komt overeen met 95%) wordt de voortgang als goed gekwalificeerd. In 2014 was er voor 80% van de programma's sprake van een goede voortgang. Vermeld mag worden dat er op basis van de voortgangsrapportages een flinke inhaalslag gemaakt is.

Legenda:

CONTRACT			
<p>Voortgang op contractniveau:</p> <p>Financieel overzicht begroting 2012-2015, gerealiseerd 2012-2014</p>			
1	Programma A		Beschrijving; geen voortgang
2	Programma B	GS	In de beschrijving zorgen over Wijzigingsverzoek: beperkte wijzigingen, doelen en resultaten blijven gelijk, mogelijk zijn er kleine inhoudelijke of budgettaire wijzigingen...
3	Programma C	PS	In de beschrijving zorgen over Wijzigingsverzoek: ingrijpend verzoek, majeure gevolgen of Verlengingsverzoek: deze worden u in alle gevallen, ook bij beperkte verlenging, voorgelegd
4	Programma D	PS vk	De voortgang is goed Wijzigingsverzoek: geen ingrijpend verzoek, fiche wel gewijzigd

Indruk voortgang: na rapportage en overleggen.
Groen = voldoende/goed,
Oranje = beperkt
Rood = onvoldoende

Er is geen wijzigingsverzoek voor dit programma ontvangen, geen besluit nodig

In deze situaties hebben wij besloten om akkoord te gaan met de wijzigingsverzoeken, maar het betreffende fiche niet te wijzigen. Met het verzoek zal rekening worden gehouden bij de eindafrekening .

Wanneer er sprake is van substantiële wijzigingen leggen wij deze aan u voor met het advies in te stemmen met het verzoek, dit geldt ook voor verlengingen.

Wij zijn akkoord gegaan met het wijzigingsverzoek, er is geen sprake van substantiële wijzigingen. We hebben echter wel het fiche gewijzigd en leggen dit nu voor kennisgeving aan u voor.

ACHTERHOEK

REGIOCONTRACT ACHTERHOEK

Alle 38 projecten binnen het Regiocontract Achterhoek zijn beschikt en lopen over het algemeen voorspoedig. Veel projecten zijn inmiddels afgerond. Een voorbeeld hiervan is het project Breedband, waarbij de haalbaarheid is onderzocht en business cases zijn uitgevoerd voor de aanleg van breedband in het buitengebied van de Achterhoek. Het vervolg wordt voor een deel via de Robuuste Investeringsimpuls (RII) opgepakt. Het project Kernenfoto's is afgerond en hierbij is inzicht verkregen in de kansen en dilemma's voor de 21 hoofdkernen in de Achterhoek op het gebied van wonen/woon omgeving. Het project kernenfoto's vormt input voor de Regionale Woonagenda 2015-2025. Ook diverse centrumplannen zijn uitgevoerd. Het project Fieldlab zorg, dat in 2014 een doorstart heeft gemaakt, verloopt boven verwachting goed. Alle resterende projecten zullen dit jaar worden afgerond en ADV medio 2016.

In totaal is in deze periode (2012-2014) 64% van het provinciale budget uitgegeven. Dit komt ongeveer overeen in de lijn der verwachting; in het jaar 2015 zullen de uitgaven 36% moeten zijn. De, in het contract toegezegde, cofinanciering van gemeenten en derden lijkt geen problemen op te leveren. De prognose is zelfs dat de uitgaven van gemeenten bijna 5 miljoen hoger liggen dan begroot. Ook de uitgaven van derden is volgens de prognose iets hoger dan begroot (ca 350.000).

	Begroot 2012-2015	Gerealiseerd 2012-2014	
Provincie	14.731.978	9.352.586	64%
Gemeenten	13.522.728	12.037.107	89%
Derden	11.132.463	9.216.474	83%
Totaal	39.387.169	30.606.167	78%

1	Agenda 2020 Faciliteren van het transitieproces		Naast de organisatie van de (drukbezochte) Achterhoek 2020-bijeenkomsten, is in 2014 veel energie gestoken in de totstandkoming van de Uitvoeringsagenda Achterhoek 2020. Deze is op 2 juli 2014 ondertekend door vertegenwoordigers van de ondernemers, maatschappelijke organisaties en overheid. Werken, wonen en bereikbaarheid zijn hierin de centrale thema's. Het project Kernenfoto's is afgerond en heeft inzicht verschaft in de kwantitatieve en kwalitatieve vraag naar bestaande en extra woningen voor de komende tien jaar (2015-2025) inclusief kansen en dilemma's voor de 21 hoofdkernen van de Achterhoek. Het project heeft o.a. belangrijke bouwstenen opgeleverd voor de Regionale Woonagenda Achterhoek. De woonagenda is in maart 2015 vastgesteld door de Stuurgroep Regiovisie Wonen en de besluitvorming hierover (bij gemeenteraden, corporaties en provincie) wordt grotendeels afgerond voor de zomer van 2015. Vanwege het ontbreken van een college zal Gemeente Oude IJsselstreek naar verwachting in september een besluit nemen.
2	Innovatie en duurzame economie		Enkele voorbeelden van de voortgang: Na een faillissement van Limez heeft een doorstart plaatsgevonden van het project Fieldlab Zorg. Dit project loopt nu boven verwachting goed en heeft nu al meer innovatieve producten opgeleverd dan beoogd was. Ten aanzien van de flexibilisering van de arbeidsmarkt zijn diverse bijeenkomsten georganiseerd. Om de verzamelde kennis te borgen wordt nu een boek geschreven: 'de duurzame ZP-er, over duurzaam samenwerken in de flexibele schil'. In Doetinchem en Winterswijk zijn loopbaanpleinen gepositioneerd. Er is een Regionaal Plan Onderwijsvoorzieningen gerealiseerd en voortgangsoverleg hierover is op gang gebracht. Bestaande jongereninitiatieven zijn met elkaar in verbinding gebracht; er is een gezamenlijk plan opgesteld met 4 deelprojecten: Talententuin, Studentenavonden, Jong Wonen en Community. De Achterhoekse Groene Energie Maatschappij (AGEM) is opgericht. De Innovatie Hub loopt en diverse haalbaarheidsonderzoeken worden uitgevoerd bij de stichting Biomassa met belangrijke innovaties tot gevolg. Onderwerpen varieerden van het uitvoeren van een bedrijfseconomisch haalbaarheidsonderzoek voor een nieuwe mestvergassingsmethode tot het optimaliseren van de raffinage van mest. In 2015 zal de eerste biogasleiding (Groot Zevent-Friesland Campina) worden

			<p>aangelegd.</p> <p>In 2012-2014 zijn energiebesparende maatregelen aangebracht in ca 1400 huurwoningen en circa 4600 particuliere woningen. Een half jaar verlenging tot medio 2016 zal nog meer rendement opleveren.</p>
3	Vitale leefomgeving		<p>Enkele voorbeelden van de voortgang: De Atlas van Voorzieningen is opgeleverd en deze heeft de discussie tussen partijen over voorzieningen gestimuleerd en gefaciliteerd. Ten behoeve van onderwijs is een procesbegeleider Krimp aangesteld en er is een goede basis gelegd voor toekomstige besluiten rondom het basisonderwijs. De Achterhoekse aanpak is zelfs model geworden voor de beleidsinitiatieven die eind 2014 vanuit OCW zijn genomen.</p> <p>De verbeterplannen voor de centra van Aalten, Hengelo, Neede, Ulft en Groenlo zijn grotendeels gerealiseerd. In Neede is de vernieuwing van het Marktplaatsplein bijna gereed en onlangs is gestart met de laatste deel fase, de Borculoseweg.</p> <p>Voor het project Kiemkracht is in 2014 de eerste gebiedsaanjager gestart in dienst van Welcom. Deze heeft in alle deelnemende kernen diverse burgerinitiatieven ondersteund. Op het gebied van grensoverschrijdende zorg zijn diverse succesvolle activiteiten uitgevoerd, zoals grensoverschrijdende patiëntenzorg samen met Duitsland. Achterhoek Connect als digitaal platform is operationeel: www.achterhoekconnect.nl. Door 'beeldzorg van Sensire via iPads' heeft iedere zorgvrager die beeldzorg ontvangt (eind 2013 ca. 1200 burgers in de Achterhoek) toegang tot Achterhoek Connect gekregen.</p>
4	Slim en snel verbinden 3 – Aanleg breedband		<p>De haalbaarheidsonderzoeken zijn uitgevoerd. Met de positieve resultaten van de onderzoeken wordt samen met de provincie actief gezocht hoe de aanleg van breedband gerealiseerd kan worden; zie hiervoor de voortgang over de Robuuste Investeringsimpuls (RII) op pagina 2 van deze Najaarsnota.</p>
5	Kansrijk Platteland: Meer rendement uit landschap, vrije tijd en cultuur(historie)		<p>Enkele voorbeelden van de voortgang: Voor de realisatie van de klimaatcorridor en ecologische verbindingzones in Montferland zijn de werkzaamheden eind 2013 en in 2014 uitgevoerd. Voor het project Beleef de Berkel zijn wensen en ideeën geïnventariseerd en het merendeel van de werkzaamheden wordt in 2015 uitgevoerd. De kwaliteitsimpuls Brummen-Bronckhorst is uitgevoerd (herinrichting veeromgeving, aanleg wandelpaden, kunstgalerie in gemaalwoning). De parkeerplaats Veerweg, is in het voorjaar van 2015 gerealiseerd.</p> <p>Er is gestart met de fysieke verbetering ten behoeve van Bredevoort Vestingstad en de aanleg en verbetering van de fietsinfrastructuur en het wandelnetwerk in de Achterhoek; in 2015 is 95% van de 3.000 km van het wandelnetwerk Achterhoek aangelegd. Ook is gestart met de promotiecampagne Echt Achterhoek.</p> <p>Groenlo kansrijk op weg naar 2027 is afgerond en de uitvoering van het DRU Park zal in 2015 plaatsvinden.</p> <p>De herstelwerkzaamheden aan de Watermolen Berenschot in Winterswijk zijn begonnen. Het dak is geheel vernieuwd, de muren zijn opnieuw gevoegd, de kozijnen zijn geverfd en er is een nieuwe gevelsteen geplaatst.</p>

STADSCONTRACT DOETINCHEM

Alle programma's, behalve bouwen rond basisschool Noord, lopen zoals gepland. Het therapie bad Rozengarde is zelfs eind 2013 al opgeleverd en er wordt volop gebruik van gemaakt. Ook de uitrol van het werken met de buurtcoaches over de stad is gerealiseerd. Bouwen rondom de basisschool in Noord is vertraagd.

	Begroot 2012-2015	Gerealiseerd 2012-2014	
Provincie	4.100.000	2.305.675	56%
Gemeente	4.700.000	711.850	15%
Derden	1.750.000	3.746.601	214%
Totaal	10.550.000	6.764.126	64%

6	Vitale leefomgeving: wijkwerk nieuwe stijl		Buurtcoaches zijn sinds 1 januari 2015 in alle wijken en dorpen operationeel. Ook het wijkbedrijf is operationeel.
---	--	--	--

7	Vitale leefomgeving: bouwen rondom de basisschool in Noord		De gemeente heeft op 26 februari 2015 de locatie voor de nieuwbouw vastgesteld. De looptijd van dit programma is bij de voorjaarsnota verruimd naar eind 2016. Begin januari 2015 heeft de gemeente Doetinchem in een brief aangegeven dat zij de bouw van het integraal kindcentrum (IKC) niet zoals afgesproken in het stadscontract eind 2015 kan realiseren. Volgens de nieuwe planning is vaststelling van het bestemmingsplan door de raad voorzien op 24 september 2015. Na publicatie kan dan rond 1 november 2015 met de werkzaamheden worden begonnen. Opleverdatum is pas na de zomer van 2016. Eventuele bezwaarprocedures kunnen de haalbaarheid van de oplevering in 2016 in gevaar brengen.
8	Vitale leefomgeving: therapie bad zwembad Rozengarde		Het zwembad is eind 2013 geopend. De bezoekersaantallen zijn met meer dan 13.0000 opgelopen t.o.v. 2012.
9	Kansrijk platteland: natuur in de stad		Inrichting van een deel van het stadspark in de Wehse Broeklanden is gerealiseerd. Het westelijk deel van het Lookwartier is ingericht als tijdelijke groenvoorziening. De planvorming van twee andere locaties is in volle gang en zal in de 2 ^e helft van 2015 gerealiseerd worden.

DOETINCHEM SLEUTELPROJECT: De Schil

De sleutelprojecten in Doetinchem bestaan uit drie onderdelen. De Schil, Iseldoks en de stationsomgeving. De stationsomgeving loopt zoals gepland. De bouw Iseldoks is 5 januari 2015 gestart. Deze projecten verlopen naar wens. Voor vitaal stadscentrum wordt een verlenging van de looptijd tot eind 2017 aangevraagd vanwege een aanpassing van de inrichting van de Nieuwstad. Het programma verloopt verder naar wens

	Begroot 2012-2017	Gerealiseerd	2012-2014
Provincie	8.200.000	3.554.559	43%
Gemeenten	6.600.000	4.533.545	69%
Derden	17.600.000	niet gerapporteerd	pm
Totaal	32.400.000	8.088.104	25%

10	De Schil, vitaal stadscentrum	PS	De uitvoering van het programma loopt. De kwaliteitsverbetering van de openbare ruimte rond het Schouwburgplein is in 2013 afgerond. Ook de Floriadetuin is geplaatst. De oplevering van de herinrichting plantsoen/Nieuwstad/Raadhuisstraat is voorzien medio december 2015. De Doetinchem App is klaar. De samenwerking tussen horeca en winkeliers in het stadscentrum is opgepakt en zal heeft geleid tot een concreet integraal plan met uitvoering in 2015. Ook is er een vereniging van vastgoedeigenaren in het stadscentrum opgericht. Het koopstromenonderzoek is gedaan in december 2014. Onderdeel van het programma Vitaal Stadscentrum is de herinrichting van de Nieuwstad en het Mark Tennantplantsoen. Vanwege een aanpassing in het ontwerp van de weg is de behandeling en de verwachte verlenging van de noodzakelijke omgevingsvergunning later dan eerder verwacht. Er is een aangepaste planning waarbij de herinrichting van de Nieuwstad en het Mark Tennantplantsoen in het voorjaar van 2016 wordt afgerond. Verlengingsverzoek: Gevraagd wordt de looptijd van het programma te verlengen tot eind 2017
11	De Schil, Iseldoks fase 1		De bouw van Iseldoks is vertraagd. Uiteindelijk is er gestart in januari 2015. De looptijd van het programma is bij de VJN verlengd tot eind 2016. Oplevering van de woningen en commerciële ruimte is nu voorzien voor medio 2016. Het gebouw van brandweer/politie is gesloopt. Het ontwerp bestemmingsplan Iseldoks 2 heeft ter visie gelegen en de zienswijzenota wordt gemaakt.
12	De Schil, stationsomgeving Poort naar de Achterhoek		De uitvoering van het programma loopt. Voor het busstation is het Inrichtingsplan Openbare Ruimte vastgesteld. Medio mei 2015 start de aannemer en in december 2015 is het nieuwe busplein in gebruik. Het definitief ontwerp stations plan is gereed en de WABO procedure voor de nieuwe weg over het perceel Terborgseweg 72 is gestart. Looptijd van het programma is tot eind 2017.

STADSCONTRACT WINTERSWIJK

De uitvoering van de twee programma's loopt in overeenstemming met de planning. Ook het uitgavenpatroon loopt in de pas. De gemeentelijke bijdrage aan het programma 'Vitale leefomgeving' is hoger dan geraamd in verband met de grote toestroom van bijstandsgerechtigden. Hierdoor is fors ingezet op het project Marktbewerking.

In 2015 worden de laatste projecten gerealiseerd. De noodzakelijke voorbereidingen hiervoor zijn in volle gang.

	Begroot 2012-2015	Gerealiseerd 2012-2014	
Provincie	2.374.000	1.443.935	61%
Gemeente	1.052.000	1.292.147	123%
Derden	6.273.000	5.689.904	91%
Totaal	9.699.000	8.425.986	87%

13	Innovatieve en duurzame economie		<p>Voor de herinrichting van de noordzijde van de Markt in Winterswijk zijn samen met horecaondernemers plannen gemaakt. Deze zijn in 2014 grotendeels uitgevoerd, zoals de plaatsing van neerklapbare fietsenstallingen. De horecaondernemers 'de Smaakmakers' hebben geïnvesteerd in mooi meubilair en afscheiding van de terrassen. Het aantal (terras)bezoekers en het aantal evenementen op de Markt is toegenomen. Ook zijn er twee nieuwe horecaondernemingen gevestigd.</p> <p>De aanpak van het Team Marktbewerking, m.n. de persoonlijke benadering van werkgevers, blijkt te werken. Ondanks de slechte economische situatie zijn er in 2012, 2013 en 2014 resp. 126, 200 en 201 bijstandsgerechtigden uitgestroomd naar betaald werk. De werkwijze van het team wordt geïncorporeerd in het nieuw op te richten regionale werkgeversservicepunt.</p> <p>Het project 'Menselijk toezicht' is in 2014 goed op gang gekomen: moeilijk plaatsbare werkzoekenden verrichten activiteiten rondom NS station zoals toezicht houden, zwerfvuil opruimen, en hulp bij in- en uitstappen. Uit reacties van reizigers blijkt dat de aanwezigheid van de toezichthouders zeer op prijs wordt gesteld; het project wordt voortgezet met reguliere middelen.</p>
14	Vitale leefomgeving	PS	<p>Binnen het gemeentelijk programma 'Actieve levensstijl' zijn in 2012 t/m 2014 veel activiteiten uitgevoerd met als doel het bevorderen van een actieve levensstijl bij alle bewoners. Hierbij wordt o.a. samengewerkt met scholen, (sport)verenigingen, woonzorgcentra en naast fysiotherapeuten ook met andere partijen in de zorg (huisartsen, praktijkondersteuners, verpleegkundigen, tandartsen en het ziekenhuis). 'Beweeg Wijs' is als speelpleinmethodiek in 2012 met succes van start gegaan, en de doelstelling van vijf basisscholen is gerealiseerd. Het doel van 'Beweeg Wijs' is meer bewegen op school, voor, tijdens en na schooltijd. In samenwerking met 'Beweeg Wijs' is in 2014 gestart met de Beweegcarrousel. Gemiddeld één keer per 2 weken worden telkens op een ander schoolplein naschoolse activiteiten aangeboden aan kinderen. Deze activiteiten worden voortgezet in het kader van Achterhoek in Beweging dat in het najaar 2014 van start is gegaan en zich richt op een gezonde jeugd.</p> <p>In 2014 is de eigenaar van het GOLS station (gemeentelijk monument) gestart met de renovatie en verbouw naar vier woningen. Er wordt in de stationsomgeving door de stichting Historisch Streekvervoer Achterhoek en Stichting GOLS samengewerkt aan Transit-Oost, een onderkomen voor het historisch trein- en bus materieel annex werkplaats voor educatieve kansen en restauratie. Het bestemmingsplan voor o.a. Transit-Oost is mei jl. door de raad vastgesteld. Het project heeft vertraging opgelopen vanwege o.a. financiering en instabiele ondergrond. Om het project tijdig te kunnen realiseren zullen naar verwachting voor dit laatste extra kosten door de gemeente beschikbaar gesteld moeten worden.</p> <p>Verlengingsverzoek: in verband met vertraging opgelopen door een instabiele ondergrond wordt verzocht dit programma te verlengen tot 1 april 2016</p>

FOODVALLEY

REGIOCONTRACT FOODVALLEY

Het regiocontract FoodValley kenmerkt zich door een groot aantal programma's en projecten. Het is een goede afspiegeling van het hoge ambitieniveau in de regio. Het thema food komt regelmatig terug. De regio stelt voor om de onderdelen 20 t/m 30 als één programma Arbeidsmarkt en Onderwijs op te nemen en daarover op programma-niveau verantwoording af te leggen. Voor het regiocontract FoodValley zijn ten tijde van de voorjaarsnota geen verzoeken ingediend, er is in samenspraak besloten dit bij de najaarsnota te doen.

	Begroot 2012-2015	Gerealiseerd 2012-2014	
Provincie	13.988.408	Niet gerapporteerd	pm
Gemeenten	11.923.519	Niet gerapporteerd	pm
Derden	7.535.370	Niet gerapporteerd	pm
Totaal	32.817.297	14.052.598	43%

15	De Gezonde (jeugdige) mens; Versterking Basisstructuur		<p>Project Versterking basisstructuur 'jeugdzorg' is in volle uitvoering; vier pilots zorgen voor verbinding Veiligheidshuis, CJG en ZAT's. Modulaire trainingen voor hulpverleners zijn succesvol afgerond. Waar veiligheid in het geding is, wordt opgeschaald, er wordt gewerkt op basis van één gezin, één plan, één regisseur. Dit zorgt voor duidelijkheid en continuïteit. Het alcoholmatigingsproject FrisValley heeft de doelstellingen bereikt en werkt volgens een integrale omgevingsaanpak van alcoholmatiging bij jongeren (bewustwording, educatie, beleid én handhaving).</p>
16	Versterken woon- en leefomgeving en verduurzaming landbouw	PS	<p>Het project woningmarktstrategie is afgerond; de mismatch tussen vraag en aanbod is inzichtelijk gemaakt. Ook de vastgoedmonitor is gerealiseerd; er is kennis en informatie gedeeld. Impuls ruimtelijke kwaliteit wordt in 2015 afgerond. Het project 'natuur en landschap' verloopt boven verwachting. Op alle fronten wordt meer gerealiseerd dan geraamd. De aanleg van vier nieuwe Klompenpaden verloopt voorspoedig.</p> <p>Een belangrijk onderdeel bij het Fort aan de Buursteeg is de bouw van een bezoekerscentrum. Begin 2016 worden na aanbesteding verplichtingen aangegaan. De fase, waarvoor de Regiocontract-middelen worden ingezet (de bouw en de zgn. overige bouwkosten), is voor 1 juni 2016 uitgevoerd.</p> <p>De restauratie van het Open Lucht theater (OLT) in Ede (inclusief de groene omzoming) wordt in 2015 afgerond. Een nieuw ontvangstgebouw wordt niet gerealiseerd. Na de restauratie zal geïnvesteerd worden in theaterfaciliteiten en een meer intensieve gebruik van het theater.</p> <p>De uitbreiding van het Museum Oud Nijkerk verloopt succesvol, met een sterk vergrote animo van bezoekers en donateurs als resultaat. Via herbestemming binnen dit programma kan het museum €75.000 extra tegemoet zien. Deze bijdrage zal ingezet worden voor het bespoedigen van het gereed maken van de inrichting. Hiermee zal het museum sneller volledig in gebruik kunnen worden genomen.</p> <p>Vallei boert bewust wordt met € 25.000 versterkt. Begin juli zijn er 51 bedrijven, die het Vallei Boert Bewust-label dragen. In het project Menukaart wordt in co-creatie met beide provincies Utrecht en Gelderland en het Waterschap Vallei & Veluwe samengewerkt. Inmiddels is duidelijk in welke gevallen de Menukaart van toepassing kan zijn. In de tweede helft van 2015 volgt een verdere toets op juridische haalbaarheid en een nadere uitwerking van het juridische kader en wordt met de gemeenten, ondernemers en omwonenden dit kader raamwerk verder ingevuld op de onderdelen organisatie en proces. De provincie Gelderland wil de Menukaart als voorbeeld voor andere Gelderse regio's gebruiken. Deze ontwikkelingen vragen extra inzet voor het project, die mogelijk is door verschuiving binnen het programma (€ 70.000).</p> <p>Na een moeilijke start begint het project Kavelruil en Landschapsversterking De Glind nu toch resultaten op te leveren. Voor het project "Duurzaam Agrarisch Ondernemen Food Valley" zijn ruim 30 projecten ingediend; deze zijn dit jaar klaar.</p>

			Roadmap biobased economy: het project wordt in 2015 afgerond met een brede visie op de biobased economy in de Regio Verlengingsverzoek: Voor het project Natuur en Landschap is een beperkte verlenging tot 1 april 2016 gevraagd i.v.m. de realisatie van een vierde beplantingsseizoen. De financiële afwikkeling van het project zal daarna op zo kort mogelijke termijn plaatsvinden. Voor het OLT wordt i.v.m. de horecavoorziening een verlengingsverzoek gedaan; tot 1 juni 2016. Voor het bezoekerscentrum Fort a/d Buursteeg wordt i.v.m. procedurele vertraging uitstel gevraagd tot 1 juni 2016.
17	Zakelijk toerisme		Het project Bevrijdingstoerisme, met als speerpunten; toerisme, educatie en structuurversterking, verloopt erg voorspoedig. Voor educatie is een DOEboek ontwikkeld dat met een oplage van 50.000 in de basisscholen (groep 7,8) en in brugklassen van 6 gemeenten wordt verspreid.
18	2 ^e tranche Marketing en Acquisitie		Bij het project Doorontwikkeling Triple Helix is de focus gelegd op versterking van de governance, de strategische agenda en de promotie van de samenwerking. Een uitvoeringsprogramma is in voorbereiding en wordt binnenkort ter uitvoering van de strategische agenda door de partners vastgesteld. De samenwerking tussen de partners wordt door velen als voorbeeld gezien.
19	2 ^e tranche Duurzame Regionale Voedselvoorziening – ProeVtuint FoodValley		Regionale voedselketen ontwikkelt sterk! Ontwikkeling en oprichting van Coöperatie Boerenhart: krachtige samenwerking van producenten, logistieke partij, regionale afnemers, Rabo, O-gen, Regio FoodValley. Aantal leden en afnemers groeit. Overige activiteiten o.a. onderzoek naar efficiënte logistiek en marktkansen (Wageningen UR) lopen goed en gemeenten spannen zich in voor promotie en regionaal inkopen. Het effect is: steeds meer partijen willen serieus werk maken van regionaal voedsel.
20	2 ^e tranche Arbeidsmarkt en Onderwijs (transparantie arbeidsmarkt, werkgeversdienstverlening, werkgelegenheid)		Regio FoodValley is kort geleden erkend als zelfstandige arbeidsmarktregio. Het doel is om de jonge regio snel in de benen te krijgen, met als extra opgave het inrichten van een regionaal werkbedrijf. Concrete resultaten: realisatie 1 digitale toegang voor werkgevers in de regio, realisatie van gezamenlijk marktwerkingsplan, succesvolle uitgifte van jongeren vouchers aan werkgevers. Komende maanden specifieke aandacht voor versnelling, professionalisering en borging van de resultaten. Door verschuiving binnen het programma Arbeidsmarkt en Onderwijs (95.000) worden de doelstellingen van het project geborgd en verdiept (o.a. het verder professionaliseren van het WerkgeversServicePunt).
21	2 ^e tranche Arbeidsmarkt en Onderwijs (arbeidsmobiliteit)		Dit najaar wordt een nieuwe, interactieve website gelanceerd met een ledendeel en een sectie waar werkzoekenden of personen van werk naar werk zich kunnen profileren. Dit jaar worden totaal 5 à 6 bijeenkomsten voor leden en andere belangstellenden georganiseerd.
22	2 ^e tranche Arbeidsmarkt en Onderwijs (Leergang Techniek en Food) Voorheen Leerfabriek Food en Feed	PS	Er is geen voldoende sluitende Business Case opgesteld voor het oorspronkelijke project Leerfabriek Food en Feed door de partijen. Het bestuur heeft een alternatief bestedingsvoorstel ingediend: Leergang Techniek en Food. Wijzigings- en verlengingsverzoek: Voor de Leergang Techniek en Food, dat in samenwerking met ROC A12 is uitgewerkt en een speerpunt vormt in de Triple Helix samenwerking, wordt uit de vrijval van de Leerfabriek Food en Feed een provinciale bijdrage van € 381.912 gevraagd. Voor dit programma-onderdeel wordt verzocht een verlenging tot 1 juni 2016 mogelijk te maken; het project heeft op het studiejaar betrekking.
23	2 ^e tranche Arbeidsmarkt en Onderwijs (kenniswerkplaats)		In het project Kenniswerkplaats (de lerende regio) zijn tien deelprojecten gerealiseerd. Eind 2015 zullen er volgens afspraak minimaal 15 gerealiseerd zijn. In die projecten zijn studenten en docenten van kennisinstellingen uit onze regio nauw betrokken bij concrete vraagstukken van ondernemers of maatschappelijke organisaties in de FoodValley regio. De regionale kennisagenda verschijnt in de 2e helft van 2015.
24	2 ^e tranche Arbeidsmarkt en Onderwijs (pilot SROI)		In het kader van dit programma-onderdeel, voor doelgroepen met afstand tot de arbeidsmarkt, wordt met leerlingen en bedrijven de infrastructuur van het groene leefpark aan de kenniscampus Ede ontwikkeld. Het groen leefpark is opgeleverd.
25	2 ^e tranche Arbeidsmarkt en Onderwijs (kennisas Ede Wageningen)		Een wervende uitstraling, passend bij een innovatief topgebied. Met dat doel is in 2015 een bouwstenenboek opgeleverd voor de Kennisas. Dit voorziet in elementen als KennisLaan, KennisTuinen en Bakens en vertaald als plus op voorgenomen investeringen in Ede en Wageningen (KennisLaan: Parklaan, stationsomgeving, Nijenoordallee, Mansholt/Dreeslaan). De pilot van Plant-E op de KennisAs is gerealiseerd (ultimo 2014). Tot slot is de KennisAs in 2014 geselecteerd als tracé voor de WE-pod - de zelfrijdende hospitalitycar. Planning is dat deze eind 2015 proef gaat rijden.
26	2 ^e tranche Arbeidsmarkt en Onderwijs Poultry Academy (campus Barneveld)		Het programma Poultry Expertise Centre is in volle uitvoering. Een onderdeel is het verbinden van Onderwijs en Pluimveebedrijven, met onder andere het doel om pluimveeconcepten te onderzoeken die kunnen bijdragen aan een betekenisvolle sector. De opzet van een innovatieve pluimveestal, als trainingsfaciliteit, vordert.
27	2e tranche Arbeidsmarkt en Onderwijs (kenniskampus Ede-Centrum voor jong ondernemerschap)		In het Centrum voor Jong Ondernemerschap zijn inmiddels 19 starters actief. Daarmee wordt verwacht dat er aan het eind van de periode de afgesproken 25 starters zijn geholpen. Bijkomende spin-off is de kick-offs die het CvJO verzorgt voor leergangen "Ik ga ondernemen" bij Het Streek (VMBO) en ROC-A12 (MBO). Daarnaast begeleidt het CvJO minionderneringen van Het Streek en student companies van de CHE.

28	2e tranche Arbeidsmarkt en Onderwijs (online techniek campus)		De trainingsmaterialen en resultaten van de voortgang van cursisten in hun opleiding zijn online toegankelijk. Het nieuwe leerling volg- en content managementsysteem is gerealiseerd en fungeert als platform voor on-line learning i.c.m. Praktijkleren. Er zijn verschillende modules Blended Learning operationeel.
29	2e tranche Arbeidsmarkt en Onderwijs (Technodiscovery)		Technodiscovery is onder het thema 'Kiezen voor Techniek' opgenomen in het Techniekpact van de Valleiregio. Het is een voorbeeld voor andere regio's.. Er zijn zes samenwerkingsovereenkomsten met basisscholen. Er is een aanbod voor nascholing en visievorming voor schoolleiders en leerkrachten in het primair onderwijs in samenwerking met de Christelijke Hogeschool Ede ontwikkeld. Er is inmiddels een volledig lespakket voor het VMBO ontwikkeld. Dit pakket is in 'Het Streek uit Ede' getest.
30	2 ^e tranche Arbeidsmarkt en Onderwijs Internationale School	PS	Wijzigingsverzoek: aan de programmareeks Arbeidsmarkt en Onderwijs is in overleg met de provincie de internationale school toegevoegd, een voorziening met nieuwbouw in Arnhem voor met name kinderen van expats uit een brede regio. Voor de provinciale financiering van € 160.244 wordt gebruik gemaakt van vrijval door het niet doorgaan van het project Kennis Kunde Kassa.

STADSCONTRACT EDE

Het beeld voor het stadscontract Ede is positief. Veel projecten zijn al afgerond en een aantal staat voor 2015 op de rol. Beperkte realisatie is te voor een groot deel te verklaren uit de nieuwbouw voor 130 woningen in het programma leefbaarheid en veiligheid versterken. Het merendeel van de werkzaamheden wordt in 2015 uitgevoerd en daarmee worden naar verwachting ook de uitgaven gerealiseerd.

	Begroot 2012-2015	Gerealiseerd 2012-2014	
Provincie	7.235.000	Niet gerapporteerd	pm
Gemeente	10.170.000	Niet gerapporteerd	pm
Derden	23.650.000	Niet gerapporteerd	pm
Totaal	41.055.000	8.990.000	22%
31	Economische versterking en versterking arbeidsmarkt		De kenniscampus Ede (onderdeel van de kennisas Ede-Wageningen) wordt onder meer door een aantal stadscontract-projecten ondersteund. Het project Kamers met Kansen heeft inmiddels volledige bezetting bereikt. Bij de arbeidstoeleiding van kwetsbare jongeren zijn ook deelnemers met een gedragshandicap en sociaal emotionele problemen getraind om de arbeidsmarkt te betreden.
32	Versterken vestigingsklimaat en stedelijk en cultureel voorzieningenniveau		De uitvoering van het project "historische straten in het Bospoortgebied" is afgerond, dit uitlooptgebied voor Ede-centrum wordt gecompleteerd met de aanpak van de oversteek van de Molenstraat (2015). Het jongerencentrum Peptalk is daadwerkelijk verhuisd en omgedoopt naar Perron 31. Het sportpark Peppelensteeggebied is volgens de resultaatdoelstellingen verbeterd en aantrekkelijker geworden.
33	De leefbaarheid en veiligheid versterken		Voor het project Veldhuizen A(nders), waarbij nieuwbouw voor 130 woningen is voorzien, zullen het grootste deel van de werkzaamheden in 2015 plaatsvinden. Een 2 ^e fase vindt daarna plaats, hiermee zijn geen provinciale middelen meer gemoeid. Het maatschappelijk wijkcentrum op de grens van Veldhuizen A en Kernhem is gerealiseerd. De inzet van sociale wijkteams (inclusief een gezinscoördinator) is succesvol gebleken en wordt verder over de hele gemeente uitgerold (4 sociale teams actief in 2015). Het werk van de buurtconciërges is inmiddels financieel geborgd. Het Proosdijpark zal in 2015 voldoen aan de gestelde doelen voor het beoogde stadspark Nieuwbouw/renovatie van centrum de Kolk is niet gerealiseerd, het gebouw was nodig als tijdelijk onderkomen voor een school. Binnen de doelstellingen van dit programma zijn de middelen anders ingezet voor verbetering van de wijken Veldhuizen A en Ede-Zuid, hierbij hebben bewoners actief geparticipeerd
34	(2 ^e tranche) Voedselstrategie 'Ede kiest voor Food'		Binnen dit programma is een scala aan activiteiten ontwikkeld gericht op Food, zoals; culinaire fietsroutes, eetbare balkons, de smaak van van Gogh, een acquisiteur voor het aantrekken van food bedrijven, foodmarkten, een onderwijsdag en een

			informatieboekje.
35	(2e tranche) Kennisas Ede-Wageningen: World Food Center		Uit het onderzoek naar het World Food Center is komen vast te staan dat het WFC haalbaar is, de gemeenteraad heeft daarop alvast 5 miljoen euro voor het project gereserveerd. De overige stappen van de contractuele resultaatdoelstellingen worden dit jaar gezet
36	(2 ^e tranche) Levendig Centrum		Ook het programma Levendig Centrum staat in het teken van Food. In het centrum zijn activiteiten gericht op bijvoorbeeld: kookworkshops, een streekmarkt, pop-up restaurants. Verder is er een binnenstad conciërge aangesteld en is het project "Het Nieuwe Winkelen" gerealiseerd. Molenstraat/Grotestraat is opnieuw ingericht en de bestrating in de binnenstad is verbeterd.

EDE SLEUTELPROJECT: De Veluwe Poort

De ontwikkeling van Veluwe Poort kent alle kenmerken van een project met een grote ambitie dat tegen de verdrinking in toch goede vorderingen maakt.

	Begroot 2012-2017	Gerealiseerd 2012-2014	
Provincie	6.000.000	Niet gerapporteerd	pm
Gemeente	6.700.000	Niet gerapporteerd	pm
Derden	700.000	Niet gerapporteerd	pm
Totaal	13.400.000	12.200.000	91%

37	Sleutelproject Veluwe Poort		<p>Op het Enka terrein vordert de woningbouw, het monumentale kantinegebouw op het terrein is gerestaureerd en klaar voor een nieuwe bestemming. Ook de Westhal krijgt een nieuwe bestemming en wordt voor dit doel opgeknapt en heringericht.</p> <p>Op het Kazerneterrein worden voor deelgebieden met ontwikkelaars overeenkomsten gesloten voor de woningbouw. Daarnaast zijn vrije kavels in de verkoop gebracht. Hiervoor is veel belangstelling.</p> <p>In januari 2015 is het Akousticum in de voormalige Frisokazerne geopend.</p> <p>De aanpak van het casco van de Mauritskazerne ligt op schema .</p> <p>In de Spoorzone loopt de uitvoering van de Westelijke Spoorzone volgens planning. De voorbereidende werkzaamheden, zoals het verleggen van kabels en leidingen en het bouwrijp maken van gronden, zijn eind 2014 afgerond . De aanbestedingsprocedure voor de onderdoorgangen in de westelijke spoorzone is eind 2014 afgerond en gegund.</p> <p>In 2014 is het opstellen van het VO (Voorlopig Ontwerp) van de OV-knoop (en oostelijke spoorzone) gegund. Nu wordt het VO en de daarbij behorende kostenraming gemaakt. De uitkomst daarvan is bepalend bij de beslissing of de reservering van € 5 miljoen kan worden omgezet in een toekenning.</p> <p><i>Maar er lopen ook zaken achter op schema:</i></p> <p>De Parklaan is naar verwachting pas op zijn vroegst volledig gerealiseerd in 2018. De middelen uit GSO-4 (€ 4 miljoen) waren bedoeld als aanvulling op gemeentelijke middelen om met een investering van € 8 miljoen de aanpak van een viertal kruisingen mogelijk te maken als ontsluiting van het ENKA terrein en de Mauritskazerne. Deze maatregelen waren voorzien in 2014. Op 23 april 2014 heeft de Raad van State het bestemmingsplan Parklaan vernietigd. Dat heeft niet met de inhoud van het plan te maken, maar met het feit dat de gemeente het verplaatsen van het theehuis bij Hoekelum al in de procedure had moeten meenemen. Dat betekent dat Ede nu niet kan starten met de aanpak van de kruisingen. Ede maakt nu een nieuw bestemmingsplan dat eind 2015 wordt vastgesteld. Wanneer er een Raad van State procedure uit voortkomt is dit plan midden 2016 onherroepelijk. Daarna kan de uitvoering starten. Daarmee is besteding wel verstraagd, maar valt deze nog binnen de vastgestelde bestedingstermijn.</p> <p>De fietssnelroute Ede-Wageningen wordt naar verwachting in 2017 uitgevoerd. Daarvoor is € 2,5 miljoen beschikbaar gesteld uit de Meerjaren Investerings Agenda Mobiliteit . Daarin is indicatief een realiseringstermijn tot 1-1-2017 opgenomen. De huidige planning van Ede komt daar niet geheel mee overeen, maar het gaat om een beperkte overschrijding</p>
----	-----------------------------	--	--

STADSCONTRACT WAGENINGEN

De projecten lopen volgens plan, de investeringen blijven nog achter. Doordat begin 2015 is gestart met de sloop van de 158 woningen in de wijk Patrimonium valt het zwaartepunt van de investering van derden (m.n. De Woningstichting met 2,1 miljoen) in 2015.

	Begroot 2012-2015	Gerealiseerd 2012-2014	
Provincie	2.416.000	823.737	34%
Gemeente	936.000	403.925	43%
Derden	3.715.876	1.058.101	28%
Totaal	7.067.876	2.285.763	32%

38	Aantrekkelijk leefklimaat		In 2013 zijn nieuwe stoelen in de Junushof geplaatst. Het oude tapijt is vervangen en aan de trappen van het balkon is tredeverlichting aangebracht in verband met de veiligheid. In 2014 is het luchtbehandelingsysteem aangepast waardoor de luchtkwaliteit sterk is verbeterd in de zalen. Het theater krijgt van haar gasten veel positieve reacties. Een goed cultureel klimaat creëert een goed vestigingsklimaat, ook voor de medewerkers van (nieuwe) kennisintensieve bedrijven.
39	Versterking sociale infrastructuur		Voortgang: In april jl. hebben de bewoners van 159 te slopen woningen in de wijk Patrimonium te horen gekregen wanneer zij gaan verhuizen. Deze boodschap met veel impact voor alle betrokkenen is zorgvuldig ondersteund door consultants. Daarna hebben veel individuele gesprekken plaatsgevonden met bewoners en bij de aanbidding van de wisselwoningen is veel zorg op maat toegepast. Per juli 2015 vinden de eerste verhuizingen naar een wisselwoning plaats. De wijk is in beweging, structuren vallen uiteen. Extra projecten worden opgezet en activiteiten ontplooid om de zelfredzaamheid te bevorderen en sociale netwerken in stand te houden. Er is een verbetering zichtbaar in de samenhang tussen bewoners. Dit blijkt uit meerdere bewonersbijeenkomsten, activiteiten en ontmoetingen in het inloophuis. Vanaf 2015 is begonnen met de sloop van de eerste fase. De uitvoeringsagenda Woonservicegebied Wageningen is in 2014 vastgesteld. Op deze agenda staan projecten die tot doel hebben dat mensen zo lang mogelijk zelfstandig in hun eigen woonomgeving kunnen blijven wonen, zoals verbeteren toegankelijkheid van openbare gebouwen (winkels, bussen, bushaltes, openbare gebouwen) en het jaarlijks in beeld brengen van vraag en aanbod naar verzorgd wonen als doel de bestaande woningvoorraad geschikt te maken voor langer zelfstandig wonen. In februari 2015 heeft er een goed bezochte presentatiemarkt plaatsgevonden waarin alle projecten zich presenteerden. In het najaar 2015 zullen de projecten de eindresultaten presenteren. Vorig jaar is bij de herijking de fysieke investering van de bouw van de Brede Wijkschool grotendeels gewijzigd in de fysieke investering ten behoeve van het project Herstructurering Patrimonium. Reden hiervoor was de vertraging in de voorbereidingen van de bouw van de Brede Wijkschool. Inmiddels heeft de vertraging doorgezet vanwege o.a. een aantal partners dat aangeeft geen langdurige contracten aan te willen gaan. Door deze vertraging valt de eigen bijdrage van gemeenten en derden ca. € 146.000 (4 %) lager uit dan voorzien bij herijking in 2014 (67 % in plaats van 70 %).

NOORD VELUWE

REGIOCONTRACT NOORD VELUWE

Bijna alle projecten lopen op schema, steeds meer projecten zijn afgerond. De regio verwacht dat veel gemeenten de facturen pas bij afronding van een project indienen, hierdoor lijkt de financiële realisatie achter te blijven. Een hapering zit in het project Breedband, dat door de ontwikkelingen met een Breedbandbedrijf in de Achterhoek in een ander licht is komen te staan. Aanleg van breedband volgens de oorspronkelijke regiocontractafspraken bleek duurder te zijn dan volgens de werkwijze die nu in de Achterhoek wordt toegepast. De initiatiefnemers kiezen er nu voor om de regio voor te bereiden voor de uitrol van breedband in het buitengebied samen met de provincie zoals benoemd is in het programma Vitaal Platteland. De regio treft hier geen blaam. Er is een verzoek tot wijziging van de fiche ingediend.

	Begroot 2012-2015	Gerealiseerd 2012-2014	
Provincie	15.156.695	4.011.997	27%
Gemeente	36.296.658	4.590.851	13%
Derden	7.606.800	972.042	13%
Totaal	59.060.153	9.574.890	16%

40	Economie Deelprogramma "Gastvrije regio"	GS PS	<p>Realisatie is grotendeels op schema. Herinrichting en opwaarderen van het Veluwetransferium is afgerond, Dijkpoort Hattem is gerestaureerd, het klompenpadennetwerk is gereed. Enig punt van aandacht is P-Veluwe in Heerde, welke door een vervuiling in de grond niet voor 31/12/2015 op de oorspronkelijke plek in Veessen aangelegd kan worden. De regio wil de aanleg van dit Toeristisch Overstappunt (TOP) combineren met de restauratie van de schaapskooi in Heerde en zo meerwaarde creëren voor de locatie. Dit is in de tijd haalbaar. De restauratie van de schaapskooi te Heerde vervangt de realisatie van de schaapskooi in Elspeet, waarvan de gemeente niet op tijd de benodigde vergunningen kan krijgen (zie deelprogramma "Verbindend Landschap"). Voor het project "Uitkijktoren" in Harderwijk bestaat het risico dat deze alsnog niet binnen de regiocontractperiode te realiseren is. De regio heeft binnen het programma Economie een alternatief in de restauratie van de kerktoren te Hattem, mocht realisatie van de uitkijktoren niet lukken.</p> <p>De projecten "Care Academy Veluwe" en "Techniek Academie" van het deelprogramma "Ondernemend Noord-Veluwe" zijn in uitvoering. Binnen het project IGEV zijn diverse mijlpalen gehaald. Onder andere is samen met de stichting PROO een analyse gemaakt van de energiebesparing bij de openbare scholen, gevolgd door een aanbesteding voor zonnepanelen. Eén marktintroductie van een innovatieve biobased technologie vindt in 2016 plaats. Het bedrijf dat deze technologie introduceert is al opgericht, de marktintroductie is onlosmakelijk verbonden met dit bedrijf.</p> <p>Wijzigingsverzoek: verzocht wordt om kleine wijzigingen binnen het programma te mogen aanbrengen, zoals restauratie van de schaapskooi in Heerde en restauratie van een extra deel van de stadsmuur in Harderwijk.</p> <p>Verlengingsverzoek: verlenging van dit programma wordt gevraagd tot 1-4-2016 in verband met een beperkte uitloop van het project Veluws Water, met name door vervuld slib in Apeldoorn en vertraging bij realisatie van het havenkantoor Elburg</p>
41	Omgeving Deelprogramma "Aantrekkelijke dorpen en steden"	GS PS	<p>Het overgrote deel van de projecten die in dit programma vallen zijn gerealiseerd of in uitvoering. In het project Leefbare kernen en wijken zijn in iedere gemeente projecten in uitvoering.</p> <p>Het centrumplan Nunspeet is uitgevoerd. Het centrum van Wapenveld is aangepakt en heeft weer een eigentijdse uitstraling. De heropening is onlangs verricht door de Commissaris van de Koning. Ook in Ermelo wordt het centrum aangepakt. Op verzoek van de ondernemers start de laatste fase in september, na het toeristenseizoen. Het winkelcentrum Meidoornplein in Wezep wordt in overleg met ondernemers gerevitaliseerd en is net voor Kerst 2015 klaar.</p> <p>De aanpak van de stationsomgevingen (Putten, en Wezep) loopt op schema.</p> <p>Wijzigingsverzoek: De regio krijgt geen overeenstemming met ProRail en NS over de verlenging van het perron van station Harderwijk ten behoeve van een intercystop. Deze afspraak wordt niet gerealiseerd en uit het fiche gehaald.</p> <p>Verlengingsverzoek: verlenging van dit programma tot 1-4-2016 wordt gevraagd i.v.m afronding van projecten in Ermelo; stationsomgeving en winkelhart.</p>
	Deelprogramma "Verbindend		De 1e fase van het project Upgrading recreatiedoelen Stakenberg is grotendeels gerealiseerd. De realisatie van de Schaapskooi te Elspeet is binnen de contractperiode niet haalbaar doordat benodigde vergunningen niet worden verkregen. Restauratie van de

	landschap"	GS	schaapskooi te Heerde vervangt dit project. De afspraken over de aanleg van Breedband moeten worden herzien doordat de Achterhoek een Breedbandbedrijf krijgt. Verwachting is dat aanleg glasvezel in het buitengebied voor lagere kosten ter hand genomen kan worden. Vasthouden aan de afspraak over de aanleg van glasvezel in 2 pilotgebieden is daarmee niet meer relevant. Bovendien liggen de kosten voor de beoogde aansluitingen op basis van het model van de Noord-Veluwe hoger. Wijzigingsverzoek: De regio stelt voor de afspraak in het fiche te vervangen door: "voorbereidende activiteiten in het kader van de mogelijke uitrol van Breedband in Gelderland".
42	Mens Deelprogramma "Eigen kracht"		Na de 0-meting Welzijn Nieuwe Stijl hebben gemeenten besloten de prioriteit bij de transitie lokaal te leggen en lokale pilots uit te gaan voeren. Het is de bedoeling de ervaringen daaruit onderling te delen. Binnen dit programma zijn geen vertragingen.
	Deelprogramma Jeugd		Het concept "Kansrijk wonen" is in uitvoering, de huizen zijn in gebruik genomen. Daarnaast zijn in dit deelprogramma in het kader van "Opvoeden versterken" o.a. workshops positief opvoeden georganiseerd en is dit concept ook onder de aandacht gebracht van onder andere sportambtenaren en de coördinatoren van de CJG's. Ook is een promotiefilm over positief opvoeden ontwikkeld. In het kader van alcoholpreventie is in 2014 o.a. een alcoholconvenant ondertekend met de scholen voor voortgezet onderwijs. De afspraken binnen dit deelprogramma worden op tijd gerealiseerd.
	Deelprogramma "Participeren naar vermogen"		Het project "Participatiehuis" is in uitvoering. In 2014 is gewerkt aan trainingen die in toenemende mate dicht bij de woonomgeving van de burger worden georganiseerd. Dit deelprogramma loopt op schema.

STADSCONTRACT HARDERWIJK

Over het geheel verloopt de uitvoering van de stadsprogramma's in Harderwijk in een goed tempo. Programma economie: Er is o.a. een eerste shopping experience gehouden, diverse workshops sociale media, een binnenstad website in het kader van Verhaal van de Stad, een leegstand enquête. Er is in 2014 gestart met de herinrichting van de binnenstad (openbare ruimte en infra), een verbreed evenement Winterstad, de Collectieve Horeca Ontzegging (veiligheid), aanpassing openingstijden en reclame-uitingen, proeverij, communicatiecampagne en informatiemarkt en –avonden duurzaamheid, en vanaf 2015 is een regeling isolatiemaatregelen opengesteld. In het programma Omgeving zijn de conditionerende werkzaamheden voor de herontwikkeling stationsomgeving in 2014 geschied en is de bouw van de tunnel in 2015 gestart. De verbouw van het MOB-complex ten behoeve van tijdelijke beschikbaarheid (10 jaar) voor creatieve industrie (St. California Creatieve Industrie) is in gang gezet. Vestiging van de bedrijvigheid wordt in 2015 verwacht. Een openbare moestuin is gerealiseerd en de startbijeenkomst Lekker Groen gehouden. In 2014 is de revitalisering winkelcentrum Stadsweiden gestart evenals de renovatie van 2^e en 3^e cluster woningen Zeebuurt. Programma Mens: Stadslab Harderwijk is gestart en de pilot '3x per jaar anders'(deregulering), de 3^e Veluwegames, Harderwijk verbindt Talenten is gestart. In 2014 is het stadsmuseum toegankelijk gemaakt voor gehandicapten. De provinciale investeringen blijven nog achter bij programmaonderdelen Versterken economische positie, Evenementen versterken, Duurzaamheidsprojecten, Groot Sypel, MOB-complex, Lekker Groen, Wijkeconomie, Recreatief en natuurlijk landschap Drielanden. De meeste activiteiten zijn eind 2014 opgestart en naar verwachting zullen in 2015 de investeringen plaatsvinden. Voor Groot Sypel is dit twijfelachtig. De derden investeringen blijven erg achter maar bestaan voor 99% uit de investeringen in de stationsomgeving (verlenging tot juli 2016) die in 2015 en 1^e helft 2016 plaatsvinden.

	Begroot 2012-2015	Gerealiseerd 2012-2014	
Provincie	7.408.000	4.260.239	58%
Gemeente	11.346.600	13.685.533	121%
Derden	5.301.400	67.395	1%
Totaal	24.056.000	18.013.167	75%

43	Economie		Naar verwachting zullen de provinciale middelen voor de onderdelen Versterken economische positie, Evenementen versterken en Duurzaamheidsprojecten in 2015 volledig ingezet worden.
44	Omgeving/Ruimte Deelprogramma "Aantrekkelijke dorpen en steden"		Bij voorjaarsnota 2015 is besloten om het programma stationsomgeving te verlengen tot 1 juli 2016. Werkzaamheden liggen nu op schema. Naar verwachting zullen de provinciale middelen voor de onderdelen MOB-complex, Lekker Groen, Wijkeconomie en Recreatief en natuurlijk landschap Drielanden in 2015 volledig ingezet worden. De aanpak openbare ruimte winkelcentrum Stadsweiden en het bestemmingsplan van Ermelo voor natuurlijk Drielanden moeten dan wel voortvarend aangepakt worden. Over de amovering en sanering van een tankstation in ontwikkelgebied Groot Sypel wordt in augustus door de gemeente een beslissing genomen. Indien dit niet geschiedt zullen de provinciale middelen benut worden voor de aanleg van een fietspad in het doelgebied. Realisatie daarvan zal in 2015 plaatsvinden.

45	Mens/Sociaal		Het project Idee van Harderwijk (arbeidsparticipatie) is in 2014 vervangen door Harderwijk verbindt Talenten, een activeringsprogramma met Zwart-Wit '63 dat in 2014/15 wordt uitgevoerd. Realisatie verloopt voorspoedig.																				
HARDERWIJK SLEUTELPROJECT: Waterfront																							
<p>De ontwikkeling van dit sleutelproject is voortvarend te noemen. De ontsluiting voor de strook te bouwen boothuizen (in 2015) die als akoestische afscherming van het nieuwe woongebied dienen t.o.v. het Dolfinarium is gebouwd. Bebouwingsplannen voor deze strook en voor de plint van het Boulevardgebied zijn gemaakt. Verwervingsactiviteiten voor fase 3 zijn afgerond. In 2014 hebben de laatste sloopactiviteiten in het gebied plaatsgevonden. Als laatste worden de ondergrondse funderingen nu gesaneerd. Beide vogelrustgebieden zijn in 2014 gerealiseerd, de uitbreiding Lorentzhaven is voorzien van een ruime overzoom (natuurvriendelijke plas-dras zone). De eerste fases van woningbouw (ca. 70 woningen) worden op dit moment op het Zuidereiland gerealiseerd. De volgende risico's kunnen bij deze grote gebiedsontwikkeling benoemd worden: - Liquiditeitenplafond Consortium; - Restant sloop Asbestona (extra kosten te nemen door gemeente); - Niet-gesprongen explosieven in het gebied (bij noodzaak tot dieptedetectie is dit tijdrovend en kostbaar); - Behoud gewenst kwaliteitsniveau uitvoering Waterfront; - lichte vertraging (6 maanden) in bodemsanering en civieltechnisch werk 1e woongebieden.</p> <p>Een actualisering van de woningbouwplanning en ontwikkeling van het boulevardgebied leiden wellicht tot een aanpassing van het programmatische in 2015 of 2016.</p> <table border="1" data-bbox="100 571 896 742"> <thead> <tr> <th></th> <th>Begroot 2012-2017</th> <th>Gerealiseerd 2012-2014</th> <th></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Provincie</td> <td>11.000.000</td> <td>6.650.000</td> <td>61%</td> </tr> <tr> <td>Gemeente</td> <td>42.500.000</td> <td>niet gerapporteerd</td> <td>pm.</td> </tr> <tr> <td>Derden</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Totaal</td> <td>53.500.000</td> <td>6.650.000</td> <td>p.m.</td> </tr> </tbody> </table>					Begroot 2012-2017	Gerealiseerd 2012-2014		Provincie	11.000.000	6.650.000	61%	Gemeente	42.500.000	niet gerapporteerd	pm.	Derden				Totaal	53.500.000	6.650.000	p.m.
	Begroot 2012-2017	Gerealiseerd 2012-2014																					
Provincie	11.000.000	6.650.000	61%																				
Gemeente	42.500.000	niet gerapporteerd	pm.																				
Derden																							
Totaal	53.500.000	6.650.000	p.m.																				
46	Waterfront		<p>Kans op uitloop woningbouw en bouw garage kop Stadswerven voorbij de contractperiode van eind 2017. Start bouw is in ieder geval voorzien in de contractperiode.</p> <p>Door het terugtrekken van investeerder Dolfinarium uit de ontwikkeling van de plint van het Boulevardgebied moet het consortium hiervoor een nieuwe business case en bouwplan opstellen. Dit leidt tot vertraging van de herontwikkeling van het boulevardgebied, deelproject van het sleutelproject. De provincie overlegt met de gemeente over de kwalitatieve aanpak van de openbare ruimte, vooruitlopend op de ontwikkeling van de plint, en de financiële problematiek die daarbij aan de orde is.</p>																				

STEDENDRIEHOEK

REGIOCONTRACT STEDENDRIEHOEK

Het algemene beeld is dat het Regiocontract inhoudelijk en financieel goed op koers ligt. In het laatste jaar zal nog een aanzienlijk deel van de projecten worden gerealiseerd. Voor een tweetal projecten is een verzoek om een korte verlenging ingediend. De verwachting is dat alle andere projecten eind dit jaar zijn afgerond.

	Begroot 2012-2015	Gerealiseerd 2014-2015	
Provincie	14.015.500	9.715.214	69 %
Gemeenten	13.733.000	8.168.352	60 %
Derden	19.070.000	6.657.018	35 %
Totaal	46.818.500	24.540.584	53 %

47	Duurzame Economie Overheden – Onderwijsinstellingen – Ondernemers (4O's) (1 ^{ste} en 2 ^e tranche)		Er zijn topconsortia ontwikkeld. Voorbeeld hiervan is het Cleantech Center in Zutphen waarmee kennisvalorisatie, onderwijs, productontwikkeling en ondernemerschap een impuls krijgt. Verder is op Vliegveld Teuge een nieuw energieneutraal havendienstgebouw in gebruik genomen. In Eerbeek is de uitvoering van een project gestart dat moet leiden tot hergebruik van productiewater en biogastoepassing met hoog rendement. Projecten op het gebied van de arbeidsmarkt zijn regio breed gestart. Voorbeeld hiervan zijn de zogenaamde Scoort projecten waarbij banen worden gecreëerd aan de onderkant van de arbeidsmarkt.
48	Duurzame Economie – Energieneutraal (1 ^{ste} en 2 ^e tranche)	PS	Op het terrein van energie neutrale dorpen en kernen de samenwerking gerealiseerd tussen gemeenten en lokale energiebedrijven. Dit rolt zich uit naar projecten zoals zonenergie op scholen en winkels en het project Frisse wind (windenergie). Met het project biobased industry zijn ontwikkelingen in gang gezet waarmee een hoogwaardige toepassing van biomassa wordt gestimuleerd. Het laatste project binnen het programma is Energiebesparing bestaande bouw. Dit project is vorige jaar herijkt. Op dit moment vindt de eerste fase van de implementatie plaats. De betrokkenheid van veel verschillende partners maakt dat projecten binnen het programma energieneutraal een lange voorbereidingstijd kennen en complex zijn in de uitvoering. Verlengingsverzoek: Het project energie neutrale dorpen en kernen ligt achter op schema. Dit project vergt, door de grote inzet van maatschappelijke organisaties, nogal wat inspanningen. Verzoek is om voor dit project een verlenging te verlenen van drie maanden, dus tot 1 april 2016.
49	Vitale steden en dorpen		Het gaat hier vooral om fysieke projecten. De projecten die hieronder vallen liggen op koers. De projecten in Vaassen en Klarenbeek zijn afgerond. Ander ontwikkelingen lopen voorspoedig zoals rond het centrum Epe, de traverse Eefde en de Noorderhaven in Zutphen. Een groot deel van de financiële realisatie moet in 2015 plaatsvinden. Dit ligt op koers.
50	Cultuur en Landschap	PS	Een aantal projecten is afgerond, zoals de aanleg van fietspad de Grift en de realisatie van de verbindende schakel van de Grift in Apeldoorn. Ook is de kwaliteitsimpuls Brummen-Bronckhorst gerealiseerd en de verbinding van het centrum Lochem met de Berkel. Voor het project Weteringsbroek zijn de belangrijkste inhoudelijke doelstellingen voor een groot deel gerealiseerd. Het project is complex door het grote aantal deelprojecten en betrokkenen. Het project kent nog een aantal risico's die in de komende maanden moeten worden opgelost. Verlengingsverzoek: Voor het project "Verbeteren landschappelijke kwaliteit en verbeteren recreatieve voorzieningen" is het nodig bomen te kappen en aan te planten. Deze activiteit moet in de winter plaats vinden. Om deze reden verzoekt de regio een verlenging te verlenen van drie maanden, dus tot 1 april 2016.

51	Sociale Kracht (1 ^{ste} en 2 ^e tranche)		Een groot onderdeel van dit programma is het project Participatie kwetsbare groepen. Dit bestaat uit 8 sub projecten. In zijn grote lijnen ligt het project op koers. Aan het project Onderwijs en arbeidsmarkt is o.a. invulling gegeven door de ontwikkeling van doorlopende leerlijnen mbo en hbo. Het project NOG-Veilighuis is afgerond. Het project Actief Burgerschap omvat projecten om burgers actief te betrekken in de maatschappij en de leefbaarheid te vergroten. Het ontwikkelen van projecten met inwoners en maatschappelijke partners (woningcorporaties, verenigingen, wijkraden en zorg- en welzijnsinstellingen) kostte relatief veel tijd, maar de eerste resultaten zijn zichtbaar en het project zal dit jaar worden afgesloten met een protocol waarin de ervaringen zijn verwerkt.
-----------	---	--	--

STADSCONTRACT APELDOORN

Over het geheel verloopt de uitvoering van de stadsprogramma's in Apeldoorn in een goed tempo en bestedingsritme, inclusief gemeentelijke bijdragen. Binnenstad: Na aanpak van Binnenstad Noord (gerealiseerd) komt de aanpak van de openbare ruimte en infra van Binnenstad Zuid (het kernwinkelgebied, Hoofdstraat en zijstraten) nu goed op gang. Er is ook een digi-platform ingesteld voor digitale binnenstad informatie, historische gevels zijn aangepakt, actieve evenementen-agendering vindt plaats. Wijken: De uitvoering woningbouw Vogelbuurt is begonnen na het in 2014 ondergronds brengen van de hoogspanningskabels. Zorgcentrum Orden wordt in 2015 afgerond, de woningen Hobbemaplein zijn gerealiseerd. Het project Kerschoten Energieneutraal verloopt voortvarend. Per 1-1-2015 is de werkwijze stadsdeelregisseurs onderdeel van de nieuwe Wmo-taakinvulling, en vinden maatregelen in het kader van de nieuwe buurtontwikkelingsplannen plaats. Evenals talentontwikkeling en maatschappelijke stages.

Grootste onzekerheden: de herontwikkeling van Berlo-locatie en Marktstraat-Beekstraat in de binnenstad, tijdige afronding herontwikkeling Stadsdeelcentrum Anklaar, tijdige realisatie woningen van Podium fase 2, start woningbouw en niet-wonen in sleutelproject Kanaalzone Noord.

	Begroot 2012-2015	Gerealiseerd 2012-2014	
Provincie	8.570.000	6.635.000	77 %
Gemeente	12.362.500	23.997.000	194 %
Derden	38.300.000	42.000.000	110 %
Totaal	59.232.500	72.632.000	123 %

52	Binnenstad (1 ^{ste} en 2 ^e tranche)		De uitbreiding van het voorzieningenaanbod door herontwikkeling PGEM-locatie, Marktstraat en Beekstraat is gestopt. Dit programmaonderdeel was in 2012 afhankelijk gesteld van de investeringen van betrokken marktpartijen. Deze investeringen vinden (nog) niet plaats. Tijdelijke inrichting en gebruik dienen nu ter overbrugging.
53	Wijken (1 ^{ste} en 2 ^e tranche)		De bouw van de parkeerbak herontwikkeling winkelcentrum Anklaar is gestart. Het tijdelijke winkelcentrum is gerealiseerd. Daarna volgen bouw van het winkelcentrum daarboven, de woningen en het zorgcentrum. Het project is omkeerbaar gestart maar niet af in 2015. In dit project zitten geen provinciale investeringen maar het is wel benoemd bij de doelresultaten in het contract. Ook de woningbouw van Podium is gestart. Fase 2 start echter pas in 2016. In fase 2 Podium zitten eveneens geen provinciale middelen.

APELDOORN SLEUTELPROJECT: Kanaalzone

Resultaatsdoelstellingen van het contract zijn aankoop Diosinth-terrein (Zwitsal), sanering gronden, oplossen hindercirkels en start aanleg openbare ruimte als gezamenlijke investeringsverplichting. Diosinth is ondertussen aangekocht (met o.a. inzet €11 mln. van Rijk; FES-gelden) en de start aanleg openbare ruimte ligt op koers. De provinciale middelen zijn vrijwel besteed. Ook de gemeentelijke uitgaven zijn al gerealiseerd. De derden-investeringen komen pas tot stand als de woningbouw op gang komt. De gemeente zal in 2015 een voorstel doen voor een realistische programmering voor de wonen en –niet wonen functies van Vlijtsepark (Kanaalzone Noord) waarmee het contractfiche geactualiseerd zal worden.

	Begroot 2012-2017	Gerealiseerd 2012-2014	
Provincie	5.000.000	4.750.000	95 %
Gemeente	5.000.000	9.107.000	182 %
Derden	10.000.000	niet gerapporteerd	pm
Totaal	20.000.000	13.857.000	69 %

54	Sleutelproject Apeldoorn Kanaalzone		<p>Vooruitlopend op de definitieve vormgeving en inrichting van Kanaalzone Noord (Vlijtsepark) is in 2014 begonnen met de tijdelijke inrichting van het terrein en zijn vele bedrijfsgebouwen tijdelijk verhuurd. Er is een evenementenpark aangelegd. Op het terrein vindt een mooie evenementenprogrammering plaats t.b.v. maatschappelijke activiteiten, recreatie, uitgaan en economische innovatie.</p> <p>Kanaalzone Zuid (Schatkamer van Zuid): In 2014 zijn 74 woningen gebouwd. In 2015 wordt begonnen met de volgende bouwphase, de herontwikkeling van de vanderPloeglocatie en de verbouw van het Kufa-gebouw tot appartementen.</p>
-----------	-------------------------------------	--	--

STADSCONTRACT ZUTPHEN

De gemeente Zutphen heeft de uitvoer voortvarend opgepakt. De lage bestedingen komen voornamelijk doordat het grootste deel van de gelden gekoppeld is aan de twee complexe projecten Basseroord en Broederenklooster. Beide projecten zijn gewijzigd en nu respectievelijk volop in uitvoering en voorbereiding.

	Begroot 2012-2015	Gerealiseerd 2012-2014	
Provincie	7.760.000	3.063.064	40%
Gemeenten	11.886.350	4.199.072	35%
Derden	2.193.000	2.458.374	112%
Totaal	21.839.350	9.720.870	45%

55	Binnenstad en centrumvoorzieningen		<p>Begin 2014 bleek dat het project Basseroord niet haalbaar is binnen de termijnen van het Stadscontract en de afspraken ten aanzien van de financiering. In het najaar van 2014 heeft u ingestemd met het herijkingsvoorstel. Het alternatieve programma is gericht op het verbeteren van de fiets- en voetgangersverbindingen van de stad en het herstructureren van een aantal omliggende gebieden. In 2014 is de uitvoering van het project Kostverlorentunnel gestart. De onderdoorgang is gegraven en daarmee is de fysieke verbinding tussen bedrijventerrein de Mars en de binnenstad gerealiseerd. In 2015 wordt de tunnel verder afgebouwd. In 2014 is gestart met de voorbereidingen voor de deelprojecten (fiets)voorzieningen, Basseroord, Overwelving en Pelikaanstraat. Deze deelprojecten hebben als gezamenlijke titel: "De Stadsdiagonaal" en worden in de tweede helft van 2015 uitgevoerd.</p>
56	Wonen	GS	<p>Alle projecten zijn in uitvoering en intussen afgerond of worden de komende maanden afgerond. Zo wordt hard gewerkt aan de tijdelijke inrichting van een aantal braakliggende terreinen. Zo realiseert Buurtservice een moestuin waarmee zij groenten aanlevert voor lunch/dinermogelijkheden in het multifunctioneel centrum Waterkracht.</p>

			Wijzigingsverzoek: Op basis van voortschrijdend inzicht is besloten om de ontsluiting Lunette-eiland niet door te laten gaan. Enkele projecten vallen duurder uit dan oorspronkelijk gedacht. De meerkosten van deze projecten kunnen binnen dit programma worden gecompenseerd met het niet doorgaan van het project ontsluiting Lunette-eiland.
57	Duurzame economie	GS	De diverse projecten binnen dit programma zijn grotendeels afgerond. De uitvoering van het binnenstad management loopt volgens planning. Het Centrum voor Jong Ondernemerschap is nog steeds een plek voor startende ondernemers, waar een werplek wordt geboden, voor contacten met collega-ondernemers, vergaderruimtes, advies en ondersteuning en een groot netwerk. In 2012, 2013 en 2014 is voor de doelgroep langdurig verslaafden dagopvang geboden aan de Houtwal. Inmiddels is gebleken dat het beoogde inverdienmodel niet haalbaar is. 2015 wordt gebruikt om hiervoor alternatieven te vinden. Wijzigingsverzoek: Binnen dit programma is financiële ruimte ontstaan doordat een aantal projecten lagere uitgaven kennen en doordat bij een aantal projecten de cofinanciering hoger blijkt dan geraamd. Er zijn wijzigingen in de programmering doorgevoerd, waardoor er in de bijgeleverde gewijzigde fiche meer resultaten worden beschreven.
58	Binnenstad en Centrumvoorzieningen (2 ^e tranche)	GS	De gemeente heeft in de afgelopen jaren hard gewerkt aan het project Broederenklooster. Het draagvlak voor het project bleek echter wankel. Na de gemeenteraadsverkiezingen heeft de gemeenteraad van Zutphen het plan heroverwogen en uiteindelijk in december 2014 unaniem besloten om de geplande investering in de culturele infrastructuur van Zutphen niet te realiseren in het Broederenklooster, maar bij het 's Gravenhof en de Broederenkerk. Daarvoor is begin 2015 een herijkingsvoorstel ingediend. Begin 2015 heeft Zutphen een aanvraag ingediend om de geplande investering in de culturele infrastructuur van Zutphen niet te realiseren in het Broederenklooster, maar bij het 's Gravenhof en de Broederenkerk. Inmiddels hebben Provinciale Staten met de ontwikkeling van de 's Gravenhof ingestemd. De uitvoering van het plan is gestart en Zutphen koerst op realisatie binnen de gemaakte afspraken. Binnen dit programma wordt ook ingezet op het energiezuinig renoveren van de Hanzehof. In 2014 is het plan van aanpak opgesteld. Dit wordt in 2015 ter besluitvorming aan de raad voorgelegd. De energiemaatregelen die horen bij de subsidie zijn apart gelabeld en worden in 2015 uitgevoerd. Zutphen is bezig met een visie op cultuurbeleid. In dat kader wordt nagedacht over de toekomst van de Hanzehof in de huidige vorm. De Buitensociëteit zal in ieder geval behouden blijven, vandaar dat de energiemaatregelen nu alleen worden toegepast op dit deel van de Hanzehof. Wijzigingsverzoek: De toelichting van het Fiche wordt gewijzigd, hierin geeft Zutphen aan te werken aan een visie op cultuurbeleid

ZUTPHEN SLEUTELPROJECT: IJsselsprong/ Rivier in de stad

Voor het Sleutelproject IJsselsprong/Rivier in de Stad, zijn in 2014 de gereserveerde gelden omgezet in een beschikking. Er wordt hard gewerkt aan de spooronderdoorgangen en de herinrichting van de Marspoortstraat en de Groenmarkt (Robuuste Investeringsimpuls) welke nodig zijn om de riviermaatregelen en de herinrichting van de IJsselkade mogelijk te maken. De gemeente is volop aan de gang om alle deelprojecten vorm te geven. Dit vraagt afstemming met alle betrokken partijen.

	Begroot 2012-2017	Gerealiseerd 2012-2014	
Provincie	6.500.000	835.268	13%
Gemeenten	5.100.000	655.364	13%
Derden	9.440.000	Niet gerapporteerd	pm
Totaal	21.040.000	1.490.632	7%

59	Sleutelproject Zutphen: IJsselsprong/ Rivier In de Stad		De intergemeentelijke structuurvisie Middengebied IJsselsprong (op basis van het in 2012 vastgestelde Masterplan Middengebied IJsselsprong) is in maart 2014 vastgesteld. De voortgang in realisatie van de projecten is als volgt: <u>IJsselkade incl. Berkelmonding</u> Op basis van de vaststelling van het schetsontwerp IJsselkade en omgeving is een ontwerpdracht verleend voor de herinrichting van het zuidelijk deel en de rijbaan van de IJsselkade incl. de Berkelmonding. In nauwe samenwerking met het Waterschap worden de technische gevolgen van de te verwachten WT12017 (normering hoogte waterkering o.b.v. Wettelijke Toets Instrumentarium 2017) voor de primaire waterkering in beeld gebracht en wordt een integrale aanpak van kade en kering
----	---	--	---

voorbereid.

Riviermaatregelen oostoever

In februari 2014 is door de leden van de externe stuurgroep, Provincie Gelderland, Waterschap Rijn en IJssel en de gemeente Zutphen een bestuurlijke intentieovereenkomst getekend voor de samenwerking rond de voorgenomen riviermaatregelen. Daarnaast is een ondersteuningsvraag uitgezet naar Prorail en Rijkswaterstaat. Diverse onderzoeken zijn uitgevoerd naar de haalbaarheid van de riviermaatregelen.

Marspoortstraat en Groenmarkt

Het definitief ontwerp voor de herinrichting van de openbare ruimte van de Groenmarkt en Marspoortstraat (incl. lichtontwerp) is na vaststelling in mei/juni 2014 aanbesteed en in december 2014 is opdracht gegeven voor de uitvoering van de werkzaamheden. In februari 2015 zijn de nutsbedrijven gestart met de voorbereidende werkzaamheden.

Voorbereiding verplaatsing Glastuinbouw

De uitkomst van uitgebreide analyses naar de haalbaarheid voor de clustering en verplaatsing van glastuinbouw in de Hoven is positief. Een verzoek aan de Provincie om medewerking te verlenen wordt voorbereid.

Wijkontwikkelingsplan De Hoven

Er is een concept wijkontwikkelingsplan opgesteld. Daarvoor zijn diverse bijeenkomsten in de wijk georganiseerd samen met wijkraad de Hoven. Er wordt een onderzoek uitgevoerd naar de haalbaarheid van een multifunctioneel centrum in de wijk.

Tichelbeeksewaard

Het projectplan voor de herinrichting van de Tichelbeeksewaard is vastgesteld en er is opdracht gegeven om een herinrichtingsplan op te stellen waarbij verbinding wordt gezocht met de regionale groene opgave.

Verbeterde verbinding langzaam verkeer oude IJsselbrug

Er zijn diverse onderzoeken uitgevoerd naar de mogelijkheden voor verbreding van het fiets- en voetgangersdeel op de oude IJsselbrug. Hierbij wordt aangesloten op de plannen voor (groot) onderhoud van de brug.

Groene dorpsranden

In het gebiedsplan is een deel van de groene uitwerking van de structuurvisie Middengebied IJsselsprong opgenomen in de inrichting van een drietal groene randen. Voor de zuidelijke rand de Teuge is met de Gemeente Brummen een concept plan van aanpak opgesteld voor parkzone Zuid, een stadspark als groene buffer tussen de wijk de Hoven en de nieuw aan te leggen rondweg. De gemeente inspireert en faciliteert particulier initiatief, zoals een bijentuin en wijktuin in de Groene Wig en Mulderskamp.

Herinrichting wegen en pleinen in de Hoven

De herinrichting van de Kanonsdijk, weg naar Voorst, IJsselplein en Hertog van Gelreplein hangt nauw samen met de aanleg van de provinciale rondweg N345. In wisselwerking met het wijkontwikkelingsplan is een eerste inventarisatie gemaakt en een programma van eisen opgesteld.

Duurzaamheid

Eind november zijn in een brainstormsessie met bedrijven, publieke partners en onderwijsinstellingen de meest kansrijke initiatieven voor duurzaamheid voor het werkgebied Rivier in de Stad geïnventariseerd. De initiatieven voor het gebruik van water als energiebron (o.a. Berkelmonding) worden samen met partners binnen de projecten uitgewerkt.

STADSREGIO ARNHEM NIJMEGEN

REGIOCONTRACT STADSREGIO

Uitvoering van de 8 programma's uit het Regiocontract ligt op schema. De bestedingen bedragen bij elkaar ongeveer 60% van de beschikbare middelen met als positieve uitschieter het programma Vitale kernen en wijken waar de middelen al bijna volledig zijn besteed. Bij enkele programma's zal de cofinanciering hoger uitvallen dan begroot. De Stadsregio Arnhem Nijmegen houdt op te bestaan maar blijft in 2016 voor de provincie de contractpartner als "Stadsregio Arnhem en Nijmegen in liquidatie". De feitelijke werkzaamheden zullen worden uitgevoerd door de gemeente Lingewaard in opdracht van de Stadsregio in liquidatie.

	Begroot 2012-2015	Gerealiseerd 2012-2014	
Provincie	21.000.000	11.345.736	54%
Gemeente	20.800.000	12.895.407	62%
Derden	200.000	1.254.859	627%
Totaal	42.000.000	25.496.002	61%

60	Beleveniseconomie (1 ^{ste} en 2 ^e tranche)	PS	De 22 projecten zijn volop in uitvoering, o.a routenetwerken, veren, wandel- en fietsroutes en cultuurhistorische locaties(o.a Thornsche molen en Fort Pannerden) en toeristische campagnes .In de VJN 2015 is besloten de reservering besloten € 0,2 mln. reservering voor Vrijheidsmuseum te verschuiven naar het programma beschikbaarheid voor voorzieningen. Verlengingsverzoek; voor de restauratie van de steenfabriek in Druten is een beperkte verlenging van het tijdvak nodig tot 1 april 2016
61	Groene Economie (1 ^{ste} en 2 ^e tranche)		Een tiental projecten is in studie en /of uitvoering. Dit heeft in sommige gevallen tot concrete start ups(biomassa plantage Olifantsgras Zevenaar, Expertisecentrum Watt Connects op Arnhem buiten voor duurzame energie, aardgasvulpunten, aanbesteding elektrische laadpalen, samenwerking grondstoffenrotonde Parenco/ waterschap, projectaanvragen kassengebied Lingewaard, aanpak energie bedrijventerrein TPN Nijmegen
62	Vitale kernen en wijken (1 ^{ste} en 2 ^e tranche)		In verschillende gemeenten zijn een zestal projecten gestart, in uitvoering of afgerond rond de verbetering van de leefbaarheid in wijken en kernen ('s-Heerenberg, Elst, Wijchen, Rheden, Druten, Millingen aan de Rijn). De projecten hebben grote spin-off voor leefbaarheid en economische uitstraling. Bij enkele projecten zijn ondernemers actief betrokken.
63	Duurzaam wonen (1 ^{ste} en 2 ^e tranche)		Gestart is met platform Buurten over Energie waaraan alle 18 gemeenten deelnemen. Daarnaast is begonnen met bouw van 30 energie neutrale woningen in Rheden en het project Smart Gids in Arnhem bij het Nieuwe dorp.
64	Bereikbaarheid voorzieningen (1 ^{ste} en 2 ^e tranche)		Het koppelen van de publieke glasvezelnetwerken in de regio is nagenoeg afgerond. De westelijke koppeling is in 2013 gereed gekomen, de koppeling in de oostelijke zijde van de regio is grotendeels gerealiseerd in 2014. De ontwikkeling van de ICT-serviceorganisatie in het Rijk van Nijmegen is eind 2013 gestart, de samenwerking is eind 2014 daadwerkelijk gestart.
65	Beschikbaarheid voorzieningen		Er is een sportvoorziening voor gehandicapte topsporters van de Pluyn gereed gekomen die ook voor breedte sport wordt gebruikt. De aanwezigheid van deze voorzieningen heeft er mede toegelegd dat de Special Olympics van 2016 aan de gemeenten Groesbeek, Wijchen en Nijmegen is toegewezen. Begin 2015 is ook de regionale woon-leer-werkvoorziening op het Werkenrode terrein in Groesbeek gereed gekomen. Er zijn plannen voor een tweede soortgelijke voorziening. Bij de Voorjaarsnota 2015 is een project op de Noviotech-campus aan dit programma toegevoegd.

Regionale Sociale Agenda			
66	Regio Arnhem	Huisvesting kwetsbare groepen fase 1 (1 ^e tranche)	Er zijn 16 plekken gerealiseerd voor centrale huisvesting. Er zijn 4 proeftuinen gestart voor herstel in de wijk rond huisvesting en voorzieningen op 4 locaties in de regio. De ervaringen zullen worden toegepast in het toekomstige gemeentelijke beleid en structuren.
67		Zorg en huisvesting kwetsbare groepen fase 2 (2 ^e tranche)	Er is een regionale bestuurlijke structuur rond de zorg , evenals een tijdelijke regionale samenwerking rond de Wet Maatschappelijke Ondersteuning opgezet. Inclusief een scholingsprogramma voor de lokale wijkteams.
68		Onderwijs en arbeidsmarkt kwetsbare groepen (1 ^{ste} en 2 ^e tranche)	In 2014 is het werkservicepunt gestart voor de werkgeversdienstverlening mede op basis van een regionale pilot van 10 gemeenten. Er is gestart met de aanpak voor entreeopleidingen, actieplan Jeugdwerkloosheid, project schuldenproblematiek. Er komt een POA Arnhem.
69		Samenhangend stelsel zorg voor de jeugd	De regio heeft de inkoop voor zorg gezamenlijk voorbereid. Inmiddels zijn 150 contracten gesloten mede op basis van de ervaringen van de proeftuinen rond de jeugdzorg .Er is een tijdelijke regionale bestuurlijke structuur opgezet. Er is een scholingsprogramma uitgevoerd voor de lokale wijkteams.
70	Regio Nijmegen	Arbeid en Onderwijs	Er zijn verschillende trajecten in gang gezet: aanpak Wajongers kleinere gemeenten, opleiding/trainingen werkzoekenden met beperking, convenant Techniek met 150 extra leerwerkplekken en 200 nieuwe leerbedrijven, 160 startersbeurzen.
71		Werkgelegenheid (2 ^e tranche)	Er is een inrichtingsplan voor het regionale werkbedrijf. De arbeidsmatige dagbesteding voor de regio is aanbesteed en eind 2014 gegund aan 6 aanbieders. In 2015 zal verder gewerkt worden aan doorontwikkeling van het regionaal kweekbedrijf, het regionaliseren van het instrumentarium en van lopende projecten.
72		Steen met steun voor kwetsbare groepen (1 ^{ste} en 2 ^e tranche)	Voor jongeren met onstabiele huisvestings situatie zijn inmiddels 11 plekken gerealiseerd. Voor begeleiding op school voor kwetsbare jongen is een coachproject gestart waaraan nu jaarlijks bijna 200 jongeren tussen 11-23 jaar deelnemen. Project voor tijdelijke opvang met gezinsouders is gestart, over 2 vervolprojecten wordt in 2015 besloten.
73		Jeugd, actief en kansrijk (1 ^{ste} en 2 ^e tranche)	Het ROC is gestart met een aanjaagteam Voortijdig Schoolverlaten met gunstige resultaten(24% reductie tot en met 2014). Er wordt gewerkt aan een verbeterde verbinding tussen zorg en ondersteuning thuis , in de wijk en op school, aanpak tienermoeders

STADSCONTRACT ARNHEM

Over de hele linie vordert de uitvoering van de stadsprogramma's in Arnhem in een gestaag tempo. Het zwaartepunt van realisatie en daarmee van uitgaven ligt in het laatste contractjaar. Binnen het Sleutelproject Zuidelijke binnenstad (voorheen Rijnboog) en binnen de programma's Transformatie Oostelijk Centrumgebied tot hoogwaardig woon-werkmilieu en VSO Campus Schuytgraaf heeft een herijking plaatsgevonden. Hierbij zijn de programmafiches met instemming van PS (PS2014-991 en PS2015-393) aangepast.

Begroot 2012-2015		Gerealiseerd 2012-2014	
Provincie	9.800.000	3.135.489	32 %
Gemeente	12.100.000	8.669.756	72 %
Derden	9.200.000	6.254.744	68 %
Totaal	31.100.000	18.059.989	58 %

74	Sociaal economische structuurversterking van de wijken		Eind 2013 zijn de wijkactieplannen gelanceerd, waaraan in 2014 uitvoering is gegeven. T.a.v. de beoogde resultaten die in het stadscontract zijn overeengekomen is in diverse wijken fysieke ruimte geboden aan startende ondernemers c.q. is de vestiging hiervan gefaciliteerd: Klarendal (50 bedrijfjes), Malburgen (500 ZZP-ers), Presikhaaf (ZZP-ers, etnisch ondernemerschap en winkelstrip) en St.Marten/Spoorhoek (versterking winkelstrip en woon-werkfunctie in kluswoningen). Daarnaast zijn er zijn maatregelen getroffen en in voorbereiding t.b.v. de versterking van (winkel)voorzieningen in kwetsbare wijken. De herinrichting van de openbare ruimte in Malburgen (Winkelcentrum Drieslag) is nagenoeg afgerond. De overlast door multiprobleem adressen door inzet van de OZO-aanpak (Overleg Zorg en Overlast) wordt gecontinueerd en structureel geborgd. Preventief toezicht en handhaving op straat door meer blauw op straat wordt doorgezet. De 'branding' en doorontwikkeling van Geitenkamp tot Gildewijk heeft vorm gekregen met het Gildenhuis (bedrijfsruimte en ruimte voor netwerkbijeenkomsten), een ondernemersvereniging, inzet winkelpleinmanager en participatie van wijkbewoners bij bouwprojecten in de wijk. Inzet van ambulant jongerenwerk o.a. in St.Marten, Geitenkamp, Presikhaaf en inzet van combifuncties op cultuur en sport (b.v. cultuurscouts) loopt door. De gemeentelijke bijdrage voor het programma is verhoogd naar € 2,5 miljoen.
75	Stadsblokken-Meinerswijk als natuur- en cultuurrijke stepping stone voor stad en regio		De uitvoering van waterstand verlagende maatregelen in het kader van Ruimte voor de Rivier en aanleg van een recreatief netwerk in Stadsblokken – Meinerswijk is - als onderdeel van de integrale uitvoeringsopdracht van Rijkswaterstaat – nagenoeg afgerond en is een beheersovereenkomst met de gemeente in voorbereiding. Het fietspad door het gebied is gereed en zal in het fietsknooppuntennetwerk worden opgenomen. In 2014 is gestart met de realisatie van het Uitvoeringsplan en is eind 2015 gereed. Hierin worden diverse cultuurhistorische plekken (o.a. het Castellum) zichtbaar gemaakt en de natuur- en landschapswaarden en toegankelijkheid verbeterd. Het overgrote deel van de realisatie hiervan vindt plaats in 2015 (o.a. historische scheepswerf, pontoversteek tussen Rijnkade en ASM haven, extra parkeerplaatsen aan de Drielsedijk). T.a.v. de verdere gebiedsontwikkeling en verbetering van de ruimtelijke kwaliteit van het gebied is per 1 juni 2015 een concept-bestemmingsplan ter visie gelegd. Hangende de verdere planontwikkeling van de curator is voor een drietal deelgebieden die niet in het bezit zijn van de gemeente een voorbereidingsbesluit genomen.
76	Transformatie Oostelijk Centrumgebied tot hoogwaardig woon-werkmilieu		De transitie van het Oostelijk Centrumgebied tot een hoogwaardig woon-werkmilieu krijgt onder de naam Nieuwe Kadewijk steeds meer gestalte. In het opgeknapte oude MOW-complex De Transformatie zijn meer dan 95 bedrijfjes in de creatieve economie gehuisvest. De woningbouw in Fluvium en de herinrichting van openbaar gebied zijn in volle gang. In 2014 zijn twee appartementsgebouwen opgeleverd en in gebruik genomen. Daarnaast is gestart met de bouw van de eerste 36 eengezinswoningen (Blok H). De appartementen en de eengezinswoningen zijn duurzaam gerealiseerd met energiebesparende maatregelen. Bij de Najaarsnota 2014 hebben PS er kennis van genomen dat de bedrijfsverplaatsingen en woningbouw in Rijnwijk buiten de contractperiode worden gerealiseerd. Bij de Voorjaarsnota 2015 hebben PS ermee ingestemd dat de provinciale middelen die hiermee zijn gemoeid binnen de contractperiode ingezet voor een hoogwaardige inrichting van de openbare ruimte rondom De Transformatie.
77	Aantrekkelijke binnenstad voor stad en regio		Met inzet van het transformatieteam is nieuwe ontwikkelingsruimte voor bestaand vastgoed gecreëerd, waarbij leegstaande kantoorpanden zijn omgezet naar horecagelegenheden, hotelfunctie en wooneenheden (o.a. Diehl, Holiday Inn, 31 appartementen

			boven de Janspoort). In 2014 is gestart met de verbouw van winkels en kantoren aan de Koningstraat tot Building 026. Daarnaast zijn er diverse tijdelijke initiatieven opgestart in de openbare ruimte en in bestaand vastgoed, waarvan het Bartokpark met het aardvarken, Roofgarden en Coehoorn Centraal aansprekende voorbeelden zijn. Als innovatieve en duurzame technologieën op het gebied van energievoorziening zijn een koude/warmteopslag in en combinatie dak (sedum en zonnepanelen) op Rozet gerealiseerd en is een haalbaarheidsstudie voor de benutting van riothermie in de (zuidelijke) binnenstad uitgevoerd. Vergroening van de binnenstad is gerealiseerd via klimplantenzuilen in het winkelstegengebied en het Bartokpark en Coehoornpark. In 2014 is de oversteek van Arnhem Centraal – nieuwe Plein voorbereid. De uitvoering is voorzien in juni – oktober 2015. Ook is het pand waar het informatiecentrum “Slag om Arnhem” gevestigd zal worden beschikbaar gekomen en zal de invulling hiervan in de tweede helft van 2015 volgen. Het zwaartepunt van de realisatie en bestedingen ligt in 2015.															
78	Campus Schuytgraaf Voortgezet Speciaal Onderwijs met als extra kwaliteit het realiseren van kwalitatief goede praktijklokalen (2 ^e tranche)		De nieuwbouw van de VSO Scholencampus Schuytgraaf wordt in verband met een nadere studie naar de meest optimale kavelkeuze niet in 2015 gerealiseerd. De voorbereiding van de bouw start nog in 2015. De bouwovereenkomst met het schoolbestuur is getekend, het voorlopig ontwerp is gereed, de aanbesteding en gunning vinden voor de zomer van 2015 plaats en de gronduitgifte en het bouwrijp maken volgen in het najaar van 2015. De bouw van de VSO Scholencampus en de praktijklokalen start in 2016 en wordt in het eerste kwartaal van 2017 opgeleverd. Dit resultaat wordt daarmee buiten de contractperiode gerealiseerd. Met instemming van PS (PS2015-393) is het beoogde resultaat in het programmatische aangepast en is de provinciale cofinanciering met € 200.000,- verlaagd van € 1,8 mln. naar € 1,6 mln.															
ARNHEM SLEUTELPROJECT: Zuidelijke Binnenstad																		
<p>In januari 2015 hebben uw Staten besloten de gewijzigde ambitie van de gemeente voor de Zuidelijke Binnenstad te honoreren (PS2014-991). De drie meest cruciale onderdelen waar de publieke investeringen zich op richten zijn de Marktcorridor, de corridor Nieuwstraat/Kerkplein (inclusief het naar boven halen van de St. Jansbeek) en de Weerdjesstraat/Trans, waarmee een grote kwaliteitsimpuls wordt gegeven aan de openbare ruimte. De verwachting is dat het gehele programma conform planning zal worden uitgevoerd uiterlijk eind 2017.</p> <p>De genoemde investeringen moeten als katalysator gaan werken voor investeringen in bestaand en nieuw vastgoed in onder andere de gebieden Nieuwstraat, Trans en Kerkplein. De investeringen in de openbare ruimte dienen daarnaast andere al gerealiseerde en geprogrammeerde ontwikkelingen in de zuidelijke binnenstad. De herontwikkelingen Bartok en Paradijs hebben in het kader van de Robuuste Investeringsimpuls ook een stimulans gekregen en voorbereiding en uitvoering lopen volgens planning.</p>																		
<table> <thead> <tr> <th>Financiën</th> <th>Begroot 2012-2017</th> <th>Gerealiseerd 2012-2014</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Provincie</td> <td>8.025.000</td> <td>Subsidie verleend in 2015</td> </tr> <tr> <td>Gemeente</td> <td>8.025.000</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Derden</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Totaal</td> <td>16.050.000</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>				Financiën	Begroot 2012-2017	Gerealiseerd 2012-2014	Provincie	8.025.000	Subsidie verleend in 2015	Gemeente	8.025.000		Derden			Totaal	16.050.000	
Financiën	Begroot 2012-2017	Gerealiseerd 2012-2014																
Provincie	8.025.000	Subsidie verleend in 2015																
Gemeente	8.025.000																	
Derden																		
Totaal	16.050.000																	
79	Arnhem sleutelproject: Zuidelijke Binnenstad, investeringsprogramma zuidelijke binnenstad		De gewijzigde programmering van de Zuidelijke Binnenstad is in januari 2015 door PS goedgekeurd. De gemeenteraad heeft een maand later de benodigde besluitvorming genomen, zodat het project definitief kon aanvangen. Voor drie corridors Markt/kerkplein, Nieuwstraat Kerkplein en Weerdjesstraat/Trans zijn de schetsontwerpen zo goed als gereed. Gesprekken met marktcoöpieden lopen over verplaatsing warenmarkt van Kerkplein naar Markt. Daarmee loopt het project volgens planning met als einddatum 2017.															

STADSCONTRACT NIJMEGEN

De uitvoering van de Nijmeegse stadsprogramma's ligt grotendeels op schema en gaat gepaard met een verwacht bestedingspatroon. Bij Voorjaarsnota 2015 (PS2015-393) hebben PS ingestemd met aanpassing van de programmafiches voor het programma's Cultuur en cultuurhistorie (1^e en 2^e tranche) en het programmafiche van het Sleutelproject Waalfront.

Begroot 2012-2015		Gerealiseerd 2012-2014	
Provincie	8.150.000	5.323.466	65 %
Gemeenten	8.140.000	8.223.409	101 %
Derden	5.710.000	niet gerapporteerd	p.m.
Totaal	22.000.000	13.546.875	62 %

80	Stadscentrum		In 2014 zijn de "Agenda voor de Binnenstad" en de "Startnotitie visie op leegstand en transformatie van de binnenstad" vastgesteld en zijn daarmee mede leidend voor de verdere vormgeving van een aantal projecten uit het Actieplan Economische Structuur voor de Binnenstad 2012-2015. Tevens heeft een actualisering van de weerbaarheidsanalyse plaatsgevonden, waarvan de aanbevelingen betrokken worden bij de uitvoering. De herinrichting van het busstation Plein 1944 is voltooid. Er zijn twee profielen voor herinrichting van de Bloemerstraat in voorbereiding op basis waarvan in 2015 bestuurlijke besluitvorming, aanbesteding en voorbereiding plaatsvindt. De herinrichting van Klein Mariënborg is aanbesteed (uitvoering najaar 2015). Er is een zgn. 0-beurt voor graffiti-verwijdering in het stadscentrum uitgevoerd. Het opgestelde gebruik- en beheerplan voor de binnenstad wordt uitgevoerd, waarbij een gemoderniseerde voetgangersbewegwijzering is gerealiseerd. De investeringsregeling voor wederopbouwpanen in de binnenstad is vastgesteld; hiervoor zijn in 2014 al 13 aanvragen ingediend. Vanuit het samenwerkingsverband Huis van de Binnenstad (HvdB) zijn 10 nieuwsbrieven uitgebracht, is aan 18 samenwerkingsverbanden van ondernemers een bijdrage verstrekt voor het organiseren van activiteiten en is het initiatief genomen voor een Vereniging van Eigenaren in de binnenstad. Uitrol van WiFi is gerealiseerd in de Mariekenstraat en in de passage Molenpoort. Cross-sectorale samenwerking tussen HvdB, gemeente en museum Valkhof is tot stand gebracht rondom de verdere ontwikkeling van het Valkhofkwartier/Kelfkensbos. Vanuit het project "Mijn idee, goed idee" zijn 20 creatieve/horecaondernemers begeleid bij het opstarten en uitvoeren van bedrijfsplannen op het gebied van toerisme/horeca/cultuur.
81	Cultuur en Cultuurhistorie	GS	De restauratie van de Bastei (Stratemakerstoren) aan de Waalkade met uitbreiding met natuureducatiecentrum/ museum is in 2014 gestart en wordt eind 2015 afgerond. Na vaststelling van het beeldkwaliteitsplan zijn de voorbereidende werkzaamheden voor de herbouw van de Donjon in 2014 gestart en lopen deze in 2015 door. Na vaststelling van het definitieve bestemmingsplan (juni 2015) zal de stichting Donjon de omgevingsvergunning aanvragen, waarna gestart kan worden met de reconstructie van het park en herbouw. De herbouw zelf vindt buiten de contractperiode van het stadscontract plaats. In de zomer van 2014 heeft KKP de eerste fase van de renovatie binnen planning en budget uitgevoerd. Daarbij is o.a. de klimaatinstallatie voor de Grote Zaal geheel vernieuwd, de zolder van de Grote Zaal opgeknapt, geïsoleerd en begaanbaar gemaakt en zijn de theater technische installaties in de toneeltonen vervangen. Bij de voorjaarsnota (PS2015-393) is door PS besloten om voor het revitaliseren en verduurzamen van het concertgebouw "De Vereniging" een bedrag van maximaal € 400.000,- beschikbaar te stellen vanuit het begrotingssaldo en op de begroting te plaatsen van het programma 3:1 Cultuur en Erfgoed. Wijzigingsverzoek: De reservering voor de inzet van revolverende middelen binnen het programma uit het stadscontract komt te vervallen hiermee rekening houden bij de eindafrekening.
82	Wijkaanpak		In het kader van dit project is de decentralisatie van zorgtaken naar de gemeente per 1 januari 2015 voorbereid door het wijkgericht werken verder te ontwikkelen. Door middel van pilots en het opzetten van sociale wijkteams, -netwerken en -servicediensten heeft in de afgelopen periode de wijkaanpak gestalte gekregen. Met de effectivering van de decentralisatie op 1 januari jl. is het project volledig afgerond. Vanuit de gemeente zijn er extra middelen aan dit programma toegevoegd.

83	Herstructurering	Onderdeel Meijhorst en Malvert		In winkelcentrum Meijhorst en Malvert zijn maatregelen in de fysieke omgeving getroffen om de leefbaarheid en de sociale veiligheid van de openbare ruimte te vergroten. De gemeente heeft vooralsnog geen bredere bestemming dan alleen detailhandel voor de vrijkomende panden in Malvert mogelijk gemaakt, aangezien hier nog geen verzoeken voor zijn binnengekomen, en om die reden ook geen panden aangekocht. De bestaande kaders bieden vooralsnog voldoende ruimte voor ondernemerschap. De bouwplannen van een gezondheidscentrum en 48 zorgwoningen bij Meijhorst zijn in een ver gevorderd stadium; realisatie van het gezondheidscentrum en start van de bouw van de zorgwoningen is voorzien medio 2015. M.b.t. de herontwikkeling van het winkelcentrum Meijhorst dreigde te stagneren is een overeenkomst gesloten met de nieuwe projectontwikkelaar en de andere partijen, een bouwplan opgesteld en wordt het bestemmingsplan eind 2015 vastgesteld. De nieuwbouw van het winkelcentrum en de aanpassingen van het openbaar gebied starten begin 2016 en zijn in het eerste kwartaal van 2017 gereed. De doelstellingen worden hiermee, zij het buiten de contractperiode, volledig behaald. Nijmegen heeft, conform de contractafspraken, een verzoek ingediend om een deel van de middelen voor dit onderdeel te mogen inzetten voor het onderdeel Landschapszone om enkele resultaten versneld te kunnen realiseren en zal de herontwikkeling van Meijhorst en Malvert in 2016/2017 met eigen middelen voltooien.
		Onderdeel Landschapszone	PS vk	De Lentse plas is in 2014 gereed gekomen. De aannemer is gestart met de delfstofwinning van de Zandse Plas. De verwachting is dat de contouren van de Zandse Plas in 2015 gereed zullen zijn. De aannemer vordert gestaag met de winning van zand en grind. In de Oosterhoutse Waarden is een tijdelijke haven gerealiseerd, waar het gewonnen zand per schip kan worden afgevoerd. Door het plangebied is het Rijnwaalpad gerealiseerd, dat met de verbinding naar Ressen nu een belangrijke schakel in de (snel)fietsroute Arnhem-Nijmegen is. De gemeente heeft een koopovereenkomst met Cinemec uit Ede gesloten voor de vestiging van een multimedia center ten noorden van de plassen (start bouw voorjaar 2015). T.b.v. de recreatieve en natuurlijke functie van de plassen is Nijmegen van plan de 3 plassen ondieper te maken. In overleg met provincie en Waterschap wordt gewerkt aan een zwemwaterprofiel om met name zwemrecreatie in de Lentse Plas mogelijk te maken. De voormalige stortplaats Zwarte Weg is gesaneerd en gaat nu deel uitmaken van het parklandschap ten noorden van de plassen. Met de ontgrondingswerken worden ook verborgen verontreinigingen zichtbaar. Zo heeft een grondwatersanering bij Thermion moeten plaatsvinden. In samenhang met de voortgang binnen het onderdeel Meijhorst en Malvert heeft Nijmegen, conform de contractafspraken, een verzoek ingediend om een deel van de middelen voor dit onderdeel te mogen inzetten voor de extra werkzaamheden binnen het onderdeel Landschapszone. Wijzigingsverzoek: In lijn met hetgeen bij de Voorjaarsnota aan PS is gemeld heeft Nijmegen voor de zomer een verzoek ingediend voor aanpassing van het programmatische van het programma Herstructurering, waarbij een verschuiving van de inzet van de provinciale middelen van het project Winkelcentrum Meijhorst en Malvert naar het project De Landschapszone is voorgesteld. Uitgangspunt hierbij is dat de overeengekomen doelstellingen ongewijzigd blijven, maar de beoogde resultaten die hiertoe binnen de contractperiode van het stadscontract worden gerealiseerd worden aangepast. Het gewijzigde programmatische is ter kennisgeving in hoofdstuk 3 van deze bijlage toegevoegd.
84		Woningmarkt (<i>Vossenpels - Waalsprong</i>)		In De Vossenpels (Waalsprong) worden woningen door zelfbouwers gerealiseerd, individueel of in collectief verband. Eind 2014 zijn de meeste kavels verkocht en nog 10 kavels beschikbaar. In totaal worden op deze kavels uiteindelijk 180 woningen gerealiseerd, waarvan een groot deel al gerealiseerd is en bewoond wordt. Speciale projecten zijn de 30 woningen voor betaalbare zelfbouw met ondersteuning via de regeling "Ik Bouw Betaalbaar Nijmegen"(IBBN), waarvan de laatste woningen in het voorjaar van 2015 worden opgeleverd, en twee grote projecten voor collectieve zelfbouw van 65 goedkope en zeer duurzame (meergeneratie)woningen (strobouw). Het exploitatietekort wordt gedekt door woningcorporatie Talis, met bijdragen van de gemeente (€ 300.000) en een aanvullende provinciale bijdrage vanuit het Impulsplan Wonen (€ 500.000). Vanwege deelname van een derde partij (Talis) is de verdeling van de eigen financiële bijdrage aan dit programma eerder bijgesteld (€ 0,4 mln. gemeente, € 0,4 mln. derden).
		Cultuur en Cultuurhistorie (2 ^e tranche): <i>Vrijheidsmuseum Vasim</i>		Dit programma is vervallen. (besluit van PS ,PS2015-393, VJN 2015)

NIJMEGEN SLEUTELPROJECT: WAALFRONT

Het Sleutelproject kent een totale uitvoeringstermijn van 2006 t/m 2027. Voor de periode 2012 t/m 2015/17 zijn afspraken gemaakt in het stadscontract over het investeringsprogramma van in totaal € 11 miljoen, waarvan een reservering van € 5 mln. Bij Voorjaarsnota 2015 heeft u besloten om aanvullend een bedrag van € 4,5 mln. beschikbaar te stellen in 2015. De bijdrage is erop gericht om een versnelling te veroorzaken met de verwerving van het Slachthuis in het middengebied. Ten opzichte van de business case uit 2012 en het afsprakenkader 2012 t/m 2017 is dit een extra, aanvullende prestatie, omdat de verwerving oorspronkelijk geprogrammeerd stond na 2017.

De gemeente werkt medio 2015 aan een onderbouwing voor uw Staten om de geprogrammeerde reservering (€ 5 mln.) om te zetten. Dit wordt nu actueel om twee redenen. 1) vanwege de bereikte voortgang onder andere aan de westzijde van het Waalfront. En 2) omdat een versnelde verwerving van het Slachthuis, met een aanvullende provinciale bijdrage, mogelijk is gemaakt. Wij zullen, afhankelijk van het moment waarop de gemeente met een passende aanvraag komt, naar verwachting in het najaar 2015 een voorstel aan uw Staten kunnen voorleggen. Het hogere doel is een integrale gebiedsontwikkeling te veroorzaken in de context van de gehele gebiedsopgave 'Nijmegen omarmt de Waal'.

Begroot 2012-2017		Gerealiseerd 2012-2014	
Provincie	6.000.000	5.700.000	65 %
Gemeenten	17.855.000	3.349.174	19 %
Derden			
Totaal	23.855.000	9.049.174	38%

85	Nijmegen Sleutelproject: Waalfront		<p>De uitvoering verloopt voorspoedig. Sinds 1-1-2012 zijn flinke stappen gezet met het vaststellen van het herzien masterplan Waalfront 1.2, verwervingen van bedrijven in het gebied (ca. 16.000 m²), de succesvolle tijdelijke herbestemming (TAB) van de Honig fabriek voor diverse activiteiten voor een periode van 8 jaar. Inmiddels is bijna 90 % van de beschikbare 30.000 m² vloeroppervlak ingevuld met creatieve ondernemers en bijbehorend nieuw productenaanbod. Begin 2014 is met Bouwfonds Ontwikkeling (BPD) definitief overeenstemming bereikt over afname van de gronden voor de Handelskade. Medio 2015 vordert de bouw zichtbaar, het hoogste punt van het eerste gebouw met appartementen wordt binnenkort bereikt, de ondergrondse parkeergarage met 500 parkeerplaatsen vordert eveneens. De Handelskade met 540 appartementen beslaat circa een kwart van de totale ontwikkeling van het Waalfront. De eerste opleveringen worden verwacht in 2016. De woningen zullen worden aangesloten op het warmtenet.</p> <p>De ontwikkeling aan de westzijde van het Waalfront is ook begonnen. Het eerste deelplan Koningsdaal (werknaam) blijkt een succes. Start bouw van de eerste 45 woningen was op 26 juni jl. Het tweede plan is in de verkoop gekomen in 2015. In totaal zullen aan de westzijde van het Waalfront ca. 450-500 woningen worden gerealiseerd in de periode 2014-2018.</p>
-----------	------------------------------------	--	---

STADSCONTRACT DOESBURG

De uitvoering van een aantal projecten is vertraagd waardoor het bestedingsniveau laag is, maar verwacht wordt dat de programma's eind 2015 klaar zijn. Projecten, waarvan de uitvoering in 2014 is gestart, lopen vaak ook door in 2015. Het gaat hierbij om een aantal grote en dure projecten (Commanderij en centralisatie Sportclub Doesburg), waarin ook met name derden in participeren, die er voor zorgen dat de gerealiseerde uitgaven nog sterk achterblijven.

Begroot 2012-2015		Gerealiseerd 2012-2014	
Provincie	2.680.000	935.975	35%
Gemeenten	5.167.000	1.645.162	32%
Derden	17.100.000	101.125	0,6%
Totaal	24.947.000	2.682.262	11%

86	Versterking economische structuur (1 ^{ste} en 2 ^e tranche)		Het Laliqé museum dit najaar verhuizen naar haar nieuwe onderkomen in de Commanderie. Voor het project Turfhaven verloopt de ontwikkeling van haven en kade (o.a. de realisatie van 80 parkeerplaatsen en restauratie kraan en trechters), waarvoor de gemeente zelf opdrachtgever, volgens planning en zullen eind 2015 zijn gerealiseerd. De restauratie/verbouw én de financiering (2.500.000) van de GTW- loods aan de Turfhaven liggen <u>volledig</u> in handen van een ondernemer/investeerder, die voor de zomer een bouwaanvraag wil indienen. Werkzaamheden zullen dan in het 4e kwartaal van 2015 kunnen starten, zodat de GTW-loods in de loop van 2016 kan worden opgeleverd. Bovengenoemde projecten zorgen ervoor dat de gerealiseerde kosten op dit moment laag zijn.
87	Woon- en vestigingsklimaat in relatie tot demografische ontwikkelingen	PS	De centralisatie van Sportclub Doesburg is vertraagd maar zal grotendeels eind 2015 zijn gerealiseerd. Vooral dit project zorgt ervoor dat de gerealiseerde kosten op dit moment laag zijn. Verlengingsverzoek: in verband met latere oplevering van het clubgebouw wordt verzocht het programma te verlengen tot 1-4-2016

RIVIERENLAND

REGIOCONTRACT RIVIERENLAND

Met de uitvoering van het regiocontract is er in de regio Rivierenland een breed scala aan projecten van de grond gekomen waarvan de regio aangeeft dat deze in vele gevallen structuurversterkend werken en het verschil maken. Op 31 december waren er 150 projecten in uitvoering. Per 31 mei 2015 is dit aantal al weer opgelopen tot 179 projecten. Het merendeel hiervan verloopt voorspoedig. Bij 2 programma's geeft de regio aan extra tijd nodig te hebben voor de afronding. Het betreft de programma's Aantrekkelijk en Bereikbaar. De regio geeft aan dat er zich in deze programma's een paar omvangrijke en complexe projecten bevinden, zoals de stationsomgevingen en het uitvoeringsprogramma duurzame energie die meer tijd vergen. Naast het afronden van projecten verwacht de regio in deze periode ook nog de nodige cofinanciering van derden te kunnen realiseren. In haar verzoek tot verlenging geeft de regio Rivierenland aan dat door de nu aangevraagde verlenging de indiening van de verantwoording voor 1 oktober niet in gevaar komt.

De regio Rivierenland is bij de opstelling van het regiocontract ambitieus geweest met haar inschatting van de te realiseren cofinanciering. De regio geeft aan dat ondanks stimuleringspogingen om meer cofinanciering bij derden los te krijgen dit niet altijd mogelijk is gebleken. De economische crisis heeft hier haar invloed op gehad. Daarom verzoekt de regio om in een paar programma's de cofinancieringsafspraken naar beneden bij te stellen waarbij zij nadrukkelijk aangeeft hiermee wel te blijven voldoen aan de gestelde eisen in de Provinciale subsidieverordening (minimaal 50%).

	Begroot 2012-2015	Gerealiseerd 2012-2014	
Provincie	15.198.000	5.917.464	39%
Gemeente	9.314.500	9.269.707	99,5%
Derden	26.976.000	6.579.663	24%
Totaal	51.488.500	21.766.834	42%

88	Zelfredzaamheid: 1. Maatschappelijke ondersteuning; 2. Gezondheid, sport en bewegen; 3. Jeugd; 4. Bundeling van krachten; 5. Leefbaarheid (1 ^{ste} en 2 ^o tranche)		Binnen het programma zelfredzaam worden veel projecten uitgevoerd die er op zijn gericht kwetsbare groepen ondersteuning te bieden. In uitvoering zijn diverse projecten waaronder platform Zelfredzaam, Maatschappelijk betrokken ondernemen, project leerpunten laaggeletterdheid, regionale aanpak jeugdgroepen en project bibliotheek op school. Bij dit programma geeft de regio aan meer financiering vanuit gemeenten en derden bij te dragen dan oorspronkelijk was begroot (ruim € 1 mln. meer).
89	Aantrekkelijk Rivierenland: 1. Landschappelijke kwaliteit; 2. Nieuwe Hollandse Waterlinie; 3. Voldoende woningen van goede kwaliteit; 4. Transformatie en herstructurering; 5. Duurzaam Rivierenland (1 ^{ste} en 2 ^o tranche)	PS	Op regionaal niveau is ingezet op een dekkend wandelnetwerk van klompenpaden (in uitvoering). Met betrekking tot de Nieuwe Hollandse waterlinie zijn projecten uitgevoerd op het gebied van (innovatief) beheer van NHW elementen. Een aantal kleine werken worden hersteld. Op het gebied van duurzaamheid zijn diverse projecten op het gebied van wind, water en zonne-energie uitgevoerd en nog in uitvoering. Wijzigingsverzoek: Voor het programma Aantrekkelijk wordt verlenging tot 1 juli 2016 aangevraagd. Ten aanzien van de hieronder vallende projecten met betrekking tot Duurzame Energie geeft de regio aan dat de investeringen in draagvlak en de ontwikkelingen rondom nieuwe vormen van samenwerking de nodige extra tijd vragen. Daarnaast verzoekt de regio om de financiering van gemeenten/derden binnen dit programma met ongeveer € 2 mln. omlaag te brengen naar € 3.122.317 (provinciale bijdrage €2.570.000). De regio geeft hierbij aan wel te blijven voldoen aan de gestelde provinciale co-financierings eis (minimaal 50%).
90	Welverend: – Land- en tuinbouw – Recreatie en Toerisme – Werklocaties – Kleinschalige economische vitaliteit – Logistieke Hotspot (1 ^{ste} en 2 ^o tranche)	PS	Op het gebied van land- en tuinbouw zijn tal van innovatieve projecten uitgevoerd door de samenwerking tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en onderwijs, o.a. benchmark internationale clusters, water en nutriëntenmanagement, logistieke positie, website boerderij-educatie. Wijzigingsverzoek: Bij dit programma geeft de regio aan bijna € 3 mln. minder financiering van gemeente/derden te kunnen genereren dan oorspronkelijk begroot. Aangepaste begroting € 6.663.485. (provinciale bijdrage € 4.128.000).

91	Participerend Rivierenland: 1. Regionale Infrastructuur Werk; 2. Verbinding maatschappelijke en arbeidsparticipatie; 3. Aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt (1 ^{ste} en 2 ^e tranche)		Op het gebied van infrastructuur werk en inkomen, arbeidsparticipatie en aansluiting op onderwijs worden diverse projecten uitgevoerd waaronder "toegerust in de startblokken", aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt van zorg en welzijn Rivierenland en techniek focus Rivierenland.
92	Bereikbaar Rivierenland: 1. Ontwikkeling Stationsgebieden; 2. Bereikbare voorzieningen (OV) (1 ^{ste} en 2 ^e tranche)	PS	<p>Een belangrijk onderdeel van dit programma is de ontwikkeling van de stationsgebieden in Culemborg, Zaltbommel en Geldermalsen. Deels gerealiseerd, maar ook deels vertraagd vanwege economische ontwikkelingen en bestemmingsplanprocedures. Dit geldt met name voor de stationsomgeving Culemborg. Na de nodige vertragingen is inmiddels het bestemmingsplan vastgesteld. De realisatie zal echter niet voor 1 januari 2016 zijn voltooid. De regio geeft aan dat een dergelijk omvangrijk en complex project lastig te realiseren blijkt te zijn binnen de termijn van 31 december 2015. Ook de aanpassing van de oorspronkelijke plannen in overleg met partners en co financiers heeft de nodige tijd gekost.</p> <p>Wijzigingsverzoek: Voor het programma Aantrekkelijk wordt verlenging tot 1 juli 2016 aangevraagd.</p> <p>De regio geeft aan dat ondanks stimuleringspogingen om meer cofinanciering los te krijgen het in dit programma binnen de looptijd van het regiocontract moeilijk is gebleken. De economische crisis heeft hier haar invloed op gehad. Daarom verzoekt de regio de cofinancieringsafspraken naar beneden bij te stellen waarbij zij nadrukkelijk aangeeft hiermee wel te blijven voldoen aan de gestelde provinciale co-financierings eis (minimaal 50%). De verwachting is overigens dat na afloop van het regiocontract de investeringen van derden in de stationsgebieden nog door zullen gaan.</p> <p>De begrote cofinanciering wordt met ruim € 8 mln. omlaag gebracht naar € 8. 237.640. (Provinciale bijdrage € 3,3 mln.)</p>

STADSCONTRACT TIEL

De uitvoering van de programma's loopt goeddeels volgens planning.

	Begroot 2012-2015	Gerealiseerd 2012-2014	
Provincie	5.800.000	2.882.921	50%
Gemeente	10.163.000	8.772.610	86%
Derden	31.250.000	9.652.863	31%
Totaal	47.213.000	21.308.394	45%

95	Economie, leefbaarheid en veiligheid (1 ^{ste} en 2 ^e tranche)		dit programma is erop gericht een stevige sociaaleconomische structuur in de stad te creëren. Inwoners worden toegerust om via werk (betaald of vrijwillig) zelf onderdeel te zijn van de participatiesamenleving. Zo zal het door (mantel)zorg voor elkaar mogelijk zijn om in een gezonde leefomgeving en leefstijl langer zelfstandig te kunnen blijven wonen. Ook wordt hierbij aandacht besteed aan het overstappen op duurzame energie (energietransitie). Concrete voorbeelden zijn dat er in heel Tiel buurtpreventieteams zijn gekomen, dat in Tiel West 60 portiekflats zijn gerenoveerd en de sloop en nieuwbouw in de Molukse wijk is gestart. De uitvoering van het programma kende in de afgelopen periode weinig strubbelingen.
96	Structuurversterking in Rivierenland, inclusief centrumvoorzieningen (1 ^{ste} en 2 ^e tranche)		dit programma is erop gericht op alle fronten een voorzieningenniveau te bieden dat boven het gemiddelde van de benchmark ligt. In november 2014 is de vernieuwde schouwburg geopend en in april jl. is de Brede Zorgschool voorzien van zonnepanelen opgeleverd.
97	Binnenstedelijke ontwikkeling		Met dit programma wil Tiel de stijgende lijn in het imago van Tiel als aantrekkelijke woon- en werkstad handhaven en de werkgelegenheid en (arbeids)participatie aan jongeren bieden. Met de herijking in 2014 en met een wijziging via de VJN is 1,1 mln. aan middelen toegevoegd aan de preambule afspraak ontwikkeling Burense Poort.

TIEL SLEUTELPROJECT: WAALFRONT, SANTWIJKSE POORT, FLUVIATIEL

In het stadcontract Tiel van 25 april 2012 zijn voor de periode 2012-2017 afspraken gemaakt over de Santwijkse Poort (SWP), maar ook over de ontwikkeling van de Haven Kanaalzone (HKZ). Deze laatste ontwikkeling wordt inmiddels aangeduid als FluviaTiel.

Begroot 2012-2017		Gerealiseerd 2012-2014	
Provincie	7.200.000	1.017.143	14%
Gemeenten	5.248.000	1.785.425	34%
Derden	800.000	0	0%
Totaal	13.248.000	2.802.568	21%

98	Sleutelproject: Waalfront, Santwijkse Poort		<p>Voor de SWP moest de ontwikkeling in 2012 starten en in 2017 zou alles klaar zijn, maar we constateren dat de ontwikkeling nagenoeg stil ligt ondanks de pogingen van de gemeente om de ontwikkelingen vlot te trekken. Dat heeft de maken met de complexiteit van de opgave met verschillende eigenaren/ontwikkelaars en verschillende belangen. Gezien de economische ontwikkeling en de complexiteit van SWP is de aanpak veranderd. Er wordt nu prioriteit gegeven aan het toevoegen van kwaliteit aan de openbare ruimte (groen) en voorzien in parkeerbehoefte op basis van een herijkte parkeervisie (= kerntaak van de overheid bij ontwikkelingen) om daarmee de markt te faciliteren c.q. verleiden. Tegelijkertijd wordt een marktverkenning georganiseerd met beoogde winkelketens. De gemeente heeft belangrijke stappen gezet (aankoop grond) om de openbare ruimte te kunnen realiseren.</p>
99	Sleutelproject: Waalfront, FluviaTiel (2 ^e tranche)		<p>In FluviaTiel wordt gewerkt aan de eerste fase zijnde de realisatie van het waterkerend landschap op het dijktracé vanaf de Groene Krib tot aan het Amsterdam-Rijnkanaal en de (her)inrichting van de Kleine Willemspolder. Er komt een verbrede dijk om minder kwel in de achtergelegen bestaande wijk te realiseren. Na aanleg van de dijk kan op het achter de dijk gelegen vijverterrein (voormalige vuilstort) woningbouw komen. Dat terrein is de laatste jaren al gesaneerd.</p> <p>Bij de uitwerking van het Voorontwerp fase 1 is gebleken dat de in de polder vrijkomende grond vanwege de verontreinigingsgraad niet ter plaatse mag worden verwerkt, waardoor deze moet worden afgevoerd en dezelfde hoeveelheid grond schoon moet worden aangekocht. Dat zou leiden tot hogere kosten, waarvoor niet meer geld door de samenwerkende partijen beschikbaar gesteld wordt. In het kader van de Voorjaarsnota 2015 is besloten om de uitvoeringstijd met een jaar te verlengen naar 30-11-2018. Hierdoor zal de aannemer meer tijd hebben om tegen gunstiger kosten met grond te handelen, waardoor niet alleen de basisdoelen kunnen worden gerealiseerd, maar ook meer van de oorspronkelijke ambities kan worden waar gemaakt.</p> <p>De aan dit project verleende Stad&Regio-subsidie is deels gefinancierd vanuit het budget GGO/WaalWeelde en deels vanuit het budget S&R.</p> <p>De tweede fase van FluviaTiel bestaat uit het dempen van een deel van de haven en stedelijke ontwikkeling binnendijs. Daarvoor is in het stadscontract een provinciale bijdrage gereserveerd van € 2 miljoen. De voorbereiding van fase 2 vindt plaats in het oorspronkelijke tempo. Om duidelijkheid te krijgen over de vereiste omvang van de demping -om de met het Waterschap overeengekomen extra kwelremming te kunnen behalen- zijn bodemonderzoeken uitgevoerd . In de loop van 2015 komt duidelijkheid over de kosten, dekking en planning. De uitkomst daarvan is bepalend of de reservering van € 2 miljoen kan worden omgezet in een toekenning.</p>

STADSCONTRACT CULEMBORG

De uitvoering verloopt volgens planning. Er zullen dit jaar, 2015, nog forse bestedingen worden gedaan, ook door derden.

	Begroot 2012-2015	Gerealiseerd 2012-2014	
Provincie	2.597.000	1.427.958	55 %
Gemeente	8.658.080	4.740.944	55 %
Derden	31.800.000	27.700.000	87 %
Totaal	43.055.080	33.868.902	79 %

98	Economie, leefbaarheid en veiligheid (1 ^{ste} en 2 ^e tranche)		Uit dit programma is het opleidingstraject voor techniek, zorg en logistiek zeer succesvol. Onderwijs, overheid en ondernemers hebben elkaar gevonden en er zijn lokaal opleidingen gestart die inmiddels een regionale uitstraling hebben.
99	Structuurversterking in Rivierenland en binnenstedelijk (1 ^{ste} en 2 ^e tranche)		De herinrichting van het wijkwinkelcentrum aan het Chopinplein volop aan de gang en zal dit najaar klaar zijn. Een project waar alle belanghebbenden zeer tevreden over zijn is de realisatie van de Brede school in Terweijde waar over één jaar leerlingen zullen rondlopen. Hoewel de bouw is gestart verwacht men dat de school in maart 2016 klaar zal zijn. Hiervoor is bij de VJN een verzoek tot verlenging ingediend.

STADSCONTRACT ZALTBOMMEL

Bij de gemeente Zaltbommel verloopt de uitvoering van de stadsprogramma's conform planning d.w.z. dat alle projecten in uitvoering zijn, enkele projecten zijn inmiddels afgerond. Voor twee projecten is een wijzigingsverzoek ingediend.

	Begroot 2012-2015	Gerealiseerd 2012-2014	
Provincie	2.300.000	1.450.325	63 %
Gemeente	6.211.736	2.314.747	37 %
Derden	3.300.000	1.112.745	33 %
Totaal	11.841.736	4.877.817	41 %

100	Economie, leefbaarheid en veiligheid (1 ^{ste} en 2 ^e tranche)	GS	Er is een Brede Aanpak (samenwerking gemeente, sociale dienst en Woonlinie) om de veiligheid in de wijk de Vergt te vergroten. Het project Verlichting Waterstraat is klaar, het strijkatelier is geopend, één van de twee jongerenontmoetingsplekken is gerealiseerd en is het gebiedsteam jeugd gestart, met name het terugdringen van de overlast door jongeren in de wijk de Vergt is goed gelukt. Het opknappen en herstructureren van de openbare ruimte in de wijken de Vergt en Spellerwaard is in 2014 gestart. Wijzigingsverzoek: Twee deelprojecten (sollicitatietraining a € 128.000 en de samenwerking met Tiel en Culemborg in het stimuleren van arbeidsparticipatie a € 50.000) horend onder 'Inwoners weerbaar maken op de arbeidsmarkt' gaan niet door. De gereserveerde gelden wil Zaltbommel graag inzetten voor drie andere activiteiten binnen dit programma te weten: <ul style="list-style-type: none"> - vervanging van de riolering, herbestrating en, op verzoek van bewoners, extra parkeerplaatsen. De gemeente wil dit verzoek honoreren en wil daarvoor € 100.000 beschikbaar stellen; - Vergroten van leefbaarheid door meer aandacht voor openbaar groen: Zaltbommel dingt mee naar de titel 'De groenste stad van Nederland' en zet graag € 10.000,- voor dit initiatief;
101	Structuurversterking stad en platteland (1 ^{ste} en 2 ^e tranche)		De levensvatbaarheid van het multifunctioneel ontmoetingscentrum De Grote Aak is aanzienlijk vergroot nu een aantal partijen, met inbegrip van de provincie, via een wijzigingsverzoek bij de VJN, het centrum een financiële impuls heeft gekregen. In de Grote Aak zorgen vrijwilligers ervoor dat er een maaltijd kan worden genuttigd en men mee kan doen aan diverse activiteiten. De stadsmuur is gerestaureerd. Alle andere projecten, zoals het Sportcomplex Middelweide, zijn in uitvoering en zullen in 2015 worden afgerond.

3. Gewijzigde Programmafiches

Voor akkoord:

Regiocontract FoodValley (22)

FoodValley Programma: Arbeidsmarkt en Onderwijs (Techniek en Food)				
Doel(en)	Beoogde resultaten	Beoogde maatschappelijke effecten		
<p>Techniek en Food zal bijdragen aan het zichtbaar maken van de arbeidsmogelijkheden binnen de belangrijkste technische sectoren van de industrie binnen de Foodsector en de Agro-Food. Hiermee wordt beoogd om meer jongeren een hiervoor relevante opleiding te laten kiezen.</p>	<p>Uit onderzoek is gebleken dat de komende jaren grote tekorten van werknemers zullen ontstaan binnen de Foodsector. Hierop dient vroegtijdig actie te worden ondernomen. De focus ligt op voortgezet onderwijs, MBO en HBO. Door binnen deze doelgroep de arbeidsmogelijkheden binnen de Foodsector te benadrukken wordt beoogd om meer jongeren voor een Foodsector-gerelateerde opleiding te kiezen.</p> <p>Om dit resultaat te bereiken zijn de volgende doelstellingen gesteld:</p> <ul style="list-style-type: none"> - het organiseren van oriëntatiedagen voor het voortgezet onderwijs; - het opzetten van innovatieprojecten MBO Food en 3D Techniek; - het ontwikkelen van Modules basiskennis Techniek en Food en Food voor Techniek; - het opzetten van een promotiecampagne voor het bedrijfsleven en onderwijs; - het voorbereiden van de Procesoperator opleiding en Voedingsspecialist MBO maatwerk; - het organiseren van een FoodValley-event rond Food en 3D Techniek. 	<p>Het leveren van een bijdrage aan het versterken van de kansrijke technische sectoren gekoppeld aan Food.</p> <p>De toekomstige tekorten binnen dit marktgebied zullen doordat meer jongeren een opleiding binnen de Foodsector kiezen verminderd worden.</p>		
Toelichting		Middeleninzet		
<p>Binnen het thema Arbeidsmarkt en Onderwijs is er ruimte ontstaan voor een aanvullend project. Met het project Techniek en Food wordt een brug geslagen tussen het onderwijs en kansen voor werkgelegenheid in de Foodsector. Dit project zal een uitloop hebben tot 1 juni 2016.</p>		Provincie: (2012-15)	Gemeenten: (2012-15)*	Derden: (2012-15)
		€ 381.912		€ 391.460

FoodValley Programma: Arbeidsmarkt en onderwijs (Internationale School Arnhem)				
Doel(en)	Beoogde resultaten (= voorgenomen uitvoeringsprojecten)	Beoogde maatschappelijke effecten		
Met de realisatie van een gekwalificeerde Internationale School zal het vestigingsklimaat van Regio FoodValley sterk verbeterd worden. Op deze manier wordt een belangrijke doelgroep, werknemers met naar school gaande kinderen, tegemoet gekomen.	Door een financiële bijdrage van Regio FoodValley kan dit project worden gerealiseerd. De bijdrage van de Regio zal ingezet worden bij de opstart van het project.	Het vestigingsklimaat van Regio FoodValley zal aanzienlijk verbeterd worden.		
Toelichting:		Middeleninzet		
Een internationale school is een belangrijk element in het vestigingsklimaat van Regio FoodValley. Onderzoek toont aan dat internationale bedrijven, maar ook individuele internationale kenniswerkers, in hun locatiekeuze rekening houden met de aanwezigheid of nabijheid van een goede internationale school.		Provincie: (2014-15)	Gemeenten: (2014-15)	Derden: (2014-15)
Mede gezien de omvang van dit initiatief bestaat binnen Regio FoodValley niet mogelijkheid om deze te realiseren. In Arnhem zal medio 2015 met de bouw van een nieuwe internationale school worden gestart. Het vestigen van een internationale school is een gezamenlijk initiatief van de Provincie Gelderland, gemeente Arnhem en de Stadsregio. Het gaat hier om een door het Rijk erkende 'Dutch International School' met een internationaal erkend curriculum. Op een gezamenlijke locatie wordt 'primary' en 'secondary' tweetalig onderwijs aangeboden.		€ 160.244	€ 164.900	
Met de realisatie van de internationale school zal ook het vestigingsklimaat van Regio FoodValley sterk verbeterd worden. De Internationale School is om deze reden een zeer belangrijk aspect binnen de Regio FoodValley.				

Voor Kennisgeving;

Stadscontract Nijmegen (82)

Nijmegen Programma: Herstructurering		
Doel(en)	Beoogde resultaten (= voorgenomen uitvoeringsprojecten)	Beoogde maatschappelijke effecten
<p>De ambitie is op termijn van twee winkelcentra (Meijhorst en Malvert) naar één centrum in Meijhorst te gaan en zorgvoorzieningen toe te voegen.</p> <p>Faciliteren van de ontwikkeling van winkelcentrum Meijhorst tot hét centrale Voorzieningshart voor Dukenburg.</p> <p>Herontwikkeling van winkelcentrum Malvert voor wonen en zorg en kleinschalige voorzieningen op termijn.</p> <p>Op de korte termijn de leefbaarheid verbeteren dan wel behouden.</p> <p>Het vormen van een groene buffer tussen het stedelijk Lent en het dorpse Oosterhout.</p> <p>Het verbinden van het regionale Park Lingezege met de groene uiterwaarden van de rivier de Waal; Nijmegen heeft inmiddels ook een intentieafpraak gemaakt met DLG om het gebied Oosterhoutse Waarden in te richten</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. In winkelcentrum Meijhorst en Malvert worden maatregelen in de <u>fysieke omgeving</u> getroffen om de leefbaarheid en de sociale veiligheid van de openbare ruimte te vergroten. 2. De gemeente faciliteert de ontwikkeling door de ondernemers van een nieuw winkelcentrum ter vervanging van het huidige in Meijhorst.. 3. In het plangebied winkelcentrum Meijhorst e.o. worden <u>zorgwoningen</u> toegevoegd, waarvan de start van de bouw in 2015 kan plaatsvinden. 4. Ten zuiden van winkelcentrum Meijhorst e.o. wordt een <u>gezondheidscentrum</u> gerealiseerd. 5. De gemeente maakt een <u>bredere bestemming</u> dan alleen detailhandel voor de vrijkomende panden in Malvert mogelijk (bijvoorbeeld voor kleinschalige bedrijvigheid en culturele functies zoals bijvoorbeeld een dansschool) en biedt ruimte voor ondernemerschap. 6. <u>Aankoop van panden</u> in Malvert wanneer zich daar een mogelijkheid voordoet en hergebruik of herontwikkeling <p>De gemeente Nijmegen is in 2006 gestart met de voorbereidingen ten behoeve van de realisatie van het parkgebied De Landschapszone. De gemeenteraad van Nijmegen heeft in december 2009 ingestemd met het bestemmingsplan en in juni 2010 is na aanbesteding opdracht gegeven voor zandwinning en terreininrichting. De werkzaamheden ten behoeve van de zandwinning, project Realisatie Plassengebied Landschapszone, zijn ook daadwerkelijk in het voorjaar 2011 gestart.</p> <p>De Landschapszone is <u>120 ha groot</u> en zorgt voor voldoende groene ruimte voor stedelingen; met het project voorkomen we dat het open gebied tussen Nijmegen en Arnhem dichtslibt met bebouwing. De gemeente Nijmegen levert met dit project een integrale bijdrage aan de intenties die ook andere partijen hebben met betrekking tot het gebied tussen Arnhem en Nijmegen. Bijvoorbeeld de provincie Gelderland, de Stadsregio Arnhem-Nijmegen, gemeenten Arnhem, Overbetuwe, Lingewaard, Waterschap, Staatsbosbeheer en Dienst Landelijk gebied.</p> <p>. Concreet zullen de navolgende resultaten met dit project worden geboekt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • het aanleggen van drie plassen van in totaal 60 ha. De eerste plas (Lentse Plas) zal in 2015 klaar zijn. Ook de contouren van de Zandse Plas komen dat jaar gereed; • de Plassen worden gerealiseerd in het kader van een duurzaam watersysteem; de plassen dienen voor het opslaan en zuiveren van het verzamelde regenwater afkomstig uit het plangebied Waaisprong; • ten behoeve van het duurzaam watersysteem zal de sanering van het grondwater rondom Thermion versneld plaatsvinden en in 2015 zijn afgerond. Dit 	<p>De leefbaarheid, sociale veiligheid en het verblijfsklimaat van winkelcentrum Meijhorst is verbeterd.</p> <p>De leefbaarheid in en rond het winkelcentrum Malvert wordt in stand gehouden.</p> <p>In Malvert is een aanbod van kleinschalige voorzieningen.</p> <p>In Meijhorst is tegemoet gekomen aan de grote vraag naar zorgwoningen en een gezondheidscentrum.</p> <p>Het belangrijkste maatschappelijke effect van de realisatie van De Landschapszone is ongetwijfeld de positieve invloed die dit tussengebied zal gaan hebben op de aantrekkelijkheid van Nijmegen-Noord als woongebied voor toekomstige kopers en huurders van woningen. We zullen dat straks kunnen zien aan de aantallen betrokken woningen en aan de gebiedsscores in toekomstige stad- en wijkmonitoren; deze monitor wordt elke twee jaar in eigen beheer uitgevoerd.</p>

<p>Het bieden van veelzijdige recreatiemogelijkheden in de directe woonomgeving, voor de bewoners van de Waalsprong</p> <p>Het vormen van een cruciaal element in het oppervlaktewatersysteem van de Waalsprong</p> <p>Het voorzien in hoogwaardige woningbouw (landgoederen, waterwoningen, vrije kavels)</p>	<p>betekent dat vanaf dit tijdstip ook de ontgrondingswerken Oosterhoutse Plas kunnen starten;</p> <ul style="list-style-type: none"> • het plassengebied biedt na realisatie openbaar groen, natuur, water en recreatievoorzieningen aan de bewoners en gebruikers van het Waalspronggebied en omgeving. Versneld zullen parkeerplaatsen en fietsklemmen voor strandrecreatie worden aangeboden; • Nijmegen werkt samen met provincie en Waterschap aan de realisatie van zwemwaterkwaliteit in de Lentse Plas • de voormalige stortplaats Zwarte Weg zal zijn gesaneerd en wordt als zodanig opgenomen in het parkgebied van de landschapszone; • er zal ruimte gecreëerd worden voor particuliere initiatieven op het gebied van vrije tijd en leisure; • in de nabije omgeving van de nieuwe bioscoop wordt door de gemeente versneld een park gerealiseerd inclusief een terrein voor evenementen 			
Toelichting		Middeleninzet		
<p><u>1 Winkelcentra Meijhorst en Malvert</u></p> <p>In Nijmegen als totaal is sprake van bevolkingsgroei. In Dukenburg is echter al jaren sprake van krimp. Met het oog op deze krimp is het noodzakelijke de winkelvoorziening in dit stadsdeel toekomstbestendig te maken. En in dit geval betekent dat vermindering van het aantal winkelcentra. Er is niet voldoende draagvlak om twee volwaardige winkelcentra zo dicht naast elkaar te laten bestaan. De door de raad vastgestelde winkelstructuur gaat uit van een nieuw volwaardig en groter centrum in Meijhorst en handhaving van de huidige omvang van Malvert voor winkels en dienstverlening, waarbij de mogelijkheid voor functiewijziging bij leegstand bestaat. Wanneer deze economische herstructurering plaatsvindt is afhankelijk van de marktomstandigheden. Voor beide gebieden geldt dat de leefbaarheid al jaren onder druk staat. Voor zowel de lange termijn herontwikkeling van winkelcentrum Malvert als op de korte termijn voor de leefbaarheid is het van belang dat de gemeente in deze tijden van krimp de mogelijkheid heeft om in te grijpen met maatregelen in de openbare ruimte en - als dit noodzakelijk is - strategisch panden aan te kopen op het moment dat zich daarvoor een mogelijkheid voordoet. Door aankoop kan verpaupering voorkomen worden. Voor de korte termijn is dat voor de leefbaarheid van belang. Op lange termijn brengt de aankoop van panden een herontwikkeling dichterbij en kan de gemeente herontwikkeling faciliteren.</p> <p><u>2 Landschapszone</u></p> <p>Bij de planvoorbereiding en bestemmingsplanprocedure van de Landschapszone zijn meerdere organisaties betrokken. Nijmegen heeft intensief overleg gevoerd met het Waterschap Rivierenland in het kader van de waterambitie. Met het kwaliteitsteam ontgrondingen van de provincie zijn meerdere gesprekken gevoerd over het inrichtingsplan Landschapszone. Nijmegen heeft ook afstemming gezocht met Rijkswaterstaat om de mogelijkheid van afvoer van het zand per schip te verkennen.</p> <p>Het overleg met bewoners in de Waalsprong gebeurt via de Klankbordgroep Ontgrondingen. Hierin zitten vertegenwoordigers van diverse wijkraden en het Platform Waalsprong.</p> <p>De gehele uitvoeringstermijn van de Landschapszone duurt van 2011 tot 2020. Maar gedurende deze periode zullen steeds deelprojecten gereed zijn.</p> <p>Het regionale karakter (en daarmee ook het regionale belang) van dit project is gelegen in het feit dat dit project Landschapszone gezien kan worden als perfecte doorzetting van het grote regionale Park Lingezen.</p>		Provincie: (2012-2015)	Gemeente: (2012-2015)	Derden: (2012-2015)
		€ 3.950.000 waarvan € 3.560.000 voor landschapszone	€ 2.200.000	PM

Vergelijking financiering clusterorganisaties

Eindrapport
Uitgevoerd in opdracht van de
Provincie Gelderland

Amersfoort, 26 juni 2015

Bureau Bartels B.V.
Postbus 318
3800 AH Amersfoort
Stationsplein 69
3818 LE Amersfoort
T 033 – 479 20 20
info@brtls.nl
www.bureaubartels.nl

Inhoudsopgave

1. Inleiding	1
2. Food	3
3. Health	15
4. EMT	31
5. Maakindustrie	41
6. Samenvattend overzicht	51

1. Inleiding

De **provincie Gelderland** heeft in de afgelopen jaren een actief beleid gevoerd om innovaties in het Gelderse bedrijfsleven te stimuleren. In lijn met het nationale beleid heeft de provincie in haar innovatiebeleid een aantal **topsectoren** centraal gesteld. Een belangrijk deel van de provinciale middelen wordt geïnvesteerd in deze prioritaire sectoren. Hierbij kan in de eerste plaats gedacht worden aan de topsectoren Food en Health, waarin al enige jaren door de provincie (en andere partijen) wordt geïnvesteerd. Beide sectoren zijn namelijk goed vertegenwoordigd binnen het Gelderse bedrijfsleven en kennisinstellingen. Meer recentelijk zijn ook de Energie- en Milieutechnologie (EMT) en de maakindustrie als topsectoren binnen het regionaal-innovatiebeleid aangemerkt.

Voor de uitvoering van de (cluster)activiteiten binnen de Gelderse topsectoren zijn specifieke uitvoeringsorganisaties – ook wel **clusterorganisaties** genoemd – in het leven geroepen. De uitvoeringsorganisaties Food Valley en Health Valley zijn specifiek gericht op de topsectoren Food en Health, terwijl de Stichting KiEMT deze rol vervult voor de EMT-sector. De activiteiten voor de topsector maakindustrie zijn 'belegd' bij het RCT-netwerk. Dit netwerk bestaat uit een zevental Regionale Centra voor Technologie die actief zijn in elk van de Gelderse regio's.

Bovengenoemde clusterorganisaties worden financieel ondersteund vanuit de provincie Gelderland. Bij enkele organisaties loopt eind 2015 de termijn van provinciale ondersteuning af. Voor de provincie vormt dit aanleiding om de huidige wijze van financiering van deze organisaties tegen het licht te houden. Om een onderbouwd besluit over de (wijze van) voortzetting van de financiële ondersteuning te kunnen nemen, bestaat er bij de provincie Gelderland behoefte aan een **verkenning** naar de financiering van vergelijkbare clusterorganisaties in binnen- en buitenland¹.

Bureau Bartels is gevraagd om deze verkenning uit te voeren. Als eerste stap in het onderzoek hebben we een **quick scan** uitgevoerd van een aantal niet-Gelderse clusterorganisaties. Schema 1.1 geeft een overzicht van de clusterorganisaties die in de quick scan zijn meegenomen. Deze quick scan bestond uit het bestuderen van schriftelijk en digitaal materiaal over de betreffende clusterorganisaties. Het doel van deze quick scan was om te toetsen of de 'kandidaat-clusterorganisaties' qua doelstellingen, typen activiteiten en financiering voldoende vergelijkbaar zijn met de clusterorganisaties zoals die vanuit de provincie Gelderland ondersteund worden in de verschillende Gelderse topsectoren. De resultaten van de quick scan zijn aan de opdrachtgever teruggekoppeld in een tussentijdse notitie.

Op basis van de informatie uit de tussennotitie is besloten om alle tien niet-Gelderse clusterorganisaties ook in de verdiepende vervolgfase van het onderzoek mee te nemen. In deze verdiepende fase is de in de quick scan verzamelde informatie op correctheid getoetst en op verschillende punten nader uitgediept en/of aangevuld. Dit is gedaan aan de hand van gesprekken met personen die nauw betrokken zijn bij de genoemde clusterorganisaties. Het gaat daarbij zowel om vertegenwoordigers van de cluster-

¹ Parallel aan deze inventarisatie is door Bureau Bartels in opdracht van de Provincie Gelderland een evaluatie uitgevoerd van het organiserend vermogen van het Gelders economisch beleid. In de evaluatie wordt onder andere het functioneren van de genoemde Gelderse clusterorganisatie onderzocht.

organisaties zelf als om personen die vanuit de provincies bij deze organisaties betrokken zijn.

Schema 1 Niet-Gelderse clusterorganisaties in de quick scan

Topsector	Clusterorganisatie
Food	<ul style="list-style-type: none"> ▪ AgriFood Capital ▪ Flanders' FOOD ▪ Skåne Food Innovation Network
Health	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Medical Delta ▪ LifetecZone ▪ MedEcon Ruhr
EMT	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Energy Valley ▪ Biobased Delta
Maakindustrie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Brainport Industries ▪ Kennispark Twente

In de volgende paragrafen geven we – per topsector – weer welke informatie over de niet-Gelderse clusterorganisaties we in het onderzoek hebben verzameld. Bij de presentatie van de uitkomsten van de quick scan hebben we de volgorde aangehouden zoals hierboven is weergegeven in schema 1. In paragraaf 6 vatten we de informatie van de verschillende clusterorganisaties samen in een aantal schematische overzichten.

De informatie over de clusterorganisaties is aan de geraadpleegde personen ter controle en goedkeuring voorgelegd (met uitzondering van de clusterorganisaties Skane Food Innovation Netwerk in Zweden en MedEcon Ruhr in Duitsland, dit in verband met het feit dat het gaat om Nederlandstalige teksten) en zijn allen geautoriseerd.

2. Food

AgriFood Capital

Oprichtingsjaar:

2013 / 2014

Regio:

Noordoost-Brabant

Doelstelling:

In 2020 dient Noordoost-Brabant een topregio op het gebied van agrifood te zijn. Om dit te realiseren neemt het Agrifood-cluster in Noordoost-Brabant maatschappelijke vraagstukken zoals duurzaamheid, voeding en gezondheid als vertrekpunt om nieuwe producten, diensten en concepten met toegevoegde waarde voor mens, dier, plant en omgeving te ontwikkelen.

Bovenstaande doelstelling van AgriFood Capital is vertaald naar 14 'stippen aan de horizon (2020)'. Enkele voorbeelden van deze stippen of 'ambities' zijn:

- Er is in 2020 in Noordoost-Brabant geen krapte op de arbeidsmarkt, mede door een regionaal AgriFood HRM-netwerk waarbij meer dan 250 agrifoodbedrijven aangesloten zijn.
- Er is in 2020 in Noordoost-Brabant een toonaangevend kennis- en opleidingsinstituut op het gebied van Food, Foodmarketing en Foodretail.
- In 2020 'draait' de AgriFood Innovatie Motor volop en worden er jaarlijks 50 ondernemers begeleid en 10 succesvolle innovaties gegenereerd.

AgriFood Capital is in de eerste plaats gericht op het realiseren van een structuurversterking van de regionale economie. Daarnaast willen ze met hun inspanningen meerwaarde creëren, door in te zetten op maatschappelijke vraagstukken (duurzaamheid, gezonde voeding) en door bij netwerkvorming breder te kijken dan de eigen regio.

Organisatorische structuur:

AgriFood Capital bestaat uit een strategisch platform en een uitvoerende organisatie. Het strategisch platform krijgt vorm in de **Stichting AgriFood Capital**. De stichting AgriFood Capital kent een **bestuur** dat uit 19 vertegenwoordigers van bedrijven, overheden en kennisinstellingen bestaat. Deze partijen zijn (ongeveer) evenredig vertegenwoordigd. Voorzitter is burgemeester Rombouts van Den Bosch. Daarnaast is er een **dagelijks bestuur** bestaande uit zes personen die ook triple helix is samengesteld (waarvan Rombouts ook voorzitter is).

AgriFood Capital BV vormt de uitvoerende organisaties/werkorganisatie. Hier zijn 4 mensen werkzaam. Een **Raad van Commissarissen** ziet toe op een doelmatige besteding van de financiële middelen door AgriFood Capital BV. Deze raad bestaat uit drie personen.

AgriFood Capital BV deelt de kantoorruimte met twee andere werkorganisaties, namelijk **'Noordoost Brabant Werkt!'** de werkorganisatie van de arbeidsmarktregio (7 mensen

werkzaam) **en 'de regio Noordoost-Brabant'**; de uitvoeringsorganisatie voor het regionale samenwerkingsconvenant tussen 19 gemeenten en 2 waterschappen (11 mensen werkzaam). De door AgriFood Capital geformuleerde doelstellingen vormen een paraplu-ambitie (ambitie die ook door andere partijen wordt nagestreefd). Het idee is dat de ambitie alleen optimaal kan worden vormgegeven als naast de nieuwe samenwerkingsrelaties (AgriFood Capital) ook de bestaande samenwerkingsverbanden (Noordoost Brabant Werkt! en regio Noordoost-Brabant) worden benut. De drie organisaties hebben eigen programma's maar kennen dus op bepaalde punten gedeelde doelen en ambities. Door de drie partijen bij elkaar te zetten kan de onderlinge samenwerking, communicatie en afstemming van activiteiten optimaal worden georganiseerd. Bovendien biedt het mogelijkheden om een aantal kosten te delen, bijvoorbeeld de kosten voor huisvesting en managementondersteuning. De drie partijen maken gezamenlijk gebruik van **een team van 6 managementondersteuners**.

De provincie is geen juridisch partner binnen AgriFood Capital. Ze zijn in geen van de genoemde gremia van AgriFood Capital rechtstreeks betrokken. Wel wordt op inhoud samengewerkt. Dat wil zeggen dat AgriFood Capital activiteiten uitvoert in opdracht van de provincie in het kader van hun agrofood innovatieve agenda. Eén van de opdrachten betreft het bieden van 'makel-schakel-capaciteit', waarbij AgriFood Capital inzet op het vinden en bij elkaar brengen van partijen (het vormen van clusters).

Omvang personele staf:

Bij de werkorganisatie AgriFood Capital BV zijn 4 personen werkzaam (3,5 FTE). Zij staan niet op de loonlijst, maar worden via detachering en zzp-constructies extern ingehuurd. De achterliggende gedachte is dat op deze manier zorg kan worden gedragen voor de gewenste flexibiliteit. Dat wil zeggen dat de samenstelling van de werkorganisatie (teamleden met bepaalde kennis en expertise) kan worden aangepast wanneer de aard en opzet van de projecten/programma's daarom vragen.

De managementondersteuning wordt (samen met de twee andere genoemde organisaties) ingehuurd en maakt dus geen deel uit van de AgriFood Capital BV.

Omvang/samenstelling cluster:

Er is een bestuur van 19 personen waarin vertegenwoordigers uit de overheid, het bedrijfsleven en de kennisinstellingen zitting hebben en een werkorganisatie van 4 personen.

Bedrijven kunnen geen lid worden van AgriFood Capital. Ze kunnen wel deelnemen in projecten en programma's die vanuit AgriFood Capital worden opgezet.

Typen activiteiten:

Realisatie van de ambities vindt plaats in programma's. Daarbij worden vier pijlers onderscheiden:

1. People

Vooraf gericht op de arbeidsmarkt en het blijvend ontwikkelen van kennis en vaardigheden van werknemers in de agrifood en het interesseren van jonge mensen voor het werken in deze sector. Belangrijke activiteiten binnen de pijler zijn: het AgriFood Netwerk, het talentontwikkelingsprogramma, opleidingsinstituut Food/Foodmarketing/Foodketen, opleidings- en kenniscentrum 'Smart Agri Technologies'.

2. *Business*

Gericht op het creëren, vernieuwen en versterken van netwerken en het vergroten van het aantal succesvolle innovaties. Tevens gericht op het ondersteunen van startende ondernemers, het aantrekken van nieuwe bedrijven en het doorontwikkelen van bestaande bedrijven. Activiteiten zijn: regionaal acquisitiebeleid, een AgriFood Netwerk, AgriFood Innovatie Motor en het bieden van een goede, toegankelijke kapitaalstructuur.

3. *Innovation*

Gericht op het ontwikkelen van innovatieve clusters of proeftuinen (volgens het ‘open innovatiemodel’). Activiteiten die hierbij behoren zijn onder andere: het realiseren van meerdere innovatieclusters, haalbaarheidsstudie kennis- en business-centrum AgriFood en het tot stand brengen van uitvoeringsconsortia rondom duurzame waardeketens.

4. *Basics*

Dit heeft betrekking op het ontwikkelen van de randvoorwaardelijke infrastructuur. Voorbeelden van activiteiten zijn: het ontwikkelen van toplocaties, het realiseren van een innovatiebevorderend vestigingsklimaat (bijvoorbeeld aanleg breedband internet), verbetering van bereikbaarheid en mobiliteit en het realiseren van een duurzame arbeidsmarkt (via het uitvoeringsprogramma Noordoost Brabant Werkt!).

AgriFood Capital hanteert bij haar activiteiten naar eigen zeggen een netwerkmodel. De kern daarvan is dat partijen elkaars kracht benutten om bepaalde doelen te bereiken en activiteiten te ontplooiën, in plaats van alles zelf te doen. Een deel van de projecten en programma's is strategisch gezien geheel verbonden aan de doelstellingen/ambities van AgriFood Capital. De uitvoering/governance ligt echter bij andere partijen dan AgriFood Capital.

Volume activiteiten:

In financieel opzicht worden de kosten op ongeveer €2.600.000,- per jaar begroot. Daarvan is €1.000.000,- bestemd voor de uitvoerings-/werkorganisatie, de rest van het bedrag wordt besteed aan (cofinanciering van) projecten.

Juridische grondslag waarmee de organisatie gefinancierd is:

De financiële bijdrage vanuit de provincie heeft de vorm van een projectsubsidie.

Bijdrage provincie in kosten clusterorganisatie:

De Provincie Noord-Brabant: levert geen bijdrage aan de basisfinanciering van AgriFood Capital en daarmee ook niet aan de kosten van de clusterorganisatie. Er is bewust voor gekozen om de provincie alleen via projectfinanciering te laten bijdragen. De totale bijdrage van de provincie aan de projectfinanciering bedroeg in 2014 €665.000,- (€345.000,- aan REAP-subsidies en €320.000,- subsidie Streeknetwerken).

Zo ja, sinds wanneer:

2014 is het eerste jaar van functioneren van de organisatie.

Ontwikkelingen hierin:

Gezien het recente karakter van AgriFood Capital is het niet zinvol om ontwikkelingen in kaart te brengen.

Ontwikkeling totale kosten clusterorganisatie (maximaal 5 jaar terug):

Organisatie bestaat pas sinds 2014.

Financiering:

In 2014 zag de basisfinanciering er als volgt uit:

- De 19 regiogemeenten (€3,- per inwoner): € 1.900.000,-
- De 2 waterschappen: € 120.000,-

Totaal	€ 2.020.000,-
---------------	----------------------

Van dit bedrag is €1.000.000,- bestemd voor de financiering van de clusterorganisatie (AgriFood Capital BV). Het geld wordt gebruikt voor de inhuur van de vier personen die werkzaam zijn binnen de AgriFood Capital BV, de inhuur van projectontwikkelaars/-leiders (als bijdrage die AgriFood Capital levert aan projecten), cash-bijdragen aan cofinanciering en de bekostiging van de overhead, managementondersteuning en communicatie.

Het resterende bedrag uit de basisfinanciering (€1.000.000,-) wordt gebruikt voor projecten. Het wordt onder andere ingezet voor de cofinanciering, die door de provincie als voorwaarde is gesteld voor het beschikbaar stellen van de REAP-subsidie (€325.000,-) en de subsidie Streeknetwerken (€320.000,-).

Wijzigingen in toekomstige financiering/verdienmodel en achtergronden daarvoor:

AgriFood Capital is nog in ontwikkeling. In de eerste jaren wordt uitgegaan van gemeenten en waterschappen als 'basisfinanciers', aangevuld met projectfinanciering vanuit de provincie. Het is de bedoeling dat andere partijen – zoals het bedrijfsleven – met name 'ingroeien' via afzonderlijke projecten. Bij de ontwikkeling van programma's en projecten wordt betrokkenheid en cofinanciering van bedrijven verwacht, anders zullen de projecten/programma's geen doorgang vinden (er is dan blijkbaar onvoldoende behoefte aan dergelijke activiteiten in het werkveld).

Relevante leerervaringen met (overheids)financiering:

AgriFood Capital heeft tot op heden goede ervaringen opgedaan met de projectfinanciering vanuit de provincie. Aan een dergelijke subsidieovereenkomst zijn hele concrete afspraken en doelen verbonden. Door deze concrete afspraken is het voor alle partijen duidelijk wat er moet gebeuren en tot welke resultaten de activiteiten moeten leiden. Op die manier kan steeds goed in de gaten worden gehouden of de doelen zijn gerealiseerd en is het mogelijk om tijdig bij te sturen wanneer dat nodig blijkt.

Geraadpleegde personen:

De heer R. Schutten, AgriFood Capital BV.

Website

www.agrifoodcapital.nl

Flanders Food

Oprichtingsjaar:

2005

Regio:

Vlaanderen

Doelstelling:

Met vooruitstrevend onderzoek en verspreiding van kennis een bijdrage leveren aan de versterking van de concurrentiekracht, innovativiteit en duurzaamheid van de agrofood-industrie in Vlaanderen.

Organisatorische structuur:

Flanders Food is een vereniging. In België bestaan maar twee mogelijke vormen: een vereniging (zonder winstoogmerk) of een NV/BVBA (met winstoogmerk). In België bestaat bijvoorbeeld de stichting als alternatief niet. De vereniging is daarom de enig passende mogelijkheid voor een organisatie zonder winstoogmerk.

Het hoogste orgaan wordt gevormd door de **Algemene Vergadering (AV)**. De AV bestaat uit alle leden van Flanders Food. Bedrijven – uit de voedingsindustrie en aanverwante sectoren – kunnen lid worden van de vereniging (zie ook hierna). Dit hoeven niet per definitie Vlaamse bedrijven te zijn, het mag zelfs gaan om buitenlandse bedrijven.

De **Raad van Bestuur (RvB)** legt verantwoording af aan de AV. De RvB bepaalt de strategie en het algemeen beleid van FF. De RvB dient jaarlijks het voortgangs- en het financieel verslag goed te keuren. Bovendien ziet de RvB toe op het functioneren van de Algemeen Directeur van Flanders Food.

De **Algemeen Directeur** geeft leiding aan de dagelijkse uitvoering van Flanders Food en (dus) ook aan de **adviseurs** die bij de vereniging werkzaam zijn.

Er is ook nog een **Wetenschappelijke Adviesraad (WA)**. Deze geeft adviezen aan de Raad van Bestuur, de Algemeen Directeur en de adviseurs van Flanders Food. De WA bestaat uit een groep van internationale wetenschappers (België, Nederland en binnenkort ook Duitsland) op het gebied van Food.

Er opereren binnen Flanders Food ook een aantal **platformen** en **gebruikersgroepen**. Zo is het de bedoeling om in de periode 2014 - 2017 een drietal platformen op te starten ('ondernemersgedreven') op de volgende thema's:

- I. Kwaliteit.
- II. Evenwichtige voeding.
- III. Duurzaamheid.

Het doel is dat deze platformen rondom de betreffende thema's gezamenlijke 'roadmaps' – met een visie richting 2020 – ontwikkelen en (vervolgens) implementeren bij de deelnemers.

Omvang personele staf:

Er zijn 10 'wetenschappelijke medewerkers' (adviseurs/projectmanagers) en 1 algemeen directeur. Deze mensen worden ondersteund door 2 administratieve ondersteuners. In totaal dus 13 mensen en 12,6 FTE. Deze mensen staan allen op de loonlijst van Flanders Food.

Omvang/samenstelling cluster:

De vereniging kent twee typen leden:

- 1) Bedrijven uit de sector: in 2015 gaat het om 315 bedrijven
- 2) Kennisinstellingen: in 2015 gaat het om 26 instellingen

Alle leden hebben zitting in de Algemene Vergadering en hebben op deze manier invloed op het beleid en de activiteiten van Flanders Food.

Typen activiteiten:

De belangrijkste activiteiten die FF ontplooit, zijn:

A. Onderzoeksprojecten

Hierbij gaat het om het engineeren en uitvoeren van gezamenlijke onderzoeksprojecten. Dit vormt dus een kernactiviteit van Flanders Food. Flanders Food inventariseert kennisvragen die bij het bedrijfsleven spelen. Vervolgens probeert zij die kennisvragen te bundelen (bedrijven bij elkaar zetten met vergelijkbare kennisvragen) en deze te koppelen aan een kennisinstelling die onderzoeksproject uitvoert. Flanders Food subsidieert dit met 80% subsidie.

B. Organiseren bijeenkomsten/studiedagen, workshops en opleidingen

Deze hebben uiteraard betrekking op food-gerelateerde zaken.

C. Nieuwsbrieven uitgeven over food onderwerpen

Flanders Food geeft digitale nieuwsbrief 'Flanders' FOOD Radar' uit. Hierin worden nieuwe wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen rondom Food opgenomen. En verwijzingen naar relevante artikelen in andere nieuwsbrieven.

D. Wetenschappelijk en technologisch advies

Eén van de diensten die Flanders Food aanbiedt is dat leden mogen mailen met specifieke vragen (kennisvragen, vragen over subsidies e.d.) die zij hebben. Flanders Food probeert deze vragen dan te beantwoorden.

E. Publicaties verzorgen

Flanders Food verzamelt info over food-gerelateerde zaken en maakt daar publicaties van. Deze publicaties hebben betrekking op bepaalde thema's die relevant zijn voor de food-industrie.

F. 'Pilotinfrastructuur'

Dit is de term die men in Vlaanderen voor pilotprojecten hanteert. Het gaat er in feite om dat Flanders Food een soort proeffabriek heeft waar bedrijven productie(processen) van nieuwe voedingsproducten kunnen testen. Er staat in die proeffabriek geavanceerde apparatuur waar bedrijven gebruik van kunnen maken. In het verlengde daarvan kunnen bedrijven ook een beroep doen op deskundigen en wetenschappers die als een soort 'tweede schil' rondom die proeffabriek georganiseerd zijn. Daarnaast kan de proeffabriek

ook voor onderzoek of opleidingen worden gebruikt.

G. Netwerk

Flanders Food biedt een netwerk aan voor hun leden. Flanders Food is zelf lid van allerlei netwerken, waaronder bijvoorbeeld ook de European Food Alliance (waar Food Valley ook lid van is/het secretariaat voert). Flanders Food kan haar leden daarmee niet alleen onderling maar ook met partijen in het buitenland/binnen andere netwerken in contact brengen.

Volume activiteiten:

Voor projectfinanciering is er voor de periode 2014 – 2015 een bedrag van €5.000.000,- beschikbaar gesteld door de regionale overheid (Vlaams Gewest). Bij de financiering van de projecten van Flanders Food geldt als regel dat 80% wordt betaald vanuit de hiervoor genoemde subsidie van het Vlaams Gewest. De overige 20% van de kosten moet komen van cofinanciering vanuit de bedrijven. Zonder deze cofinanciering van de bedrijven gaan projecten niet van start. Deze cofinanciering van de projecten door bedrijven komt bovenop (en staat dus los van) de bijdrage die ze jaarlijks betalen voor het lidmaatschap van de vereniging.

Juridische grondslag waarmee de organisatie gefinancierd is:

Subsidie vanuit de Vlaamse overheid (Vlaams Gewest), deze wordt verstrekt via het Agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie (IWT)

Bijdrage regionale overheid in kosten clusterorganisatie:

Flanders Food heeft – als basisfinanciering – een bedrag van €2.560.000,- toegezegd gekregen vanuit het Vlaams Gewest voor de periode 2013 – 2017. Dit geld is bestemd voor de financiering van de organisatie van Flanders Food en wordt besteed aan de betaling van de loonkosten en de ‘basisactiviteiten’ die zij verzorgen (organiseren bijeenkomsten, uitbrengen nieuwsbrieven, het geven van wetenschappelijk en technologisch advies en het verzorgen van publicaties).

Daarnaast heeft FF vanuit het Vlaams Gewest voor de periode 2014 – 2015 dus €5.000.000,- gekregen voor de uitvoering van de onderzoeksprojecten en bijvoorbeeld de ‘pilootinfrastructuur’.

Sinds wanneer is er een bijdrage vanuit regionale overheid:

Sinds de start eind 2005.

Ontwikkelingen hierin:

In de wijze van financiering is in de afgelopen vijf jaar eigenlijk niets gewijzigd. Omdat de organisatie in de loop van de tijd gegroeid is van 2 personen bij de start tot 13 personen nu, is de basisfinanciering sinds de start (2005) in omvang wel toegenomen. In het bedrag van de projectfinanciering zijn geen grote veranderingen opgetreden, omdat vanaf het begin verschillende projecten hebben gedraaid.

Ontwikkeling totale kosten clusterorganisatie (maximaal 5 jaar terug):

In de afgelopen vijf jaar hebben geen noemenswaardige veranderingen plaatsgevonden.

Financiering:

Naast de eerder besproken bijdrage vanuit de regionale overheid, dragen leden (alleen de aangesloten bedrijven, dus niet de kennisinstellingen) financieel bij aan Flanders Food.

De ledenbijdrage is gestaffeld en gerelateerd aan de omvang van bedrijven. Bedrijven kleiner dan 50 werknemers betalen 500 euro per jaar, 51-100 werknemers 1.000 euro, 101-150 werknemers 1.500 euro, 151-200 werknemers 2.000 euro, 201-250 werknemers 2500 euro en meer dan 250 werknemers 3.000 euro. In totaal bedraagt de ledenbijdrage in 2015 rond de €280.000,-. Dit geld wordt gebruikt voor de financiering van de organisatie van Flanders Food (+ hun activiteiten).

Zoals gezegd dragen lidbedrijven daarnaast ook bij (20%) aan de financiering van projecten van Flanders Food.

Wijzigingen in toekomstige financiering/verdienmodel en achtergronden daarvoor:

Er zijn geen voornemens om de financiering of het verdienmodel in de komende periode aan te passen. De basisfinanciering vanuit het Vlaams Gewest loopt tot eind 2017. Dan moet opnieuw een aanvraag worden gedaan voor een dergelijke financiering. Garanties voor een nieuwe toezegging zijn er niet. Flanders Food verwacht vooralsnog – bij gelijkblijvende omstandigheden (bijvoorbeeld niet opeens een totaal andere beleidslijn of een sterke daling van het beschikbare budget bij het Vlaams Gewest) – echter geen grote problemen bij het toegekend krijgen van een nieuwe aanvraag.

Relevante leerervaringen met (overheids)financiering:

De ervaringen van Flanders Food met de huidige vorm van (overheids)financiering zijn goed. Doordat de basisfinanciering altijd voor vier jaar wordt toegekend is de bestaanszekerheid in zekere zin wat beperkt (horizon is maximaal 4 jaar). Toch is het in de afgelopen periode nooit echt moeilijk gebleken om voor een nieuwe periode van vier in aanmerking te komen.

Volgens Flanders Food is overheidssteun – zeker in de beginperiode van clusterorganisaties – onmisbaar. Tegelijkertijd is het volgens hen van groot belang dat ook bedrijven vanaf het begin financieel bijdragen. Het gevaar is anders dat de interesse voor actieve deelname aan dergelijke organisaties en hun activiteiten snel afzwakt. Het ideale plaatje is dat de bijdrage van de overheid in de loop van de tijd afneemt en de bijdrage van het bedrijfsleven in de loop van de tijd groeit. Wanneer de bedrijven de toegevoegde waarde van de samenwerking binnen het cluster ervaren, zullen zij bereid zijn meer te investeren in het cluster en de projecten.

Geraadpleegde personen:

De heer E. Lamot, Flanders Food

Website

www.flandersfood.com

Skane Food Innovation Network (SFIN)

Oprichtingsjaar:

1994. SFIN is gestart als een lobbygroep voor food-bedrijven in de tijd dat Zweden ging toetreden tot de Europese Unie. De angst bestond dat de bedrijven uit de Skane-regio te veel concurrentie zouden gaan ondervinden van bedrijven in andere Europese landen. Deze angst bleek ongegrond. De lobbyorganisatie is toen meer een netwerk voor samenwerking geworden tussen bedrijven. Universiteiten uit de regio hebben zich vervolgens bij het netwerk aangesloten (inclusief bijdrage in kennis en geld). Daarna heeft ook de regionale overheid zich bij het netwerk aangesloten zodat er een triple helix-samenwerking is ontstaan.

Regio:

Zuidelijk deel van Zweden

Doelstelling:

Doel van SFIN is het ontwikkelen en versterken van de (inter)nationale concurrentiekracht van de foodsector in Skane.

Organisatorische structuur:

SFIN is een non-profit organisatie. Er is een bestuur (**'board of directors'**) bestaande uit een representatieve vertegenwoordiging van de triple helix partijen. Bij de samenstelling van het bestuur (nu 14 leden) wordt er altijd bewust voor gezorgd dat de meerderheid van de leden afkomstig is uit het bedrijfsleven.

De **werkorganisatie** van SFIN wisselt in omvang (afhankelijk van het aantal en type projecten dat loopt) maar bedraagt gemiddeld 15 personen. Deze mensen zijn niet in dienst van SFIN maar worden (meestal part time) ingehuurd. Het aantal FTE bedraagt gemiddeld 6 tot 8 personen. De activiteiten van de werkorganisatie worden aangestuurd/gecoördineerd door een **'management groep'** (die zelf deel uitmaken van de 15 genoemde personen).

SFIN kent verder **partners** en **leden**. Bij partners gaat het veelal om grote bedrijven en organisaties (zoals kennisinstellingen en bijvoorbeeld de Regio Skane). Zij hebben op strategisch niveau inspraak en kunnen dus meebeslissen over de koers van SFIN. Ze zijn vaak nauw betrokken bij (het opzetten en uitvoeren van) projecten en kunnen van meer faciliteiten gebruik maken dan de leden. Zo kunnen zij bijvoorbeeld toetreden tot het Managing Directors Network. Ze dragen financieel ook meer bij dan de leden (zie verderop). De leden zijn veelal kleine MKB-bedrijven (kleine lokale producenten, winkeliers, ambachtslieden). Zij willen graag betrokken zijn bij SFIN, maar hebben niet de middelen, mogelijkheden en/of ambities om heel actief mee te werken aan het uitzetten van de koers van SFIN en het uitvoeren van projecten. Als lid krijgen ze korting op deelname aan bijeenkomsten, seminars en netwerken.

Om als non-profit organisatie (die subsidies krijgt vanuit de overheid) ook activiteiten tegen betaling te kunnen uitvoeren is er een constructie gekozen waarbij een bedrijf/BV is opgericht die onderdeel uitmaakt van de non-profit organisatie. Het betreft hierbij alleen een economische constructie. Het bedrijf kent geen medewerkers.

De regionale overheid is op strategisch niveau betrokken in SFIN, door deelname in de board of directors. Daarnaast is de Regio Skane ook partner.

Omvang personele staf:

Momenteel 15 personen en 6 – 8 FTE.

Omvang/samenstelling cluster:

Momenteel zijn er ruim 40 partners en rond de 100 leden.

Typen activiteiten:

De activiteiten van SFIN zijn georganiseerd rond zes thema's, namelijk:

- Samenwerking en strategie.
- Innovatie en ondernemerschap.
- Beroep en carrière (recruitment).
- 'Joyful Meals'.
- 'Tasting Skane'.
- Verpakkingen (voor voedsel).

SFIN richt zich vooral op het opzetten van netwerken. Het is echt een netwerkorganisatie. Die netwerken zijn enerzijds thematisch georganiseerd (naar de bovengenoemde thema's). Anderzijds gaat het om netwerken van 'gelijkgestemden (Managing Directors Network, Student Network, Politician Network, R&D-Network, enzovoort).

Verder richt SFIN zich op:

- Het organiseren van bijeenkomsten/evenementen/seminars.
- Geven van cursussen.
- Aanbieden traineeprogramma.
- Organiseren carrièredagen / carrièrecoach.
- regelen van stageplaatsen voor studenten regelen (toeleiden jonge mensen naar Food is belangrijk aandachtspunt voor SFIN).
- Begeleiding en coaching van bedrijven (the entrepreneur council).
- Uitvoeren (pilot)projecten.
- Verkennen mogelijkheden internationale samenwerking.

Enkele activiteiten biedt SFIN tegen betaling aan hun partners en leden aan, zoals het traineeprogramma. In dit programma worden werknemers/managers uit de betrokken organisaties getraind om 'innovatiever' te worden.

Volume activiteiten:

SFIN heeft in 2003 een voorstel gehonoreerd gekregen bij het Zweedse Innovatie Agentschap (Vinnova). Op basis hiervan hebben ze voor een periode van 10 jaar een overheidssubsidie gekregen van bij benadering €1.000.000,-² per jaar. De voorwaarde was dat tegenover deze subsidie een vergelijkbaar bedrag aan cofinanciering moest staan. Deze cofinanciering werd onder andere gerealiseerd vanuit de bijdragen van partners en leden en een bijdrage vanuit de regionale overheid (Regio Skane).

In 2013 is de bovengenoemde subsidieafspraken beëindigd. Vinnova ondersteunt SFIN nog wel, maar met een aanzienlijk lager bedrag dan voorheen. Sindsdien ziet het

² Bij de genoemde bedragen gaat het om een indicatie. De bedragen zijn omgerekend van Zweedse Kronen naar Euro's. Daarbij zijn de bedragen afgerond.

verdienmodel er wat anders uit en ligt de beschikbare basisfinanciering met €1.600.000,- lager dan voorheen. Deze basisfinanciering wordt waar mogelijk/wenselijk aangevuld uit andere bronnen (bijvoorbeeld Europese subsidies voor bepaalde projecten). Van het genoemde bedrag wordt alles betaald (zowel loonkosten/inhuur van mensen, operationele kosten, kosten voor communicatie en het uitvoeren van projecten).

Bijdrage provincie/deelstaat in kosten clusterorganisatie:

SFIN krijgt vanuit de Regio Skane jaarlijks €400.000,- aan subsidie.

Zo ja, sinds wanneer:

Regio Skane draagt al sinds lange tijd (in ieder geval sinds 2003) financieel bij aan SFIN.

Ontwikkelingen hierin:

De bijdrage van de Regio Skane is in de loop van de tijd wel iets toegenomen, maar ligt in ieder geval de afgelopen vijf jaar redelijk constant op €400.000,-.

Ontwikkeling totale kosten clusterorganisatie (maximaal 5 jaar terug):

Door het aflopen van de 10-jarige subsidieafspraken met Vinnova (€1.000.000,- per jaar) daalde het beschikbare budget van SFIN vanaf 2013 aanzienlijk (van €2.000.000,- naar een basisfinanciering van €1.600.000,-). SFIN heeft daarom in kosten moeten snijden door minder mensen in te huren (kleinere werkorganisatie) en minder activiteiten uit te voeren.

Financiering:

Sinds 2013 ziet het verdienmodel van SFIN er (jaarlijks) als volgt uit:

Bijdrage bedrijven en andere partners:	€ 200.000,- / €250.000,-
Bijdrage Regio Skane	€ 400.000
Overheidssubsidies (waaronder Vinnova)	€1.000.000,-
Totaal	€1.600.000,- / €1.650.000,-

De bijdrage van uit de bedrijven en andere partners (bijvoorbeeld kennisinstellingen) komt van de 'lidmaatschapsgelden' die partners (bij benadering €4.500,-) en leden (bij benadering €200,-) betalen. Dit bedrag wordt aangevuld met inkomsten uit 'commerciële' activiteiten van SFIN richting bedrijven (zoals het traineeprogramma). Bij de overheidssubsidies gaat het om een bijdrage van Vinnova (ongeveer €300.000,-), maar ook van andere overheidsgelden (zoals gelden ten behoeve van economische groei).

Deze basisfinanciering kan soms worden aangevuld met andere financiële middelen (bijvoorbeeld Europese subsidieprogramma's).

Verder wordt vanuit SFIN aangegeven dat partners veel 'in kind' investeren in SFIN, door menskracht en middelen beschikbaar te stellen voor projecten en activiteiten van SFIN. Hoewel dit moeilijk precies in geld is uit te drukken is berekend dat SFIN in 2014 ongeveer €3.000.000,- 'waard' was.

Met dit bedrag worden alle activiteiten en kosten van SFIN gefinancierd, dus zowel loonkosten (inhuur personeel), operationele kosten, communicatie, alsook alle (pilot) projecten die ze uitvoeren.

Wijzigingen in toekomstige financiering/verdienmodel en achtergronden daarvoor:

Belangrijke veranderingen in de opzet van het verdienmodel zijn voor de nabije toekomst niet voorzien. Wel blijft SFIN zich actief inzetten om de inkomsten weer terug te brengen op het niveau van voor 2013 (€2.000.000,-).

Geraadpleegde personen:

De heer M. Byström, Skane Food Innovation Network

Website

www.livsmedelsakademin.se

3. Health

Medical Delta

Oprichtingsjaar:

2006 (in de huidige vorm sinds 2014)

Oorspronkelijk was sprake van een samenwerkingsverband van uitsluitend de medische centra en universiteiten van Leiden, Delft en Rotterdam, onder de naam Health Science and Technology (HST). De samenwerking richtte zich specifiek op de terreinen van life sciences en medical technology. De provincie en de gemeenten Leiden, Rotterdam en Delft ondersteunden de samenwerking deels middels subsidies. In 2009 zijn deze overheden officieel toegetreden tot het samenwerkingsverband en is de naam veranderd in Medical Delta. Op die manier werd een basis gelegd voor structureel overleg tussen de kennisinstellingen en de gemeenten/provincie. In 2014 is de samenwerking geformaliseerd door de oprichting van de Stichting Medical Delta en het Instituut Medical Delta (zie verderop).

Regio:

Het grensgebied van de Medical Delta wordt bewust niet scherp afgebakend (samenwerking op de inhoud mag niet te veel beperkt worden door het opwerpen van grenzen). De activiteiten van deze clusterorganisatie concentreren zich in Zuid-Holland met als drie hotspots Delft, Leiden en Rotterdam.

Doelstelling:

Nadat het samenwerkingsverband Medical Delta in de startfase vooral op de wetenschap was gericht is sinds de oprichting van Stichting Medical Delta een nieuwe missie geformuleerd met twee belangrijke componenten namelijk: verbeteren van kwaliteit van leven (verbeteren gezondheid en gezondheidszorg) en het stimuleren van de economische groei en werkgelegenheid. Officieel luidt deze missie als volgt: *'Het creëren van het meest innovatieve cluster in life science en medische technologie van Nederland en één van de meest innovatieve van Europa door een verregaande integratie van technologie, medisch-biologische expertise, ondernemerschap en overheidsbeleid.'*

In het Ambitie-document Medical Delta 2012-2016 is als doelstelling geformuleerd dat de activiteiten van Medical Delta bijdragen aan de groei van de economie door meer kennis over life science en medische technologie te verkrijgen en deze kennis over te dragen en toe te passen. Deze doelstelling is als volgt nader geconcretiseerd voor de periode 2012-2016:

- het aantal banen en start-ups in de innovatieve life science en med tech bedrijven met 25% vermeederen;
- in dezelfde periode de financiering voor publiek onderzoek op deze terreinen verdubbelen.

Organisatorische structuur:

Zoals gezegd is de samenwerking tussen kennisinstellingen en de lokale/regionale overheden in 2014 geformaliseerd door de oprichting van de **Stichting Medical Delta**. De samenwerking op puur academisch niveau (tussen de universiteiten en de academisch medische centra) – zoals die plaatsvond tussen 2006 en 2009 – is sindsdien

apart georganiseerd in het Instituut Medical Delta. Het Instituut Medical Delta laten we hier verder buiten beschouwing.

Het secretariaat/**het ondersteunende bureau** van Stichting Medical Delta is ondergebracht bij de TU Delft. De uitvoerende organisatie bestaat uit een directeur, een Chief Innovation Officer, drie innovatiemanagers en ondersteunende staf. Het bureau heeft vooral een functie als katalysator (aanjagen, opstarten en initiëren van projecten en activiteiten).

Het bestuur van de stichting (de **Coördinatieraad**) bestaat uit bestuurders van de negen betrokken partners (3 universiteiten, 2 academisch medische centra, 3 gemeenten en 1 provincie). De stichting kent daarnaast een **Programmaraad**. Hierin hebben onder andere wetenschappers, ambtelijke vertegenwoordigers vanuit de partners en vertegenwoordigers van het Medical Delta Team zitting. De Programmaraad heeft een adviserende functie richting de Coördinatieraad en houdt zich bezig met het ontwikkelen van nieuwe plannen/projecten en het afstemmen van de activiteiten die de verschillende partijen binnen het kader van MD ondernemen.

In Medical Delta-verband zijn er vier grote PPS-(onderzoeks)programma's die onder leiding van een programmamanager staan (zie verderop de onderwerpen van deze programma's).

De provincie Zuid-Holland is dus zowel bestuurlijk (deelname van de gedeputeerde in de Coördinatieraad) als ambtelijk betrokken (vertegenwoordiging in de Programmaraad) bij Medical Delta.

Omvang personele staf:

Het team/de uitvoerende organisatie van Medical Delta bestaat uit tien personen (een directeur, een Chief Innovation Officer, drie innovatiemanagers en ondersteunende staf). In totaal gaat het om 6,5 – 7 FTE. De staf wordt integraal betaald door de kennisinstellingen (via het instituut Medical Delta).

Omvang/samenstelling cluster:

De stichting Medical Delta kent 9 partners:

- 3 universiteiten (Rotterdam, Delft en Leiden).
- 2 universitair medische centra (Rotterdam en Leiden).
- 3 gemeenten (Rotterdam, Delft en Leiden).
- 1 provincie (Provincie Zuid-Holland).

Daarnaast is er een aantal strategische partners. Zij kunnen input leveren richting het bestuur en werken in programma's en projecten samen met (het team van) Medical Delta. Ze zijn echter niet vertegenwoordigd in de stichting/in het stichtingsbestuur. Het gaat om de volgende strategische partners:

- Innovation Quarter (Zuid-Hollandse ROM).
- TNO.
- Kamer van Koophandel.

Bedrijven zijn geen formele partner binnen de Stichting Medical Delta. Er is in het verleden bewust gekozen om bedrijven alleen op de inhoud te binden aan Medical Delta en hen de vrijheid te geven zelf te kiezen aan welke activiteiten/projecten/programma's zij

deel willen nemen. Zij hoeven niet (in tijd en geld) bij te dragen aan de ontwikkeling van vergezichten en ambities voor de regio, maar kunnen aansluiten bij concrete projecten/activiteiten die aansluiten bij hun behoeften en wensen. Zo zijn er ongeveer 150 bedrijven in de regio (en daarbuiten) die wel eens participeren in de programma's rond de vier hoofdthema's van Medical Delta. Per programma wordt bepaald wat de positie/functie van de bedrijven is.

Toch hecht Medical Delta – zeker naar de toekomst toe – belang aan de betrokkenheid en (inhoudelijke en financiële) inbreng van bedrijven. Daarom zijn ze in 2014 gestart met het zogenaamde Preferred Partnership. Het idee daarachter is om Business Partners (bedrijven in de life science en med tech-sector) te werven die gezamenlijk een netwerkorganisatie gaan vormen. Via het overleg en de samenwerking tussen de bedrijven in dit netwerk wil het bestuur van Medical Delta input krijgen vanuit het bedrijfsleven. Wat leeft er bij de bedrijven en waar hebben ze behoefte aan. Dit netwerk staat formeel gezien los van de stichting. Wel biedt het netwerk de bedrijven de mogelijkheid om hun plannen, wensen en ideeën richting Medical Delta kenbaar te maken.

Het bedrijvennetwerk wordt gefaciliteerd door Medical Delta (uitnodigingen voor bijeenkomsten worden verstuurd, locatie en catering worden geregeld en betaald etc.). Het preferred partnership levert de bedrijven daarnaast ook bepaalde voordelen op (toegang tot netwerken, uitnodigingen voor workshops etc.). Hoe het 'lidmaatschap' van een Preferred Partner precies wordt ingevuld (welke eisen, welke voordelen) wordt momenteel nog nader verkend. Op dit moment zijn er rond de 20 preferred partners / business partners die een goede afspiegeling vormen van het bedrijfsleven in de regio (daar is door Medical Delta bewust aan gewerkt). Het streven is om dit in de komende tijd uit te breiden naar 100 tot 150 bedrijven.

Verder zijn sinds 2014 11 Medical Delta hoogleraren benoemd. Een Medical Delta-hoogleraar heeft een benoeming bij ten minste twee van de betrokken universiteiten en levert activiteiten die aanwijsbaar bijdragen aan de doelstellingen van Medical Delta. Het idee erachter is dat door dergelijke 'dubbelrollen' en dwarsverbanden samenwerking tussen kennisinstellingen pas echt goed van de grond komt. Het zijn vaak ook mensen die goed in de programma's zitten en waardevol zijn in het leggen van contacten naar buiten (bijvoorbeeld het bedrijfsleven) toe. De bedoeling is om deze hoogleraren een klankbordgroep te laten vormen die – net als het bedrijvennetwerk – advies en input levert aan het bestuur van Medical Delta.

Typen activiteiten:

De activiteiten van Stichting Medical Delta richten zich op de volgende domeinen:

- a. arbeidsmarkt en onderwijs;
- b. innovatie en valorisatie;
- c. ruimtelijke en fysieke infrastructuur;
- d. promotie en acquisitie;
- e. een ondersteunende organisatie.

a. **Arbeidsmarkt en onderwijs** is een voorbeeld van een onderwerp dat vooral vanuit (het netwerk van) bedrijven naar voren is gebracht. Een belangrijke vraag die bij ondernemers speelt is of ze in de toekomst in staat zullen zijn om voldoende werknemers met de juiste kwalificaties te vinden. Medical Delta richt zich daarom op overleg met de

MBO- en HBO-instellingen in de regio om de behoeften van het bedrijfsleven en de opleidingen goed op elkaar af te kunnen stemmen.

b. Kern van de activiteiten rondom **innovatie en valorisatie** zijn de onderzoeksprogramma's die in het kader van MD zijn geïnitieerd. De vier thema's waar MD zich op richt zijn:

- Imaging an Image guided Medicine (medische beeldvorming en beeldgeleide operatietechnieken).
- Interventions and Care (behandeling & verzorging).
- Targeted Molecular Technology (gerichte moleculaire technologie).
- Vitality (vitaliteit).

De eerste drie thema's zijn technologie-gedreven onderwerpen, de laatste maatschappij-gedreven. Per thema zijn er één of meerdere onderzoeksprogramma's.

c. De activiteiten rondom **ruimtelijke en fysieke infrastructuur** hebben betrekking op het aanbieden van huisvestingsmogelijkheden ('vestigingsfaciliteiten') op de verschillende sciences parken en in bedrijfsverzamelgebouwen in de regio. Daarnaast presenteert Medical Delta op haar website een overzicht van aanwezige onderzoeksfaciliteiten binnen de Medical Delta-regio (langs de lijnen van de vier thema's). Het doel van dit overzicht is om facility sharing te bevorderen.

d. Medical Delta zet zich in op de **promotie** van de regio en de **acquisitie** van nieuwe bedrijven. Daarbij werken ze nauw samen met Innovation Quarter. De partijen hebben daarbij ieder een eigen focus en taak. IQ kijkt vooral naar de economische waarde en regelt de feitelijke acquisitie. Medical Delta houdt zich bezig met het vinden van de bedrijven, het leggen van contacten en het opnemen van de nieuwkomers in bestaande netwerken.

e. Het team van Medical Delta vormt de **ondersteunende organisatie**. Zoals gezegd fungeren ze vooral als katalysator (aanjagen, opstarten, prikkelen en initiëren) van nieuwe ideeën en projecten. Wanneer een project staat wordt gezocht naar een nieuwe 'eigenaar' die het project verder gaat uitvoeren. Verder biedt MD ondersteuning voor ondernemers, bijvoorbeeld via het MKB-loket Medical Delta. MKB-ondernemers die innovatieve producten of diensten ontwikkelen kunnen bij het MKB-loket Medical Delta terecht om innovaties in de gezondheidszorg te versnellen en te stimuleren. In samenwerking met de KvK wordt dan een projectplan (activiteitenplan) uitgewerkt, samenwerkingspartners gezocht en financieringsmogelijkheden geïdentificeerd. Ook worden vanuit Medical Delta verschillende typen kennis- en netwerk-activiteiten georganiseerd, zoals Medical Delta Meetups (4 keer per jaar), Medical Delta café's e.d.

Volume activiteiten:

De partners van Medical Delta hebben in 2013 en 2014 gezamenlijk €1.350.000,- vrijgemaakt voor MD. Hoewel dit bedrag niet volledig is toegekend (zie later) geeft het een indicatie van het bedrag dat beschikbaar is voor loonkosten en bekostiging van de activiteiten die het team van MD uitvoert.

Bijdrage provincie in kosten clusterorganisatie:

In de periode 2008 – 2011 heeft de provincie Zuid-Holland een meerjarige incidentele subsidie toegekend van €325.000,- aan de Stuurgroep Medical Delta. Eind 2011 was dit

bedrag niet volledig benut. Medical Delta heeft toen toestemming van de provincie gekregen om het resterende bedrag naar 2012 over te hevelen. Het totale, genoemde bedrag is dus uiteindelijk benut in de periode 2008 – 2012.

Ten tijde van de oprichting van de Stichting Medical Delta heeft de provincie zowel voor het jaar 2013 als voor het jaar 2014 een maximum subsidie bedrag beschikbaar gesteld van €200.000,-. Uiteindelijk is daarvan in 2013 €100.000,- toegekend en in 2014 €134.000,-. De reden voor het niet volledig benutten van de beschikbare budgetten ligt in het feit dat de nieuwe organisatiestructuur (stichting + instituut) nog in de opstartfase verkeerde. Het opbouwen van de staf van het Medical Delta bureau liep daardoor enige vertraging op.

De hoogte van de financiële bijdrage vanuit de provincie Zuid-Holland voor 2015 is nog niet bekend. De provincie heeft een nieuwe subsidieregeling opgesteld, namelijk de subsidieregeling Regionale Netwerken Topsectoren Zuid-Holland (zie kader). Stichting Medical Delta moet nog een aanvraag indienen voor deze nieuwe subsidieregeling. De kern van deze regeling is dat een clusterorganisatie als Medical Delta maximaal €300.000,- mag aanvragen voor een periode van maximaal vier jaar. Het door de provincie te verstrekken bedrag mag maximaal 40% bedragen van de totale kosten van de betreffende (netwerk)organisatie (60% moet van de andere partijen binnen de triple helix komen). Het doel is dat de clusterorganisatie na maximaal vier jaar 'op eigen benen' kan staan en geen financiële ondersteuning meer nodig heeft van de provincie.

Subsidieregeling Regionale Netwerken Topsectoren Zuid-Holland

Met de subsidieregeling regionale netwerk topsectoren wil de provincie Zuid-Holland binnen de drie pijlers uit de Economische Agenda Zuidvleugel (Havenindustriële Complex, Greenports en de Kennisas) het organiserend vermogen van de topsectoren en hun cross-overs versterken. De provincie zet middelen in voor de ontwikkeling van regionale netwerken waarin de triple helix partijen zijn vertegenwoordigd. Door krachten te bundelen versterkt het organiserend vermogen van de sectoren. Belangrijke uitgangspunten van de regeling zijn:

- het komen tot en financieren van maximaal één netwerk per sector met één agenda
- de provincie subsidieert nooit meer dan 40% van de totale kosten. Alle triple helix partijen binnen het netwerk dienen hun bijdrage te leveren.
- de provincie subsidieert maximaal 4 jaar

Met deze nieuwe subsidieregeling wil de provincie komen tot een meer transparant en eenduidig kader voor het behandelen van aanvragen van (en toekennen van subsidie aan) netwerk- / clusterorganisaties. Voorheen gebeurde het toekennen van subsidies meer ad hoc. De regeling staat open voor alle partijen binnen de topsectoren. Op die manier krijgen ook de partijen/netwerken die nog niet bij de provincie bekend zijn een mogelijkheid om een beroep te doen op subsidie.

De provincie Zuid-Holland heeft de subsidieregeling pas onlangs (begin 2015) opengesteld. Hoe groot het animo is voor de regeling, hoe de regeling in de praktijk functioneert en tot welke effecten deze leidt is nog niet te zeggen. De provincie hoopt met de regeling in ieder geval te realiseren dat versnippering wordt tegengegaan, door niet meer dan aan één netwerk per sector subsidie te verstrekken. Wanneer er meer aanvragen uit dezelfde sector zijn wordt geprobeerd om de initiatieven op elkaar af te stemmen en te integreren. Ook wil de provincie er voor zorgen dat partijen breder gaan zoeken naar mogelijkheden voor cofinanciering, zodat ze op den duur een financieel gezonde en onafhankelijke organisatie kunnen worden die niet meer hoeft te leunen op de financiële ondersteuning vanuit de provincie.

Wat betreft de staatssteunregels geldt dat de Subsidieregeling Regionale Netwerken Topsectoren Zuid-Holland onder de Algemene Groeps Vrijstelling Verordening (AGVV artikel 27) valt.

Wat betreft het btw-vraagstuk: MD geeft aan dat zij als organisatie geen btw hoeven af te dragen, aangezien zij als 'onderwijs' worden beschouwd.

Zo ja, sinds wanneer:

De provincie Zuid-Holland levert een financiële bijdrage vanaf de periode 2008-2011.

Ontwikkelingen hierin:

Een belangrijke ontwikkeling is de komst van de nieuwe subsidieregeling Regionale Netwerken Topsectoren Zuid-Holland. Deze regeling bepaalt dat de provincie in principe vanaf 2015 nog maximaal vier jaar een financiële bijdrage levert aan een clusterorganisatie als MD. Daarna dient MD zelfstandig – dat wil zeggen zonder financiële steun vanuit de provincie – te kunnen functioneren. Dit vraagt aanpassingen in het verdienmodel. Immers, voor het wegvallen van de provinciale financiële steun dienen andere bronnen gevonden te worden.

Financiering:

Voor 2013 en 2014 zag de basisfinanciering van Medical Delta er als volgt uit:

▪ 3 gemeenten (elk €50.000,-)	€ 150.000,-
▪ Provincie Zuid-Holland	€ 200.000,-
▪ 5 kenniscentra (elk €200.000,-)	€1.000.000,-

Totaal	€1.350.000,-
---------------	---------------------

Zoals eerder aangegeven is uiteindelijk niet het gehele bedrag uitgekeerd aan MD. In ieder geval het bedrag vanuit de provincie is lager uitgevallen. De bijdrage vanuit de kenniscentra en de gemeenten is – volgens MD – al enkele jaren stabiel. Van dat bedrag worden de loonkosten van het team van MD alsmede de door hen uitgevoerde activiteiten gefinancierd.

Bij de uitvoering van haar activiteiten werkt de Medical Delta organisatie nauw samen met haar partners, strategisch partners en netwerkpartners (instellingen, bedrijven, collega netwerkorganisaties). Zo wordt het Preferred Partnership voor bedrijven gerealiseerd in samenwerking met IQ en de Kamer van Koophandel en wordt het onderdeel 'proeftuinen' op de agenda gezet met een tiental organisaties van verschillende omvang en origine uit de regio.

Bedrijven dragen momenteel financieel nog niet bij aan de generieke Medical Delta activiteiten, maar spelen een prominente rol in elk van de innovatieprogramma's.

Wijzigingen in toekomstige financiering/verdienmodel en achtergronden daarvoor:

Het idee van Medical Delta is om toe te werken naar een ander 'verdienmodel', waarbij een groter deel van de financiering afkomstig is van de bedrijven in het netwerk (Business Partners). De bijdrage vanuit de overheden zal dan naar verwachting wat teruglopen. Dit is ook in lijn met het nieuwe beleid van de provincie Zuid-Holland dat uitgaat van het idee dat subsidiering tijdelijk is (maximaal vier jaar tot de organisatie op eigen benen kan staan).

Momenteel dragen bedrijven nog niet bij aan de financiering. Het zal dan ook enige tijd in beslag nemen om zo ver te komen dat 50% van de financiering gedragen kan worden door de bedrijven. In de komende periode is het idee dat bedrijven zelf mogen bepalen wat de samenwerking en de voordelen van het netwerk hen waard is. Medical Delta laat de bedrijven vrij om naar eigen inzicht een bedrag te storten op de rekening van Medical Delta. Dit is gelijk een manier om in beeld te krijgen hoe de bedrijven aankijken tegen Medical Delta en in welke mate ze voorzien in een behoefte. Bij de verdere ontwikkeling van het Preferred Partnership ('lidmaatschap') zal gekeken moeten worden hoe nader invulling gegeven kan worden aan een meer structurele financiële bijdrage vanuit de bedrijven. Medical Delta vindt het echter belangrijk om eerst te zorgen dat de bedrijven het belang en de meerwaarde van het netwerk en de samenwerking gaan ervaren. Pas dan kan goed bekeken worden welke bijdrage van bedrijven gevraagd kan worden.

Tot die tijd is het belangrijk dat de overheden Medical Delta financieel blijven ondersteunen.

Relevante leerervaringen met (overheids)financiering:

Door de geraadpleegde personen is vooral gewezen op het nut van het bundelen van de krachten. De afgelopen jaren hebben laten zien dat binnen sectoren de samenwerking in netwerk- / clusterorganisaties aan populariteit wint. Het aantal van dergelijke organisaties groeit. Het is weinig efficiënt en effectief wanneer er teveel vergelijkbare initiatieven in een regio naast elkaar bestaan. Ook om de financiële (provinciale) middelen optimaal te benutten is het zinvol om te bezien of de initiatieven samen kunnen gaan of op bepaalde punten kunnen samenwerken. Het leggen van dwarsverbanden is volgens gesprekspartners niet alleen zinvol tussen clusters/netwerkorganisaties binnen één sector, maar ook tussen clusters uit verschillende sectoren. Clusterorganisaties kunnen van elkaar leren en elkaar versterken (samen optrekken in bijvoorbeeld de beeldvorming en promotie naar buiten/het buitenland toe). Aangezien de provincie veelal zicht heeft op de verschillende clusterorganisaties in hun regio zouden zij een belangrijke rol kunnen zijn voor het leggen van die dwarsverbanden en het stimuleren van de onderlinge samenwerking tussen de clusters.

Geraadpleegde personen:

De heer M. Kok, Stichting Medical Delta

Mevrouw M. Hakkenberg van Gaasbeek, Provincie Zuid-Holland

Website

www.medicaldelta.nl

LifetecZONE

Oprichtingsjaar:

2005

LifetecZONE is opgericht door de ontwikkelingsmaatschappijen LIOF en BOM en Syntens.

Regio:

Zuid-Nederland, waarbij de nadruk ligt op Noord-Brabant en Limburg. Deelname vanuit Zeeland is beperkt (mede omdat de samenstelling van de sector daar anders is dan in de andere twee provincies).

Doelstelling:

LifetecZONE heeft als doel om via netwerken en onderlinge kennisuitwisseling een bijdrage te leveren aan business ontwikkeling. Het netwerk heeft zich als doel gesteld dat minimaal 80% van de leden MKB-bedrijven zijn met een product.

Organisatorische structuur:

LifetecZONE is een **vereniging**. Het in stand houden van een netwerk zoals LifetecZONE is geen activiteit die door ontwikkelingsmaatschappijen als BOM en LIOF kan worden opgepakt (zij houden zich alleen bezig met het aanjagen en opzetten van nieuwe activiteiten en initiatieven, niet met het onderhouden ervan). Het businessmodel is daarom van belang. Er is gekozen voor een separate juridische entiteit. Er is gekozen voor een vereniging omdat deze vorm de mogelijkheid biedt voor het heffen van contributie, als een belangrijke vorm van financiering.

De vereniging kent een **bestuur** – onder voorzitterschap van de Programmamanager Business Development van de BOM – dat bestaat uit negen personen. Hierin zijn – naast de BOM – LIOF, (MKB-)bedrijven en Hogeschool Zuyd vertegenwoordigd. Het bestuur komt eens in de zes weken bij elkaar om dagelijkse gang van zaken te bespreken en om (netwerk)activiteiten te organiseren.

Eenmaal per jaar is er een **algemene ledenvergadering**. Tijdens deze vergadering geeft het bestuur inzicht in de (geplande) activiteiten en de financiële situatie van LifetecZONE aan de leden van de vereniging.

Voor het voorbereiden en uitvoeren van activiteiten en projecten worden voor korte tijd **commissies** opgezet. Deze commissies bestaan uit vertegenwoordigers van leden die een bijdrage aan een project willen leveren.

De provincies (Limburg en Noord-Brabant) zijn in geen van de geledingen binnen de organisatiestructuur direct vertegenwoordigd (alleen via de BOM en LIOF). Ze zijn geen lid en zitten ook niet in het bestuur. Wel zijn ze sponsor/ambassadeur voor LifetecZONE (zie verderop).

Omvang personele staf:

Er is bij LifetecZONE geen sprake van een personele staf. Er staat niemand op de loonlijst van LifetecZONE. Voor de secretariële ondersteuning wordt voor gemiddeld 2 dagen in de week iemand extern ingehuurd (afhankelijk hoeveel werk er is, kan dit in

perioden meer of minder zijn). Het overige werk wordt opgepakt door de bestuursleden. Voor hun inzet is geen specifieke begroting gemaakt (er is dus niet officieel vastgelegd hoeveel uur ze voor LifetecZONE werken, van detachering is geen sprake). Vooral de voorzitter – werkzaam bij de BOM – verricht werkzaamheden voor LifetecZONE. Ook hier geldt dat deze inzet niet ‘geoormerkt’ is. Binnen de uren die zij voor de BOM werkt, besteedt ze (wanneer nodig) een deel aan LifetecZONE.

Omvang/samenstelling cluster:

LifetecZONE heeft tussen de 100 en 110 leden. LifetecZONE hanteert de strikte regel dat 80% van de leden MKB-bedrijven ‘met een product’ moeten zijn. Dat wil zeggen dat deze bedrijven een ontwikkel-, productie- of distributiebedrijf zijn in de life sciences en medische technologie in Zuid-Nederland. De overige 20% mag bestaan uit consultancy-bedrijven, kennisinstellingen, gemeenten etc. Op die manier moet gegarandeerd worden dat het ‘zwaartepunt’ van het netwerk en de kennisuitwisseling ligt bij de MKB-bedrijven in de sector.

Health Valley is ook één van de leden van LifetecZONE.

Typen activiteiten:

Voor leden van de vereniging worden door LifetecZONE de volgende activiteiten ontplooid:

- netwerkbijeenkomsten/voorlichtingsbijeenkomsten;
- publicaties over baanbrekende innovaties of spraakmakende kennisontwikkeling;
- vacatures op website plaatsen;
- een eigen community op LinkedIn.

Daarnaast is LifetecZONE aanwezig met een stand op verschillende beurzen (bijvoorbeeld Health Valley Event) en organiseren zij jaarlijks de Biomedica Life Science Summit.

Er wordt bewust gekozen om het aantal activiteiten beperkt te houden (bijvoorbeeld maximaal 6 netwerkbijeenkomsten per jaar) om zo de ‘belasting’ van de leden qua tijd te beperken.

Volume activiteiten:

In totaal beschikt LifetecZONE jaarlijks over een gemiddeld budget van €40.000,- euro. Dit geld wordt – naast het inhuren van secretariële ondersteuning – gebruikt voor het organiseren van bovengenoemde activiteiten.

Juridische grondslag waarmee de organisatie gefinancierd is:

Het is een vereniging waarvan de financiering voor een groot deel wordt gevormd door de contributie-/lidmaatschapsgelden van de leden. Deze contributie wordt aangevuld met sponsoring.

Bijdrage provincie in kosten clusterorganisatie:

Tot voor kort droeg de provincie in directe zin niets bij aan LifetecZONE. Doordat twee bestuursleden – vanuit hun functie bij de BOM en LIOF – ook uren maken voor LifetecZONE is er wel een indirecte financiële bijdrage. De houding van de provincies (Limburg en Noord-Brabant) is wat aan het veranderen. De provincies zien in toenemende mate de meerwaarde van een dergelijk netwerk. Ze zien LifetecZONE als

een medium om zich te presenteren op beurzen en als een spreekbuis naar (andere) open innovatienetwerken. Vandaar dat ze nu financiële ondersteuning bieden voor specifieke projecten. Zo dragen Provincie Limburg en Noord-Brabant beiden €10.000,- bij aan de organisatie van en de aanwezigheid van LifetecZONE op de Biomedica Summit. Provincie Noord-Brabant biedt daarnaast ondersteuning van €5.000,- voor deelname aan/aanwezigheid met een stand op het Health Valley Event en tweemaal €2.500,- voor een tweetal kleinere beurzen.

Zo ja, sinds wanneer:

Sinds 2014

Ontwikkelingen hierin:

Voorheen geen directe bijdrage vanuit de provincie.

Ontwikkeling totale kosten clusterorganisatie (maximaal 5 jaar terug):

Het aantal leden – en daarmee de inkomsten via ledengelden – is de afgelopen vijf jaar vrij stabiel. De inkomsten bepalen hoeveel de clusterorganisatie kan uitgeven (de kosten).

Financiering:

De LifetecZONE -activiteiten worden gefinancierd vanuit de lidmaatschapsgelden. Daarbij wordt de volgende staffel gehanteerd: € 283 per jaar voor bedrijven met <15 fte's, € 397 per jaar voor bedrijven met 15-25 fte's, € 567 per jaar voor bedrijven met 25-50 fte's en € 1.133 per jaar voor bedrijven met > 50 fte's. Twee lidbedrijven zijn premiumlid. Dit is een vorm van sponsoring waarbij zij wat meer betalen meer dan andere leden. Als premium lid krijgen zij meer mogelijkheden tot 'exposure' (dat wil zeggen de mogelijkheid tot bijvoorbeeld het geven van een presentatie op een bijeenkomst, het schrijven van column). In totaal bedragen de lidmaatschapsgelden €40.000,- gemiddeld op jaarbasis.

Daarnaast zijn er drie organisaties die optreden als sponsor in natura. Dat wil zeggen dat zij accommodatie en catering beschikbaar stellen voor bijeenkomsten. Hoewel deze sponsorbijdragen zeer welkom zijn, zet LifetecZONE niet actief in op het aantrekken van meer sponsors. Sponsors vragen om 'tegenprestaties', waardoor je als vereniging mogelijk concessies moet doen richting je leden.

Verder maken de provincies het door hun 'sponsoring' mogelijk om op bepaalde beurzen met een stand aanwezig te zijn en om de Biomedica Summit te organiseren. Ook dragen ze indirect bij aan de uren die vanuit de BOM en LIOF voor LifetecZONE worden ingezet.

Wijzigingen in toekomstige financiering/verdienmodel en achtergronden daarvoor:

Er zijn voornamelijk nog geen plannen/aanwijzingen dat het verdienmodel op korte termijn zal veranderen. Het is en blijft een kleine organisatie die vooral functioneert door financiering via de lidmaatschapsgelden van de deelnemende MKB-organisaties.

Relevante leerervaringen met (overheids)financiering:

Vanuit het oogpunt van financiële slagkracht zou – volgens LifeTecZONE – een (structurele) subsidie vanuit bijvoorbeeld de provinciale overheid soms wenselijk zijn. Toch maakt de onafhankelijkheid van deze subsidies een organisatie als LifetecZONE sterk. Door de huidige opzet is het echt een organisatie voor en door de leden. Het eigenaarschap ligt als het ware bij de bedrijven zelf, waardoor ze genoodzaakt en bereid

zijn om zich er actief voor in te zetten. Om te zorgen dat leden blijven 'betalen' moet de vereniging erg vraaggericht te werk gaan. Ze moeten met hun activiteiten voortdurend aansluiting blijven zoeken met de wensen en behoeften van de leden. Dit is ook mogelijk omdat ze niet genoodzaakt zijn om concessies te doen richting externe 'geldschieters'.

Suggesties richting Provincie Gelderland

Een mogelijk gevaar van grootschalige financiering van clusters door de overheid (bijvoorbeeld de provincie) is volgens LifetecZONE dat partijen onvoldoende geprikkeld worden om na te denken over een zo efficiënt mogelijk gebruik van financiële middelen. De noodzaak en de mogelijkheid om (financieel en in menskracht) krachten te bundelen met andere partijen wordt dan minder snel gezien. Bundelen van krachten kan zeker zinvol zijn in een klein land als Nederland waar meerdere clusterorganisaties met veelal vergelijkbare doelen/activiteiten dicht bij elkaar zitten.

Het verminderen van provinciale subsidies hoeft niet per definitie een negatief effect te hebben op clusterorganisaties. Het stimuleert partijen om zich meer te concentreren op kernactiviteiten en te zoeken naar alternatieve vormen van financiering (of het delen van de kosten met andere partijen). Het is daarbij wel belangrijk om als provincie duidelijk te bepalen wat ze met de clusterorganisatie beogen. Zien ze de clusterorganisatie vooral als een partij die inzet op PR en exposure om de regio en de betreffende sector(en) duidelijk te profileren en bekendheid te geven in binnen- en buitenland. Of willen ze zich meer richten op de netwerkfunctie en de inhoudelijke samenwerking tussen organisatie in de betreffende sector in de regio. Deze keuze zal mede bepalend zijn voor de te kiezen financieringsvorm/financieringsmogelijkheden.

Geraadpleegde personen:

Mevrouw R. Hein, BOM.

Website

www.lifeteczone.nl

Medicine Economy (MedEcon) Ruhr

Oprichtingsjaar:

In 2003 als netwerk begonnen, clusterorganisatie (als vereniging) is in 2007 opgericht.

Regio:

Het Ruhrgebied in Duitsland. De deelstaat Nord Rhein Westfalen telt overigens nog 5 van dergelijke regionale netwerken in de gezondheidseconomie, die onderling contacten onderhouden.

Doelstelling:

De doelstelling van MedEcon Ruhr is om de gezondheidseconomie, gezondheidszorg en het onderzoek naar gezondheid in het Ruhrgebied te stimuleren, en daarmee het Ruhrgebied als modelregio voor de transitie van de gezondheidseconomie te profileren. Verder wordt gestreefd naar een betere benutting van de kennis/wetenschap van life sciences en medische technologie (valorisatie) en naar uitbreiding van het aanbod van gezondheidsbevorderende producten/diensten voor de steeds ouder wordende bevolking.

Organisatorische structuur:

Het netwerk kent een verenigingsstructuur (MedEcon Ruhr e.V.). Het **bestuur** bestaat uit 11 mensen die gezamenlijk alle 'typen' leden (bedrijven, zorginstellingen, universiteiten en andere kennisinstellingen, gemeenten, intergemeentelijke samenwerkingsverband etc.) vertegenwoordigen. Tijdens de jaarlijkse ledenvergadering bepalen de leden gezamenlijk het kader voor de activiteiten en inhoudelijke thema's waar de werkorganisatie (MedEcon Ruhr GmbH) zich meer bezig gaat houden.

Het personeel van de clusterorganisatie is namelijk ondergebracht in **een aparte BV** (MedEcon Ruhr GmbH). Deze is opgericht in 2008. De keuze voor een BV is bewust gemaakt omdat de organisatie op die manier de mogelijkheid heeft om naast het uitvoeren van niet op winst gerichte 'publieke' activiteiten ook commerciële opdrachten aan te nemen. Een belangrijk deel van de inkomsten van MedEcon Ruhr komt uit de commerciële activiteiten (zie later).

De BV (MedEcon Ruhr GmbH) is aandeelhouder van andere ondernemingen, zoals MedEcon Telemedizin GmbH en MedizinTechnik.NRW GbR (zie kader). De BV-vorm wordt bij MedEcon Ruhr gekozen om projecten die succesvol van de grond zijn gekomen verder door te kunnen laten ontwikkelen (met hulp van externe financiers).

Omvang personele staf:

Bij de clusterorganisatie werken in totaal 16 medewerkers. Het aantal fte's bedraagt 12. Al deze mensen staan op de loonlijst van de BV.

MedEcon Telemedizin GmbH

In 2010 ontstond in de regio het idee om te kijken of het mogelijk was om foto's / beelden van de afdelingen radiologie in de verschillende ziekenhuizen op een eenvoudige, digitale manier onderling uit te wisselen. Het idee erachter was om de zorg voor de patiënt te verbeteren en te komen tot besparing (in kosten en tijd) bij de ziekenhuizen. MedEcon Ruhr heeft toen besloten om – samen met een aantal partners – een project op te zetten om de wenselijkheid en de mogelijkheid van een dergelijk digitaal uitwisselingssysteem te onderzoeken. MedEcon Ruhr heeft de partijen bij elkaar gezet die de technische kant van het idee konden uitwerken. Zelf zijn ze langs de ziekenhuizen gegaan om bij hen te peilen voor interesse en om in beeld te krijgen aan welke eisen het systeem zou moeten voldoen. Het systeem bleek in de basis goed te functioneren en de ziekenhuizen deden goede ervaringen op met de onderlinge uitwisseling.

De wens bestond toen om het systeem verder te perfectioneren en de schaal van het project (aantal deelnemende ziekenhuizen) uit te breiden. Om deze doorontwikkeling goed mogelijk te maken is in 2012 besloten om de activiteiten onder te brengen in een aparte BV (MedEcon Telemedizin GmbH). De kosten konden zo (deels) gedekt worden door de bijdragen die de ziekenhuizen betalen voor het gebruik van het systeem en kon actief gewerkt worden aan het werven van nieuwe gebruikers. Voor de verdere doorontwikkeling van het systeem en de verdere uitrol is tevens projectsubsidie verkregen vanuit de regionale overheid. Inmiddels maken ruim 160 ziekenhuizen gebruik van het uitwisselingssysteem.

De MedEcon Telemedizin GmbH is nog nauw verbonden met MedEcon Ruhr. Ze zitten in het zelfde gebouw, MedEcon Ruhr heeft een aandeel in de BV en de directeur van MedEcon Telemedizin GmbH is vooralsnog in dienst bij MedEcon Ruhr.

Omvang/samenstelling cluster:

Bij de vereniging waren in november 2014 in totaal 146 organisaties uit het Ruhrgebied aangesloten. De organisatie is nog duidelijk groeiende. Elk jaar komen er 10 tot 20 leden bij. Daaronder zitten bedrijven in de life sciences en medische technologie, universiteiten/klinieken, andere kennisinstituten, zorgaanbieders, hogescholen, intermediaire organisaties (als Kamers van Koophandel), een gemeentelijk samenwerkingsverband (Kreis Recklinghausen), 4 gemeenten (Bochum, Bottrop, Dortmund en Gelsenkirchen).

De deelstaat Nord Rhein Westfalen kent geen bestuurlijke of ambtelijke vertegenwoordiging in het cluster. Ze zijn niet lid van de vereniging. Op deelstaat niveau is er wel een Health Care Economy Cluster, dat onderdeel uitmaakt van het Ministerie van Volksgezondheid van Nord Rhein Westfalen. MedEcon Ruhr valt samen met andere regionale netwerken onder dit cluster. Er vindt samenwerking plaats en het ministerie verstrekt projectfinanciering voor bepaalde projecten die door MedEconRuhr worden uitgevoerd.

Typen activiteiten:

De activiteiten van MedEcon Ruhr rusten op drie pijlers, namelijk:

- netwerkvorming;
- projectontwikkeling;
- regiomarketing

Wat betreft de **netwerkvorming** organiseert MedEcon Ruhr twee keer per jaar een bijeenkomst voor de leden van de vereniging. Verder vormt en begeleidt de organisatie rondom verschillende medische thema's (op de website staan maar liefst 16 verschillende zwaartepunten) deelnetwerken of communities. MedEcon Ruhr neemt ook

zelf deel aan regionale (met de 5 andere gezondheidsregio's in NRW) en nationale netwerken (alle Duitse gezondheidsregio's) en initiatieven (Gesundheitscampus NRW) en vertegenwoordigen zij de regio op beurzen. Naast deze min of meer publieke activiteiten voert MedEcon Ruhr ook commerciële activiteiten uit. Zo verzorgen ze in opdracht van de partijen in bepaalde deelsectoren (vaak leden van de vereniging) de organisatie van grote congressen en beurzen.

In het kader van **projectontwikkeling** richt de organisatie zich op het initiëren, uitvoeren en managen van projecten. Dit doen ze in eigen beheer (bijvoorbeeld het project in de teleradiologie), als partner in een breder samenwerkingsverband of ze worden gevraagd om het projectmanagement te doen in projecten die door andere partijen zijn opgezet. In het laatste geval is er sprake van een commerciële opdracht. Partnersearch, het smeden van samenwerkingsverbanden, valorisatie en business development zijn ook concrete activiteiten die zij in dit kader ondernemen.

De **regiomarketing** vindt plaats door uitdragen van sterke kanten/kennisvelden van de MedEcon Ruhr-regio via communicatiekanalen (een magazine, de website) en door aanwezigheid op beurzen, bijeenkomsten en congressen.

Bijdrage provincie/deelstaat in kosten clusterorganisatie:

De deelstaat Nord Rhein Westfalen levert uitsluitend via projectfinanciering een financiële bijdrage aan MedEcon Ruhr. De deelstaat organiseert voor specifieke thema's subsidierondes waarop organisaties zoals MedEcon Ruhr kunnen intekenen door het indienen van een projectvoorstel. MedEcon Ruhr heeft voor de twee grote projecten die zij momenteel in eigen beheer uitvoeren subsidie gekregen voor een periode van maximaal drie jaar. In totaal gaat het in 2014 om ruim € 325.000,-. Dit geld is deels afkomstig van het Ministerium für Gesundheit, Emancipation, Pflege und Alter en deels van het Ministerium für Innovation, Wissenschaft und Forschung van de deelstaat. Tegenover dergelijke subsidies vraagt de deelstaat om cofinanciering van 10% tot 50%; afhankelijk of het gaat om projecten bij universiteiten (10% cofinanciering) of om projecten bij bedrijven (tot 50% cofinanciering).

Van een echte bijdrage aan de basisfinanciering van de clusterorganisatie is dus geen sprake³. Het geld mag uitsluitend voor de betreffende projecten worden ingezet en niet voor de meer generieke activiteiten van de organisatie.

Zo ja, sinds wanneer:

Sinds de start van MedEcon Ruhr wordt gebruik gemaakt van dergelijke projectfinancieringen.

Ontwikkelingen hierin:

Het hangt af van de aard en de omvang van de lopende projecten hoe groot de financiële bijdrage van de deelstaat precies is.

Financiering:

De 'inkomsten' van de MedEcon Ruhr BV bedroegen in 2014 ruim 1,3 miljoen euro. Het verdienmodel zag er in dat jaar als volgt uit:

- circa 50% verdiensten uit commerciële activiteiten;

³ Dit is ook de reden waarom we in schema 3 aangeven dat de regionale overheid niet financieel bijdraagt aan de clusterorganisatie.

- circa 25% lidmaatschapsgelden vanuit de MedEcon Ruhr Vereniging;
- circa 25% overheidsfinanciering.

De helft van de financiering is dus afkomstig uit commerciële activiteiten. Het gaat daarbij voornamelijk om het organiseren van grote congressen, bijeenkomsten en beurzen, veelal in opdracht van leden van de vereniging. Een kwart van de financiering wordt ingebracht door de MedEcon Ruhr vereniging, middels de lidmaatschapsgelden. Nog eens 25% betreft overheidsfinanciering. Zoals gezegd gaat het hierbij om financiering van specifieke projecten die MedEcon Ruhr uitvoert. De verhoudingen tussen de drie inkomstenbronnen wisselen wat per jaar (voorheen was het bijvoorbeeld ook wel een 33%, 33%, 33% in plaats van 50%, 25%, 25%).

De inkomsten zijn in de loop van tijd gegroeid. Dit komt doordat het aantal leden is gestegen (van 10 in 2007 tot 146 in 2014) en blijft stijgen (10 tot 20 extra leden per jaar) en doordat de inkomsten uit commerciële activiteiten zijn gegroeid.

Het genoemde bedrag wordt besteed aan personeelskosten, de communicatie- en netwerkactiviteiten (tijdschrift, bijeenkomsten voor de leden van de vereniging) en de (co)financiering van projecten.

Wijzigingen in toekomstige financiering/verdienmodel en achtergronden daarvoor:

Er zijn richting de toekomst geen grote veranderingen voorzien in de financiering van MedEcon Ruhr. Zoals gezegd kan de verhouding tussen de drie inkomstenbronnen soms wat verschuiven. Zo is aandeel verdiensten uit commerciële activiteiten de laatste jaren gestegen. Een veel verdere stijging van het aandeel (nu 50%) wordt echter niet verwacht. De bestaansgrond voor een clusterorganisatie zoals MedEcon Ruhr is toch vooral het prikkelen, initiëren en aanjagen van nieuwe ideeën en projecten. Deze activiteiten zullen de kern (moeten) blijven vormen voor het 'activiteitenpakket' van de organisatie. Deze activiteiten kunnen niet (uitsluitend) vanuit commerciële middelen gefinancierd worden. Overheidsfinanciering en bijdragen van de aangesloten leden blijven noodzakelijk.

Geraadpleegde personen:

Mevrouw dr. D. Bogdanski, MedEcon Ruhr GmbH.

Website

www.medeconruhr.de

4. EMT

Energy Valley (EV)

Oprichtingsjaar:

Gestart in 2003, geformaliseerd in een stichting sinds 2004. EV is voortgekomen uit een studie van de gemeente Groningen over de gevolgen van de splitsing van de N.V. Nederlandse Gasunie en de mogelijkheden om de energiebanen in de stad/regio te behouden en uit te bouwen.

Regio:

De drie noordelijke provincies en Noord-Holland Noord⁴.

Doelstelling:

EV is gericht op het creëren van 'meer synergie tussen duurzaamheid, bedrijvigheid en kennis om zo de energiesector structureel te binden en daarmee werkgelegenheid te behouden en te creëren'. Of anders geformuleerd: Stichting Energy Valley heeft als doel nieuwe banen, bedrijvigheid en kennis op het gebied van schone energie in het Noorden van Nederland te stimuleren. Stichting Energy Valley stimuleert, activeert, faciliteert en verbindt partijen om marktkansen op het gebied van schone en innovatieve energie tot realisatie te brengen.

EV ziet 2 kerntaken/-rollen voor zichzelf:

- I. Aanjaagrol voor duurzame innovatieprojecten.
- II. Brede positionerende rol (Noorden als energieregio positioneren).

Organisatorische structuur:

EV heeft de stichtingsvorm. Het team dat de werkzaamheden van de stichting uitvoert bestaat gemiddeld 25 mensen (zie verderop).

Er is een **Raad van Toezicht** van 3 personen. Deze RvT houdt toezicht op de algehele bedrijfsvoering van EV en (samenhangend daarmee) op personele en financiële zaken. De RvT beoordeelt aan het begin van het jaar het financiële en inhoudelijke jaarverslag van het voorgaande jaar en aan het eind van het jaar het actieplan voor het komende jaar.

Daarnaast is er sprake van het **Bestuurlijk Overleg Noord Nederland (BONN)**. Hierin hebben bestuurders van de overheden zitting die betrokken zijn bij EV. Het BONN ziet toe op de uitvoering van het jaarlijkse Actieplan van Energy Valley, de aanhaking met het eigen beleid en de gemaakte subsidieafspraken. Het BONN heeft echter geen formele (statutaire) rol, positie of verantwoordelijkheid ten aanzien van de stichting. Ook is er een **Ambtelijk Energieoverleg** (Werkgroep Energie Noord-Nederland), waarin de betrokken overheden – maar dan op ambtelijk niveau – participeren. Deze werkgroep richt zich op de operationele zaken, bereidt het bestuurlijk overleg binnen het BONN voor en biedt (inhoudelijke) ondersteuning aan de bestuurders.

⁴ De regio wordt – net als de clusterorganisatie – aangeduid met Energy Valley. Er is dus zowel een regio Energy Valley als een clusterorganisatie Energy Valley.

Verder is er een **Strategic Board** die uit ruim 10 personen bestaat. Het betreft vertegenwoordigers van overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen. De strategic board adviseert EV over strategische en inhoudelijke keuzes/koers, fungeert als klankbord en ambassadeur en ziet toe op de uitvoering van het jaarlijkse actieplan.

Verder kent EV zogenoemde '**Strategische partners**'. In feite gaat het hier om partijen die EV financieren. Enerzijds zijn dit dus overheden: 4 provincies en 6 grotere gemeenten in Noord-Nederland. Anderzijds gaat het hierbij om grotere bedrijven (zoals Gasunie, GasTerra Eneco, Alliander) en kennisinstellingen (zoals Hanzehogeschool en RUG). Deze partijen zijn financieel geëngageerd voor de huidige projectperiode op basis van het strategieplan 2012-2015.

Ook kan nog het **Energy Valley Platform** worden genoemd. Het is een 'netwerkclub' voor energie gerelateerde bedrijven, overheden en kennisinstellingen. Ook de NOM is lid van het platform. Dit platform is bedoeld om de betrokkenheid van deze partijen bij EV te formaliseren, hun relatie met EV te verankeren en zichtbaar te maken dat EV een breder draagvlak kent dan alleen de strategische partners. Met het platform heeft EV ook 'voelsprietten' die ze gebruiken om zicht te krijgen wat er leeft in de praktijk. De leden van dit platform betalen jaarlijks lidmaatschapsgeld. Bedrijven/organisaties kleiner dan 250 werknemers betalen jaarlijks 350 euro en bedrijven/organisaties groter dan 250 werknemers betalen 3500 euro per jaar. De aldus verkregen middelen worden ingezet voor cofinanciering van de EV-activiteiten.

Daarnaast zijn er nog diverse **Task Forces** actief. Daarin participeren overheid, bedrijfsleven, kennisinstellingen en ngo's rondom een bepaald thema. Task Forces zijn ingesteld voor de transitithema's/versnellingspaden die binnen EV onderscheiden worden (zie hierna) alsook voor 'losse' onderwerpen en projectinitiatieven die op een bepaald moment actueel zijn (bijvoorbeeld groen gas).

De provincies zijn zowel bestuurlijk als ambtelijk betrokken via respectievelijk het BONN en de Werkgroep Energie Noord-Nederland. Verder zijn de provincies betrokken als strategisch partner. Via deze kanalen hebben de provincies in zekere mate inspraak. Het BONN heeft geen formele statutaire status jegens de stichting, maar is mede sturend op basis van de subsidierelatie.

Omvang personele staf:

De omvang van het team van Stichting Energy Valley wisselt maar bestaat gemiddeld uit ongeveer 25 mensen (ongeveer 20 FTE). Een deel van het personeel is in vaste loondienst en een deel wordt via flexibele contracten (tijdelijk) op projectbasis aangesteld (tijdelijke loondienst, ZZP-constructie, detachering/inhuur). Hiermee is er min of meer een vaste kernbezetting van 12 mensen (12 fte) en een flexibele schil van circa 14 mensen (10 fte). Op deze manier is het mogelijk om wat betreft de personele bezetting (qua omvang en expertise) flexibel in te spelen op het aantal en het type projecten dat op een bepaald moment loopt.

Omvang/samenstelling cluster:

Er zijn circa 25 Strategische Partners (zij dragen zorg voor de basisfinanciering). Verder telt het Energy Valley Platform dus circa 200 leden (ook zij dragen bij aan de financiering via 'lidmaatschap'). Daarnaast heeft EV een uitvoerende rol bij een aantal projecten, gefinancierd vanuit (EU)-projectsubsidies.

Typen activiteiten:

EV ziet zoals gezegd twee kerntaken voor zich weggelegd. Vanuit de kerntaak van het aanjagen van structuurversterkende, duurzame innovatieprojecten richt EV zich op het ondersteunen van initiatiefnemers door als aanjager en procesmanager te fungeren. De inhoudelijke focus is hierbij afgebakend op een aantal regionale groeithema's die met de strategische achterban zijn vastgelegd. Vanuit de taak van het positioneren van het Noorden als 'energieregio' houdt EV zich bezig met netwerkvorming, lobby-ondersteuning, nieuwsverspreiding en promotie.

De activiteiten die zij uitvoeren zijn onder andere:

- Visievorming en lobbying.
- Makelen en schakelen / cluster-, netwerk- en coalitievorming.
- Advisering van projecten die in Noorden actief zijn met energie/daarin willen investeren.
- Branding / promotie / marketing.
- Business development / ontwikkelen van business cases en projectvoorstellen.
- Deelnemen aan lopende initiatieven die relevant zijn voor doelstellingen EV.

EV heeft vooral een rol als aanjager, ondersteuner en facilitator van/bij projecten. De uitvoering van de projecten ligt in principe niet bij de stichting (uitgezonderd een aantal Europese projecten).

Richtlijn voor de activiteiten van EV is het Strategieplan 2012-2015. Aan de hand daarvan wordt jaarlijks een actieplan gemaakt. In 2015 heeft het jaarlijkse actieplan een wat andere vorm gekregen. In voorjaar 2014 zijn de plannen van de regio Energy Valley uitgewerkt in de Noordelijke energieagenda met de titel SWITCH. Met SWITCH wil het Noorden een bovengemiddelde bijdrage leveren aan de realisering van de uitgangspunten en doelstellingen van het Nationaal Energieakkoord van 2013. SWITCH bevat dezelfde activiteiten en thema's als in het Strategieplan 2012 – 2015, maar is op basis van het Nationaal Energieakkoord op enkele punten aangevuld (energiebesparing en decentrale uitrol).

In SWITCH worden **vier versnellingspaden** onderscheiden. Die lijken deels wat op de zogenoemde transitithema's die in het Strategieplan 2011-2015 onderscheiden zijn. In SWITCH worden de volgende versnellingspaden onderscheiden. Voor elk pad worden deelprogramma's uitgevoerd die hieronder ook opgenomen zijn:

I. Energiebesparing en decentrale opwekking:

- energiebesparing (woningen, industrie, mkb, etc.);
- decentrale productie (zonPV, wind op land, etc.).

II. Energiesysteem 2.0

- Energieopslag;
- Smart-grids;
- Hybride energienetten.

III. Gas in transitie

- Groen Gas (vergisting en vergassing);
- Power to Gas;
- LNG in transport.

IV. Offshore energy

- Faciliteren uitrol wind-op-zee;
- Ontsluiting / infra offshore windparken;
- Energie en Water.

Naast deze vier thematische versnellingspaden kent SWITCH nog een vijfde spoor. Dit vormt geen aparte, losstaande eenheid, maar 'doorsnijdt' als het ware de vier genoemde versnellingspaden en ondersteunen/faciliteren deze versnellingspaden. Het gaat hier bijvoorbeeld om inspanningen gericht op de ontwikkeling van de kennisinfrastructuur en het meer betrekken van het MKB en de maatschappij. De uitvoering van SWITCH valt onder de (bestuurlijke) verantwoordelijkheid van het BONN. EV geeft mede uitvoering aan de activiteiten onder de SWITCH-sporen 2 tot en met 5. De activiteiten onder spoor 1 worden door de regionale overheden zelf opgepakt.

Juridische grondslag waarmee de organisatie gefinancierd is:

EV wordt op projectbasis gefinancierd (voor een vastgestelde eindige projectperiode) door bijdragen vanuit de publieke en private partners. De bijdrage vanuit de provincies (en gemeenten) heeft de vorm van een subsidie.

Bijdrage provincie in kosten clusterorganisatie:

Vier provincies dragen financieel bij aan de kosten van de clusterorganisatie. Per provincie bedraagt dat jaarlijks €400.000,- voor de periode 2012-2015. Tot 2012 werd de bijdrage van de provincies aan EV gefinancierd vanuit de EFRO-middelen. De bijdragen van de verschillende provincies werden via een centraal loket (SNN) gecoördineerd. Sinds 2012 is deze constructie niet meer mogelijk. De provincies (en gemeenten) verschaffen vanaf 2012 zelfs rechtstreeks een bijdrage in de vorm van een subsidie, met eigen voorwaarden.

Zo ja, sinds wanneer:

Vanaf de start in 2003, met uitzondering van provincie Noord-Holland. Zij zijn enkele jaren later bij EV aangesloten.

Ontwikkelingen in de bijdrage van de provincies:

De bijdrage vanuit de provincies is in de loop van de jaren – met het groeien van de organisatie van EV van 3 FTE naar rond de 20 FTE – toegenomen. De laatste 7 jaar ligt de bijdrage echter steeds rond de €400.000,- per provincie per jaar.

Financiering:

De basisfinanciering van de Stichting Energy Valley ziet er in de periode 2012 – 2015 als volgt uit. De 4 betrokken provincies dragen jaarlijks per provincie €400.000,- bij en de 6 grotere gemeenten ieder €50.000,-. Een voorwaarde voor toekenning van deze publieke middelen is dat het bedrag met minimaal 33% cofinanciering uit andere bronnen aangevuld wordt. De vastgestelde cofinanciering van €1.000.000,- wordt gerealiseerd door financiële bijdragen van de andere strategische partners (bedrijven en kennisinstellingen) en de leden van het Energy Valley Platform (middels lidmaatschapsgelden).

Partijen	Omvang bedrag
▪ 4 provincies	€ 1.600.000,-
▪ 6 gemeenten	€ 300.000,-
▪ Overige strategisch partners	€ 1.000.000,-
Totaal	€2.900.000,-

Op jaarbasis bedraagt de omvang van de basisfinanciering dus €2.900.000,-. Dit bedrag is in bepaalde jaren van de genoemde periode (2012 – 2015) aangevuld met inkomsten uit de uitvoering van (Europese) projecten (ongeveer €200.000,- in 2014) en met extra bijdragen vanuit de strategische partners (ongeveer €400.000,- in 2014). Door deze aanvullende project- en bedrijfsinkomsten groeit het percentage aan cofinanciering. De bijdrage van de provincies en gemeenten neemt relatief gezien daarmee af.

Totale kosten clusterorganisatie:

De kosten bedroegen in 2014 circa 3,5 miljoen. Verdeling hiervan:

- Personeel: €1.800.000,-
- Operationele kosten (huisvesting e.d.): € 600.000,-
- Communicatie € 300.000,-
- Werkbudget voor ‘transiethema’s’ € 600.000,-⁵
- Overige projecten (EFRO e.d.) € 200.000,-

BTW

De hierboven genoemde kosten en inkomsten zijn exclusief BTW. Energy Valley kan een deel van de btw terugvorderen bij de belastingdienst en een deel verleggen naar de publieke financiers (die het kunnen terughalen uit het compensatiefonds).

Wijzigingen in toekomstige financiering/verdienmodel en achtergronden daarvoor:

De huidige projectperiode (meerjarenplan 2012-2015) loopt eind dit jaar af. Op basis van de gesprekken komt naar voren dat de huidige financiële constructie vanaf volgend jaar zal (moeten) veranderen. De verwachting is dat de overheden (zowel gemeenten als provincies) de hoogte van hun financiële bijdrage aan EV serieus zullen heroverwegen. Dit wordt ingegeven door de noodzaak tot het doorvoeren van bezuinigingen (minder middelen beschikbaar) en verschuivingen in de ambities en kerndoelen van hun beleid. Daarnaast kijken de overheden kritischer naar wat deelname aan EV hen concreet ‘oplevert’ en in hoeverre de activiteiten, werkwijze en resultaten van EV nog aansluiten bij hun beleid(sdoelen).

Bij de provincies wordt momenteel nagedacht over de omvang en de vorm van de financiële bijdrage die zij in de komende periode beschikbaar willen stellen aan EV, alsmede over de voorwaarden die ze aan de financiële bijdrage willen verbinden. Pas later in het jaar zal hierover bij de verschillende overheden een besluit vallen.

Stichting Energy Valley gaat vooralsnog uit van een vermindering van de overheidsbijdragen van 10% tot 15%. Dit verlies aan inkomsten kan (deels) worden opgevangen door de afronding (en daarmee beëindiging) van één van de projecten (gericht op de versterking van de kennisinfrastructuur) en door het feit dat ze in de komende periode meer zullen gaan samenwerken met de Energy Academie (delen van operationele kosten zoals huisvesting). Daarnaast blijft EV zich er actief voor inzetten om de cofinanciering vanuit het bedrijfsleven en andere (EU-)projecten verder te verhogen.

Relevante leerervaringen met (overheids)financiering:

Een belangrijke leerervaring die door provincies bij EV is opgedaan, is dat het als provincie belangrijk is om – liefst vooraf – duidelijk te bepalen wat je met het opzetten/ondersteunen van een clusterorganisatie wilt bereiken en wat je als provincie

⁵ Het gaat hier om €200.000,- voor elk van de drie transiethema’s Bio Energy & Gas, Modern Power Systems & Grids en Knowledge & Internationalisation.

van een clusterorganisatie verwacht. Een dergelijke keuze is belangrijk om vervolgens concrete afspraken te kunnen maken over de te realiseren doelen, de vorm/juridische grondslag van de financiële bijdrage vanuit de provincie, de wijze waarop verantwoording door de clusterorganisatie plaatsvindt en de sturingsmogelijkheden die de provincie wil hebben.

Een dergelijke keuze is in het verleden – bijvoorbeeld bij de oprichting van EV – onvoldoende bewust gemaakt. De destijds gemaakte afspraken leken passend voor een kleine clusterorganisatie (3 FTE) die in nauw contact stond met de provincies. Door de snelle groei van de clusterorganisatie (naar meer dan 20 FTE) is de situatie volgens de provincies veranderd. EV is een grote, zelfstandig opererende partij geworden die (daardoor) op wat grotere afstand is komen te staan van de provincies. Hoewel ze de belangrijkste financiers zijn van EV, blijken de sturings- en controlemogelijkheden van de provincies nu – in de huidige organisatorische vorm – beperkt. Dit is volgens de provincies geen wenselijke situatie. Een oplossing hebben ze echter niet direct voorhanden. Het bewust nadenken over de gewenste positie en rol van een clusterorganisatie is echter wel een leerervaring die ze de Provincie Gelderland willen meegeven.

Ook moeten volgens een provincie goede afspraken worden gemaakt over de scheiding van werkzaamheden en verantwoordelijkheden van mensen die niet fulltime voor een clusterorganisatie werken, maar ook vanuit een andere functie of hoedanigheid (eigen bedrijf) werk uitvoeren binnen de doelregio. Waar houdt het werk voor de clusterorganisatie op en waar begint de acquisitie voor de persoon in kwestie (binnen diezelfde provincie). Het is belangrijk dat duidelijk is wanneer iemand ergens staat namens de clusterorganisatie en wanneer diegene iets doet namens zijn eigen bedrijf.

Daarnaast wordt vanuit zowel EV als vanuit de provincies gewezen op het belang van een goede balans tussen financiering uit publieke en private middelen. De markt staat centraal en bedrijven moeten het nut en de noodzaak zien van de projecten en activiteiten die worden ondernomen. Als bedrijven de activiteiten/projecten van de clusterorganisatie als zinvol en wenselijk ervaren is het niet meer dan logisch dat zij ook financieel een bijdrage leveren.

Geraadpleegde personen:

De heer O. Huisman, Stichting Energy Valley

Mevrouw B. Huneman, Provincie Groningen

De heer M. Koop, Provincie Noord-Holland

Website

www.energyvalley.nl

Biobased Delta

Oprichtingsjaar:

2010.

Biobased Delta vormt één van de drie clusters van de overkoepelende Strategic Board Delta Regio. Doel van deze Strategic Board is om de economische ontwikkeling van de Delta Regio als topkennisregio duurzaam te versterken. Naast Biobased Economy vormen Logistiek en Maintenance de andere speerpunten (of regionale topsectoren). De drie clusters staan inhoudelijk en organisatorisch volledig los van elkaar.

Regio:

Zuidwest Nederland, bestaande uit Zeeland en delen van de provincies Zuid-Holland en Noord-Brabant).

Doelstelling:

Biobased Delta heeft als ambitie om in 2016 te behoren tot een biobased topregio van formaat door de nieuwste inzichten op het gebied van biobased economy toe te passen in zowel de procesindustrie als de agrofoodsector. Deze ambitie zal vorm en inhoud krijgen op de volgende manieren:

- verwerking biomassa uit (agro)reststromen tot groene grondstoffen en halffabricaten voor de procesindustrie. Hierbij staan drie kernthema's centraal, namelijk groene grondstoffen, groene bouwstenen voor de chemische industrie en verduurzaming van de procesindustrie;
- opvoeren van het investeringsprogramma naar 600 miljoen euro in 2020;
- ontplooiën van schaa sprongprojecten (grote pilot- en demonstratieprojecten), waarmee substantiële effecten en resultaten bij bedrijven kunnen worden gerealiseerd. Voorbeelden van dergelijke projecten zijn: Algenproject (Yara), Wierenproject (Arkema), Bio-armaten (Biorizon);
- intensiveren van de samenwerking met partners elders in het land en elders in Europa (en specifiek de Trilaterale Delta: Nederland, Vlaanderen, Nordrhein Westfalen en sinds kort Noord-Frankrijk) om goed in te kunnen spelen op Europese programma's en hiermee subsidiemiddelen voor grote schaa sprongprojecten beschikbaar te krijgen;
- het betrekken van zoveel mogelijk bedrijven, zowel multinationals als MKB-ondernemingen.

De activiteiten van Biobased Delta richten zich op bestaande bedrijven (om daar geleidelijk de transitie richting biobased producten en processen in te voeren), het aantrekken van bedrijven van elders en het ondersteunen van start-ups. Het doel is om in de periode tot 2020 'enkele duizenden nieuwe arbeidsplaatsen' in het werkgebied van Biobased Delta te creëren.

Organisatorische structuur:

Tot eind 2013 was er sprake van een organisatie die bestond uit een Regiegroep en Stuurgroep Zeeland en West-Brabant en een Lobbyteam Biobased Delta. Eind 2013 zijn deze gremia echter opgeheven en hiervoor een vereenvoudigde organisatie in de plaats gekomen, namelijk de Stichting Biobased Delta.

De stichting kent een **bestuur** van zes personen en een **Raad van Toezicht (RvT)**. In deze RvT heeft het bedrijfsleven – met zes vertegenwoordigers (van met name grote, multinationale ondernemingen) – een numerieke meerderheid. Daarnaast zitten de drie provincies (Zeeland, Zuid-Holland en Noord-Brabant) en vier kennis- en onderwijsinstellingen in de RvT (Avans Hogeschool, Hogeschool Zeeland, TNO en Wageningen Universiteit en Research Centrum).

Om bepaalde activiteiten en projecten uit te werken zijn door het bestuur **projectteams** ingesteld. Het bestuur en de projectteams worden ondersteund door een **kernteam**. Dit kernteam is ook triple helix samengesteld. Dit team is verantwoordelijk voor de feitelijke uitvoering van de activiteiten.

De drie provincies kennen een bestuurlijke betrokkenheid via hun zitting in de RvT. Er sprake van ambtelijke betrokkenheid via het feit dat ze menskracht leveren voor het kernteam.

NB: momenteel is binnen Biobased Deltaprogramma nog een kleinere, zelfstandige clusterorganisatie actief is. Provincie Zuid-Holland heeft – als één van de drie betrokken provincies – een ‘eigen’ Biobased Delta Zuid-Holland met een zelfstandig kernteam. Deze organisatie is in 2012, onder de naam Platform BioDelta Zuid-Holland⁶, opgericht vanuit de economische Agenda Zuidvleugel. In 2013 is Zuid-Holland lid geworden van het bredere Stichting Biobased Delta. Het is de bedoeling om in de komende periode Biobased Delta Zuid-Holland organisatorisch te integreren in het bredere Biobased Delta.

Omvang personele staf:

De feitelijke clusterorganisatie wordt gevormd door het kernteam van Biobased Delta. In totaal betreft de omvang van het kernteam rond de 12 tot 15 personen die meerdere uren per week aan Biobased Delta besteden. De leden van het kernteam zijn werkzaam bij / afkomstig van de provincies Zeeland, Noord-Brabant en Zuid-Holland, uitvoeringsorganisaties (zoals BOM, Impuls), ZLTO, Avans Hogeschool en Hogeschool Zeeland. De kernteamleden hebben in hun eigen organisatie een functie die onder andere verbonden is met duurzaamheid en biobased economy. Ze worden door hun werkgevers ‘in kind’ beschikbaar gesteld. Er staan geen mensen op de loonlijst van Biobased Delta. Er is ook geen centraal kantoor van waaruit het kernteam werkzaam is. De kernteamleden werken vanuit hun werkplek bij de eigen werkgever.

Omvang/samenstelling cluster:

Biobased Delta kent – als stichting – geen leden. Naast de stakeholders die zitting hebben in de RvT zijn er 150 bedrijven die actief betrokken zijn bij de activiteiten van Biobased Delta en onder de vlag van Biobased Delta samenwerken. Het gaat daarbij zowel om MKB-ondernemers als multinationals in de agro-, tuinbouw- en chemiesector, gevestigd zowel binnen als buiten de regio Zuid-West Nederland.

Typen activiteiten:

Biobased Delta hanteert een integrale aanpak bij de ontwikkeling van de drie kernthema's (groene grondstoffen, groene bouwstenen en verduurzaming van de procesindustrie). De activiteiten van de Biobased Delta zijn geordend langs zes pijlers:

⁶ Om verdere verwarring te voorkomen hanteren we voor deze Zuid-Hollandse clusterorganisatie uitsluitend de naam 'Biobased Delta Zuid-Holland'.

1. R&D en business development (w.o. meerjarige onderzoeksprogramma's, overkoepelend Biomassa inventarisaties, uitbreiding Shared Research Center Bio-aromaten, sluiten van kringlopen door onderlinge reststroombenutting tussen bedrijven. In dit kader is er bijvoorbeeld ook bijvoorbeeld een team van business-ontwikkelaars dat zich bezig houdt met ontwikkeling van clusters/samenwerkingsverbanden die zich vervolgens weer richten op de ontwikkeling van business cases of eigen projecten).
2. Toplocaties (huisvesting / facility sharing).
3. Kennis en onderwijs (Centre of Expertise Biobased Economy, inrichten 'kennisloket Biobased Economy', ontwikkeling doorlopende leerlijnen Biobased Economy (MBO-HBO-WO), samenwerken aan de arbeidsmarktvragestukken).
4. Financieringsinstrumentarium (toeleiding naar bestaande financieringsmogelijkheden).
5. Branding en Communicatie (lobbyen, voorlichting, communicatie).
6. Acquisitie en Internationalisering (aantrekken nieuwe bedrijven en samenwerking met buitenlandse regio's).

Per kernthema worden de eerste twee pijlers specifiek ingevuld (voor ieder kernthema is er een specifiek R&D-programma en ieder kernthema heeft zijn eigen toplocaties). De andere vier pijlers zijn meer generiek van aard.

Juridische grondslag waarmee de organisatie gefinancierd is:

De stichting wordt momenteel gefinancierd via subsidies of financiële bijdrage vanuit de drie betrokken provincies. De bijdragen komen voort uit de beleidsagenda. De stichting is in feite een uitvoeringsorganisatie. De stichting tracht middels haar toegevoegde waarde in programma's en projecten bijdragen van bedrijven en fondsen te werven.

De Stichting Biobased Delta is niet BTW-plichtig. Alle rekeningen/betalingen lopen via de provincie. De provincie beschikt over de mogelijkheid om de btw terug te vorderen.

Bijdrage provincie(s) in kosten clusterorganisatie:

De provincies stellen in de beleidsperiode 2011 – 2015 jaarlijks gezamenlijk €460.000,- beschikbaar voor de Stichting Biobased Delta. Dit budget wordt voornamelijk besteed aan apparaats- en proceskosten (organisatie, communicatie, etc.). Daarnaast is nog een klein deel beschikbaar voor de uitvoering van programma's en projecten. De programma's en projecten worden hiermee aangejaagd en worden verder gefinancierd door financiële bijdragen van bedrijven en fondsen.

Daarnaast is er sprake van 'in kind' beschikbaar stellen van menskracht ten behoeve van het kernteam.

Zo ja, sinds wanneer:

Sinds de start in 2010.

Ontwikkelingen hierin:

De financiële bijdrage lag oorspronkelijk lager (rond de €300.000,-). Dit was in de tijd dat alleen nog de provincies Zeeland en Noord-Brabant participeerden. In 2013 heeft ook de provincie Zuid-Holland zich bij Biobased Delta aangesloten. Toen is het bedrag verhoogd naar €460.000,-.

Ontwikkeling totale kosten clusterorganisatie (maximaal 5 jaar terug):

Het beschikbare budget van de stichting bedraagt momenteel €460.000,- op jaarbasis (in de periode 2011 - 2015). Afgezien van de hierboven genoemde stijging van het beschikbare budget voor Biobased Delta (door toetreding van een derde provincie) hebben zich geen wijzigingen voorgedaan.

Financiering:

De Stichting Biobased Delta wordt momenteel uitsluitend gefinancierd door de subsidies en financiële bijdragen vanuit de provincies. Vanuit bedrijven en kennisinstellingen komen tot op heden geen financiële bijdragen.

Wijzigingen in toekomstige financiering/verdienmodel en achtergronden daarvoor:

Bij Biobased Delta werken ze aan een nieuw business-model. Een belangrijke verandering die ze in de volgende bestuursperiode willen doorvoeren, is dat ze bedrijven willen laten meefinancieren aan de (activiteiten van de) stichting. Op deze manier wil de stichting meer financiële armslag krijgen. Een andere achterliggende gedachte is dat financiële betrokkenheid ook zorg kan dragen voor een duidelijker commitment bij bedrijven voor de doelstellingen en activiteiten van de stichting. Er wordt aan gedacht om grote bedrijven (bijvoorbeeld de stakeholders/bedrijven die in de RvT zitten) een grote financiële bijdrage te laten leveren. Aan kleinere bedrijven die actief betrokken willen zijn bij Biobased Delta zou een beperkter bedrag worden gevraagd. De exacte uitwerking van het nieuwe businessplan moet in de komende tijd nog vorm krijgen.

Een toekenning vanuit de provincies voor de nieuwe beleidsperiode na 2015 moet nog plaatsvinden. Biobased Delta voorziet vooralsnog echter geen grote veranderingen daarin.

Geraadpleegde personen:

De heer B. van der Kamp, Stichting Biobased Delta
De heer S. van Dommelen, Provincie Noord-Brabant

Website

www.biobaseddelta.nl

5. Maakindustrie

Brainport Industries (BI)

Oprichtingsjaar:

Brainport Industries is opgericht in 2011. BI is voortgekomen uit een eerder programma Meesters in de maakindustrie (2007). Voorheen lag de focus op innovatie en kennisuitwisseling, nu is er ook aandacht voor internationalisering, talent en onderwijs.

Regio:

Het grensgebied waar Brainport Industries actief is wordt bewust niet scherp afgebakend (samenwerking moet niet worden beperkt door het opwerpen van grenzen). De activiteiten van BI concentreren zich in Noord-Brabant met Eindhoven als hart.

Doelstelling:

Het high tech ecosysteem Brainport Industries bestaat uit de leidende 1e, 2e en 3e lijns high tech toeleveranciers in Nederland. Doel van de clusterorganisatie is om de toeleveranciers in deze hightech ketens 'te verbinden', gezamenlijk de professionaliteit van de keten verder te verhogen en de concurrentiekracht te vergroten. Moet leiden tot de continuïteit en verdere groei van de high tech industrie (aansluitend op de ambities zoals geformuleerd in het document Brainport 2020).

Brainport Industries is naar eigen zeggen DE high tech supply keten waar wereldwijd OEMs op het gebied van high mix low volume high complexity (HMLVHC) machines hun vraagstukken neer willen leggen om hun concepten om te laten zetten in machines of modules van machines.

Door projecten op het gebied van technologie, markten en mensen uit te voeren kunnen Nederlandse toeleveranciers zich doorontwikkelen tot de top in hun markt en groeien in omzet. Bovendien moet dit leiden tot een constante stroom van kenniswerkers en vakmensen om die omzet ook daadwerkelijk te realiseren.

Organisatorische structuur:

BI is een coöperatie met uitgesloten aansprakelijkheid. Er zijn uitsluitend bedrijven lid van de coöperatie. De coöperatie kent een bestuur dat wordt gevormd door 12 vertegenwoordigers van lidbedrijven. Verder is er een Raad van Advies waarin diverse stakeholders uit de high tech industrie zitting hebben, waaronder grote ondernemingen (zoals ASML, Philips Healthcare), kennisinstellingen (waaronder de TUE, Fontys, TNO), overheden (gemeente Eindhoven, provincie Noord-Brabant, SRE), uitvoeringsorganisaties (NV BOM) en werkgeversorganisaties (waaronder FME-CWM en Koninklijke Metaalunie).

Omvang personele staf:

De uitvoeringsorganisatie van BI bestaat uit 2 mensen (2 fte). Zij staan beiden op de loonlijst van de coöperatie.

Omvang/samenstelling cluster:

De coöperatie kent ongeveer 80 aangesloten lidbedrijven. Andere partijen dan het bedrijfsleven – bijvoorbeeld de provincie – maken dus geen onderdeel uit van het cluster. Rondom de coöperatie is echter een groter netwerk gevormd van kennispartijen, overheden en andere stakeholders waarmee intensief wordt samengewerkt in projecten.

Typen activiteiten:

Het programma van BI richt zich op drie focusgebieden, waarbinnen projecten worden uitgevoerd, namelijk:

- **Technology & Proces:** projecten die te maken hebben met technologische ontwikkelingen en procesverbeteringen in de High Tech keten;
- **Markt & Keten:** projecten die te maken hebben met marktontwikkelingen, veranderende marktbehoeften en profilering van de regio (in binnen- en buitenland);
- **Mens & Samenleving:** samenbrengen en afstemmen van opleidingen, verdien- en logistieke modellen optimaliseren/uniformeren.

Voorbeelden van dergelijke projecten zijn:

Brainport Industries Campus: BI werkt met de gemeente Eindhoven en de provincie Noord-Brabant aan de ontwikkeling van het Brainport Industries Campus. Dit is een campus waar werknemers van verschillende high tech-toeleveranciers en kennisinstellingen nauw met elkaar samenwerken. Met het Park wordt de toeleverketen meer zichtbaar, bijvoorbeeld door vestiging van een shared facilities centre waarmee de link tussen onderwijs, onderzoek en praktijk wordt versterkt.

Brainport Industrie College: Om te zorgen voor voldoende goed opgeleide vaklieden in de metaal en mechatronica hebben diverse bedrijven uit de regio hun krachten gebundeld in Brainport Industries College (het BI College). In nauwe samenwerking met deze bedrijven, onderwijsinstellingen en de overheid zorgt Brainport Industries College ervoor dat meer mensen de weg vinden naar een baan in de techniek. Brainport Industrie College zet zich in op het promoten van het werken in deze sectoren, bevordert de in- en doorstroom van personeel, biedt opleidingen en trainingen en oefent invloed uit op de inhoud en opzet van beroepsopleidingen. Het is een erkend leer- en detachingsbedrijf.

Teclab: BI heeft samen met Exempla Opleidingen BV het bedrijf Teclab BV (technology & education lab) opgericht. Teclab heeft als doelstelling het technisch vakmanschap op het niveau van mbo+ in de technologieregio Brainport naar een topniveau te brengen. Teclab specialiseert zich op het gebied van onder meer mechatronica, precisietechnologie, fijnmechanische technieken en meet- en regeltechniek. BI is voor 49% aandeelhouder in Teclab BV.

CFT 2.0: Het CFT 2.0 heeft als kernactiviteiten onderzoek, ontwikkeling en kennisdeling rondom precompetitieve thema's op gebieden als productietechnologie, ontwikkeling en ketenoptimalisatie. De ambitie van CFT 2.0 voor 2020 is om zich te ontwikkelen tot een world class centrum voor toegepast onderzoek door technische toeleveranciers in High Mix Low Volume High Complexity (HMLVHC) ketens. De activiteiten voert CFT 2.0 uit in projecten waar hightech toeleveranciers (als deelnemers), OEMs en kennisinstellingen als partners in kunnen deelnemen.

BI ziet het als zijn kerntaak om te 'signaleren, organiseren en realiseren' door te 'mobiliseren en te verbinden'. Vanuit die taak ontplooit de organisatie onder andere activiteiten als:

- in beeld brengen en bekend maken van projectinitiatieven van andere partijen;
- matchmaking: uitbesteders kunnen een geschikte toeleverancier vinden via Brainport Industries SupplierFinder;
- internationalisatie: het vestigen van de naam Brainport Industries door deelname aan (inter)nationale beurzen (zoals de Hannover Messe);
- (netwerk)bijeenkomsten organiseren: jaarcongres, jaarlijkse ledenbijeenkomst, af en toe een netwerkbijeenkomst;
- Uitgeven periodieke digitale nieuwsbrief (hierin staat in de agenda aangegeven welke bijeenkomst zij zelf organiseren, van welke bijeenkomst zij mede-initiatiefnemer zijn en welke bijeenkomsten door anderen worden georganiseerd).

Financiering:

BI wordt volledig privaat gefinancierd. De leden betalen jaarlijks contributie. De ledenbijdrage is gestaffeld en gerelateerd aan de omvang (wat betreft aantal werknemers) van het bedrijf. De hoogte van de contributie varieert van €1.550,- tot € 5.500,- per bedrijf. Op jaarbasis levert dit in totaal een bedrag op van ongeveer € 250.000,-. Dit bedrag wordt benut voor het financieren van de kosten van de uitvoeringsorganisatie (loonkosten, bureau- en operationele kosten en kosten voor basisactiviteiten van BI, zoals het organiseren van bijeenkomsten) en vormt op die manier de 'basisfinanciering' van BI.

Lidbedrijven dragen daarnaast ook bij aan de financiering van de projecten en programma's van Brainport Industries. De bijdrage van de bedrijven aan projecten wordt – waar mogelijk – aangevuld met financiering vanuit andere partijen zoals overheden (projectsubsidies vanuit de provincie of het Rijk) en fondsen (scholingsfonds OOM). In totaal gaat het wat betreft de projectfinancieringen bij BI om een volume van rond de €1.000.000,-.

Bijdrage provincie in kosten clusterorganisatie:

De provincie draagt niet bij aan de basisfinanciering van de clusterorganisaties. Wel is er sprake van een financiële bijdrage aan afzonderlijke projecten van Brainport Industries. Dit gebeurt via het beschikbaar stellen van EFRO- of REAP-gelden, maar bijvoorbeeld ook door het 'in kind' bijdragen aan projecten zoals de Brainport Industries Campus (beschikbaar stellen van menskracht).

Ontwikkeling totale kosten clusterorganisatie (maximaal 5 jaar terug):

Het aantal leden is al enkele jaren stabiel (rond de 80 bedrijven). Hierdoor liggen de inkomsten vanuit de lidmaatschapsgelden al enige tijd op een vergelijkbaar niveau. De kosten zijn toegenomen door de uitbreiding van de personele staf van 1 naar 2 personen in oktober 2014. De stijging van de (loon)kosten wordt (mede) gedekt vanuit de projectgelden.

Wijzigingen in toekomstige financiering/verdienmodel en achtergronden daarvoor:

Er worden op korte termijn geen wijzigingen doorgevoerd in het verdienmodel. Wel is BI voorzichtig gestart met het verkennen van de mogelijkheden om projecten op commerciële basis te gaan uitvoeren. Als coöperatie hebben zij daar in principe de mogelijkheden toe. Op welke manier, op welke termijn en rond welke projecten dit zal zijn is momenteel nog niet bekend.

Relevante ervaringen met (overheids)financieringen

Vanuit BI wordt gewezen op het belang om in dergelijke clusterorganisaties het bedrijfsleven centraal te stellen. Het gaat immers om activiteiten voor, door en met bedrijven. Het is zinvol en zeker wenselijk om andere partijen (zoals overheden) 'aan boord' te hebben, maar het bedrijfsleven behoort wat hen betreft 'aan het roer'. Financiële en inhoudelijke ondersteuning vanuit bijvoorbeeld de provincie is waardevol om projecten en programma's mede te faciliteren. Een te sterke financiële betrokkenheid van de provincie in de (basis)financiering van een clusterorganisatie heeft als mogelijk nadeel dat de focus te sterk gericht wordt op de regionale belangen. Bedrijven denken niet in regio's en willen zich niet laten belemmeren door grenzen binnen Nederland.

Geraadpleegde personen:

De heer J. Blankendaal, Brainport Industries

Website

www.brainportindustries.com

Kennispark Twente (KPT)

Oprichtingsjaar:

Het huidige Kennispark Twente (KPT) is in 2006 opgericht als stichting. Er is wel een voorlopend initiatief geweest, waaraan oorspronkelijk de provincie Overijssel, gemeente Enschede (namens de Netwerkstad) en de Universiteit Twente deelnamen. Dit was een informele samenwerking tussen die partijen, geformaliseerd in 2006. Later kwam daar de Regio Twente bij, nog weer later Saxion Hogescholen. Laatstgenoemde partij is toegetreden toen deze ook meer aandacht wou besteden aan ondernemerschap/valorisatie. Saxion heeft de valorisatie-aanpak – zoals de Universiteit Twente die binnen KPT heeft ontwikkeld – volledig omarmd en vooral ook een eigen vorm en inbedding in de instelling gegeven.

Regio:

Twente

Doelstelling:

De missie van de Stichting Kennispark Twente is om een ecosysteem te ontwikkelen voor innovatief ondernemen in heel Twente. Hiervoor worden door KPT langs drie lijnen activiteiten ontplooid, namelijk:

- ondersteuning van innovatieve start-ups;
- gezamenlijke innovatie: gezamenlijke initiatieven met MKB-bedrijven, lokale industrie en kennisinstellingen;
- aantrekkelijk vestigingsklimaat: het realiseren van de juiste fysieke omgeving voor kennisintensieve bedrijven en het aantrekken van nieuwe vestigingen naar Twente.

De activiteiten van KPT moeten resulteren in 10.000 nieuwe arbeidsplaatsen in de regio Twente tot 2025.

Organisatorische structuur:

In KPT participeren de Universiteit Twente, Gemeente Enschede, Regio Twente, Provincie Overijssel en Saxion. Voor elk van deze founding partners is KPT iets anders: voor de UT en Saxion vormt KPT het vehikel voor valorisatie, voor de provincie Overijssel en de Regio Twente vormt het een uitvoeringsorgaan voor regionaal innovatiebeleid en een inspiratiebron voor beleid, voor de gemeente Enschede vormt KPT een organisatie die bijdraagt aan de gebiedsontwikkeling.

De vijf founding partners hebben voor de organisatorische invulling van KPT een stichting opgericht. Het management en het bestuur van KPT worden gevormd door drie medewerkers (die zijn afgevaardigd vanuit/betaald door de UT, de provincie Overijssel en Saxion). Er is een Raad van Toezicht, bestaande uit een onafhankelijk voorzitter en bestuurders van de Universiteit Twente en Saxion. De provincie Overijssel is niet in dit toezichthoudend orgaan vertegenwoordigd, omdat dit niet strookt met de subsidierelatie. Alle medewerkers van de stichting worden op detacheringbasis ter beschikking gesteld vanuit de founding partners. Feitelijk voeren ze hun oorspronkelijke taak binnen KPT verder uit in een verbeterde context en integrale agenda en aansturing.

Opvallend is dat het bedrijfsleven niet in de organisatie vertegenwoordigd is; bedrijven kunnen geen lid worden of zich anderszins aansluiten. Hiervoor is bewust gekozen, om een zo onafhankelijk mogelijke positie in te kunnen nemen. De publieke organisaties

opereren vanuit een algemeen belang, bedrijven hebben specifieke belangen die niet altijd stroken met het publieke belang. Bedrijven nemen wel intensief deel op projectbasis. In de gesprekken werd als voorbeeld genoemd dat sommige gevestigde bedrijven de meerwaarde van stimulering van start-ups niet begrijpen en soms zelfs afwijzen in de vroege jaren.

Wel voert KPT een groot aantal (project)activiteiten uit, waarmee meer dan 1.000 bedrijven worden bereikt. Daarnaast zijn verschillende netwerken van bedrijven actief, waarmee KPT contacten onderhoudt. Enkele jaren geleden is het toenmalige InnovatiePlatform Twente opgegaan in de Industry Board Twente. Deze board, bestaande uit een vertegenwoordiging van HTSM-bedrijven, functioneert als een informele adviesclub van KPT daar waar het gaat om de uitvoering van het regionale innovatiebeleid zoals verwoord in 'Innovatiesprong Twente'.

Omvang personele staf:

Eén van de gesprekspartners sprak van een formele organisatie (stichtingsvorm) met een informele organisatie daaronder (namelijk medewerkers die niet op de loonlijst van de stichting staan). Het team van professionals binnen KPT bestaat uit circa 25 mensen, die zijn afgevaardigd vanuit de vijf founding partners. Zoals gezegd staat geen van hen op de loonlijst van Stichting KPT zelf. Voor dit model is bewust gekozen om meerdere redenen, namelijk:

- onafhankelijke positie innemen;
- goede inhoudelijke verbinding met de founding partners;
- de organisatie moet geen eigen leven gaan leiden, zodat het streven naar eigen continuïteit het hoogst doel wordt. Op elk moment moet gestopt kunnen worden met KPT en moeten de medewerkers weer terug kunnen naar hun eigen organisatie.

De valorisatie-activiteiten van de Universiteit Twente zijn volledig bij KPT ondergebracht. Met ruim de helft van alle KPT-medewerkers is de Universiteit Twente sterk vertegenwoordigd binnen KPT. Vanuit Saxion zijn drie personen afgevaardigd, van de andere founding partners één of twee personen.

Essentieel voor de onderlinge verbindingen tussen (de werknemers van) de founding partners, is de huisvesting. Hierbij wordt het 'bijenkorf-model' gehanteerd: elke medewerker die (een tijd) op het kantoor van KPT wil komen werken, kan daar gebruik maken van de kantoorruimte en de voorzieningen. Dat betreft overigens niet alleen de gedetacheerden, maar ook andere medewerkers van de founding partners, investeerders, ROM-medewerkers, ondernemers, projectmanagers etc.

Omvang/samenstelling cluster:

Bedrijven in de HTSM en de ICT vormen weliswaar een belangrijke doelgroep van KPT, maar kunnen zich hierbij niet aansluiten. Zij zijn in zekere zin indirect betrokken, namelijk via de Industry Board Twente (zie hierboven) en sommige netwerkpartners van KPT (zoals de Technologie Kring Twente en de Ondernemersvereniging Business & Science Park). Vanuit KPT wordt aangegeven dat de bedrijven uit de doelgroep het cluster vormen die door de clusterorganisatie wordt ondersteund.

Typen activiteiten:

Centraal in de programmering van KPT staat het toegankelijk maken van drie belangrijke waarden voor innovatie, namelijk jong talent, kennis en geld. In de richting van

verschillende doelgroepen en op de verschillende thema's ontplooit KPT de volgende typen activiteiten:

Start-ups en groeiende ondernemingen

Trainingsprogramma's, coachingsstructuren, business development support, vroege fase financiering en doorverwijzing naar diverse vormen van financiering en incubatie.

Innovatieve ondernemingen

Het organiseren van kennisportals en open innovatiecentra en het delen van onderzoeksfaciliteiten.

Verbetering vestigingsklimaat

Gebiedsontwikkeling maakt ook onderdeel uit van KPT. Hieraan wordt invulling gegeven door het Masterplan Gebiedsontwikkeling Kennispark Twente (van juni 2009) uit te voeren. Dit heeft onder meer geleid tot de realisatie van The Gallery, een nieuw bedrijfsverzamelgebouw/innovatiecentrum voor bedrijven op het terrein van de Universiteit Twente, dat vorig jaar is geopend. Hier kunnen bedrijven zich vestigen en elkaar inspireren, ontmoeten en met elkaar innoveren. In het kader van de gebiedsontwikkeling is ook vastgesteld welke typen hightech bedrijven welkom zijn en welke bedrijvigheid juist niet past. Dit heeft er al toe geleid dat enkele bedrijven – die niet in het hightech profiel passen – naar elders zijn vertrokken.

Innovatiecampus voor kennisintensieve bedrijven

Kennispark Twente presenteert zichzelf ook als innovatiecampus voor kennisintensieve ondernemers. Via KPT krijgen deze ondernemers toegang tot talent, expertise en onderzoek, en tot diverse vormen van financiering en coaching.

Kennis toegankelijk maken

Kennis van de Universiteit Twente en Saxion toegankelijk maken en wisselwerking tussen deze kennisinstellingen en het regionale bedrijfsleven organiseren. Via www.kennisvraag.nl kunnen ondernemers vragen voorleggen aan studenten en medewerkers van Universiteit Twente en Saxion.

Volume activiteiten:

De personele lasten van KPT worden gedragen door de founding partners, voor zover het hun eigen medewerkers betreft die afgevaardigd zijn. Deze blijven immers op de loonlijst van hun eigen werkgever staan. Daarnaast is er een centraal budget van 1 miljoen per jaar, waaraan op basis van een specifieke rolverdeling wordt bijgedragen door de founding partners. Ongeveer een derde van dit budget wordt besteed aan communicatie-activiteiten, een zesde aan huisvesting en administratie, een zesde aan gebieds- en industrieprojecten en het resterende budget wordt herverdeeld onder de partners. Dit laatste is bedoeld voor de compensatie van uren die afgevaardigde personen maken buiten het directe belang van de betreffende founder. Stel dat een communicatiemedewerker van de UT voor driekwart bezig is met communicatie over de valorisatieactiviteiten van de UT en een kwart met communicatie over andere KPT-activiteiten, dan wordt een kwart van het brutoloon teruggestort naar de UT.

Over het volume aan inhoudelijke activiteiten staat het volgende gepresenteerd op de website van KPT:

- in 2014 samen met haar partner Powered by Twente 85 bijeenkomsten over innovatie en ondernemerschap heeft georganiseerd, waaraan 3.362 mensen hebben deelgenomen;
- het UT/Saxion Business Development team was in dat jaar betrokken bij 19 patentaanvragen;
- via Kennispark Twente zijn 16 MKB Innovatievouchers verstrekt (november 2013-juni 2014), met een gezamenlijke waarde van €75.000;
- aan 23 Pitch&Match sessies en 24 verdiepingssessies hebben totaal 533 personen van 265 organisaties deelgenomen. Uit deze sessies zijn 261 matchthema's gekomen, waarop 651 deelnemers zich in hebben geschreven;
- bij de Portal to Innovation zijn in een jaar tijd 175 innovatievragen vanuit het MKB en in anderhalf jaar 140 innovatievragen vanuit de non-profit binnengekomen;
- in 2014 zijn er 61 verschillende (student-)ondernemers en verenigingen bij het Juridisch Adviespunt geweest, met een totaal van 101 vraagstukken.

Dit is overigens maar een klein deel van de totale activiteiten. Het zijn voornamelijk de activiteiten waarvan de founding partners het belangrijk vinden om de getallen/gegevens naar buiten te brengen.

Ontwikkeling totale kosten clusterorganisatie (maximaal 5 jaar terug):

Sinds 2012 bedraagt het centrale budget voor KPT 1 miljoen euro per jaar.

Financiering:

De founding partners investeren allen in dit initiatief, in geld en in personele capaciteit. Naast de inbreng van personele capaciteit door de verschillende founding partijen (zie hierboven) beschikt de stichting Kennispark Twente over een centraal budget van 1 miljoen per jaar. De founding partners dragen hier afhankelijk van hun rol aan bij. Dit centrale budget is exclusief projectfinanciering, waarvoor de partijen nog andere bijdragen kunnen leveren.

Bijdrage provincie/deelstaat in kosten clusterorganisatie:

Ja.

Zo ja, sinds wanneer:

Provincie Overijssel heeft niet alleen vanaf de start in 2006 financieel bijgedragen aan KPT, maar ook aan de 'voorloper' van KPT. Destijds was sprake van een provinciale subsidie van 70% of 80%. Nu dragen de founding partners op basis van gelijkheid bij in het centrale budget.

Ontwikkelingen hierin:

Wat betreft de provinciale bijdrage aan KPT is er sprake van een nieuwe ontwikkeling. In 2014 is de Stichting Gerard Sanderink opgericht door deze Twentse ondernemer. Vanuit deze stichting worden onder andere beurzen verstrekt aan kansarme Twentenaren met capaciteiten op het gebied van technologie en worden bedrijven ondersteund die faciliteiten voor toegepaste research gaan oprichten in Twente. De betreffende ondernemer wilde ook een R&D- unit oprichten in Enschede en heeft de provincie Overijssel gevraagd om hem te helpen dit vorm te geven door een lening te verstrekken. Uit dit contact is een deal gesloten waarbij de renteopbrengsten van deze lening aan KPT ter beschikbaar worden gesteld voor de financiering van de provinciale bijdrage aan KPT. Deze deal geldt voor een periode van tien jaar. Hierdoor is continuïteit ontstaat in de bijdrage van de provincie.

Wijzigingen in toekomstige financiering/verdienmodel en achtergronden daarvoor:

Uit de gesprekken is niet gebleken dat het verdienmodel binnen afzienbare tijd op de schop gaat. Voor de huidige invulling en opzet bestaat een groot draagvlak onder de betrokken partijen, mede gezien de aanzienlijke output die KPT kan genereren voor de founding partners. Via de Sanderink-deal is de provinciale bijdrage voor een periode van tien jaar (geheel of gedeeltelijk) 'gedekt'.

Juridische grondslag waarmee de organisatie gefinancierd is:

Wat de provinciale bijdrage betreft is er sprake van een subsidierelatie. Deze subsidie betreft dan de inzet van twee personen van Oost NV (vanuit het budget van de provincie Overijssel) en een bijdrage in het centrale budget (zie verderop). In het geval van KPT is sprake van eerstelijnsactiviteiten, die een hoog risicodragend zijn. Van economische activiteiten is dus geen sprake, dus telt Staatssteun-regels niet. Van btw-probleem is in deze constructie met detachering vanuit de founding partners geen sprake.

Relevante leerervaringen met (overheids)financiering:

Vanuit beide gesprekspartners is aangegeven dat de organisatorische en financiële invulling van een clusterorganisatie als KPT niet zo maar te kopiëren is naar andere regio's. Van een blauwdruk voor andere regio's is dan ook geen sprake. De huidige situatie heeft een aanloop van zeven jaar gehad voordat de structuur en de manier van werken stonden. Bovendien is het erg afhankelijk van de 'trekker' die als netwerker verbindingen kan maken en zijn eigen positie van ondergeschikt belang vindt.

Geraadpleegde personen:

De heer K. Eijkel, Kennispark Twente

De heer G. Bril, provincie Overijssel.

Website

www.kennispark.nl

6. Samenvattend overzicht

In het voorgaande zijn de kenmerken van elk van de tien clusterorganisatie uiteengezet. In dit laatste hoofdstuk bundelen we de informatie in een aantal schematische overzichten.

Uit de analyse van de tien clusterorganisaties komt naar voren dat er duidelijke verschillen zijn tussen deze clusterorganisaties, daar waar het gaat om organisatievorm, de omvang van het beschikbare budget, de personele omvang van de uitvoeringsorganisaties, het aantal aangesloten leden, de betrokkenheid van de provincie, de wijze van financiering en de uitgevoerde activiteiten.

Organisatievorm en samenstelling clusterorganisaties

Schema 2 geeft een overzicht van de organisatievorm en de samenstelling van de clusterorganisatie.

Schema 2 **Organisatievorm en samenstelling clusterorganisaties**

Clusterorganisatie	Organisatievorm	Betrokken partijen	Aantal leden
AgriFood Capital	Stichting + BV	Overheden, kennisinstellingen, vertegenwoordigers bedrijfsleven	-
Flanders FOOD	Vereniging	Kennisinstellingen, bedrijven	341
Skåne Food Innovation Network	Non-profit vorm + BV	Overheden, kennisinstellingen, vertegenwoordigers bedrijfsleven	40 partners 100 leden
Medical Delta	Stichting	Overheden, kennisinstellingen	-
LiftecZONE	Vereniging	Ontwikkelingsmaatschappijen, kennisinstelling, vertegenwoordigers bedrijfsleven	110
MedEcon Ruhr	Vereniging + BV	Overheden, kennisinstellingen, bedrijven	146
Energy Valley	Stichting	Kennisinstellingen, vertegenwoordigers bedrijven	25 stakeholders (200 leden)
Biobased Delta	Stichting	Overheden, kennisinstellingen, vertegenwoordigers bedrijfsleven	-
Brainport Industries	Coöperatie	Bedrijven	80
Kennispark Twente	Stichting	Overheden, kennisinstellingen	-

Uit het schema blijkt allereerst dat bij nagenoeg alle clusterorganisaties meerdere partijen betrokken zijn. In veel van de in de analyse betrokken clusterorganisaties zijn zowel overheden, kennis- en onderzoeksinstituten als het bedrijfsleven vertegenwoordigd. Toch zijn niet alle clusterorganisaties ‘triple helix’ samengesteld. In een deel van de clusterorganisatie zijn alleen overheden en kennisinstellingen of alleen kennisinstellingen en bedrijven betrokken. Eén clusterorganisatie wordt uitsluitend gevormd door bedrijven. Provincies zijn dus niet bij alle clusterorganisatie als partij direct betrokken. Hieronder zal nader worden beschreven of en op welke manier de betrokkenheid van de provincies bij de tien clusterorganisaties vorm krijgt.

Bij de helft van de clusterorganisaties is (in de loop van de tijd) besloten om de samenwerking te formaliseren in een stichting. Een stichting kan geen leden hebben. Bij

clusterorganisaties met een stichtingsvorm zijn daarom geen bedrijven als lid aangesloten. Het bedrijfsleven is in een aantal gevallen wel betrokken via een vertegenwoordiging in het bestuur of als stakeholder/financier. Bij een aantal clusterorganisaties met een stichtingsvorm bestaat de behoefte om bedrijven actief te betrekken en hun relatie met de clusterorganisatie te verankeren. Deze clusterorganisaties kiezen ervoor om een 'netwerkclub' van bedrijven op te richten. Deze staat formeel los van de stichting. Via het overleg en de samenwerking tussen de bedrijven in het netwerk wil de clusterorganisatie inhoudelijke input krijgen vanuit het bedrijfsleven om zo voeling te houden met wat er bij de bedrijven leeft. Tevens is het de bedoeling dat de bedrijven in het netwerk een (beperkte) financiële bijdrage leveren aan de activiteiten van de clusterorganisatie. Voorbeelden van deze netwerkclubs zijn het Energy Valley Platform (Energy Valley) en het in oprichting zijnde netwerk van Preferred Partners (Medical Delta).

In een aantal gevallen is echter bewust gekozen om wat meer afstand te houden tussen de formele organisatie van de stichting en de bedrijven. Bedrijven worden wel actief betrokken bij de projecten en activiteiten die de clusterorganisaties ontplooiën en een financiële/in kind bijdrage aan de projecten wordt veelal wel verwacht. Een actieve rol in het vormgeven van het beleid en de doelstellingen van de clusterorganisatie en een bijdrage in de basisfinanciering van de clusterorganisatie wordt niet van de bedrijven gevraagd. Zo kiest Kennispark Twente voor een dergelijke constructie om een zo onafhankelijk mogelijke positie in te kunnen nemen en te handelen ten behoeve van het algemeen belang.

Bij drie clusterorganisaties is gekozen voor een vereniging. Voor de buitenlandse organisaties kan dit onder andere verklaard worden door het feit dat een vereniging soms de enige vorm is die voor non-profit organisaties gekozen kan worden. Tegelijkertijd valt op dat bij verenigingen – meer dan bij de stichtingen – bedrijven direct betrokken zijn. De ruime meerderheid van de leden van bijvoorbeeld Flanders Food en LifetecZONE bestaat uit bedrijven. Zij hebben allemaal direct inspraak in het beleid van de clusterorganisatie. De kosten van de clusterorganisatie worden deels of – in het geval van LifetecZONE – vrijwel volledig gefinancierd vanuit de contributiegelden van bedrijven.

Verder valt op dat clusterorganisaties in een aantal gevallen – naast een niet op winst gerichte stichting of een vereniging – een BV als organisatievorm kennen. In de BV is de werk-/uitvoeringsorganisatie ondergebracht (AgriFood Capital en MedEcon Ruhr). In het geval van Skane Food Innovation Network en MedEcon Ruhr is een BV opgericht om als organisatie toch een aantal commerciële activiteiten te kunnen ontplooiën.

Betrokkenheid provincie(s)

Of en op welke manier de provincies een rol spelen binnen de clusterorganisatie en of zij een bijdrage leveren aan de basisfinanciering van de clusterorganisatie is weergegeven in schema 3.

Schema 3 Betrokkenheid regionale overheid (provincie) bij clusterorganisatie

Clusterorganisatie	Bestuurlijke betrokkenheid	Ambtelijke betrokkenheid	Financiële bijdrage clusterorganisatie
AgriFood Capital			
Flanders FOOD			
Skåne Food Innovation Network			
Medical Delta			
LiftecZONe			
MedEcon Ruhr			
Energy Valley			
Biobased Delta			
Brainport Industries			
Kennispark Twente			

Legenda: = wel betrokkenheid
 = geen betrokkenheid

In een aantal clusterorganisaties zijn provincies op alle drie de aspecten betrokken. De bestuurlijke betrokkenheid krijgt vorm door een bestuurlijke vertegenwoordiging in het stichtingsbestuur (Medical Delta, Biobased Delta). Van ambtelijke betrokkenheid is sprake doordat medewerkers van de provincie activiteiten verrichten voor het kernteam/uitvoeringsorganisatie (Biobased Delta) of doordat ze zitting hebben in de programmaraad (Medical Delta). De financiële bijdrage aan de basisfinanciering vindt plaats in de vorm van subsidies. Dat geldt overigens ook voor de andere clusterorganisaties waar de provincies bijdraagt aan de basisfinanciering van de clusterorganisatie.

Daar tegenover staat dat bij een aantal clusterorganisaties de provincies op geen van de aspecten betrokkenheid kent. De provincies spelen op zowel bestuurlijk als ambtelijk niveau geen directe rol. Dit betekent echter niet dat er in het geheel geen relaties of contacten bestaan tussen de bestuurders en ambtenaren van de provincies en deze clusterorganisaties. Er wordt op bepaalde punten en binnen bepaalde projecten namelijk wel (intensief) samengewerkt. Financiële ‘ondersteuning’ vindt in deze gevallen dan ook plaats in de vorm van projectfinanciering of sponsoring van bepaalde activiteiten. Van een meer structurele bijdrage vanuit de provincies aan de basisfinanciering van de clusterorganisaties is in deze gevallen geen sprake.

Verder laat schema 3 zien dat er clusterorganisaties zijn waar de provincies op sommige aspecten wel en op ander aspecten niet betrokken zijn. Bij deze clusterorganisaties is er bijvoorbeeld wel sprake van ‘structurele’ financiële relaties (provincies dragen voor een bepaalde tijd jaarlijks mee aan de basisfinanciering). Juist door deze subsidierelatie is dan soms bewust gekozen om de provincie op bestuurlijk niveau geen rol in de clusterorganisatie te geven (Kennispark Twente).

Financiële en personele omvang clusterorganisatie

In schema 4 is voor de tien clusterorganisaties in beeld gebracht welk budget er in de huidige situatie jaarlijks beschikbaar is voor de uitvoeringsorganisatie en wat de omvang is van de personele staf van de uitvoeringsorganisatie.

Schema 4 Financiële en personele omvang clusterorganisatie

Clusterorganisatie	Budget uitvoeringsorganisatie*	Omvang personele staf
AgriFood Capital	€1.000.000,-	4 (3,5 fte)
Flanders FOOD	€ 920.000,-	13 (12,6 fte)
Skåne Food Innovation Network	€1.650.000,-	15 (7 fte)
Medical Delta	€1.350.000,-	10 (7 fte)
LiftecZONe	€ 40.000,-	0
MedEcon Ruhr	€1.300.000,-	16 (12 fte)
Energy Valley	€3.500.000,-	25 (20 fte)
Biobased Delta	€ 460.000,-	12 – 15
Brainport Industries	€ 250.000,-	2 (2 fte)
Kennispark Twente	€1.000.000,-	25

* Bedrag dat in huidige situatie beschikbaar is op jaarbasis voor de clusterorganisatie (dus in principe exclusief het budget voor projecten)

De financiële en personele omvang van de clusterorganisaties loopt sterk uiteen. Naast kleine organisaties zoals LifetecZONe – met weinig budget en geen eigen personele staf – staan grote organisaties zoals Kennispark Twente en Energy Valley. De omvang van het budget hangt deels samen met de omvang van de personele staf (hoe meer mensen, hoe hoger het budget of omgekeerd). Toch kan deze regel – zoals schema 4 laat zien – niet zondermeer worden toegepast. Dit blijkt bijvoorbeeld wanneer de gegevens van Kennispark Twente en Energy Valley naast elkaar worden gezet (vergelijkbare personele omvang, grote verschillen in budget). Een belangrijke verklaring voor dergelijke verschillen is de wijze waarop de personele staf wordt gefinancierd. Zo geldt bij Kennispark Twente (en bijvoorbeeld ook bij Biobased Delta) dat deze grotendeels ‘in kind’ beschikbaar wordt gesteld door de founding partners, terwijl deze bij Energy Valley volledig vanuit het genoemde budget bekostigd moeten worden.

Verder geldt dat de budgetten niet één op één met elkaar vergeleken kunnen worden. Sommige clusterorganisaties bekostigen vanuit hun basisfinanciering (deels) ook (pilot)projecten (bijvoorbeeld Skane Food Innovation Network) die ze uitvoeren, terwijl andere clusterorganisaties voor dergelijke kosten aparte projectfinanciering regelen.

Partijen die bijdragen aan de financiering van clusterorganisaties

Hierboven is aangegeven wat de omvang van het jaarlijkse budget is van elk van de clusterorganisaties. Welke partijen bijdragen aan deze ‘basisfinanciering’ van de clusterorganisaties is weergegeven in schema 5. Dit levert een gedifferentieerd beeld op. Een beperkt aantal clusterorganisaties wordt triple helix gefinancierd. Dat wil zeggen dat zowel vanuit de overheden, het bedrijfsleven als de kennis- en onderzoeksinstellingen financieel wordt bijgedragen aan de kosten van de clusterorganisatie. Bij de andere organisaties vindt de financiering plaats vanuit slechts één of twee partijen binnen de triple helix. Eerder zagen we al dat bij clusterorganisaties die zijn georganiseerd in een stichting, bedrijven veelal niet direct betrokken zijn. Dit betekent vaak ook dat zij geen bijdrage leveren aan de financiering van de clusterorganisatie. Dit neemt echter niet weg dat zij vaak wel in geld of in kind bijdragen aan financiering van afzonderlijke projecten van de clusterorganisaties.

Eerder zagen we al dat bij een aantal clusterorganisaties de provincie niet meebetaalt aan de basisfinanciering van de clusterorganisatie. De provincies doen in deze gevallen alleen aan projectfinanciering of aan het sponsoren van één of enkele activiteiten. Daar staat tegenover dat bij een tweetal clusterorganisaties momenteel de financiering grotendeels (70% bij Flanders Food) of zelfs volledig (Biobased Delta) wordt ingebracht vanuit de provincies/regionale overheid. Bij de andere clusterorganisaties ligt de bijdrage van de provincie(s) onder de 50%.

Toch laat schema 5 zien dat bij alle clusterorganisaties sprake is van (gedeeltelijke financiering) vanuit de overheid. Naast de provincies blijken namelijk gemeenten in 7 van de 10 clusterorganisaties mee te betalen aan de kosten van de clusterorganisatie. Eén clusterorganisatie wordt zelfs volledig gefinancierd door een samenwerkingsverband van gemeenten en waterschappen.

Schema 5 Partijen die bijdragen aan de financiering van clusterorganisaties

Clusterorganisatie	Regionale overheid / provincie	Bedrijven	Kennisinstellingen	Overig
AgriFood Capital				Gemeenten Waterschappen
Flanders FOOD				
Skåne Food Innovation Network				Gemeente Commerciële activiteiten
Medical Delta				Gemeenten
LiftecZONe				Gemeenten
MedEcon Ruhr				Gemeenten Commerciële activiteiten
Energy Valley				Gemeenten
Biobased Delta				
Brainport Industries				
Kennispark Twente				Gemeente Regio Twente

Legenda: = wel bijdrage
 = geen bijdrage

Aan de clusterorganisaties is gevraagd of zij btw-plichtig zijn en – zo ja – hoe zij daar mee omgaan in de praktijk en wat dat betekent voor hun budget. De antwoorden zijn divers. Soms is de clusterorganisatie niet btw-plichtig omdat zij bijvoorbeeld worden gerekend tot de sector ‘onderwijs’ (Medical Delta). Soms zijn clusterorganisaties in principe wel btw-plichtig; ze hebben echter een regeling getroffen met de Belastingdienst (Energy Valley) of laten de betalingen (deels) lopen via de provincie omdat op die manier de btw kan worden teruggevorderd (Biobased Delta en Energy Valley). Bij clusterorganisaties waarbij sprake is van detachering van personeel vanuit de founding partners speelt het btw-vraagstuk niet.

Activiteiten van clusterorganisaties

De omvang en aard van het activiteitenpakket dat clusterorganisaties uitvoeren wisselt. Er zijn clusterorganisaties – zoals LiftecZONE – die bewust kiezen om het aantal activiteiten beperkt te houden. Op die manier willen ze zich focussen op hun kerndoelstelling (netwerkvorming) en de ‘belasting’ in tijd voor hun leden beperken. Andere clusterorganisaties ontplooiën een heel breed scala aan activiteiten. In schema 6 is getracht de activiteiten van de clusterorganisaties in beeld te brengen aan de hand van negen onderscheiden categorieën. Dit schema is vooral bedoeld om een indicatie te geven van het activiteitenpallet van de organisaties. Achter een groen gekleurd vakje bij een bepaald type activiteit gaan aanzienlijke verschillen tussen de clusterorganisaties schuil. Zo stelt AgriFood Capital dat ze wel een vraagbaakfunctie hebben (categorie 2), maar dat die alleen betrekking heeft op vragen over het netwerk (doorverwijzen naar een passende partij in het netwerk). Bij andere clusterorganisaties (zoals Flanders Food) is de vraagbaakfunctie breder en omvat naast netwerkwerkvragen bijvoorbeeld ook kennisinhoudelijke vragen.

Verder geldt dat er een verschil is tussen wat clusterorganisaties vanuit hun basis- of generieke activiteitenpakket ontplooiën en wat zij binnen programma’s aan de achterban aanbieden. Zo zetten bepaalde clusterorganisaties (Energy Valley) de medewerkers van hun werkorganisatie in voor het bieden van advies, begeleiding en coaching. In andere gevallen (bijvoorbeeld AgriFood Capital) vormt dit geen basisactiviteit van de clusterorganisatie, maar wordt een dergelijke dienst wel in het kader van één van de door hen opgezette programma’s aangeboden.

Schema 6 Activiteiten die worden uitgevoerd door clusterorganisaties

Clusterorganisatie	1	2	3	4	5	6	7	8	9
AgriFood Capital	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Flanders FOOD	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Skåne Food Innovation Network	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Medical Delta	■	■	■	■	■	■	■	■	■
LiftecZONE	■	■	■	■	■	■	■	■	■
MedEcon Ruhr	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Energy Valley	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Biobased Delta	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Brainport Industries	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Kennispark Twente	■	■	■	■	■	■	■	■	■

Legenda: 1 = netwerkvorming
 2 = vraagbaak
 3 = prikkelen/initiëren/ideevorming
 4 = advies/begeleiding/coaching
 5 = (toeleiding naar) financiering/subsidie
 6 = partnersearch/matchmaking
 7 = internationalisering
 8 = cursussen/opleidingen
 9 = huisvesting/facility sharing

■ = activiteit wordt wel uitgevoerd
 ■ = activiteit wordt niet uitgevoerd

Het beeld dat uit de gesprekken en het bovenstaande schema naar voren komt, is dat alle clusterorganisaties zich in ieder geval bezighouden met het bijeenbrengen van partijen (netwerkvorming), het stimuleren van samenwerking, het ‘prikkelen’ van partijen en het zorgen dat goede ideeën daadwerkelijk worden omgezet in concrete projecten en

initiatieven (initiëren en aanjagen). Deze vormen veelal de kernactiviteiten van de clusterorganisaties. Bij veel clusterorganisaties geldt dat – wanneer een idee of project goed van de grond is gekomen – de verdere uitvoering aan andere partijen wordt overgedragen.

Leerervaringen

De inventarisatie bij tien clusterorganisaties laat zien dat er verschillende modellen worden gekozen om de samenwerking en netwerkvorming tussen bedrijfsleven, overheden en kennisinstellingen vorm te geven. Er blijkt niet één ideale vorm beschikbaar te zijn die zondermeer als blauwdruk kan worden gebruikt. Het hangt van de omstandigheden en de beoogde doelstellingen af welke vorm qua organisatie, financiering en activiteitenaanbod het meest passend is.

Om als provincie Gelderland tot een goede besluitvorming te komen omtrent de toekomstige financiële ondersteuning van de clusterorganisaties in de regio, is het daarom belangrijk om vooraf te bepalen wat van de clusterorganisaties wordt verwacht. Vastgesteld moet worden wat de provincie met de inzet van de clusterorganisaties wil bereiken (profilering van de regio naar buiten, netwerkvorming, groei van de werkgelegenheid, stimuleren innovatie etc.) en welke rol/positie ze voor de clusterorganisatie zien weggelegd. De keuzes die daarbij gemaakt worden zullen bepalend zijn voor de vorm en samenstelling van de organisatie die het meest passend is (juridische vorm, welke partijen betrokken, op welke manier verantwoording richting en inspraak van de provincie) en voor de te kiezen financiële structuur (welke partijen dragen in welke mate bij, in welke vorm en voor hoe lang).

De ervaring van verschillende clusterorganisaties leert dat een financiële bijdrage vanuit de overheid (provincie of gemeente) vaak zeer nuttig en waardevol is, zeker in de opstartfase en beginjaren van de clusterorganisatie. Bij veel clusterorganisaties groeit in de loop van de tijd wel het besef om naast de bijdrage van de provincie (en andere overheden) te komen tot een cofinanciering vanuit het bedrijfsleven. In verschillende clusterorganisaties bestaan ook al concrete plannen om de bijdrage vanuit het bedrijfsleven te verhogen en de bijdrage vanuit de overheden (op den duur) te verminderen. Een meer actieve financiële bijdrage vanuit het bedrijfsleven zorgt voor meer draagvlak bij en actieve betrokkenheid van de bedrijven bij de activiteiten van de clusterorganisatie en stimuleert een efficiënt gebruik van de financiële middelen (alleen/vooral activiteiten ondernemen waar bedrijven het nut van inzien/geen waarde aan hechten).

Mede vanuit de gedachte van het efficiënt gebruik van middelen wijzen verschillende gesprekspartners ook op het belang van meer samenwerking tussen clusterorganisaties. Alleen al dit onderzoek laat zien dat er in Nederland veel partijen actief zijn met vergelijkbare netwerkvormen, activiteiten en doelstellingen. Door het bundelen van de krachten – bijvoorbeeld op het punt huisvesting, communicatie en organiseren van activiteiten – kunnen kosten worden bespaard en kan worden voorkomen dat zaken 'dubbel' worden gedaan. Door samenwerking kunnen de clusterorganisatie bovendien van elkaar leren en ze kunnen elkaar naar verwachting ook versterken.

Evaluatie van het organiserend vermogen voor het Gelders economisch beleid

Eindrapport
Uitgebracht in opdracht van
de provincie Gelderland
Amersfoort, 15 juli 2015

Bureau Bartels B.V.
Postbus 318
3800 AH Amersfoort
Stationsplein 69
3818 LE Amersfoort
T 033 – 479 20 20
info@brtls.nl
www.bureaubartels.nl

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	i
1. Inleiding	1
1.1 Aanleiding	1
1.2 Doelstelling en aanpak	2
1.3 Verantwoording respons	3
1.4 Leeswijzer	5
2. Afbakening en kenmerken initiatieven	7
2.1 Inleiding	7
2.2 Afbakening 'speelveld'	7
2.3 Kenmerken initiatieven	10
2.4 Identificatie bedrijfsgerichte diensten	22
3. Ervaringen met organiserend vermogen	25
3.1 Inleiding	25
3.2 Samenwerking en afstemming met provincie Gelderland	25
3.3 Samenwerking en afstemming tussen de initiatieven	29
3.4 Samenwerking en afstemming met externe partners	35
4. Waardering informatievoorziening en diensten	45
4.1 Inleiding	45
4.2 Informatievoorziening	45
4.3 Ervaring met dienstverlening	49
4.4 Ervaring met doorverwijzing/toeleiding	56
4.5 Ervaring met fondsen valorisatieprogramma's	64
4.6 Perceptie ondernemers over ondersteuningsstructuur	67
5. Meerwaarde en effecten	71
5.1 Inleiding	71
5.2 Meerwaarde informatievoorziening en contact	71
5.3 Innovatieve en economische effecten	72
6. Conclusies en aanbevelingen	79
6.1 Inleiding	79
6.2 Samenvattende conclusies	79
6.3 Bouwstenen voor de toekomst	84

Literatuur		93
BIJLAGE I.	Realisatie kwantitatieve doelstellingen	97
BIJLAGE II.	Geraadpleegde personen	101
BIJLAGE III.	Casebeschrijvingen	103

Managementsamenvatting
van het rapport
‘Evaluatie van het organiserend vermogen
voor het Gelders economisch beleid’

In het tweede kwartaal van 2015 heeft Bureau Bartels in opdracht van de provincie Gelderland een kwalitatieve evaluatie uitgevoerd van het organiserend vermogen voor het Gelders economisch beleid. Het organiserend vermogen dat in deze evaluatie onder de loep genomen is, bestond uit drie valleybureaus (Food Valley NL, Health Valley en GreenTechAlliances), de Regionale Centra voor Technologie (RCT's) en drie valorisatieprogramma's (StartLife, RedMedTech Ventures en Gelderland valoriseert!). Voor deze evaluatie is deskresearch verricht, zijn gesprekken gevoerd met provinciale betrokkenen en betrokkenen bij de genoemde initiatieven, zijn ruim 20 partnerorganisaties geconsulteerd en zijn ruim 300 telefonische interviews afgenomen onder ondernemers die van de diensten van deze initiatieven gebruik hebben gemaakt.

De onderlinge samenwerking tussen de provincie Gelderland en de verschillende initiatieven verloopt in grote lijnen goed. Er bestaat bij de provincie een goede balans tussen betrokkenheid en afstand. De initiatieven beantwoorden vragen vanuit de provincie snel, komen afspraken na, leveren de gevraagde prestaties en beschikken over uitgebreide netwerken. Spanningen hebben wel bestaan in de relatie met GreenTechAlliances en de RCT's. Bij dit laatste initiatief is sprake van verschil in beleving aan de kant van de provincie (één provinciaal instrument) en de werking in de praktijk (zeven autonome eenheden op het niveau van Gelderse regio's onder regie van ondernemers uit die regio's).

De samenwerking binnen elk van de Gelderse topsectoren verloopt over het algemeen goed. In elke sector is sprake van een (bestuurlijke en uitvoerende) vervlechting tussen valleybureau en valorisatieprogramma en een onderlinge taakverdeling qua typen doelgroep (valorisatieprogramma's zijn vooral gericht op start-ups, valleybureaus op gevestigde bedrijven). Startende bedrijven binnen valorisatieprogramma's kunnen wel meer in contact worden gebracht met leden uit het netwerk van valleybureaus. Bij de RCT's is wel sprake van onderlinge samenwerking tussen de innovatiemakelaars, maar nauwelijks van samenwerking op bestuurlijk niveau. Tussen RCT's en valleybureaus/valorisatieprogramma's varieert de intensiteit en aard van samenwerking per RCT. Verklaringen kunnen worden gevonden in de doelgroepen die de verschillende initiatieven bedienen, de manier van werken, de geografische scope en de rol van het RCT-bestuur/de innovatiemakelaar.

De onderlinge samenwerking tussen de valleybureaus groeit, mede door het besef dat op de snijvlakken tussen de topsectoren interessante mogelijkheden voor innovaties liggen (cross-overs). Door de (naderende) uitputting van hun vroege fase fondsen trekken de valorisatieprogramma's al wel meer met elkaar op, onder andere bij het initiatief om tot één gezamenlijk fonds voor vroege fase financiering te komen. De aandacht voor cross-overs wisselt per initiatief. Over de gehele linie genomen valt hier de nodige 'winst' te behalen.

Bij de samenwerking met de 'externe omgeving' van de initiatieven valt op dat Food Valley NL en Health Valley intensief samenwerken met Oost NV, onder andere in de sfeer van onderlinge doorverwijzingen. Bij GreenTechAlliances is dit in veel mindere mate het geval, doordat dit valleybureau zelf een voorziening voor business development

heeft. Oost NV levert voor wisselende rollen menskracht aan de Gelderse valorisatie-programma's. Door de bank genomen verloopt de samenwerking tussen de valleybureaus/valorisatieprogramma's en Oost NV naar wens. De relatie tussen de RCT's en Oost NV is niet heel intensief en varieert per RCT.

Met wisselende intensiteit wordt vanuit de initiatieven doorverwezen naar de financieringsmogelijkheden van PPM Oost. Het meest komt dit voor bij de valorisatie-programma's. Ook vanuit de valleybureaus vinden doorgeleidingen naar PPM Oost plaats. Dit is geborgd via regelmatig overleg en het verzorgen van 'spreekuren' over financieringsmogelijkheden door PPM Oost. De RCT's wijzen op incidentele basis bedrijven door naar PPM Oost. De initiatieven geleiden ondernemers uit hun doelgroep ook naar andere vormen van risicodragende kapitaalverstrekking door.

Er is sprake van een goede inbedding van de initiatieven in het innovatie-ecosysteem van Gelderland. Een belangrijke uitkomst van de evaluatie is dat het 'middenstuk' van de innovatiefunnel – het uitwerken van innovatie-ideeën naar kansrijke business cases met een grote mate van 'investor readiness' – nog niet optimaal functioneert. Dit komt doordat dit niet tot de taken van een deel van de initiatieven behoort. Bovendien kan Oost NV in dit middenstuk maar gedeeltelijk deze rol vervullen. Het business development is bij deze organisatie in ontwikkeling en vooral generiek van aard.

De nieuw gevormde Kamer van Koophandel – waarin Syntens is opgegaan – speelt nog maar een beperkte rol in de eerstelijns advisering rondom innovatievraagstukken. Deze organisatie heeft thans maar beperkte mogelijkheden om een inbreng te leveren aan de initiatieven of samen met de initiatieven activiteiten te ontplooiën.

Met de nationale topsectoren zijn al wel diverse contacten gelegd om verder vorm en inhoud te geven aan de onderlinge samenwerking. Hierbij is wel sprake van 'faseverschillen': bij Food is dit al verder dan bij de andere Gelderse topsectoren. Voor de RCT's geldt dat de 'afstand' tot het nationale topsectorenbeleid te groot is om een samenwerking tussen nationaal en regionaal beleid te kunnen verwachten.

Vanuit partnerorganisaties wordt de beschikbaarheid van vroege fase financiering als belangrijk ervaren voor startende ondernemers. De naderende uitputting van de verschillende fondsen binnen de valorisatieprogramma's wordt dan ook als een zwak punt aangemerkt. Verder wordt als wenselijk ervaren dat er meer afstemming komt tussen het valorisatiebeleid van kennisinstellingen en het provinciale innovatiebeleid.

Uit de ondernemersraadpleging blijkt dat de informatievoorziening vanuit de initiatieven goed gewaardeerd wordt en effectief is. Deze draagt vooral bij aan nieuwe contacten, nieuwe kennis en inzicht in nieuwe ontwikkelingen. Bij RCT's inspireert de aangereikte informatie ondernemers relatief vaak tot nieuwe ideeën voor vernieuwingen. Het één-op-één contact met medewerkers van de initiatieven blijkt een belangrijke 'sleutel' in de informatievoorziening aan ondernemers te zijn.

De verschillende typen kerndiensten die aan ondernemers worden geboden, blijken doorgaans ook goed gewaardeerd te worden. De ondernemers die hiervan gebruik maken, hechten hier over het algemeen veel belang aan. De volgende kerndiensten van het organiserend vermogen voor de Gelderse economie blijken vooral belangrijk en effectief te zijn: de vroege fase financiering, de vraagbaakfunctie, intensieve advies en begeleiding, het makelen en schakelen/doorverwijzen en de InnovatieVouchers.

Met hun dienstverlening blijken de valleybureaus en de RCT's vooral bij te dragen aan een sterkere kennispositie en meer technologische samenwerking met andere bedrijven. In economisch opzicht ervaren ondernemers (enige) invloed op de R&D-inspanningen en de investeringen. Wat de effectiviteit betreft onderscheiden de valorisatieprogramma's zich op twee punten van de andere initiatieven, namelijk vaker vergroting van de overlevingskansen van (startende) ondernemingen en bedrijfsoprichtingen. Dit past ook bij de aard van de ondersteuning vanuit deze programma's. De economische impact bij ondernemers – in termen van investeringen, R&D-inspanningen en werkgelegenheid – manifesteren zich bij deze programma's naar verhouding meer dan bij de andere typen initiatieven.

Uit de kwantitatieve resultaten die vanuit de initiatieven zijn aangereikt en de onderhavige kwantitatieve evaluatie kan worden geconcludeerd dat er sprake is van een goed doelbereik. De initiatieven leveren immers met de verschillende typen kerndiensten de nodige 'output' op, dikwijls meer dan vooraf als opgave was meegegeven. In dit opzicht krijgt de provincie voldoende 'value for money'. Bovendien komt uit de evaluatie naar voren dat de aangeboden diensten doorgaans goed gewaardeerd worden door het bedrijfsleven. Uit de ervaren effecten en impact blijkt dat van een effectief stelsel van initiatieven kan worden gesproken.

Op grond van de uitkomsten van de evaluatie zijn de volgende aanbevelingen gedaan voor de toekomst van het organiserend vermogen voor de Gelderse economie.

- 1) Voorzie ook naar de toekomst in een ondersteuningsstructuur voor de Gelderse (top)sectoren.
- 2) Verbind de Gelderse topsectoren tot één 'overall' regio-brand en draagt dit vervolgens (inter)nationaal uit.
- 3) Continueer de makel- en schakelfunctie van de RCT's.
- 4) Zet in de toekomst meer in op business development.
- 5) Organiseer een netwerk van deskundigen die ondersteuning kunnen bieden bij het uitwerken van innovatie-ideeën naar kansrijke business cases.
- 6) Benut de netwerken van de valleybureaus en de RCT's om (door)starters sneller in contact met de markt te brengen.
- 7) Zwaluwstaart het provinciaal innovatiebeleid met het valorisatiebeleid van kennisinstellingen.
- 8) Bundel naar de toekomst de fondsen voor vroege fase financiering.
- 9) Betrek in de toekomst PPM Oost intensiever bij (een) fonds(en) voor vroege fase financiering.
- 10) Betrek bij toekomstige initiatieven rond vroege fase financiering ook nieuwe financieringsopties.
- 11) Overweeg om in het provinciaal innovatiebeleid bepaalde maatschappelijke thema's centraal te zetten.
- 12) Maak aantrekkelijk dat de initiatieven op een meer gestructureerde wijze nagaan waar zich kansen voor cross-overs voordoen.
- 13) Focus de (eventuele) toekomstige provinciale ondersteuning van de RCT's op de kerntaak: het invullen van de rol als innovatiemakelaar.
- 14) Bevorder het lerend vermogen van de RCT's.
- 15) Beperk bij toekomstige programma's van initiatieven het aantal programmaonderdelen waaraan ondersteuning wordt verleend.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Vanuit haar economisch beleid zet de provincie Gelderland sterk in op het stimuleren van het innovatievermogen van het Gelderse bedrijfsleven. De provincie ziet versterking van dit innovatievermogen enerzijds als belangrijk middel voor het handhaven en versterken van het concurrentievermogen van het bedrijfsleven. Anderzijds kunnen innovaties ook bijdragen aan het realiseren van maatschappelijke doelen zoals een meer duurzame productie en consumptie of een betere gezondheidszorg.

De provincie hanteert in haar innovatiebeleid een tweesporenaanpak. Het eerste spoor richt zich op het (verder) stimuleren van de **Gelderse topsectoren**. Daarbij gaat het allereerst om Food en Health waar vanuit het provinciaal beleid al langer op ingezet wordt. Later zijn daar de Energie- en MilieuTechnologie-sector (EMT) en de maakindustrie aan toegevoegd. Het tweede spoor focust op het **stimuleren van innovaties in andere sectoren** die ook belangrijk zijn voor Gelderland zoals de creatieve industrie en de logistieke sector.

Om invulling te geven aan bovenstaande sporen zet de provincie diverse typen instrumenten in. Allereerst gaat het hierbij om **valleybureaus** die voor de drie eerstgenoemde Gelderse topsectoren ingesteld zijn: Food Valley NL, Health Valley en GreenTechAlliances powered by kiEMT. Daarnaast financiert de provincie Gelderland de zogenoemde **Regionale Centra voor Technologie (RCT's)**. Elke Gelderse regio heeft een eigen RCT dat via makelen en schakelen innovatievragen van MKB-ondernemingen probeert te beantwoorden. Ten slotte kunnen de **valorisatieprogramma's** voor het bevorderen van innovatieve start-ups worden genoemd. Drie valorisatieprogramma's – StartLife, RedMedTech Ventures en Gelderland valoriseert! – worden financieel ondersteund vanuit het topsectorenbeleid.

Eind van dit jaar loopt voor Food Valley NL, GreenTechAlliances powered by kiEMT en de RCT's de financiering vanuit de provincie Gelderland af. Voor Health Valley ligt deze termijn op eind 2016. Om een onderbouwd besluit te kunnen nemen over de toekomstige stimulering heeft Bureau Bartels, in opdracht van de provincie, een **kwalitatieve evaluatie** van het **organiserend vermogen voor het Gelders economisch beleid** uitgevoerd. Met 'organiserend vermogen' wordt in dit geval het gehele stelsel van valleybureaus, RCT's en valorisatieprogramma's bedoeld. Voor het gemak merken we in de rest van dit rapport deze gezamenlijke groep aan als 'de initiatieven' of 'de Gelderse initiatieven'.

Overigens zouden ook andere typen organisaties tot het organiserend vermogen kunnen worden gerekend, zoals Oost NV en PPM Oost. Hoewel deze organisaties ook financiële steun vanuit de provincie Gelderland ontvangen, vallen zij buiten de scope van deze evaluatie. Wel is de samenwerking tussen de initiatieven en deze organisaties onder de loep genomen (zie hoofdstuk 3).

In dit rapport doen we verslag van de bevindingen die met de evaluatie van het organiserend vermogen voor het Gelders economisch beleid zijn verkregen.

1.2 Doelstelling en aanpak

De doelstelling van de evaluatie bestond in feite uit het beantwoorden van de volgende vraag:

Hoe kan de inhoud en uitvoering van de VB's en VP's worden beoordeeld, welke resultaten zijn daarmee geboekt en wat zijn belangrijke lessen voor de toekomstige organisatie van de innovatie-ondersteuning aan bedrijven in de Gelderse (top)sectoren?

Uit deze doelstelling blijkt dat in de evaluatie een **drietal thema's** centraal heeft gestaan, namelijk:

- i. Inhoud en uitvoering van de activiteiten van de initiatieven.
- ii. De effectiviteit van de initiatieven.
- iii. Lessen voor de toekomst.

Zoals hiervoor aangegeven, werd door de opdrachtgever verzocht om een **kwantitatieve evaluatie** uit te voeren naar het organiserend vermogen voor het Gelders economisch beleid. Voor een meer kwantitatieve evaluatie wordt verwezen naar de uitkomsten van bestaande monitoringactiviteiten, waarmee inzicht kan worden verkregen in de 'prestaties' van de initiatieven (onder meer wat betreft het bereikte aantal bedrijven). Deze prestaties zijn separaat opgenomen in Bijlage I.

Om de bovenstaande doelstelling te realiseren is in de evaluatie een aantal onderling samenhangende **onderzoeksactiviteiten** uitgevoerd, die we hieronder kort toelichten.

Allereerst is **deskresearch** verricht. Zo zijn over het Gelderse (topsectoren)beleid en de initiatieven schriftelijke en digitale documenten. Het ging hierbij dan bijvoorbeeld om documenten als beleidsnotities, subsidieaanvragen, subsidiebeschikkingen, voortgangsrapportages, brochures, websites en dergelijke. Een compleet overzicht van de geraadpleegde bronnen hebben we opgenomen in de literatuurlijst.

In de tweede plaats zijn gesprekken gevoerd met **interne betrokkenen** van de provincie Gelderland, namelijk beleidsmedewerkers die betrokken zijn bij de uitvoering van het topsectorenbeleid en al dan niet bepaalde initiatieven 'in portefeuille' hebben. In Bijlage II zijn de namen van de provinciale gesprekspartners weergegeven.

Daarnaast zijn **vertegenwoordigers van de Gelderse initiatieven zelf** geraadpleegd. Per initiatief zijn meerdere personen geconsulteerd¹. In deze gesprekken is onder meer zicht gekregen op de kernactiviteiten die door de initiatieven in de achterliggende periode zijn uitgevoerd, de uitvoering ervan en de ervaringen van de initiatieven zelf. Bovendien is de samenwerking met de provincie en andere partijen aan bod gekomen in deze gesprekken. Ook de geraadpleegde personen van de initiatieven zijn in Bijlage II weergegeven.

Een volgende doelgroep van de evaluatie bestond uit **partnerorganisaties**. Dit zijn organisaties die eveneens een rol spelen bij de versterking van het innovatievermogen van het (Gelderse) bedrijfsleven en in meer of mindere mate als partner optreden van de initiatieven die in deze evaluatie centraal staan. De selectie van partnerorganisaties is in

¹ Op verzoek van de opdrachtgever hebben we in het geval van de RCT's een selectie uit de zeven RCT's gemaakt. In de evaluatie zijn het ACT, RNCT en S3H betrokken. Deze RCT's hebben aangegeven sowieso door te willen gaan na afloop van de huidige subsidieperiode (die eind 2015 afloopt).

nauwe samenspraak met de initiatieven en de opdrachtgever gemaakt. In totaal zijn ruim 20 vertegenwoordigers van partnerorganisaties geraadpleegd.

Een kernonderdeel van de evaluatie bestond uit het raadplegen van de uiteindelijke klanten van de initiatieven, namelijk **Gelderse bedrijven** die gebruik hebben gemaakt van diensten en activiteiten zoals die door de initiatieven worden geleverd c.q. georganiseerd. Voor elk van initiatieven geldt dat wij een steekproef hebben getrokken uit het opgebouwde netwerk van aangesloten bedrijven en/of uit deelnemersoverzichten van specifieke kerndiensten (zoals scouting- & screeningsactiviteiten, verstrekte Innovatievouchers en vroeg fase financiering). Bij enkele initiatieven – zoals Food Valley NL, Health Valley, RedMedTech Ventures, S3H – bestaat de feitelijke doelgroep ook uit bedrijven buiten de provincie (en bij Food Valley NL zelfs uit het buitenland). Bij de steekproeftrekking voor deze initiatieven hebben we ons echter uitsluitend beperkt tot de bedrijven die in Gelderland gevestigd zijn.

De bedrijven zijn via goed voorbereide **telefonische interviews** geraadpleegd. Dit hield onder meer in dat de interviews werden ingepland op een moment dat het de gesprekspartner schikte. De interviews zijn afgenomen aan de hand van modulair samengestelde vragenlijsten, die in nauwe samenspraak met de opdrachtgever en de initiatieven zijn vervaardigd. In een interview werden overigens alleen die modules over kernactiviteiten van een initiatief afgenomen waarmee de respondent van het bedrijf ook daadwerkelijk ervaring heeft opgedaan.

Overigens hebben we bij de bedrijven uit de steekproef voor een valleybureau getoetst of zij ook ervaring hebben opgedaan met het valorisatieprogramma binnen dezelfde topsector (en vice versa: deelnemers aan een valorisatieprogramma ook gevraagd of zij gebruik hebben gemaakt van de diensten van het valleybureau in diezelfde sector)². Wanneer dat het geval was, zijn ook over die kerndiensten van het ‘aanpalende’ initiatief binnen dezelfde topsector modules met vragen afgenomen³. Op deze wijze hebben we voor kerndiensten meer waarnemingen gerealiseerd dan uitsluitend vanuit de steekproef van het betreffende initiatief. Met deze ‘**ophoging**’ van het aantal waarnemingen is de betrouwbaarheid van de bevindingen (verder) vergroot.

Om bepaalde uitkomsten te illustreren zijn enkele **casebeschrijvingen** in het rapport opgenomen. In elk van deze casebeschrijvingen staan de ervaringen van een geraadpleegde ondernemer met de verkregen dienstverlening centraal. Voor elk type initiatief is een casebeschrijving vervaardigd. Voor de volledige casebeschrijvingen verwijzen we naar Bijlage III.

In de volgende paragraaf verantwoorden we de respons die onder de bedrijven is gerealiseerd.

1.3 Verantwoording respons

Uit het voorgaande blijkt dat het raadplegen van bedrijven een belangrijk onderdeel van de evaluatie heeft uitgemaakt. In deze paragraaf verantwoorden we de respons die bij dit onderdeel is gerealiseerd.

² Dus Food Valley NL-StartLife, Health Valley-RedMedTech Ventures en GreenTechAlliances-Gelderland valoriseert!. Bij de RCT's hebben we ons uitsluitend beperkt tot de diensten van een RCT en heeft geen ophoging plaatsgevonden vanuit andere steekproeven.

³ Dit geldt niet voor algemene vragen over informatievoorziening, de kwaliteit van dienstverlening en effecten die zijn opgetreden.

In tabel 1.1 is de respons voor elk van de drie typen initiatieven weergegeven. Daaruit blijkt dat sprake is geweest van een zeer grote bereidheid tot deelname van de bedrijven uit de steekproef en dus hoge responspercentages.

Tabel 1.1 Respons onder valleybureaus, RCT's en valorisatieprogramma's

Aspect	Valley-bureaus	RCT's	Valorisatie-programma's
<i>Bruto steekproef</i>	180	70	124
▪ Persoon niet meer werkzaam bij bedrijf	3	1	1
▪ Na herhaalde pogingen niet bereikt	2	-	7
▪ Geen ervaring met betreffend initiatief	5	2	4
▪ Bedrijf failliet	-	-	1
▪ Niet benaderd vanwege bereiken streefaantal waarnemingen voor betreffend initiatief	9	-	11
<i>Netto steekproef</i>	161	67	100
▪ Non-respons	11	3	6
Respons (absoluut)	150	64	94
Respons (relatief)	93%	96%	94%

In de evaluatie hebben dus per saldo **308 bedrijven** hun ervaringen met de initiatieven 'gedeeld', namelijk 150 bedrijven voor de valleybureaus, 64 bedrijven voor de RCT's en 94 bedrijven voor de valorisatieprogramma's. Dit veldwerk onder bedrijven heeft **betrouwbare uitkomsten** opgeleverd. Dit blijkt in de eerste plaats uit de hoge respons (zie hierboven), waardoor de kans op vertekening is geminimaliseerd. In de tweede plaats blijken de uitkomsten in voldoende mate robuust te zijn. Een eerdere conceptversie van dit rapport was gebaseerd op bijna 85% van het uiteindelijk aantal waarnemingen. Bij het samenstellen van het eindrapport, waarin alle afgenomen interviews zijn verwerkt, traden geen noemenswaardige veranderingen in de uitkomsten ten opzichte van het conceptrapport op. Dit duidt op 'stabiele' bevindingen.

In tabel 1.2 is weergegeven hoeveel waarnemingen per initiatief zijn gerealiseerd. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen de waarnemingen uit de oorspronkelijke steekproef die uit het klantenbestand van het betreffende initiatief zijn gerealiseerd en de extra waarnemingen (voor de kerndiensten) die via het 'aanpalende' initiatief (valleybureau of valorisatieprogramma uit dezelfde topsector) zijn verkregen.

Tabel 1.2 Aantal waarnemingen per initiatief

Initiatief	Uit eigen steekproef	Ophoging via 'aanpalend' initiatief	Totaal
Valleybureaus			
▪ Food Valley	47	11 (uit StartLife)	58
▪ Health Valley	52	8 (RedMedTech)	60
▪ GreenTechAlliances	51	23 (uit Gv!)	74
RCT's			
▪ ACT	21	-	21
▪ RNTC	22	-	22
▪ S3H	21	-	21
Valorisatieprogramma's			
▪ StartLife	27	8 (uit Food Valley)	35
▪ RedMedTech Ventures	18	9 (uit Health Valley)	27
▪ Gelderland valoriseert! ⁴	49	6 (uit GTA)	55
Totaal	308	65	373

In de hoofdstukken 4 en 5 staan de uitkomsten van de ondernemersraadpleging centraal. De uitkomsten over de informatievoorziening, de kwaliteit van dienstverlening en de opgetreden effecten zijn uitsluitend op de waarnemingen uit de tweede kolom van tabel 1.2 ('uit eigen steekproef') gebaseerd. Bij de uitkomsten over de kerndiensten van de initiatieven hebben we ons gebaseerd op het 'opgehoogde' aantal waarnemingen (zie kolom 'totaal').

1.4 Leeswijzer

In de volgende hoofdstukken zullen we de bevindingen die met de evaluatie zijn verkregen presenteren. De opbouw van het rapport ziet er verder als volgt uit. In hoofdstuk 2 zullen we eerst het 'speelveld' van de evaluatie nader afbakenen. Vervolgens staan in hoofdstuk 3 de ervaringen met het organisatorische vermogen voor de Gelderse topsectoren centraal. Dit hoofdstuk is gebaseerd op de gesprekken met de provinciale betrokkenen, betrokkenen van de initiatieven zelf en die van partnerorganisaties. In hoofdstuk 4 gaan we nader in op de waardering van bedrijven van de informatievoorzieningen en kerndiensten van de Gelderse initiatieven. De ervaren meerwaarde en effecten van de verkregen dienstverlening komen in hoofdstuk 5 aan bod. Ten slotte presenteren we in hoofdstuk 6 de conclusies en aanbevelingen.

In de hoofdstukken 4 en 5 kan het aantal waarnemingen per kerndienst afwijken van het eerder genoemde aantal waarnemingen per type initiatief. Dit kan meerdere oorzaken hebben. Zo komt het voor dat bepaalde kerndiensten niet door alle initiatieven worden aangeboden (zie schema 2.8). De betreffende modules zijn dan overgeslagen bij de respondenten van het betreffende initiatief. Ook wordt een module niet aan de orde gesteld als de betreffende respondent hier geen ervaring mee heeft. Ten slotte is, zoals

⁴ Op verzoek van de opdrachtgever hebben we ons bij Gelderland valoriseert! niet uitsluitend beperkt tot deelnemers uit de EMT-sector. In aanvulling op de steekproef voor de topsector EMT hebben we 17 bedrijven uit de Creatieve industrie en 10 bedrijven uit de Chemie geraadpleegd. Bij de presentatie van de uitkomsten hebben we deze bedrijven samengenomen, omdat de dienstverlening vanuit Gelderland valoriseert! in principe voor alle drie de sectoren gelijk is. Bij opvallende verschillen in uitkomsten tussen deze drie sectoren hebben we dit in de toelichting op een tabel vermeld.

we hiervoor uitgelegd hebben, het aantal waarnemingen verhoogd door klanten van een valleybureau ook sommige modules van het valorisatieprogramma op dezelfde topsector voor te leggen (als zij van de betreffende kerndiensten gebruik blijken te maken).

Bij sommige tabellen tellen kolommen niet tot 100% op. Dit omdat respondenten meerdere antwoorden op de betreffende vraag konden geven. Verder kan het voorkomen dat bij vragen waar wel een antwoord op gegeven kon worden, de percentages door afrondingsverschillen niet precies tot 100% optellen.

2. Afbakening en kenmerken initiatieven

2.1 Inleiding

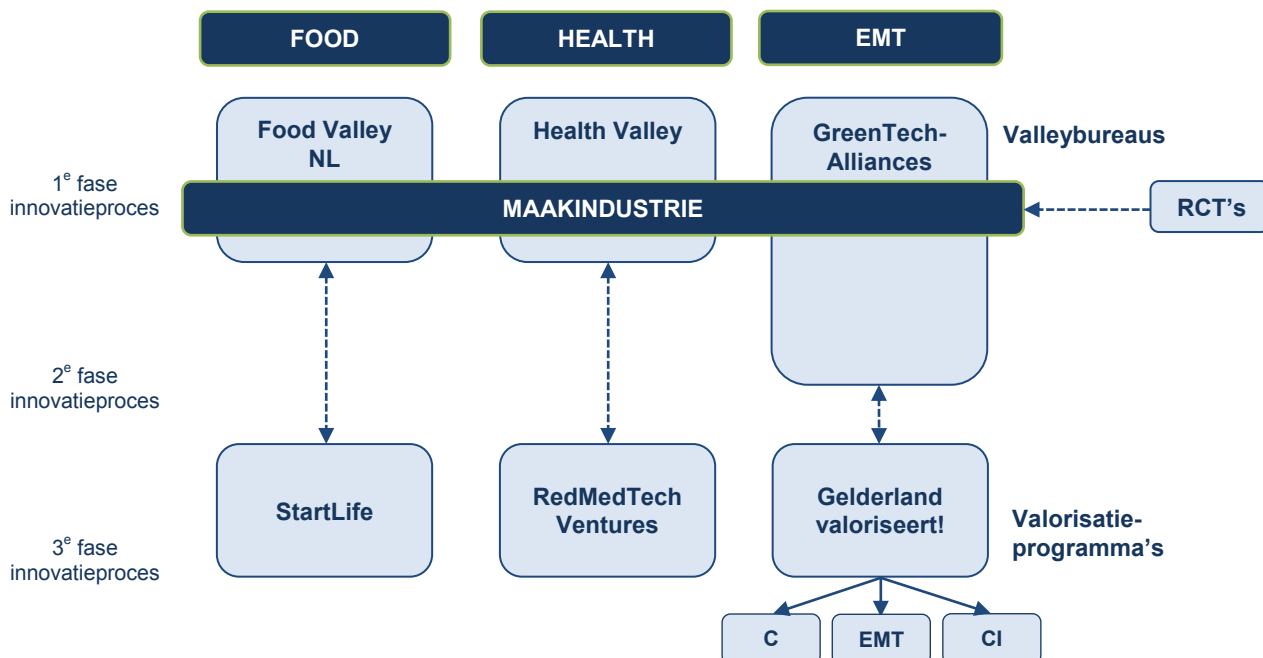
Om de uitkomsten van de evaluatie in de rest van dit rapport in een goed perspectief te kunnen plaatsen, zullen we in dit hoofdstuk een nadere afbakening van het ‘speelveld’ van de evaluatie presenteren. Bovendien zullen we inzicht geven in de belangrijkste kenmerken van de initiatieven die centraal stonden in deze evaluatie.

2.2 Afbakening ‘speelveld’

In deze paragraaf bakenen we het ‘speelveld’ van de evaluatie nader af. Zoals hiervoor aangegeven, heeft de provincie Gelderland in haar regionaal innovatiebeleid een viertal provinciale topsectoren aangewezen. Met het **Prioritaire Programma Topsectoren en Innovatie** streeft de provincie naar versterking van de regionale economie door het ondersteunen van het innovatieproces bij bedrijven in de sectoren Food, Health en de Maakindustrie en het creëren van een excellent innovatie- en vestigingsklimaat. De topsector EMT wordt niet vanuit dit programma ondersteund, maar vanuit het **Prioritair Energietransitie Programma**. Dit programma kent drie centrale doelen, namelijk vergroting van het aandeel hernieuwbare energie, stimuleren van energiebesparing en versterking van de sector Energie- en Milieutechnologie (EMT).

Om het organiserende vermogen voor de Gelderse economie te versterken worden vanuit de provincie Gelderland verschillende typen initiatieven ondersteund. In figuur 2.1 zijn de initiatieven weergegeven die centraal hebben gestaan in deze evaluatie.

Figuur 2.1 Speelveld evaluatie organiserend vermogen Gelderse economie

Legenda: 1^e fase innovatieproces = uitwerking van idee tot een concept
 2^e fase innovatieproces = uitwerking concept tot business case
 3^e fase innovatieproces = financiële ondersteuning business cases
 CI = creatieve industrie
 C = chemie

In het onderstaande lichten we figuur 2.1 nader toe.

Allereerst zijn er met provinciale middelen **valleybureaus** voor de Gelderse topsectoren ingesteld. Deze bureaus houden zich onder meer bezig met het informeren en bij elkaar brengen van verschillende typen partijen binnen hun topsector. Zij worden door de provincie in het regionale innovatiebeleid vooral gepositioneerd in de eerste fase van het innovatieproces, namelijk het ondersteunen van (potentiële) ondernemers bij de uitwerking van een idee tot een concept (waarbij door hen ook Innovatievouchers kunnen worden ingezet, zie verderop)⁵. De valleybureaus Food Valley NL en Health Valley zijn specifiek gericht op de provinciale topsectoren Food respectievelijk Health, terwijl GreenTechAlliances powered by kiEMT⁶ deze rol voor de EMT-sector vervult. Uit figuur 2.1 blijkt overigens dat het laatste valleybureau ook in de tweede fase van het innovatieproces – het uitwerken van een concept tot business case – actief is. Eén van de GTA-activiteiten waarvoor provinciale steun is gegeven, is het programma InnovatieMotor II. Bedrijven die tot dit programma toegelaten worden, kunnen voor maximaal 8 dagen individuele begeleiding en ondersteuning krijgen om de business case verder uit te werken⁷. De andere twee valleybureaus hebben geen voorziening voor een dergelijke intensieve begeleiding en ondersteuning.

De maakindustrie is als vierde topsector aangewezen door de provincie. Van een sector is in het geval van de maakindustrie geen sprake. Het gaat hierbij namelijk om een type industrie die ook in de andere topsectoren actief kunnen zijn. Vandaar dat de 'topsector' maakindustrie de andere topsectoren doorkruist in figuur 2.1. De maakindustrie kent in tegenstelling tot de andere Gelderse topsectoren geen valleybureau. De eerstelijns functie wordt in deze topsector vervuld door de **RCT's**⁸. Hoewel de RCT's soms als valleybureau worden aangemerkt, onderscheiden zij zich wezenlijk van de valleybureaus. Dit geldt zowel voor de governance (RCT's worden bestuurd door ondernemers), de organisatorische invulling (met een centrale rol voor de innovatiemakelaar) als de activiteiten (vraaggericht makelen en schakelen). Daarnaast zijn de zeven RCT's op een andere geografische schaal actief: voor elke Gelderse regio is één RCT ingesteld.

Een ander belangrijk type instrument voor het provinciale topsectorenbeleid betreft de **valorisatieprogramma's** zoals StartLife (voor Food), RedMedTech Ventures (voor Health) en Gelderland valoriseert! (dat overigens niet alleen de topsector EMT maar ook de sectoren Creatieve Industrie en Chemie 'bedient'). Deze programma's hebben met name als doel om het ontstaan en de slaagkans van starters in de betreffende kennisdomeinen te bevorderen. Hoewel niet 'exclusief' gelieerd aan de Wageningen UR kan StartLife dicht tegen de universitaire kennisinfrastructuur worden gepositioneerd (zie de case B-Mex in Bijlage III als voorbeeld van de valorisatie van wetenschappelijke kennis). Bij RedMedTech Ventures komt een deel van de leads voort uit het onderzoek aan Radboudumc.

In Gelderland valoriseert! speelt de Radboud Universiteit bij de valorisatie-inspanningen voor de sector Chemie een leidende rol, terwijl voor de andere twee sectoren binnen dit programma het HBO van groot belang is. Het programma heeft niet alleen een impuls gegeven aan de startersondersteuningsinfrastructuur van de HAN en ArtEZ, maar ook

⁵ Zie: Provincie Gelderland, *Statennotitie Instrumentarium 1° en 2° fase innovatieproces*. 2 oktober 2012.

⁶ In het navolgende laten we gemakshalve 'powered by kiEMT' weg in de benaming van dit valleybureau.

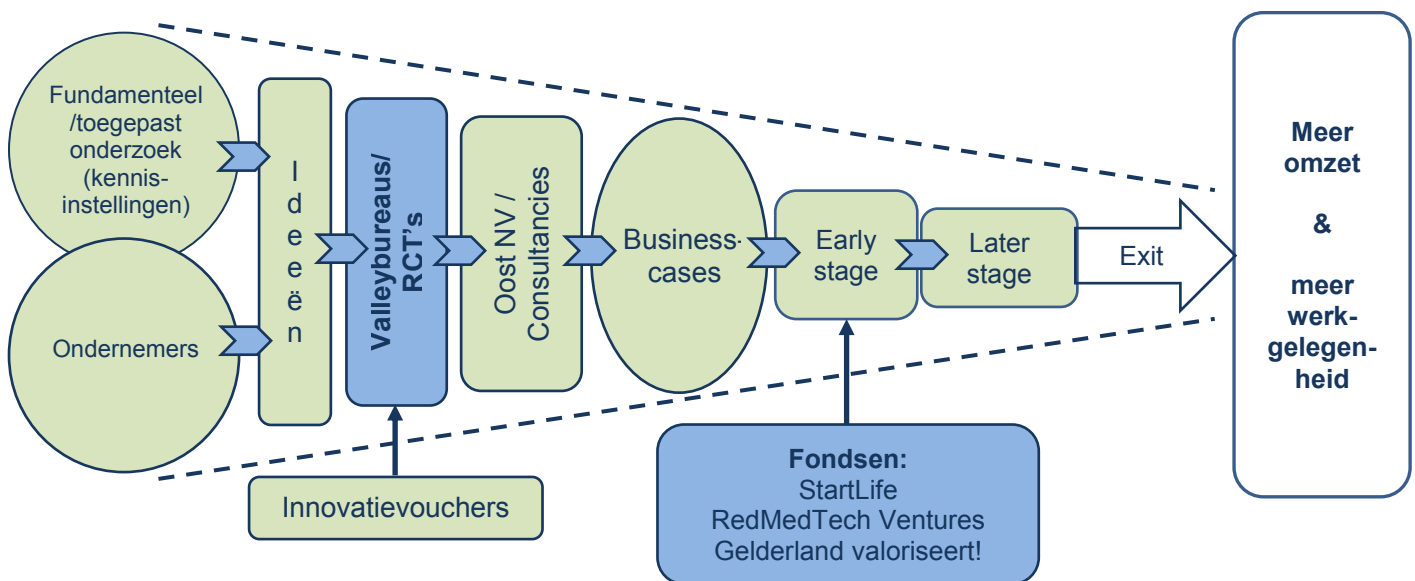
⁷ Zie in Bijlage III case 5 (Dutch Solar Power Community) als voorbeeld van een bedrijf dat ondersteund is vanuit InnovatieMotor.

⁸ Het gaat hierbij om de volgende zeven RCT's: ACT, S3H, RCT De Vallei, RCT Rivierenland, VCT, PCT en RNCT.

hun link met het Gelderse MKB vergroot (bijvoorbeeld in de vorm van lectoren/toegepast onderzoek, de inzet van studenten, innovatiehubs en het openstellen van laboratoria). Een belangrijk type dienst dat vanuit de valorisatieprogramma's wordt aangeboden aan hun doelgroep, heeft betrekking op het verstrekken van vroege fase financiering (waarmee men dan in de derde fase van het innovatieproces opereert). Hiervoor zijn vanuit de valorisatieprogramma's fondsen ingesteld, van waaruit overigens nog maar in beperkte mate financiering verstrekt kan worden omdat ze al voor een belangrijk deel uitgeput zijn (zie ook verderop).

Een belangrijke achterliggende leidraad voor de vormgeving van het provinciaal innovatiebeleid wordt gevormd door de zogenoemde 'innovatiefunnel'. In figuur 2.2 hebben we deze aanpak gevisualiseerd.

Figuur 2.2 Positionering initiatieven in het innovatiefunnel-model

Bron: *Statennotitie Instrumentarium 1^e en 2^e fase innovatieproces* (bewerkt)

Kern van deze aanpak is dat de valleybureaus, de RCT's en de valorisatieprogramma's met hun activiteiten ideeën voor innovaties dienen te achterhalen, te organiseren en/of te genereren. Daartoe konden de valleybureaus en RCT's in de afgelopen periode bijvoorbeeld Innovatievouchers inzetten. MKB-ondernemingen konden met deze voucher haalbaarheidsonderzoek laten doen voor zowel product- als procesinnovaties. De externe onderzoekskosten die hiermee gemoeid waren, werden voor maximaal 50% vergoed tot een maximaal bedrag van 10.000 euro per voucher⁹.

Vervolgens is het de bedoeling dat kansrijke ideeën – via advies en begeleiding (business development¹⁰) – opgepakt en verder uitgewerkt worden tot business cases. Indien er bij deze business cases behoefte is aan financiering kunnen deze voorgelegd

⁹ Sinds begin dit jaar worden Innovatievouchers niet langer vanuit de provincie Gelderland gefinancierd, maar vanuit het EFRO-programma. De waarde van deze vouchers is opgehoogd naar maximaal 50.000 euro. De valleybureaus en de RCT's reiken – in tegenstelling tot de Gelderse Innovatievouchers – deze EFRO-vouchers niet zelf uit. Zij hebben nu een adviserende rol (hoewel dit voor de RCT's problematisch is, zie verderop).

¹⁰ Business development definiëren we in deze evaluatie als 'het geheel aan (ondersteunende) activiteiten dat nodig is om een (kansrijk) innovatie-idee van een starter of een bestaand bedrijf 'investor ready' c.q. geïmplementeerd te krijgen'. Bij startende ondernemingen zal dan de stap van 'start-up' naar 'scale-up' gemaakt worden.

worden aan PPM Oost¹¹. Als dit vervolgens leidt tot participatie van PPM Oost in voldoende economisch perspectiefvolle business cases, kan daarmee bereikt worden dat de hele funnel ‘zelfvoorzienend’ wordt qua financiering. Dit indien de PPM Oost participaties op termijn – bij de ‘exit’ – gemiddeld een voldoende rendement genereren of dat enkele ‘parels’ in de PPM Oost-portfolio hier zorg voor kunnen dragen.

Als tussenstap naar financiering door PPM Oost en andere (commerciële) investeerders, worden vanuit de valorisatieprogramma’s middelen voor de zogenoemde ‘**vroege fase financiering**’ verstrekt. Dit zijn leningen waarmee een initieel innovatieconcept bestudeerd, beoordeeld en ontwikkeld kan worden. Financieringsvragen in deze vroege fase zijn voor private investeerders en banken niet rendabel. Met de vroege fase financiering kan het gat naar aanloopkapitaal¹² of ontwikkelingskapitaal¹³ verkleind of overbrugd worden. In deze vroege fase staken doorgaans veel start-ups bij gebrek aan financiële middelen (dit wordt ook wel de ‘Valley of Death’ genoemd). Voor het verstrekken van deze vroege fase leningen zijn vanuit de valorisatieprogramma’s fondsen ingesteld, waarvan verwacht wordt dat deze in zekere mate revolverend zullen zijn.

2.3 Kenmerken initiatieven

In deze paragraaf presenteren we een aantal basale kenmerken van elk van de partijen die onderwerp vormen van deze evaluatie. Het gaat hierbij om kenmerken als de doelstelling, doelgroepen die men bedient, activiteiten die ontplooid worden en de wijze van financiering in de huidige subsidieperiode en de bijdrage van de provincie Gelderland daarin. Achtereenvolgens passeren de drie valleybureaus, de RCT’s en de drie valorisatieprogramma’s de revue.

Valleybureaus

i. Food Valley NL

Food Valley NL is sinds 2004 actief. Zoals uit de naamgeving feitelijk al blijkt, opereert dit valleybureau nationaal (en met een aantal activiteiten zelfs internationaal). Centraal staat namelijk de ondersteuning van het Nederlandse bedrijfsleven en kennisinstellingen die actief zijn in de agrifoodsector. Doordat een belangrijk deel van het cluster in de regio gevestigd is, is er wel sprake van een focus op partijen gevestigd binnen de provincie Gelderland. In het geval van ondersteuning van buitenlandse organisaties, dient er sprake te zijn van verwachte voordelen voor Nederlandse bedrijven en kennisinstellingen dan wel een serieuze interesse in een vestiging in ons land c.q. Gelderland.

Doordat ook internationalisering een belangrijke ‘opgave’ is van Food Valley NL worden intensieve contacten onderhouden met overheden of overheid gerelateerde organisaties, zoals de NFIA, Nederlandse ambassades en consulaten in het buitenland, ROM’s, regionale foodclusters in binnen- en buitenland, de landelijke Topsectoren Agri & Food en Tuinbouw & Uitgangsmaterialen en Public Private Partnership-initiatieven in Nederland. Food Valley NL dient in veel andere landen als voorbeeld van samenwerking tussen industrie, overheden en kenniswereld (zoals Japan, Zuid-Korea, de VS, Thailand, Nieuw Zeeland).

¹¹ Bij financieringsvraagstukken wordt in de praktijk niet exclusief toegeleid naar de fondsen van PPM Oost, maar ook naar andere typen investeerders. In het beleid wordt echter wel uitgegaan dat de voorkant van de innovatiefunnel tot kansrijke leads bij PPM Oost leidt.

¹² Financiële middelen voor productontwikkeling en marktintroductie in de fase dat nog niet begonnen is met de commerciële productie en er dus nog geen winst wordt gemaakt.

¹³ Financiële middelen voor de groei en expansie van een onderneming, bijvoorbeeld voor het financieren van extra productiecapaciteit, voor markt- of productontwikkeling of als extra werkkapitaal.

Schema 2.1 Kenmerken Food Valley NL

Aspect	Omschrijving
Doelstelling:	Versterking van de innovatiekracht van Nederlandse bedrijven in de agrofoodsector door: <ul style="list-style-type: none"> ▪ (tailormade) verbindingen en samenwerkingen tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheid te stimuleren; ▪ het overdragen c.q. verspreiden van kennis m.b.t. agrofood innovaties; ▪ internationalisering te bevorderen.
Doelgroep:	Bedrijven en kennisinstellingen in de agrofoodsector (met een zwaartepunt in provincie Gelderland)
Huidige subsidieperiode:	1 juli 2012 tot en met 30 juni 2015
Activiteiten:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Netwerk- en clustervorming (o.a. Food Valley Society); zowel nationaal als internationaal ▪ Ontvangst van (inter)nationale delegaties ▪ Tailormade matchmaking; zowel nationaal als internationaal ▪ Communicatie innovatie-informatie (o.a. via DutchFoodInnovations.com) ▪ Beantwoording innovatievragen individuele ondernemingen (o.a. Food Valley Direct) ▪ Themagewijze innovatieondersteuning (via Koplopers in Ambitie) ▪ Doorverwijzing en partnersearch ▪ Organiseren van een gemeenschappelijk en professioneel Holland Food Valley paviljoen (inclusief tastings, matchmakings, lezingen, netwerk borrels etc.) op internationale beurzen ▪ (Inter)nationale promotie van het innovatievermogen van Nederlandse bedrijven ▪ Verbinden regionale foodclusters (initiatiefnemer van European Food Alliance), onder andere door middel van het organiseren van Food Tours en het uitvoeren van projecten met diverse clusterorganisaties (bijv. Food2Market) ▪ Handelsbevordering (o.a. door Food2Market, beurzen, foodtours) ▪ Ondersteuning bedrijven in het kader van marktintroducties (bijv. Food2Market, Hallo Markt) ▪ Internationale promotie van Nederland in het kader van FDI ▪ Inhoudelijke beoordeling subsidieaanvragen (vouchers) op gebied van agrofood ▪ Organiseren jaarlijks event: Food Valley EXPO ▪ Organiseren verkiezing en uitreiking innovatieprijs: Food Valley Award
Kosten:	€ 6,43 miljoen, waarvan € 4,88 miljoen voor activiteiten en € 1,55 miljoen voor de organisatie
Financiering:	Provincie: € 5,18 miljoen Bedrijfsleven: € 1,25 miljoen, via lidmaatschapsgelden Food Valley Society (waarvan overigens ook één van de WUR-instituten lid is, namelijk Wageningen UR Food and Biobased Research) en deelnamegelden aan activiteiten (bijvoorbeeld de Food Valley EXPO)
Overige kenmerken:	-

ii. Health Valley

De provincie Gelderland heeft voor het activiteitenprogramma 2013-2016 van Health Valley een subsidiebedrag van ruim 4 miljoen euro beschikbaar gesteld. Ten opzichte van de oorspronkelijke subsidieaanvraag (en de beschikking die daarop volgde) zijn er de nodige wijzigingen doorgevoerd in de invulling van Health Valley. In het eerste jaar van de nieuwe periode is er namelijk een heroriëntatie gestart, die geleid heeft tot een nieuwe bestuurlijke samenstelling en governance, een andere bemensing van het bureau van

Health Valley (waarbij tevens de personele unie met Oost NV tot het verleden is gaan behoren) en veranderingen in de aanpak (vraag naar innovaties vanuit de zorg centraal stellen, naast de traditionele technology push benadering). De onderstaande beschrijving van de kenmerken van Health Valley heeft dan ook betrekking op de huidige invulling van het valleybureau binnen de lopende subsidieperiode, dus de situatie vanaf 1 januari 2014. Onderstaande informatie is gebaseerd op de gesprekken met betrokkenen bij Health Valley, het jaarverslag 2014 en de huidige website.

Schema 2.2 Kenmerken Health Valley

Aspect	Omschrijving
Doelstelling:	Door zorg, kennis en ondernemerschap te verbinden om zo de innovatiekracht van Oost-Nederland op het gebied van de gezondheidszorg te versterken en daarmee bijdragen aan de implementatie van meer zorginnovaties, meer bedrijvigheid en een betere zorg
Doelgroep:	Bedrijven, kennisinstellingen, zorgaanbieders en overheden die een rol spelen bij zorginnovaties
Huidige subsidieperiode:	2013 tot en met 2016
Activiteiten:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Opzetten en onderhouden netwerk ▪ Verspreiden van kennis, informatie en nieuws door middel van website, social media en nieuwsbrieven ▪ Organiseren 20-25 themagerichte netwerkbijeenkomsten per jaar en het jaarlijkse Health Valley Event ▪ Doorverwijzen van ondernemers ▪ Matchmaking (eerstelijns innovatiedating en ondersteuning/verwijzing, ontwikkelen en beheer webportal) ▪ Versnellen en implementeren innovaties (o.a. via Health Deals en boegbeeldprojecten als Field Labs en RedMedTech Ventures) ▪ Monitoring van Life Sciences & Health-regio/cluster ▪ Profileren en marketing Health Valley-regio als aantrekkelijk vestigingsklimaat voor health-innovaties/-bedrijvigheid (incl. Human Capital, toegang tot financiering, vestigingslocaties en faciliteiten, internationalisering, lobby en agendering)
Kosten:	€ 5,14 miljoen
Financiering:	Provincie Gelderland: € 4,10 miljoen Bedrijfsleven (lidmaatschap/deelnameregelden events): € 1,04 miljoen
Overige kenmerken:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Leadpartner valorisatieprogramma RedMedTech Ventures ▪ Uitvoering van diverse andere projecten (Interreg, Provincies Overijssel en Noord-Brabant, gemeente Nijmegen)

iii. GreenTechAlliances powered bij kiEMT

In tegenstelling tot de beide voorgaande valleybureaus is GreenTechAlliances powered bij kiEMT voortgekomen uit een particulier initiatief, namelijk het netwerk Stichting kiEMT. Daarnaast wordt GreenTechAlliances niet gefinancierd vanuit het topsectorenprogramma, maar vanuit het Prioritair Energietransitie Programma. Eén van de doelen van dit programma is het versterken van de EMT-sector door het inrichten van een valleybureau. Het programma GreenTechAlliances – waarvoor bijna 4 miljoen euro provinciale subsidie is gereserveerd – wordt door de provincie als valleybureau gezien.

Voor de uitvoering van het GTA-programma is een programmabureau ingericht (met een omvang van 3,4 fte). Dit programmabureau valt rechtstreeks onder het bestuur van Stichting kiEMT. In de subsidieaanvraag is onderscheid gemaakt tussen twee grote

onderdelen van GreenTechAlliances, namelijk activiteiten van het programmabureau (zie schema 2.3) en InnovatieMotor II. Om het concept ‘van idee naar BV’ (of ‘kennis-kunde-kassa’) meer gestalte te geven, wordt binnen het laatste project de tweedelijns begeleiding en advisering uitgevoerd. Voor de scouting en screening van kansrijke ideeën wordt een beroep gedaan op het netwerk van kiEMT. Voor de individuele advisering en begeleiding wordt het kiEMT-netwerk geactiveerd en desgewenst specialistische kennis ingehuurd. Deze ondersteuning is gemaximeerd op 8 dagen, waarbij overigens ook een eigen bijdrage van 1/3 in de kosten wordt gevraagd (van gratis ondersteuning en begeleiding is dus geen sprake).

Schema 2.3 Kenmerken GreenTechAlliances powered by kiEMT

Aspect	Omschrijving
Doelstelling:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Versterking van de Gelderse economie door bevordering van innovatie en werkgelegenheid in de EMT-sector ▪ Bijdragen aan de realisatie van energietransitie (door meer hernieuwbare energie, decentrale energie-opwekking en biobased economy) ▪ EMT (incl. biobased economy) nationaal en internationaal op de kaart zetten
Doelgroep:	Alle spelers uit het ecosysteem van de EMT, namelijk EMT-bedrijfsleven, start-ups, onderwijsinstellingen, onderzoeksinstellingen, facilitators en overheden
Huidige subsidieperiode:	Juli 2013 tot en met 2015
Activiteiten:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kennisontwikkeling (realiseren doorbraakprojecten via kenniscoalities) ▪ Innovatiestimulering via InnovatieMotor II (adviesing en begeleiding vanuit programmamanagement, participanten, specialisten, maximaal 8 dagen) ▪ Valorisatie, o.a. door samenwerking met/toeleiding naar valorisatieprogramma's ▪ Promotie door het organiseren van events, netwerkbijeenkomsten e.d. ▪ Stimulering totstandkoming van bedrijventerreinen en incubators voor EMT-bedrijvigheid ▪ Financiering (transparant maken aanbod, inloopspreekuur, introductie nieuwe financieringsinstrumenten, doorverwijzing valorisatieprogramma's) ▪ Human Capital Agenda (arbeidsmarktonderzoek en instroombevordering in relevante opleidingen voor EMT); ▪ Internationalisering (Brusselse tenders, handelsreizen, acquisitie, verkennen mogelijkheden NRW) ▪ Monitoring van EMT-sector in Oost-Nederland ▪ Bevordering van energietransitie (o.a. via identificeren mogelijkheden, verspreiden best practices, projectontwikkeling) ▪ Vormen en managen van nieuwe clusters
Kosten:	€ 4,4 miljoen (waarvan € 945.000 voor InnovatieMotor II)
Financiering:	Provincie Gelderland: € 3,975 miljoen Eigen bijdrage GreenTechAlliances: € 0,44 miljoen
Overige kenmerken:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gefinancierd vanuit Prioritair Energietransitie Programma ▪ Ook intensieve advisering en begeleiding (via InnovatieMotor II)

In de subsidiebeschikking is expliciet de voorwaarde opgenomen dat het GTA-programma de activiteiten op een niet-selectieve wijze dient uit te voeren en dat deze kosteloos voor iedereen toegankelijk moeten zijn. Dit om te voorkomen dat uitsluitend leden van Stichting kiEMT gebruik zouden kunnen maken van GreenTechAlliances. Overigens geldt dit niet voor de business development in het kader van de InnovatieMotor II: hiervoor geldt wel dat niet elke ondernemer in aanmerking kan komen.

Onder dit valleybureau is medio 2014 in samenspraak met de provincie Overijssel een tweede programma 'gehangen', namelijk Bioeconomy Innovation Cluster Oost-Nederland (BIC-ON). Het doel hiervan is om Oost-Nederland op de kaart te zetten als innovatieve hotspot voor biobased economy. Aan het BIC-ON-programma – met daarin vijf inhoudelijke pijlers – dragen beide provincies bij. De informatie in schema 2.3 heeft uitsluitend betrekking op de subsidiebeschikking zoals die is afgegeven voor het oorspronkelijke GreenTechAlliances-programma.

RCT's

De Regionale Centra voor Technologie (RCT's) kent zijn oorsprong in de Achterhoek. In 2006 is daar het ACT opgericht. Het concept RCT's is vervolgens in de loop der tijd uitgerold over de overige zes Gelderse regio's (PCT in Arnhem, RNCT in Nijmegen en De Vallei zijn het laatst ontstaan). Het gevolg hiervan is dat er gesproken kan worden van faseverschillen tussen de zeven RCT's.

De RCT-activiteiten zijn volledig gefinancierd door overheden. De zeven Gelderse RCT's hebben hiertoe een gezamenlijke subsidieaanvraag ingediend bij de Management-autoriteit Oost-Nederland (voor EFRO) en bij de provincie Gelderland. Vanuit de beschikbare subsidiemiddelen is voor elk RCT een budget beschikbaar gesteld, die hiervoor jaarlijkse activiteitenplannen ontwikkelen. Bovendien is budget gereserveerd voor 'overhead', namelijk voor het overall projectmanagement en voor de monitoring en verslaglegging van inspanningen en resultaten.

In tegenstelling tot de valleybureaus zijn de RCT's geen clusterorganisatie die zich met kennis-kunde-kassa bezighouden. Het zijn onafhankelijke innovatiemakelaars die bottom-up MKB-ondernemers uit de maakindustrie aan elkaar en aan kennisinstellingen koppelen (makelen en schakelen). Het centrale motto van de RCT's is 'voor ondernemers, door ondernemers'. Hoewel volledig gefinancierd met overheidsgeld ligt de regie bij het bestuur van elke RCT (dat bestaat uit enkele actieve ondernemers uit de eigen regio): elk RCT-bestuur bepaalt voor de eigen regio de doelstellingen, de thema's waarop wordt ingezet en de sectoren waarvan MKB-ondernemingen¹⁴ worden 'bediend'. Op deze punten doen zich dan ook de nodige verschillen tussen de zeven RCT's voor. Wat de uitvoering van de RCT-activiteiten betreft is een centrale rol weggelegd voor de innovatiemakelaar. De meeste RCT's kennen één innovatiemakelaar, die niet vanuit een kantoor opereert maar bij de klant zit, onderweg naar een klant is of eventueel bij het bedrijf van één van de bestuursleden 'in huis' zit.

Eind 2012 heeft op initiatief van de provincie Gelderland een herijking van het RCT-netwerk plaatsgevonden¹⁵. In deze mid-term review zijn aanbevelingen gedaan over:

- het 'branden' en lean en mean houden van het RCT-concept;
- verbetering van de samenwerking in het makelaarstraject, de doorverwijzing naar kennisinstellingen en innovatiefinanciering. Integratie in bijeenkomsten van anderen;
- behoud van de maakindustrie als topsector en continuïteit van het RCT-succes;
- inzetten op het RCT-netwerk;

¹⁴ De S3H richt zich overigens niet uitsluitend op MKB-ondernemingen. Vanuit de ontstaansgeschiedenis – dit RCT is door twee grote ondernemingen opgericht – wordt ook het grootbedrijf als doelgroep van de S3H gezien. Ook op twee andere punten wijkt dit RCT van de overige RCT's af: het is namelijk grensoverschrijdend (ook deel van Overijssel wordt bediend) en er zijn twee innovatiemakelaars in deze regio actief.

¹⁵ EIM, 'Regionale Centra voor Technologie: de succesvolle innovatiemakelaardij? Een mid-term review van Regionale Centra voor Technologie in Gelderland', november 2012.

- continuïteit in de bemensing bewaken;
- onderlinge werkafspraken tussen innovatiemakelaars;
- het opzetten van een monitoringsysteem.

Schema 2.4 Kenmerken RCT's

Aspect	Omschrijving
Doelstelling:	Vraaggestuurd stimuleren en ondersteunen van sluimerende vragen/ideeën van het producerende MKB op technologisch, bedrijfskundig en economisch gebied, door vraag en aanbod bij elkaar te brengen en zoveel mogelijk gebruik te maken van in Oost-Nederland aanwezige kennis. Dit moet bijdragen aan versterking van het concurrentievermogen van de bedrijven en van de regionale economie als geheel
Doelgroep:	MKB-ondernemingen in de maakindustrie
Huidige subsidieperiode:	Oorsponkelijk mei 2010 tot en met 2014; project is echter binnen het budget een jaar verlengd tot en met december 2015
Activiteiten:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Makelen en schakelen: aan de hand van individuele gesprekken met ondernemers vraag/vragen identificeren en (desgewenst) in contact brengen met partijen die kennis of anderszins hulp kunnen bieden ▪ Stimuleren van samenwerking voor projectontwikkeling (o.a. door bijeenkomsten te organiseren en verbindingen te leggen met kennisdragers en kennisinstellingen) ▪ Stimuleren van de zichtbaarheid van de innovatiekracht in de regio (via bijeenkomsten en andere communicatie-uitingen)
Kosten:	€ 8,47 miljoen
Financiering:	Provincie Gelderland: € 2,82 miljoen EFRO: € 2,82 miljoen Cofinanciering rijk: € 2,82 miljoen
Overige kenmerken:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Voor ondernemers en aangestuurd door ondernemers vanuit zeven autonome en onafhankelijke stichtingen ▪ Onafhankelijke innovatiemakelaar ▪ Snelheid en slagkracht staan centraal ▪ Financiële en organisatorische ondersteuning voor maximale focus ▪ Subsidiebudget per RCT, daarnaast budget voor overhead, inzet haalbaarheidsprojecten en projectleiders ▪ Lean en mean organisatie, onbezoldigd bestuur met betaalde innovatiemakelaar en beperkte overhead naast de zeven RCT's

Valorisatieprogramma's

Uit het voorgaande blijkt al dat drie valorisatieprogramma's zijn meegenomen in deze evaluatie. De programma's StartLife en Gelderland valoriseert! zijn voortgekomen uit landelijke subsidieregeling voor valorisatieprogramma's van de ministeries van Economische Zaken (EZ) en Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). In zekere zin geldt dit ook voor RedMedTech Ventures, maar dit programma heeft uiteindelijk geen financiering vanuit het landelijke Valorisatieprogramma gekregen. In het onderstaande presenteren we de belangrijkste kenmerken van deze programma's.

i. StartLife

StartLife is het valorisatieprogramma voor de topsector food. Dit programma is in 2010 opgericht door de partners in het SKE Food Valley Consortium en het Centre of Entrepreneurship Dafne. De Stichting StartLife die met de uitvoering van dit programma belast is, is in het leven geroepen door Wageningen UR en Oost NV. Deze beide

organisaties bemensen deze uitvoeringsorganisatie van het programma. Het programma biedt een compleet aanbod van ondersteuning aan start-ups in de sector Agro, Food en Leefomgeving, zoals onderwijsactiviteiten, netwerken en actieve ondersteuning en coaching van starters. Daarnaast wordt vanuit StartLife vroege fase leningen verstrekt aan start-ups.

Er is sprake van een vervlechting tussen Food Valley NL en StartLife. De directeur van het valleybureau Food Valley NL is bestuurslid van StartLife en voorzitter van de Raad van Toezicht. Daarnaast heeft StartLife diverse malen mede vormgegeven aan programmaonderdelen van de Food Valley EXPO, die door Food Valley NL wordt georganiseerd.

Schema 2.5 Kenmerken StartLife

Aspect	Omschrijving
Doelstelling:	Als hét ondernemersloket stimuleren van ondernemerschap en het ondersteunen van startende ondernemers in de sector Agro, Food en Leefomgeving
Doelgroep:	Ondernemende onderzoekers en onderzoekende ondernemers in de sector Agro, Food en Leefomgeving
Huidige subsidieperiode:	1 maart 2013 tot en met 2018 (EZ Kennisvalorisatie loopt tot 2016)
Activiteiten:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Stimuleren bewustzijn en competenties over ondernemerschap onder studenten, promovendi en onderzoekers via minors, Business Challenges, Masterclass Entrepreneurship, Mastertrack Entrepreneurship, verstrekken van beurzen via Jonge Helden Fonds, gastcolleges van ondernemers e.d. ▪ Een bijdrage leveren aan de valorisatietaken van WagUR middels Business Challenges en begeleiding in diverse verwaardingsroutes van kennis en IP rechten ▪ Het organiseren en beschikbaar stellen van een netwerk van experts (preferred suppliers) en het realiseren van toegang tot onderzoekers binnen de WUR ▪ Begeleiding en coaching van de (potentiële) start-ups van idee, via BV naar pre-seed financiering tot en met een goed 'overdracht' naar ofwel seed money of naar vervolgondersteuning in groei middels business development ▪ Ondersteuning bij het vinden van startkapitaal (onder meer via StartLife-fondsen voor pre-seed en proof of concept-leningen en nieuwe financieringsinstrumenten) ▪ Creëren van en ondersteunen bij het zoeken van geschikte huisvesting (Studenten Incubator StartHub, nieuwe incubator op Wageningen Campus, Accelerators van derden)
Kosten:	€ 10 miljoen voor de periode van 6 jaar (2011-2016)
Financiering:	<p>Provincie Gelderland: € 3,8 miljoen, in twee tranches namelijk eerst € 1,8 miljoen (waarvan € 1 miljoen pre-seedfondsen en € 0,8 miljoen haalbaarheidsfondsen) en later € 2,0 miljoen (voor extra pre-seed en proof of concept-leningen)¹⁶</p> <p>Wageningen UR: € 4,1 miljoen (dit is inclusief de aan WagUR toegekende subsidie van het ministerie van Economische Zaken inzake dit project)</p> <p>Oost NV: € 0,9 miljoen</p> <p>Kadans Biofacilities: € 0,39 miljoen</p> <p>Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland: € 0,21 miljoen</p> <p>Stichting Food Valley: € 0,21 miljoen</p> <p>Stichting kiEMT: € 0,2 miljoen</p> <p>Ministerie van Economische Zaken (via Food Nutrition Delta): € 0,19 miljoen</p>
Overige kenmerken:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Medewerkers StartLife staan op de loonlijst van de founding partners Wageningen UR en Oost NV¹⁷ ▪ Onderwijsgerichte activiteiten van Centre of Entrepreneurship Dafne en het SKE fonds zijn onderbracht bij Stichting StartLife bij oprichting ▪ De fondsen zijn ondergebracht in een aparte stichting, namelijk de Stichting Wageningen Pre-seed. Voor ontwikkelen van nieuwe financieringsinstrumenten is StartLife Invest BV opgericht (de participatie in Crowdfundingplatform One Plant Crowd) ▪ Opnieuw inzetten van terugbetaalde leningen/rente moet voor 2021 gebeuren conform onderliggende regeling ▪ Tweede budget vanuit provincie Gelderland is niet uitsluitend voor starters bedoeld, maar ook voor bestaande MKB met radicale innovaties

¹⁶ Een voorbeeld van een verstrekte pre-seed lening vanuit StartLife is uitgewerkt in case 1 (B-Mex).

¹⁷ Een min of meer vergelijkbare 'formule' troffen we in het aanpalende onderzoek naar de financiering van clusterorganisaties ook aan bij Kennispark Twente (Bureau Bartels, juni 2015).

ii. RedMedTech Ventures

RedMedTech Ventures is een ondersteuningsprogramma voor starters in de Life Science & Health. In tegenstelling tot de andere twee valorisatieprogramma's wordt RedMedTech Ventures niet ondersteund vanuit het landelijke Valorisatieprogramma. Pogingen daartoe hebben destijds schipbreuk geleden. Het RedMedTech Ventures programma overstijgt de provinciegrens (vanuit het concept van de RedMedTech Highway): niet alleen de provincie Gelderland, maar ook de provincies Overijssel en Noord-Brabant hebben subsidie beschikbaar gesteld. Vanuit het RedMechTech Discovery Fund wordt octrooi, pre-seed en proof of concept financiering verstrekt aan innovatieve starters in de Life Science & Health sector. Dit fonds is op basis van gelijkheid 'gevuld' door de drie provincies, namelijk met elk 1,5 miljoen euro. De provincie Gelderland heeft daarnaast nog 1,5 miljoen euro subsidie voor de andere programma-activiteiten en het programma-management. De provincies Gelderland en Overijssel hebben hun bijdragen in de vorm van subsidies verstrekt, de bijdrage van de provincie Noord-Brabant bestaat voor de helft uit subsidie en voor de andere helft uit een lening. Later is nog een extra subsidiebijdrage vanuit de provincie Noord-Brabant verstrekt (zie schema 2.6).

Schema 2.6 Kenmerken RedMedTech Ventures

Aspect	Omschrijving
Doelstelling:	Het versterken van het RedMedTech Highway ecosysteem door het identificeren en ondersteunen van innovatie-ideeën in Life Sciences en Health naar levensvatbare ondernemingen en zo een substantiële bijdrage leveren aan een duurzame gezondheidszorg en werkgelegenheid in (Oost) Nederland
Doelgroep:	Ondernemers, onderzoekers, artsen en verpleegkundigen met (bio-)medisch technologische innovaties
Huidige subsidieperiode:	1 januari 2013 tot en met 31 december 2016
Activiteiten:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Awareness: activiteiten gericht op medewerkers van zorginstellingen om hen bewuster te maken van de noodzaak van vernieuwing in de gezondheidszorg en marktkansen daarvan (via voorlichtingsbijeenkomst en bootcamp) ▪ Scouten en screenen: innovatiescouts zoeken (potentiële) ondernemers met ideeën voor (bio-)medisch technologische innovaties, om deze door te lichten en deze – na acceptatie – verder te ondersteunen naar levensvatbare ondernemingen ▪ Verstrekken van vroege fase financiering – octrooi, pre-seed en proof of concept financiering – via het RedMechTech Discovery Fund.
Kosten:	€ 7,83 miljoen
Financiering:	Provincie Gelderland: € 3 miljoen Provincie Overijssel: € 1,5 miljoen Provincie Noord-Brabant: € 1,5 miljoen initieel + later nog een extra bijdrage van € 0,375 miljoen Consortium RedMedTech Ventures: € 1,45 miljoen
Overige kenmerken:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ RedMechTech Discovery Fund is ondergebracht in aparte stichting ▪ Opnieuw inzetten van terugbetaalde leningen/rente kan tot 2027 gebeuren ▪ Subsidieverlening voor projectkosten vanuit Gelderland via Health Valley

Het RedMechTech Discovery Fund is ondergebracht in een aparte stichting. De provincie Gelderland heeft haar subsidiebijdrage toegekend aan Health Valley, die als penvoerder van het consortium fungeert (zie hieronder). Hiervan is vervolgens 1,5 miljoen euro onderbracht bij het fonds. Er is sprake van een sterke verwevenheid met Health Valley. Health Valley is voorzitter van het projectbestuur en van het fondsbestuur, voert als

penvoerder het financieel beheer van het gehele project, doet het communicatiemanagement en zit met twee personen in het Scouting & Screening team. RedMedTech Ventures wordt in de communicatie dan ook als Health Valley-project geprofileerd.

Voor de uitvoering van het RedMedTech Ventures programma is een consortium van tien partijen gevormd. De kernpartijen hierbinnen zijn Health Valley, Oost NV, Radboudumc en Saxion Hogescholen. Zij zijn verantwoordelijk voor het projectbestuur en voor meerdere werkprogramma's. Bovendien vormen zij gezamenlijk het stichtingsbestuur van bovengenoemd fonds. De overige partners zijn Bright Move (het valorisatie-programma van TU Eindhoven), Isala Klinieken, Medtech Partners, Pivot Park, Rijnstate en The Decision Group. Verder zijn er nog enkele associated partners waarmee een lichte vorm van samenwerking bestaat, namelijk: Jeroen Bosch Ziekenhuis, Novio Tech Campus, Science Meet Business (SMB) Life Sciences en Business Clusters Semiconductors.

iii. Gelderland valoriseert!

Gelderland valoriseert! is het valorisatieprogramma voor Midden-Gelderland. Binnen dit programma worden activiteiten ontplooid voor drie sectoren, namelijk niet alleen voor de topsector EMT maar ook voor de sectoren Creatieve Industrie¹⁸ en Chemie. Naast ondersteuning van startende innovatieve ondernemingen beoogt het programma ook het innovatievermogen en de groei van bedrijvigheid en werkgelegenheid in deze drie sectoren te bevorderen. Voor elk van de sectoren is een eigen fonds voor vroege fase financiering ingesteld (zie hierna). In principe is de procesgang van bijvoorbeeld het scouten en screenen en de beoordeling van financieringsverzoeken voor elke sector gelijk. Bij de invulling van innovatieve broedplaatsen en bootcamps zijn er wel verschillen tussen sectoren (bijvoorbeeld wat betreft het betrekken van eigen onderzoeksgroepen/faciliteiten versus de meer regionale focus).

Voor het indienen van de subsidieaanvragen en de uitvoering van het programma is een consortium gevormd. Het Gelderland valoriseert! consortium bestaat uit de volgende kernpartners die bestuurlijke verantwoordelijkheid dragen: Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (als penvoerder), Radboud Universiteit, ArtEZ hogeschool voor de kunsten, Stichting kiEMT en Oost NV. Daarnaast participeren nog circa 15 andere partijen in Gelderland valoriseert!, zoals de Rabobank, de Stichting Dutch Fashion & Design Centre¹⁹, de Kamer van Koophandel, Mercator Incubator en een aantal gemeenten. Binnenkort zal ook de hogeschool Van Hall Larenstein tot het consortium toetreden (om de plaats van het op te heffen Kenniscentrum Bètatechniek in te nemen). Een groot aantal partijen draagt bij aan de financiering van het programma (zie schema 2.7). Vanuit het landelijke Valorisatieprogramma is een subsidie van 5 miljoen euro beschikbaar gesteld (voor de eerste vier jaar van het programma).

¹⁸ Bestaande uit onder andere industrieel ontwerp bureaus, ICT/multimedia, architecten, mode.

¹⁹ Hoewel de rol van deze stichting nu feitelijk is overgenomen door ArtEZ, omdat dit platform van bedrijven niet van de grond is gekomen.

Schema 2.7 Kenmerken Gelderland valoriseert!

Aspect	Omschrijving
Doelstelling:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ondersteuning aan startende innovatieve ondernemingen in Midden-Gelderland in de sectoren EMT, Creatieve industrie en Chemie en cross-overs van sectoren ▪ Versterking van het innovatieve vermogen en de groei van startende en bestaande bedrijven om de werkgelegenheid in de genoemde sectoren te bevorderen
Doelgroep:	Startende en bestaande innovatieve bedrijven in de sectoren EMT, Creatieve industrie en Chemie
Huidige subsidieperiode:	2012 tot en met 2017
Activiteiten:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Het stimuleren van starters vanuit de kennisinstellingen, onder meer via innovatieve broedplaatsen en met bootcamps ▪ Het screenen en scouten van kansrijke startersinitiatieven (vraagarticulatie) ▪ Begeleiden en coachen van starters ▪ Verstrekken van vroege fase financiering – pre-seed en proof of concept financiering – via eigen Gelderland valoriseert-fondsen ▪ Aanbieden van netwerkfaciliteiten, o.a. via (door)ontwikkeling bedrijven-platforms voor de drie sectoren, digitale platforms en diverse typen bijeenkomsten
Kosten:	€ 12,56 miljoen
Financiering:	Provincie Gelderland: € 1,6 miljoen Valorisatieprogramma EZ/OCW: € 5 miljoen Hogeschool Arnhem-Nijmegen: € 1,4 miljoen ArtEZ: € 0,8 miljoen Radboud Universiteit: € 0,7 miljoen Rabobank: € 0,5 miljoen Oost NV: € 0,3 miljoen Stichting kiEMT: € 0,4 miljoen Stichting Dutch Fashion & Design Centre: € 0,6 miljoen Mercator Incubator: € 0,3 miljoen Gemeenten Arnhem, Nijmegen en Doetinchem € 0,3 miljoen Kamer van Koophandel: € 0,15 miljoen Kenniscentrum Bètatechniek: € 0,15 miljoen Overige individuele bedrijven: € 0,36 miljoen
Overige kenmerken:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Een deel van de beschikbare middelen is voor het Scouten & Screenen en het verstrekken van leningen vanuit de fondsen, een ander deel wordt – conform de landelijke Valorisatieregeling – benut om een structuur en instrumenten op het gebied van valorisatie bij de drie kennisinstellingen te ontwikkelen ▪ De fondsen zijn ondergebracht in de Stichting Fondsbeheer GV ▪ Er geldt geen eindtermijn over de periode waarin terugbetaalde leningen/rente opnieuw ingezet kan worden ▪ Werkwijze waar mogelijk gelijk voor de drie sectoren, wel een sectorspecifieke invulling van activiteiten/organisatie (bijv. voor fondsen beoordelingscommissie per sector en website/portal per sector)

De betrokken kennisinstellingen (HAN, ArtEZ en Radboud Universiteit) voeren zelf activiteiten uit om leerlingen/studenten te stimuleren om een onderneming te starten. Zij vormen belangrijke 'sporen' voor de toeleiding van kandidaten richting de fondsen, naast

de andere partijen uit het consortium (zoals Stichting kiEMT) en partijen daarbuiten (zoals enkele RCT's, Dutch Polymer Institute DPI Value Center). Bij de Creatieve Industrie vormen bovendien alumni een belangrijke 'vijver' waar leads uit voortkomen. Het programma beschikt over een drietal fondsen van waaruit leningen worden verstrekt voor pre-seed en proof of concept-financiering²⁰. Voor het beheer van de fondsen is een aparte Stichting opgericht, namelijk Stichting Fondsbeheer GV. Voor elk van de sectoren is een eigen beoordelingscommissie ingesteld, waarin personen van kennisinstellingen en het georganiseerde bedrijfsleven zitting hebben. Met de Rabobank is een constructie bedacht dat zij de verstrekte leningen van de stichting overneemt en de stichting garant staat voor de lening.

Uit de gesprekken met de vertegenwoordigers van de drie betrokken kennisinstellingen blijkt dat het programma een belangrijke 'spin-off' gehad heeft. Zo hebben de kennisinstellingen elkaar gedurende de uitvoering van het programma steeds beter leren kennen. Hierdoor is een vorm van samenwerking ontstaan waarbij men elkaars kennis en expertise benut (ArtEZ maakt bijvoorbeeld gebruik van de IP-kennis van de Radboud Universiteit) en men gezamenlijke activiteiten is gaan ontplooien (zoals studenten van HAN en ArtEZ in een DWDD-achtige setting bijeen zetten om vernieuwende ideeën te genereren). Door de netwerken van elk van de sectoren met elkaar te verbinden ontstaan cross-over activiteiten die tot onverwachte, creatieve ideeën leiden (vooral creatief-energie en chemie-energie). Zonder de structuur/infrastructuur van Gelderland valoriseert! waren deze cross-over activiteiten niet van de grond gekomen. Ten slotte heeft de samenwerking ook zijn weerslag op de valorisatie-activiteiten van de afzonderlijke kennisinstellingen. Zo wordt bijvoorbeeld bij ArtEZ de aanpak van/ervaringen met Gelderland valoriseert! geborgd in de opleidingen, de lectoraten en het Art Business Centre. ArtEZ heeft dit inmiddels expliciet in het instellingsplan opgenomen. Binnen de HAN gaat men nog nadrukkelijker aandacht schenken aan bevordering van ondernemerschap binnen het onderwijs.

Hiervoor is al opgemerkt dat StartLife en Gelderland valoriseert! ondersteund zijn vanuit het landelijke Valorisatieprogramma van de ministeries van EZ en OCW. Gelderland is in dit programma met twee van de in totaal dertien ondersteunde regionale consortia goed vertegenwoordigd. Uit een recente Mid Term Review blijkt dat de ondersteuning vanuit het landelijke programma een boost heeft gegeven aan de valorisatie en de samenwerking daarbij van kennisinstellingen en bedrijfsleven. Het verstrekken van de verschillende typen leningen zou veelal niet op schema liggen (voor de Gelderse programma's gaat dit niet op, gezien de naderende uitputting van de middelen voor deze leningen, zie hieronder). Door het Valorisatieprogramma hebben de kennisinstellingen valorisatie kunnen versnellen en uitbreiden. Verder wordt in deze Mid Term Review geconcludeerd dat het landelijke programma heeft bijgedragen aan verankering van de valorisatie. Dit blijkt bijvoorbeeld door de meerjarenplannen die de kennisinstellingen hebben opgesteld en het aanstellen van personeel voor de valorisatie-inspanningen²¹.

Zoals uit de kwantitatieve prestaties van de valorisatieprogramma's blijkt (zie Bijlage I), hebben circa 80 bedrijven vanuit de (drie) Gelderse valorisatieprogramma's één of meerdere vroege fase leningen gekregen. Opvallend daarbij is overigens dat bij RedMedTech Ventures in vrijwel alle gevallen de drie typen leningen gecombineerd

²⁰ Zie voor het verstrekte aantal leningen vanuit deze fondsen en de andere resultaten voor elk van de drie sectoren figuur I.7 in Bijlage I.

²¹ Panteia, 'Benutten en vermarkten van kennis. Mid Term Review Valorisatieprogramma', november 2014.

werden, waardoor het bereik van dit programma – in termen van aantal bedrijven dat is ‘bediend’ vanuit het fonds – vrij beperkt is (namelijk 13 bedrijven). Geconstateerd kan worden dat de **vroege fase fondsen** voor een belangrijk deel al zijn uitgeput. Dit betekent dat op het moment van de evaluatie nog maar beperkte mogelijkheden bestaan om nieuwe leningen vanuit de fondsen te verstrekken. Dit terwijl uit het veldwerk blijkt (zie hoofdstuk 4) dat deze vorm van financiering belangrijk is voor de starters die hiervan gebruik hebben gemaakt. Voor banken en (private) investeerders zijn financieringsvragen in dit stadium van innovatie niet rendabel, omdat nog geen zicht is op de commerciële slaagkansen van de vernieuwing.

Het is de bedoeling dat de vroege fase fondsen in zekere mate **revolverend** zijn. Op dit moment is het nog te vroeg om een realistische inschatting te kunnen maken over de mate waarin uitgeleende gelden weer ‘terugvloeien’ naar de fondsen (om opnieuw ingezet te worden voor nieuwe leningen). Er gaat vaak namelijk enige tijd overheen voordat bedrijven (die daartoe mogelijkheden hebben) ook daadwerkelijk met aflossing van hun leningen beginnen. Hoewel van de startende ondernemers gevraagd wordt om hun financieringsaanvraag zo goed mogelijk te onderbouwen en bij de beoordeling ook nadrukkelijk aandacht wordt besteed aan de kans van slagen, houden de geraadpleegde personen van de valorisatieprogramma’s er rekening mee dat een belangrijk deel van de leningen niet afgelost gaat worden. Dit is volgens hen inherent aan het hoge risicoprofiel van dit type financiering. Overigens wordt het monitoren van de verstrekte leningen als een tijdsintensieve aangelegenheid aangemerkt²². Bij het bundelen van de fondsen tot één groot vroege fase fonds – waartoe inmiddels initiatieven worden ontplooid – zou op dit punt de nodige efficiencyvoordelen kunnen worden behaald.

Doelrealisatie

In Bijlage I zijn van elk van de initiatieven de kwantitatieve prestaties (tot dusver) weergegeven. Bezien we dit geheel gezamenlijk, dan kan van een groot bereik en een grote output worden gesproken. Daar waar kwantitatieve doelstellingen zijn geformuleerd, zijn deze doorgaans (ruimschoots) gehaald of ligt de voortgang van de meeste doelstellingen ‘op schema’. In dit opzicht kan van een goede input-output verhouding worden gesproken: de provincie krijgt vaak meer ‘value of money’ dan waarop vooraf was gerekend. Bovendien blijkt uit het veldwerk onder ondernemers (zie de hoofdstukken 4 en 5) dat voor de verschillende initiatieven veel waardering vanuit de markt bestaat. Combineren we de kwantitatieve prestaties en de uitkomsten van deze kwalitatieve evaluatie, dan stellen we vast dat er blijkbaar sprake is van een doeltreffende werking van het organiserend vermogen.

2.4 Identificatie bedrijfsgerichte diensten

In het inleidende hoofdstuk is al aangegeven dat ten behoeve van de evaluatie ook veldwerk is verricht onder bedrijven die gebruik hebben gemaakt van de diensten van de valleybureaus, RCT’s en valorisatieprogramma’s. Kenmerkend voor het organiserend vermogen is dat er geen eensluidende begrippen worden gehanteerd voor diensten die aan bedrijven uit de doelgroepen worden aangeboden. Er wordt in de praktijk dan ook een veelheid van benamingen van bedrijfsgerichte diensten gehanteerd.

²² Dit was ook een belangrijke conclusie in een eerdere studie naar de effectiviteit en revolverendheid van een kredietregeling in Overijssel. Daaruit bleek dat de inkomsten uit de terugbetalingen nagenoeg volledig uitgegeven moesten worden aan het jaarlijks volgen van de kredieten. Bureau Bartels, ‘Lange termijn effecten van de Kredietregeling Twente en Noord-Overijssel 1996-2001’, maart 2012.

Uit de aangereikte informatie en de gesprekken met de betrokkenen ('trekkers') bij elk van de partijen hebben we de rode draden gehaald wat betreft de typen bedrijfsgerichte diensten. Deze staan in onderstaande tabel in de rijen weergegeven. In de kolommen is aangegeven in hoeverre de valleybureaus, RCT's en valorisatieprogramma's deze typen diensten ten tijde van de evaluatie ook daadwerkelijk aanbieden aan bedrijven uit hun doelgroepen. Bij deze initiatieven zijn dan in het veldwerk de betreffende modules met vragen voorgelegd aan de bedrijven.

Schema 2.8 Overzicht aanbod typen bedrijfsgerichte diensten vanuit de partijen

Typologie bedrijfsgerichte diensten	Valleybureaus			RCT's	Valorisatieprogramma's		
	FV NL	HV	GTA		SL	RMTV	Gv
Informatievoorziening	X	X	X	X	X	X	X
Netwerkvorming	X	X	X	-	X	X	X
Vraagbaak	X	X	X	X	X	X	X
Prikkelen/idee-vorming	X	X	X	X	X	X	X
Advisering en begeleiding*	-	-	X	X	X	X	X
Cursussen/opleidingen	-	-	-	-	X	-	-
Doorverwijzen/makelen en schakelen	X	X	X	X	X	X	X
Partnersearch	X	X	X	X	X	X	X
Internationalisering	X	X	X	-	-	-	-
Toeleiding subsidies/financiering	X	X	X	X	-	-	-
Verstrekken vroege fase financiering	-	-	-	-	X	X	X

* Bij valleybureaus is dit toegespitst op intensieve advisering en begeleiding in het kader van business development. Vandaar dat deze module niet is meegenomen bij Food Valley en Health Valley (overigens is op verzoek van beide valleybureaus wel de vraag aan ondernemers voorgelegd of ze behoefte hebben aan een dergelijke begeleiding vanuit Food Valley of Health Valley).

Verderop zullen we weergegeven in hoeverre de geraadpleegde bedrijven gebruik hebben gemaakt van deze diensten, hoe zij deze diensten hebben ervaren en wat voor hen de meerwaarde van deze dienstverlening is geweest (zie de hoofdstukken 4 en 5). Alvorens daartoe over te gaan zullen we in het volgende hoofdstuk eerst de samenhang in het organiserend vermogen voor de Gelderse economie weergeven.

3. Ervaringen met organiserend vermogen

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staan de ervaringen met het organiserend vermogen voor de Gelderse topsectoren centraal. Daarbij zullen verschillende dimensies van samenwerking en afstemming de revue passeren. Als eerste gaan we in op de relatie tussen de initiatieven en de provincie Gelderland (paragraaf 3.2). Vervolgens bezien we de samenwerking binnen het organiserend vermogen, dus tussen de verschillende initiatieven die in deze evaluatie centraal staan (paragraaf 3.3). Als laatste dimensie zal – in paragraaf 3.4 – aandacht besteed worden aan de samenwerking tussen de initiatieven en hun ‘externe omgeving’, dus andere partijen die een rol spelen in het (regionaal) innovatiebeleid voor de Gelderse (top)sectoren. De navolgende bevindingen zijn gebaseerd op de gesprekken met provinciale betrokkenen, betrokkenen bij de initiatieven zelf en vertegenwoordigers van partnerorganisaties.

3.2 Samenwerking en afstemming met provincie Gelderland

Uit de voor de evaluatie gevoerde gesprekken kan worden geconcludeerd dat de samenwerking tussen de provincie Gelderland en de initiatieven over het algemeen goed verloopt. Bij geen van deze partijen hebben zich wat dit aangaat in de afgelopen periode wezenlijke knelpunten voorgedaan.

Perspectief initiatieven

In het navolgende presenteren we eerst de belangrijkste ‘rode draden’ over de samenwerking met de provincie Gelderland zoals die vanuit de vertegenwoordigers van de initiatieven naar voren zijn gebracht. Daarna verleggen we de aandacht naar het perspectief van betrokkenen bij de provincie Gelderland.

Een eerste belangrijke constatering is dat de partijen over het algemeen een goede balans ervaren tussen ‘betrokkenheid’ enerzijds en ‘afstand’ anderzijds van de provincie Gelderland. Daarmee wordt bedoeld dat de provincie – indien nodig – actief meedenkt indien er bepaalde vragen of knelpunten spelen maar dat zij anderzijds ook voldoende afstand houdt en de partijen voldoende vrij laat bij het ontplooiën en uitvoeren van hun initiatieven. De provincie ambieert wat dit aangaat veelal geen rol ‘achter het stuur’.

Bij de valorisatieprogramma’s StartLife en Gelderland valoriseert! speelt wat dit aangaat ook mee dat deze programma’s gehouden zijn aan de vrij stringente voorwaarden van de onderliggende EZ-regeling waarmee deze programma’s medegefinancierd zijn. Inherent hieraan is dat de provincie Gelderland ook rekening moet houden met de voorwaarden van deze ‘rijdende trein’. Op zich verloopt dit ook goed. De ervaring van de betreffende valorisatieprogramma’s is namelijk dat de provincie geen eisen stelt die daar haaks op staan.

Bij GreenTechAlliances heeft de relatie met de provincie wel enige tijd onder druk gestaan vanwege een btw-probleem dat zich kort na aanvang van de huidige subsidieperiode openbaarde. Doordat btw bij nader inzien toch niet teruggevorderd kon worden van de Belastingdienst, zou dit een fors beslag gaan leggen op de projectmiddelen. De provincie is GreenTechAlliances voor een deel tegemoetgekomen door de doelstellingen van het programma enigszins naar beneden bij te stellen. De provincie heeft een verzoek van GreenTechAlliances om aanvullende financiering naast zich neergelegd.

Vanuit met name de RCT's wordt er wel een zeker spanningsveld tussen 'afstand' en 'betrokkenheid' van de provincie Gelderland geconstateerd. Hoewel RCT's in principe opgezet zijn als een concept 'voor en door ondernemers' wordt er vanuit de geraadpleegde vertegenwoordigers van RCT's gesignaleerd dat dit niet bij alle provinciale medewerkers goed op het netvlies staat. Dit geldt dan met name voor medewerkers van de provincie die niet direct betrokken zijn bij de RCT's. Deze personen beschouwen de RCT's vrij regelmatig als een 'provinciaal instrument' terwijl het de facto om zeven 'autonome' eenheden of instrumenten gaat. Als voorbeeld hiervan is vanuit de RCT's aangegeven dat zij vrij regelmatig verzoeken vanuit de provincie krijgen om bepaalde dingen te doen. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan verzoeken om (meer) aandacht te schenken aan bepaalde onderwerpen of thema's of aan verzoeken om bepaalde initiatieven of bijeenkomsten onder de aandacht van de achterban te brengen. In de optiek van de RCT's dienen echter hun eigen besturen, die bestaan uit regionale ondernemers, wat dit aangaat de regie te voeren en de lijnen uit te zetten. Er bestaat dus in zekere zin een spanningsveld tussen enerzijds provinciale belangen om krachten op (boven)provinciaal niveau te bundelen en op dit niveau instrumenten in te zetten en anderzijds het regionaal eigenaarschap aan de kant van de RCT's.

Een ander belangrijk sterk punt dat de partijen in de samenwerking met de provincie Gelderland ervaren is dat de provincie de nodige flexibiliteit ten toon spreidt en bijvoorbeeld ook 'provincie-overstijgend' kan denken. In de praktijk komt het namelijk regelmatig voor dat er voor bepaalde projecten of initiatieven samenwerking moet worden gezocht met bedrijven of kennisinstellingen buiten de provincie Gelderland. Hoewel de provincie uiteraard waakt voor een (voldoende) accent op de provinciale dimensie is zij hier niet (te) star in. Eén van de geraadpleegde vertegenwoordigers van de partijen drukte dit als volgt uit: *'De provincie heeft lef getoond door ons de ruimte te bieden om breder aan de slag te gaan dan uitsluitend Gelderland. De provincie ziet daarmee in dat een belangrijk deel van de 'vruchten' van provincie-overstijgende samenwerking uiteindelijk toch neerslaat in de eigen provincie.'* Een goed voorbeeld van het bovenstaande is Food Valley NL waar uit de naamgeving al blijkt dat de scope van activiteiten breder is dan uitsluitend Gelderland.

Ten slotte is vanuit de initiatieven regelmatig gewezen op de 'korte lijnen' met de provincie. Indien er overleg of ruggenspraak met de provincie nodig is, weten betrokkenen elkaar snel te vinden en kan er veelal ook snel duidelijkheid worden gecreëerd vanuit de provincie.

Vanuit diverse geraadpleegde vertegenwoordigers van de initiatieven is echter wel de vrees uitgesproken voor (te grote) fluctuaties in het provinciaal innovatiebeleid. Deze personen wijzen er op dat een succesvol regionaal innovatiebeleid vooral ook een kwestie van langere adem is. Te snelle wijzigingen in beleidsprioriteiten doen hier geen goed aan en gaan ten koste van het rendement van de investeringen zoals die in de afgelopen jaren in het provinciaal beleid gepleegd zijn. Als voorbeeld hiervan is Leiden genoemd dat al decennia lang inzet op life sciences.

Perspectief provincie Gelderland

Als spiegelbeeld van het bovenstaande is gebleken dat ook de geraadpleegde vertegenwoordigers van de provincie Gelderland over het algemeen positief zijn over de samenwerking met de initiatieven. Zo is er regelmatig op gewezen dat de provincie veelal snel en duidelijk antwoord krijgt vanuit de initiatieven indien zij bepaalde vragen heeft. Samenhangend hiermee melden provinciale vertegenwoordigers dat de initiatieven

veelal 'een luisterend oor' hebben voor de wensen die er bij de provincie leven. Dit impliceert overigens niet dat deze wensen altijd één-op-één overgenomen worden. De initiatieven relateren deze wensen namelijk wel steeds aan de opdracht die men heeft en/of aan de richtlijnen van andere subsidiënten (zoals het ministerie van Economische Zaken). Voor zover mogelijk binnen 'de marges' van de opdracht wordt er echter rekening gehouden met de provinciale wensen. Meer op incidentele basis zijn er in de afgelopen periode wel discussies gevoerd tussen vertegenwoordigers van de provincie enerzijds en die van de partijen anderzijds over deze marges (zie ook hierna).

Samenhangend met het voorgaande zijn provinciale betrokkenen veelal ook positief over de wijze waarop partijen hun afspraken nakomen en – samenhangend daarmee – de 'prestaties' die door de diverse partijen worden geleverd. Zij onderbouwen dit bijvoorbeeld door er op te wijzen dat de initiatieven veelal goed op schema liggen bij het realiseren van de kwantitatieve doelstellingen zoals die voor hen van toepassing zijn.

Daarnaast is er door provinciale betrokkenen regelmatig naar voren gebracht dat de partijen in de afgelopen jaren een groot en relevant netwerk opgebouwd hebben²³. Samenhangend hiermee wordt bijvoorbeeld ook gewezen op het groeiend aantal leden waarvan bij de valleybureaus sprake is en het groeiende 'klantenbestand' van de RCT's. Verder signaleren provinciale betrokkenen dat bijeenkomsten en beurzen van de partijen veelal goed bezocht worden, iets wat er op duidt dat het hierbij om zinvolle zaken voor het bedrijfsleven gaat. Ook de populariteit van de provinciale Innovatievouchers, die vanuit de RCT's en de valleybureaus uitgereikt worden, duidt daar in de optiek van de geraadpleegde provinciale vertegenwoordigers op. Door de netwerken die de partijen in de afgelopen jaren opgebouwd hebben, krijgt de provincie bedrijfsgerichte vragen en verzoeken om bedrijven aan te reiken voor bedrijfsbezoeken veelal snel beantwoord. Per saldo vormen de initiatieven voor de provincie Gelderland daarmee dan ook een gedegen portaal of 'gateway' naar het provinciale bedrijfsleven.

Een ander sterk punt is in de optiek van provinciale vertegenwoordigers dat er met name vanuit de valleybureaus duidelijk een bijdrage is geleverd aan de profilering van de regio op de Gelderse topsectoren. De RCT's en de valorisatieprogramma's hebben op dit gebied geen rol of taak. Met name Food Valley NL heeft (als merk) inmiddels de nodige naamsbekendheid opgebouwd en daardoor ook een bijdrage kunnen leveren aan internationale handelsbevordering en acquisitie²⁴. Health Valley heeft inmiddels ook wel enige bekendheid in het land gekregen, maar heeft het in de profilering lastiger. Enerzijds wordt als verklaring aangereikt dat zij meer moeite heeft om de vele initiatieven/organisaties te verknopen tot een cluster met een duidelijk profiel. Anderzijds heeft dit valleybureau ook te maken met meer (inter)nationale concurrentie gezien het feit dat veel regio's in binnen- en buitenland zich eveneens op het gebied van 'health' willen profileren. Waarin Health Valley zich onderscheidt ten opzichte van andere regio's is niet helder (genoeg). Overigens vingen we in de gesprekken met verschillende partnerorganisaties soortgelijke geluiden over Health Valley op (zie ook paragraaf 3.4).

Hoewel onder de vlag van Stichting kiEMT al enige tijd 'voorlopende' projecten zijn uitgevoerd, is GreenTechAlliances als valleybureau nog maar vrij recentelijk van start gegaan. Vanuit provinciale betrokkenen wordt gesignaleerd dat GreenTechAlliances al eerste resultaten begint te boeken bij het promoten van het EMT-cluster, met name bij

²³ Dit blijkt ook uit de kwantitatieve prestaties van de verschillende initiatieven, zoals in Bijlage I zijn opgenomen.

²⁴ Dit wordt ook bevestigd vanuit het veldwerk onder ondernemers (zie de uitkomsten onder het kopje 'Internationalisering' in paragraaf 4.3).

lokale en regionale bestuurders in de eigen regio. Dit zal in de komende periode dan verder uitgebouwd dienen te worden naar een (inter)nationale profilering van dit cluster. Dit is ook vanuit een aantal partnerorganisaties aangevoerd. Overigens heeft GreenTechAlliances in 2014 en 2015 inmiddels de eerste stappen in deze richting gezet, door organisatie van de GreenTech Week alsmede inkomende en uitgaande missies. Daarnaast is dit valleybureau inmiddels meerdere keren in de kijker gekomen van het ministerie van Economische Zaken, Startup Delta en de Topsector Energie.

Ook anderszins is uit de evaluatie gebleken dat GreenTechAlliances (ten opzichte van Food Valley NL en Health Valley) een valleybureau is dat zich in de opbouwfase bevindt. Zo hebben er in de afgelopen periode een aantal discussies tussen de provincie en GreenTechAlliances plaatsgevonden over de precieze personele en inhoudelijke invulling van GreenTechAlliances. Daarbij is onder andere het vrij grote aantal onderdelen uit de subsidieaanvraag (11) waarvan bij GreenTechAlliances sprake is, een complicerende factor gebleken. Mede daardoor heeft de provincie het bijvoorbeeld als vrij lastig ervaren om goed zicht te krijgen op de vraag welke activiteiten er precies vanuit de afzonderlijke onderdelen van GreenTechAlliances plaatsvinden (ondanks de monitor die op dit punt wordt aangereikt). Verder is opgemerkt dat juist de aanwezigheid van een omvangrijk netwerk als Stichting kiEMT een sterk punt is, maar tegelijkertijd voor buitenstaanders niet altijd helder is wat nu precies als valleybureau moet worden gezien (wat door verschillende andere gesprekspartners ook bevestigd wordt).

Een belangrijk aandachtspunt dat uit de gesprekken met provinciale vertegenwoordigers – maar ook vanuit diverse andere typen gesprekspartners – naar voren is gekomen betreft de ‘verwevenheid’ van sommige initiatieven met belangrijke kennisinstellingen in de regio. Daarbij gaat het dan met name om de WUR en het Radboudumc. Een belangrijke vraag – en aandachtspunt voor de toekomst – is in hoeverre deze kennisinstellingen initiatieven zoals Food Valley NL en Health Valley vooral als ‘provinciale’ instrumenten zien dan wel als instrumenten waarmee zij ook zelf (deels) invulling kunnen geven aan hun (valorisatie)doelstellingen. Zo zijn in de huidige constellatie de WUR en Radboudumc bijvoorbeeld in financiële zin niet echt betrokken bij Food Valley respectievelijk Health Valley. Bij diverse provinciale en andere betrokkenen leeft dan ook de wens om naar de toekomst het organiserend vermogen voor de Gelderse economie beter te ‘zwaluwstarten’ met het valorisatiebeleid van belangrijke Gelderse kennisinstellingen²⁵. Of, anders geformuleerd, dat het provinciaal innovatiebeleid en het valorisatiebeleid van Gelderse kennisinstellingen beter op elkaar afgestemd worden. Dit kan in positieve zin bijdragen aan de synergie en (daarmee) effectiviteit van de inspanningen van zowel de provincie als de kennisinstellingen.

Dat Gelderland valoriseert! voor een belangrijk deel is aangehaakt bij de hogescholen HAN en ArtEZ wordt vanuit de provincie als een sterk punt aangemerkt. Dit omdat deze hogescholen toegankelijk zijn voor (MKB-)ondernemers en bovendien de ervaringen met (startende) ondernemers ook weer terugvloeiën naar het onderwijsprogramma. De HAN heeft daarnaast als penvoerder een belangrijke rol gespeeld als ‘ambassadeur’ richting (het Valorisatieprogramma van) het ministerie van EZ.

Het hierboven gesignaleerde spanningsveld wat betreft ‘afstand’ en ‘betrokkenheid’ van de provincie Gelderland bij de RCT’s wordt ook vanuit de geraadpleegde vertegenwoordigers van de provincie herkend. Daarbij wordt onderkend dat een

²⁵ Zoals dat ook elders in het land in de praktijk wordt gebracht bij regionale clusterorganisaties (zie Bureau Bartels, juni 2015).

belangrijk kenmerk van de 'RCT-formule' is dat ondernemers in de betreffende regio's primair zelf de regie voeren over de aard en inhoud van hun activiteiten. Mede gezien de publieke financiering van de RCT's impliceert dit in de optiek van provinciale betrokkenen echter niet dat de provincie daarmee (vier jaar lang) volledig buitenspel zou moeten staan. Zij achten het niet meer dan redelijk indien de provincie, als een soort 'tegenprestatie', bepaalde vragen of verzoeken bij de RCT's neerlegt. Of, anders geformuleerd, dat de RCT's als 'partners' van de provincie opereren. Per saldo lijkt het spanningsveld dan ook vooral te bestaan uit de mate waarin dit redelijk is. Hierover zou naar de toekomst meer duidelijkheid gecreëerd dienen te worden.

Een punt wat zowel door vertegenwoordigers van de provincie als door de RCT's zelf geconstateerd wordt is dat er de laatste tijd krachten gaande zijn die maken dat RCT's deels af dreigen te dwalen van hun eigenlijke missie: die van innovatiemakelaar. Daarmee wordt bedoeld dat RCT's zich – al dan niet op verzoek van andere partijen – begeven op terreinen zoals fysieke infrastructuur/ruimtelijke ordening, projectontwikkeling, regionale structuurversterking en de land- en tuinbouwsector. Verder zijn vertegenwoordigers van de provincie en de RCT's het ook eens over de 'kwetsbaarheid' van de RCT-infrastructuur. In de praktijk vervullen de innovatiemakelaars binnen de RCT's namelijk de rol van 'spin in het web'. De kennis en het relatienetwerk van de RCT's zijn dan ook sterk opgehangen aan de persoon van de makelaar. Indien een makelaar in een RCT-regio 'uit beeld raakt' gaat ook dit netwerk en de opgebouwde kennis voor een belangrijk deel verloren.

3.3 Samenwerking en afstemming tussen de initiatieven

In deze paragraaf staat de vraag centraal hoe in de afgelopen periode de samenwerking en afstemming tussen de initiatieven onderling is verlopen. We starten daartoe met de samenwerking en afstemming binnen de Gelderse (top)sectoren, dus tussen het valleybureau en het valorisatieprogramma binnen elk van de (top)sectoren. Vervolgens laten we de afzonderlijke typen partijen de revue passen.

Samenwerking en afstemming binnen Gelderse (top)sectoren

Uit de evaluatie is gebleken dat de samenwerking en afstemming binnen de topsectoren – en dan met name tussen de valleybureaus en de valorisatieprogramma's voor Food, Health en EMT – veelal goed verloopt. Dit is ook op verschillende wijzen geborgd.

Zo voeren bijvoorbeeld de directeurs van Food Valley NL en StartLife frequent overleg om zaken en 'klanten' op elkaar af te stemmen. In de praktijk vindt dan ook intensieve uitwisseling van contacten – starters en gevestigde bedrijven – plaats. Verder is ook sprake van personele verbindingen of 'unies' die de laatste tijd nog geïntensiveerd zijn. Zo is de directeur van Food Valley NL, die al langer voorzitter van de Raad van Toezicht van StartLife is, recentelijk ook benoemd als lid van het Dagelijks Bestuur van StartLife.

Ook Health Valley en RedMedTech Ventures zijn nauw vervlochten. Zo is Health Valley aanvrager c.q. penvoerder van RedMedTech Ventures en voert vanuit die hoedanigheid ook bepaalde taken voor dit valorisatieprogramma uit. Verder speelt Health Valley een rol in de governance van het programma: de directeur van Health Valley is voorzitter van het projectbestuur van RedMedTech Ventures, de voorzitter van Health Valley is tevens voorzitter van de Stichting RedMedTech Discovery Fund. Samenhangend met het voorgaande worden in de praktijk diverse leads voor RedMedTech Ventures dan ook aangedragen vanuit Health Valley.

Bij GreenTechAlliances en Gelderland valoriseert! is eveneens sprake van een vervlechting op bestuurlijk en uitvoerend niveau. Deze vervlechting verloopt echter via Stichting kiEMT, omdat GreenTechAlliances nog niet bestond toen Gelderland valoriseert! van start ging (en GreenTechAlliances formeel ook geen rechtspersoon is). Zo participeert de directeur van Stichting kiEMT – samen met de drie kennisinstellingen en Oost NV – in de Stuurgroep Gelderland valoriseert! Iets soortgelijks geldt ook voor het bestuur van de Stichting Fondsbeheer GV. Daarnaast ‘levert’ Stichting kiEMT de projectleider vanuit het bedrijfsleven voor de EMT-sector binnen Gelderland valoriseert!²⁶

Bij Gelderland valoriseert! is het zo dat, waar het EMT betreft, de betrokken kennisinstellingen (de HAN en de Radboud Universiteit) zich bij hun activiteiten met name richten op hun eigen organisatie (studenten, alumni, medewerkers). Bij GreenTechAlliances ligt de focus dan vooral op de wereld ‘buiten’ de kennisinstellingen, zoals de achterban (leden) van Stichting kiEMT en andere bedrijven waarmee GreenTechAlliances dan wel Stichting kiEMT contacten onderhouden. In de afgelopen periode zijn via GreenTechAlliances/Stichting kiEMT dan ook diverse kennisvragen – en leads voor de fondsen – bij Gelderland valoriseert! aangedragen²⁷. Andersom verwijst Gelderland valoriseert! (startende) ondernemers, voor wie een Innovatievoucher relevant kan zijn, door naar GreenTechAlliances.

Meer in het algemeen vloeit de samenwerking en afstemming tussen de valleybureaus en de valorisatieprogramma’s in feite ook vrij logisch voort uit de accentverschillen qua doelgroepen waarop deze partijen zich binnen de betreffende (top)sectoren richten. Zo ligt bij de valleybureaus het accent toch vooral op reeds gevestigde bedrijven en kennisinstellingen terwijl voor de valorisatieprogramma’s (pre-)starters de kerngroep vormen. Dit maakt bijvoorbeeld ook dat eventuele starters die zich bij de valleybureaus melden doorverwezen worden naar de betreffende valorisatieprogramma’s. Andersom is het zo dat (startende) bedrijven – voor wie een Innovatievoucher relevant kan zijn – regelmatig vanuit de valorisatieprogramma’s naar de valleybureaus doorverwezen worden. Overigens vinden daarbij ook doorverwijzingen ‘buiten de eigen sector’ plaats (zie verderop).

Met name enkele vertegenwoordigers van de valleybureaus zien nog wel kansen om naar de toekomst tot een sterkere vervlechting van de ondersteuning aan starters te komen en dan met name op het gebied van marktverkenning c.q. -penetratie. Deze personen wijzen er daarbij op dat zij starters van de valorisatieprogramma’s sneller en directer in contact kunnen brengen met de markt, iets waar in hun optiek met name nog winst te boeken valt (zie ook hierna). Dit door starters bijvoorbeeld te koppelen aan relevante leden van hun eigen netwerk en/of aan relevante partijen binnen hun buitenlandse netwerken en/of door starters mee te nemen naar beurzen e.d. Het belang van inzicht in/contact met de markt is ook vanuit sommige partnerorganisaties benadrukt. Starters hebben in de optiek van deze respondenten behoefte aan twee zaken, namelijk aan een markt voor hun producten en aan kapitaal.

Zoals in het inleidende hoofdstuk al bleek, zien we de hierboven beschreven samenwerking binnen de (top)sectoren ook terug in de resultaten voor het bedrijfsleven. Een deel van de bedrijven dat/die ‘bediend’ wordt/worden door een valorisatieprogramma maakt ook gebruik van de diensten van het ‘bijbehorende’ valleybureau. Andersom komt

²⁶ Elk van de drie sectoren binnen Gelderland valoriseert! kent een projectleider vanuit de kennisinstellingen en een projectleider vanuit het bedrijfsleven.

²⁷ Zie als voorbeelden hiervan de cases 5 (Dutch Solar Power Community) en 8 (MX Polymers) in Bijlage III.

eveneens voor. Sommige bedrijven die gebruik maken van de dienstverlening van de valleybureaus hebben ook deelgenomen aan het valorisatieprogramma in hun sector (zie tabel 1.2).

Wat de RCT's betreft is uit de gesprekken naar voren gekomen dat de bestuurlijke samenwerking vooralsnog vrij beperkt is. In de praktijk vindt er wat dit aangaat dan ook geen systematische uitwisseling van kennis en ervaringen plaats. Een belangrijke oorzaak die hiervoor aangedragen is, is dat de besturen van de RCT's gevormd worden door ondernemers die veelal een sterke affiniteit met hun eigen regio hebben en tegelijkertijd ook beperkt zijn qua tijd die men beschikbaar heeft. Daarom concentreren zij hun tijdsinzet met name op de 'eigen RCT'. Daarentegen weten de RCT's elkaar op uitvoerend niveau wel goed te vinden. Innovatiemakelaars stellen bijvoorbeeld regelmatig vragen aan elkaar waar men dan vrijwel altijd snel en goed antwoord op krijgt.

In aanvulling op het bovenstaande is in een aantal gesprekken ook naar voren gebracht dat de samenhang tussen de Gelderse (top)sectoren als geheel verbetering behoeft. Wat in dit opzicht met name als een 'witte vlek' wordt gezien, is dat de initiatieven zich langs de lijnen van de afzonderlijke (top)sectoren naar 'buiten' profileren en niet Gelderland als geheel op de kaart zet. Eén 'overall' regio-brand – zoals Brainport in Noord-Brabant – ontbreekt volgens deze gesprekspartners (van zowel de initiatieven zelf als van enkele partnerorganisaties). Door de verschillende Gelderse (top)sectoren aan elkaar te verknopen via één regio-brand, kan Gelderland zich veel beter profileren naar het bedrijfsleven in binnen- en buitenland en overheden (zowel Rijk als Brussel).

Relatie RCT's en valleybureaus/valorisatieprogramma's

De samenwerking tussen de RCT's enerzijds en de valleybureaus en valorisatieprogramma's anderzijds is wisselend van aard en varieert per RCT. Hier zijn verschillende verklaringen voor te geven.

Zo is uit de evaluatie gebleken dat er op zich wel contacten zijn tussen de RCT's en de valorisatieprogramma's maar dat de samenwerking en afstemming over de hele linie gezien vrij beperkt is. Dit laat zich echter ook op een vrij logische wijze verklaren door de verschillende accenten in doelgroepen. Daar waar de valorisatieprogramma's gekenmerkt worden door een sterke focus op starters richten de RCT's zich in de praktijk met name op het reeds gevestigde MKB (binnen hun regio).

Nog een andere belangrijke oorzaak is dat de RCT's en de valleybureaus zich deels op dezelfde doelgroepen richten waarbij beide typen organisaties zich ook focussen op eerstelijns advisering (zie ook figuur 2.1 in hoofdstuk 2). Dit impliceert dat er diverse situaties (bedrijven) zijn waarbij de RCT's – dan wel de valleybureaus – ook geen noodzaak zien om onderling door te verwijzen. Dit omdat zij zelf in staat zijn om de vraag van een ondernemer op te pakken. Samenhangend met het voorgaande heeft een deel van de geraadpleegde vertegenwoordigers van de RCT's en de valleybureaus dan ook aangegeven dat zij inderdaad signaleren dat bepaalde bedrijven zowel 'klant' zijn van de RCT's als van de valleybureaus. Doordat partijen niet van elkaar weten wie met welk bedrijf bezig is – en voor welke vraag – wordt dit veelal pas later en min of meer 'toevallig' gesignaleerd. Overigens hoeft het daarbij niet zo te zijn dat bedrijven voor dezelfde vraag een beroep doen op zowel de RCT's als de valleybureaus. Voor de ene vraag kunnen ondernemers zich richten tot een RCT, terwijl zij zich voor een andere vraag wenden tot een valleybureau.

Voor de RCT's speelt verder nog mee dat zij signaleren dat werken met programma's – iets wat de valleybureaus (moeten) doen – een 'sta-in-de-weg' kan vormen voor doorverwijzing. Daarmee wordt bedoeld dat de vragen van klanten, die de RCT's eventueel doorverwijzen naar de valleybureaus, dan wel moeten passen in (onderdelen van) die programma's en/of dat (in de beleving van de RCT's) bedrijven lid moeten worden om ondersteuning vanuit de valleybureaus te verkrijgen²⁸.

Ook kan nog het verschil in geografische scope worden genoemd. Daar waar de valleybureaus op een Gelderland+ niveau opereren zijn de afzonderlijke RCT's in deelregio's van Gelderland actief. Dit maakt het ook lastig om tot een 'integrale' samenwerking en afstemming tussen de valleybureaus en de RCT's te komen. Zo komt het voor dat een valleybureau samen met één van de RCT's iets gezamenlijks organiseert maar daarmee is dan – wat de RCT's betreft – maar een deel van Gelderland c.q. een deel van de totale RCT-achterban betrokken. Samenwerking op het niveau van Gelderland vereist dan in feite betrokkenheid van alle RCT's. Dit is in de praktijk echter vrij lastig te organiseren vanwege het autonome karakter van de afzonderlijke RCT's.

Ten slotte is het zo dat de RCT's, zoals eerder vermeld, in principe zelf de regie over hun activiteiten voeren. Of, en in welke mate, de samenwerking met de valleybureaus en/of de valorisatieprogramma's door de RCT's wordt gezocht hangt dus primair af van de keuzes die de besturen van de afzonderlijke RCT's maken en de prioriteiten die zij daarbij stellen. Daarnaast speelt mee dat de samenwerking nu nog vrij sterk persoonsgebonden is. Naarmate innovatiemakelaars van afzonderlijke RCT's en de medewerkers van valleybureaus/valorisatieprogramma's beter met elkaar 'door één deur kunnen' wordt er meer samengewerkt. Daar waar inhoudelijke raakvlakken bestaan – bijvoorbeeld bij het organiseren van bijeenkomsten op thema's die direct gerelateerd zijn aan de topsectoren Food, Health en EMT – wordt door een aantal RCT's op incidentele basis de samenwerking opgezocht²⁹. In de praktijk vormt het bevorderen van deze samenwerking echter veelal niet een prioritair thema voor de RCT's.

Valleybureaus onderling

Tussen de valleybureaus onderling zijn er regelmatig contacten maar het zou te ver voeren om wat dit aangaat van een intensieve samenwerking te spreken. In de optiek van de valleybureaus is dit ook wel verklaarbaar gelet op de verschillende doelgroepen (bedrijven, kennisinstellingen) waar men zich op richt. Hierdoor zijn de mogelijkheden voor bijvoorbeeld onderlinge doorverwijzing van bedrijven ook tamelijk beperkt. Zo hebben bijvoorbeeld Food Valley NL en GreenTechAlliances recentelijk wel eens een poging ondernomen om bedrijven uit hun achterban met elkaar in contact te brengen. De gedachte was daarbij dat bedrijven uit de achterban van GreenTechAlliances de bedrijven uit de achterban van Food Valley NL wellicht zouden kunnen adviseren op terreinen zoals (duurzame) energie en energiebesparing. Uiteindelijk heeft dit echter niet tot dergelijke resultaten geleid.

Wel zijn er in de afgelopen periode de nodige contacten tussen de valleybureaus geweest op het gebied van voucheraanvragen. Daarbij zijn bedrijven bijvoorbeeld door het ene valleybureau doorverwezen naar een ander valleybureau. Dit omdat de betreffende aanvraag dan beter paste bij een ander valleybureau.

²⁸ Uit paragraaf 4.3 blijkt dat ook zonder lidmaatschap wel degelijk gebruik gemaakt kan worden van de dienstverlening van de valleybureaus.

²⁹ Een voorbeeld hiervan is de bijeenkomst Health Valley Afslag Achterhoek, die jaarlijks door Health Valley en het ACT worden georganiseerd in de Achterhoek.

Vanuit diverse betrokkenen wordt geconstateerd dat de vrij beperkte samenwerking en afstemming tussen de valleybureaus ook inherent is aan de sectorale aanpak waarvoor gekozen is. Met name vanuit provinciale betrokkenen wordt echter gesignaleerd dat door de opkomst van thema's zoals healthy aging, gezonde voeding, duurzame teeltmethoden de kansen – en wenselijkheid – voor intensivering van de samenwerking tussen de valleybureaus groter worden³⁰. Dit omdat wat deze thema's betreft juist ook op het snijvlak van de (top)sectoren kansen voor innovaties gaan ontstaan (cross-overs). Momenteel vindt echter, zowel volgens provinciale vertegenwoordigers als betrokkenen bij Health Valley en Food Valley, nog maar weinig samenwerking plaats rondom een thema als 'gezonde voeding'. Met name vanuit provinciale vertegenwoordigers is dan ook naar voren gebracht dat het naar de toekomst wenselijk kan zijn om in het Gelderse beleid ook een aantal maatschappelijke thema's te accentueren. Dit vraagt inherent om een intensivering van de samenwerking tussen de valleybureaus.

Overigens wordt door vrijwel alle betrokkenen geconstateerd dat de samenwerking tussen de valleybureaus in de afgelopen periode al wel geïntensiveerd is. Een belangrijke 'drijvende factor' daarvoor is het nieuwe EFRO-programma. Daardoor speelt voor alle valleybureaus min of meer dezelfde vraag, namelijk 'welke mogelijkheden biedt dit programma voor de toekomstige ondersteuning van initiatieven zoals de valleybureaus en welke veranderingen van de (samenwerking tussen de) valleybureaus vergt dit dan?'. De Valleybureaus trekken gezamenlijk op om deze vraag beantwoord te krijgen. Food Valley en Health Valley hebben overigens samen een bijeenkomst georganiseerd over (de mogelijkheden van) Horizon 2020.

Valorisatieprogramma's onderling

Ook bij de valorisatieprogramma's is in de afgelopen periode sprake geweest van een intensivering van de onderlinge samenwerking. Dit heeft onder andere te maken met het feit dat de 'bodem' van de fondsen van deze programma's in de afgelopen periode in zicht is gekomen³¹. Daardoor ontstond een grotere noodzaak om goed zicht te krijgen en te houden op de mogelijkheden die er eventueel nog bij de andere fondsen bestonden.

Een andere belangrijke reden hiervoor is dat de valorisatieprogramma's hun krachten gebundeld hebben om – in samenspraak met de provincie Gelderland – te trachten om vervolgfianciering voor hun fondsen te organiseren. Een belangrijke leerervaring van de afgelopen periode is namelijk dat het organiseren en beheren van dergelijke fondsen de nodige complexiteit en tijdsinzet met zich meebrengt en om specifieke deskundigheid vraagt. In deze zin is het dan ook niet echt efficiënt gebleken dat in de afgelopen periode – mede geïnstigeerd vanuit het onderliggende EZ-Valorisatieregeling – in Gelderland simultaan meerdere kleinere fondsen (van de valorisatieprogramma's) beheerd en uitgevoerd moesten worden. Bovendien maakte deze versnippering van fondsen het er – in de optiek van vertegenwoordigers van de valorisatieprogramma's³² – ook niet duidelijker op. Om deze redenen hebben de valorisatieprogramma's en de provincie Gelderland nu dan ook als ambitie om voor de komende periode te trachten om tot één gezamenlijk fonds voor vroege fase financiering te komen. Door deze bundeling verwacht men ook de kansen op bijdragen van anderen (zoals de Europese Unie) aan het fonds te

³⁰ Illustratief wat dit betreft is een bijeenkomst van Health Valley die binnenkort gaat plaatsvinden. Het thema van deze bijeenkomst is duurzaam bouwen in de zorg. In het gesprek met een medewerker van Health Valley merkte deze op dat men er helemaal niet aan gedacht heeft om GreenTechAlliances bij (de organisatie van) deze bijeenkomst te betrekken, terwijl dit wel degelijk zinvol had kunnen zijn.

³¹ Zie Bijlage I voor de realisatiegraden van de fondsen in elk van de valorisatieprogramma's (tabellen I.5, I.6 en I.7).

³² Ook vanuit een aantal geraadpleegde partnerorganisaties is naar voren gebracht dat de versnippering van de vroege fase fondsen weinig efficiënt is (qua uitvoering en profilering naar het bedrijfsleven toe).

kunnen vergroten³³. Met een dergelijke multiplier zouden dan meer middelen voor vroege fase financiering beschikbaar kunnen komen. Uit de gesprekken met de valorisatieprogramma's zelf en diverse partnerorganisaties komt naar voren dat er een grote behoefte bestaat aan dit type financiering.

Ten slotte kan nog genoemd worden dat de landelijke bijeenkomsten van projectleiders van valorisatieprogramma's, zoals die door het ministerie van EZ worden georganiseerd, ook bijgedragen hebben aan versterking van de samenwerking tussen de Gelderse valorisatieprogramma's. Dit geldt ook voor RedMedTech Ventures, die weliswaar niet vanuit het EZ-programma wordt ondersteund, maar op verzoek van de provincie wel deelgenomen heeft aan het landelijke projectleidersoverleg.

De betrokken bij de valorisatieprogramma's signaleren in de praktijk niet of nauwelijks 'overlap' in doelgroepen. Dit heeft er in hun optiek mee te maken dat deze programma's zich op verschillende deelsegmenten van het bedrijfsleven (starters) richten. Op zich 'raken' RedMedTech Ventures en StartLife elkaar wel op het terrein van Life Sciences. Daarbij is het echter zo dat RedMedTech Ventures zich met name focust op 'cure' en StartLife op 'preventie' (gezonde voeding).

Cross-overs

De meeste doorverwijzingen tussen valleybureaus en valorisatieprogramma's vinden binnen de eigen topsector plaats. Een enkele keer is er sprake van doorverwijzingen 'buiten de eigen sector'. Zo hebben valorisatieprogramma's in de afgelopen periode ook leads vanuit 'collega' valorisatieprogramma's gekregen (als deze beter passen bij een ander programma) en van valleybureaus buiten hun eigen sector. Zo zijn bijvoorbeeld vanuit GreenTechAlliances ook enkele leads geïntroduceerd bij StartLife³⁴.

Bij Gelderland valoriseert! wordt expliciet aandacht besteed aan het bevorderen van cross-overs. In de filosofie van dit valorisatieprogramma leveren de sectoren Creatieve Industrie en Chemie belangrijke enabling technologieën voor de EMT en andere sectoren. Vandaar dat het bevorderen van cross-overs expliciet als doelstelling van dit programma is geformuleerd. Op verschillende manieren wordt aandacht besteed aan cross-overs tussen de sectoren en met sectoren daarbuiten. Zo worden interdisciplinaire challenges georganiseerd voor studenten uit de drie kennisinstellingen, worden bij bootcamps ook experts buiten de eigen sector uitgenodigd en worden de bedrijven die leningen verstrekken gekregen ook in contact gebracht met kennisinstellingen/experts buiten hun eigen sector (als zij specifieke kennis ontberen)³⁵.

De RCT's werken per definitie niet sectoraal, maar bedienen MKB-ondernemers in uiteenlopende sectoren. Inherent aan deze insteek is dat cross-overs bijna 'automatisch' voorkomen in het werk van de innovatiemakelaars. In het makelen en schakelen worden ondernemers namelijk ook dikwijls doorverwezen naar ondernemers of deskundigen in andere sectoren. Overigens zouden zich in de mate waarin cross-overs worden opgezocht wel verschillen voordoen naar RCT.

³³ Hierbij tekenen we aan dat de kennisinstellingen vanuit de OC&W-financiering en collegegelden niet mogen investeren in dergelijke fondsen.

³⁴ GreenTechAlliances heeft ook samen met het Business Cluster Semiconductors een verkenning gedaan naar cross-overs. Uit deze verkenning zijn nadere afspraken gemaakt over een gezamenlijke cross-over aanpak.

³⁵ In case 7 in Bijlage III – Tous les chéries – is een voorbeeld uitgewerkt van een cross-over innovatie dat uit Gelderland innoveert! is voortgekomen.

Bij de valleybureaus wordt in project- of programmavorm enige aandacht besteed aan cross-overs. In het geval van Food Valley NL is hiervoor het programma Koplopers in Ambitie (KIA) ontwikkeld, waarin verbindingen worden gelegd tussen voedsel enerzijds en duurzaamheid en health anderzijds. Vanuit de gemeente Nijmegen heeft Health Valley vorig jaar middelen gekregen voor een tweetal lokale projecten. In deze projecten is samen opgetrokken met het Regionaal Nijmeegs Centrum voor Technologie (RNCT). De projecten hadden als doel om bedrijven uit de maakindustrie in contact te brengen met zorginstellingen met een innovatiebehoefte. De projecten hadden wisselend succes, mede door de kleine geografische schaal waarop verbindingen gelegd moesten worden. Ook in de genoemde netwerkbijeenkomst Health Valley Afslag Achterhoek – die samen met het ACT wordt georganiseerd – worden maakindustrie en zorg met elkaar in verbinding gebracht.

Overigens is ook vanuit een deel van de geraadpleegde partnerorganisaties aangegeven dat er meer ‘winst’ te behalen valt als er meer aandacht wordt besteed aan cross-over activiteiten. Hierin zouden in hun optiek dan ook enabling technologies – niet alleen chemie en creatieve industrie die al in Gelderland valoriseert! betrokken zijn, maar bijvoorbeeld ook de technologieën die via organisaties als het Business Cluster Semiconductors beschikbaar zijn – betrokken dienen te worden.

3.4 Samenwerking en afstemming met externe partners

In deze paragraaf verleggen we de aandacht naar de samenwerking en afstemming van de partijen met de externe omgeving. Externe partners die daarbij de revue passeren zijn respectievelijk Oost NV, de Kamer van Koophandel, de nationale topsectoren en PPM Oost. In het tweede deel van deze paragraaf presenteren we nog enkele ‘beelden’ die vanuit de gesprekken met de partnerorganisaties zijn verkregen over het organisatorische vermogen voor de Gelderse economie.

Oost NV

Er is sprake van een zekere samenwerking tussen de **RCT's** en Oost NV maar over het algemeen is deze samenwerking niet heel intensief en varieert bovendien per RCT. In de optiek van de RCT's heeft dit onder andere te maken met het vrij beperkt aantal mensen bij Oost NV dat zich bezighoudt met het ondersteunen van individuele bedrijven. Er zijn echter ook voorbeelden van meer intensieve samenwerking, zoals in de Achterhoek. Daar werken Oost NV en ACT bijvoorbeeld nauw samen op het gebied van Smart Industries.

Ook wat de **valleybureaus** betreft varieert de samenwerking met Oost NV. Dit heeft in essentie te maken met de mate waarin de valleybureaus zelf kunnen voorzien in business development. GreenTechAlliances kan hierin – met name via de Innovatiemotor II – zelfstandig voorzien en hoeft hiervoor dus geen beroep op Oost NV te doen³⁶. Deze vorm van begeleiding en advisering wordt al naar gelang de behoefte van de ondernemer ingevuld door een team van specialisten en eventueel betrokkenen uit het kiEMT-netwerk. Food Valley en Health Valley hebben niet – zoals GreenTechAlliances – een eigen ‘voorziening’ voor intensieve begeleiding en advisering in de tweede fase van het innovatieproces (zie ook figuur 2.1 in hoofdstuk 2). Mede daarom is er door deze valleybureaus ook een gestructureerde samenwerking met Oost NV opgezet. Dit houdt in dat er regelmatig overleg wordt gevoerd met Oost NV. In dit overleg worden wederzijds

³⁶ GreenTechAlliances werkt wel samen met Oost NV bij de uitvoering van het ‘aanpalende’ BIC-ON project en op het gebied van Smart Grids.

onderwerpen geadresseerd en 'gedeeld' (mits dit een duidelijke meerwaarde heeft en hiermee toegezegde vertrouwelijkheid aan partijen niet geschonden wordt). Bij de beantwoording van innovatievragen wordt waar nodig en mogelijk gebruik gemaakt van de kennis en netwerken van Oost NV (en andere 'spelers' in het innovatie-ecosysteem). Bovendien wordt daarbij door Oost NV de link gelegd naar subsidieprogramma's/-projecten.

In het geval van Food Valley NL wordt ook met Oost NV 'geschakeld' bij de ontvangst van internationale delegaties, internationale beursdeelnames en bij Foreign Direct Investment issues. Zo verwijst Food Valley NL bedrijven met vragen over huisvestingsissues, vergunningsaanvragen, belastingvragen en dergelijke door naar Oost NV.

Bij Health Valley verloopt het contact en de uitwisseling met Oost NV vooral via het Life Science en Health team van Oost NV, dat betrokken is bij RedMedTech Ventures. Daarnaast is/wordt samengewerkt in enkele Interreg-projecten, namelijk 'Telemedicine en personalized care' en 'In2LifeSciences'. Oost NV heeft de lead in deze projecten gehad, Health Valley heeft specifieke taken uitgevoerd (zoals grote bedrijven uit haar achterban matchen aan specifieke deelprojecten en het verzorgen van de communicatie). Verder wordt Oost NV ook geconsulteerd bij de inhoudelijke invulling van themagerichte bijeenkomsten. Ten slotte wordt er samengewerkt met Meesters van de Toekomst, een initiatief van Oost NV.

De betreffende valleybureaus (Food Valley en Health Valley) zijn in grote lijnen tevreden over de samenwerking met Oost NV zoals hierboven beschreven. Daarbij is in hun optiek een duidelijke verbetering gerealiseerd ten opzichte van de aanpak die in eerste instantie werd gehanteerd. Deze aanpak hield in dat Oost NV menskracht leverde aan deze valleybureaus. Deze aanpak bleek echter twee belangrijke nadelen te hebben. In de eerste plaats was het onduidelijk wie verantwoordelijk was voor de aansturing van deze Oost NV-medewerkers (Oost NV of de valleybureaus?). Samenhangend hiermee was het voor de buitenwacht niet altijd duidelijk of de betreffende Oost NV medewerkers 'onder de vlag' van Oost NV of die van de valleybureaus opereerden. Een tweede belangrijk nadeel was dat de vragen van bedrijven en kennisinstellingen lastig te synchroniseren waren met de (parttime) beschikbaarheid en aanwezigheid van de Oost NV medewerkers³⁷.

De samenwerking en afstemming tussen de **valorisatieprogramma's** en Oost NV kan als (vrij) intensief bestempeld worden. Zo levert Oost NV bijvoorbeeld menskracht aan StartLife. Daarmee vervullen Oost-medewerkers onder andere de rol van accountmanager of dossierhouder voor een deel van de leningen die vanuit StartLife verstrekt zijn. In het geval van Gelderland valoriseert! is Oost NV één van de founding partijen die in zowel de Stuurgroep van het programma als het stichtingsbestuur van het fonds zitten. Verder heeft Oost NV een coördinerende rol bij de beoordelingscommissies die voor elk van de drie sectoren zijn ingesteld binnen dit programma. Ten slotte levert Oost NV ook menskracht voor RedMedTech Ventures, namelijk voor het werkprogramma 'Scouting en Screening' en voor het programmamanagement. Net als bij de valleybureaus zijn ook de valorisatieprogramma's over het algemeen positief over de samenwerking en afstemming zoals die in de afgelopen periode gerealiseerd is. Bij RedMedTech Ventures speelt echter wel een breder vraagstuk dat het scouting- en

³⁷ Overigens zien we bij enkele andere clusterorganisaties in ons land vergelijkbare personele unies met regionale ontwikkelingsmaatschappijen, zoals die in het verleden ook bij Food Valley en Health Valley waren (zie Bureau Bartels, juni 2015).

screeningsteam – waarvan ook innovatiescouts van Oost NV deel uit maken – opnieuw ingericht gaat worden, omdat de tweedelijns advisering en begeleiding van mogelijke ideeën naar kansrijke leads onvoldoende van de grond komt (zie ook verderop meer algemeen probleem van onvoldoende werking ‘middenstuk’ van innovatiefunnel). Voor deze ‘herinrichting’ van het team is recentelijk ‘het groene licht gegeven’ vanuit het bestuur van dit programma.

PPM Oost

De **RCT's** wijzen periodiek bedrijven met financieringsvragen (onder meer) door naar PPM Oost. Mede gezien het feit dat het daarbij – per RCT – niet om grote aantallen doorverwijzingen gaat is er geen ‘vast’ overleg tussen PPM Oost en de RCT's opgezet waarin cases van bedrijven met financieringsvragen doorgenomen worden. Overigens is er vanuit de RCT's aangegeven dat zij bedrijven met financieringsvragen ook regelmatig doorverwijzen naar de Rabobank en naar informal investors. De geraadpleegde vertegenwoordigers van de RCT's verschillen in hun beoordeling van PPM Oost. Daar waar de ene persoon PPM Oost als te lastig en te kritisch beoordeelt waar het gaat om financieringsvragen en daarom bij voorkeur naar andere financieringsbronnen doorverwijst, beschouwt de andere persoon het hoge afwijzingspercentage vanuit PPM Oost als ‘normaal’ bij financieringsaanvragen.

Wat de **valleybureaus** betreft is er bij GreenTechAlliances sprake van een gestructureerde samenwerking met PPM Oost. Dit houdt in dat regelmatig overleg wordt gevoerd om mogelijke leads onder de aandacht te brengen van PPM Oost. Dit leidt ook tot daadwerkelijke doorgeleidingen vanuit GreenTechAlliances naar PPM Oost (zie ook kwantitatieve gegevens in bijlage I). Bovendien houdt PPM Oost één keer per maand een ochtend bij GreenTechAlliances een ‘inloop spreekuur’ over financieringsmogelijkheden. Tot voor kort was dit één keer per week, iets wat ‘te veel van het goede’ bleek te zijn. Voor Food Valley NL en Health Valley was er ten tijde van de evaluatie geen sprake (meer) van een samenwerking met PPM Oost in de vorm van ‘spreekuren’ op kantoor van de valleybureaus. Vanuit Health Valley wordt nog wel verwezen naar een spreekuur bij PPM Oost op kantoor. In de beginperiode hanteerden Food Valley en Health Valley overigens wel een vergelijkbare aanpak als GreenTechAlliances. Echter, in de praktijk bleek hiervoor te weinig animo te zijn vanuit het bedrijfsleven. Meer recentelijk zijn deze valleybureaus dus een aanpak gaan hanteren waarbij zij er enerzijds vanuit gaan dat de medewerkers van Oost NV, waar zij gestructureerd contact mee hebben, zorgdragen voor eventuele doorverwijzingen van financieringsvragen van bedrijven naar PPM Oost. Anderzijds wordt er periodiek overleg gevoerd met PPM Oost waarbij leads van Food Valley NL en Health Valley, waarbij ook financieringsvragen spelen, besproken worden. Overigens geldt ook voor de valleybureaus dat PPM Oost één van de mogelijke financieringsbronnen is en dat dus ook naar andere bronnen wordt doorverwezen.

Wat de samenwerking met de **valorisatieprogramma's** betreft is vanuit vertegenwoordigers van deze programma's aangegeven dat zij vrij frequent (startende) bedrijven doorverwijzen naar PPM Oost. Samenhangend hiermee verzorgt PPM Oost – net als bij GreenTechAlliances – periodiek ook spreekuren bij StartLife over de financieringsmogelijkheden die zij aan kan bieden. Bij Gelderland valoriseert! is hiervan geen sprake.

Zoals we eerder gezien hebben, is PPM Oost betrokken bij de beoordeling van financieringsaanvragen voor het RedMedTech Discovery Fund. Bij Gelderland valoriseert! is PPM Oost bij een deel van de fondsen betrokken, namelijk als vast lid van

de beoordelingscommissie van het fonds voor Chemie en incidenteel ook in de beoordelingscommissie voor Creatieve Industrie. PPM Oost heeft echter geen betrokkenheid bij het EMT-fonds. Dit geldt eveneens voor het fonds van StartLife. Vertegenwoordigers van deze fondsen constateren dat indien (pre-)starters, met de lening van de fondsen van deze programma's, hun ideeën verder uitgewerkt hebben PPM Oost wel in beeld kan komen als vervolgfincier (wat ook bevestigd wordt door de uitkomsten van het veldwerk, zie paragraaf 4.5). Vanuit PPM Oost is overigens aangegeven dat het (vroeg) instappen in de financiering van (startende) ondernemers niet eenvoudig voor haar is. Dit omdat zij – in tegenstelling tot de vroege fase fondsen – andere partijen mee moet krijgen om ook mee te gaan financieren (matches). Daarnaast wordt PPM Oost ook 'afgerekend' om de mate van revolverendheid, waardoor zij per definitie selectief moet zijn in het verstrekken van financiering.

Een belangrijke 'rode draad' die zowel uit de gesprekken met vertegenwoordigers van de partijen naar voren is gekomen, is dat de **innovatiefunnel** – zoals die in figuur 2.1 van hoofdstuk 2 is gepresenteerd – vooralsnog niet optimaal fungeert. Dit heeft vooral te maken met het 'middenstuk' van de funnel: de uitwerking van innovatie-ideeën naar kansrijke business cases. Aan de linkerkant van de funnel vindt in Gelderland de nodige dynamiek plaats en worden diverse innovatie-ideeën gegenereerd dan wel geïdentificeerd. Aan de rechterkant van de funnel heeft PPM Oost – mede met middelen van de provincie Gelderland – in de afgelopen periode het nodige financieringsinstrumentarium ontwikkeld. Daarmee kunnen kansrijke business cases ondersteund worden en in de praktijk gebeurt dit ook. Echter, er wordt vrij algemeen onderkend dat hier nog de nodige winst te boeken valt. Dit omdat in de huidige situatie diverse innovatie-ideeën niet – of te traag dan wel te weinig intensief – via business development opgepakt en uitgewerkt kunnen worden naar kansrijke business cases. Het schort wat dit aangaat regelmatig aan de 'investor readiness' van de business cases die (onder andere) aan PPM Oost voorgelegd worden. Dit vormt in de optiek van betrokkenen dan ook een belangrijke reden waarom PPM Oost maar in een (beperkt) deel van de aan haar voorgelegde business cases kan participeren³⁸.

Vanuit diverse betrokkenen wordt wat dit aangaat met name ook een 'witte vlek' geconstateerd in het naar de markt brengen – of marktrijp maken – van de innovatieve ideeën. Diverse ideeën blijven bijvoorbeeld te lang 'hangen' in de technologische ontwikkelingsfase. Het slechten van deze witte vlek vraagt bijvoorbeeld om een aanpak waarbij starters of bestaande bedrijven met innovatieve ideeën tijdig(er) in contact worden gebracht met potentiële afnemers c.q. met de markt. Daarmee wordt ook duidelijker wat de marktperspectieven zijn. Dergelijke inzichten kunnen dan vervolgens verwerkt worden in financieringsaanvragen waardoor de kansen op het daadwerkelijk verkrijgen van financiering vergroot worden.

In het '**middensegment**' van de funnel is overigens wel enig instrumentarium maar diverse betrokkenen ervaren dit als te beperkt en (daarmee) te fragmentarisch om een significant deel van de genereerde innovatie-ideeën goed op te kunnen pakken. Voorbeelden van dit type instrumentarium zijn de InnovatieMotor II binnen GreenTechAlliances, het KIA-programma binnen Food Valley NL en de tweedelijns ondersteuning die Oost NV – bijvoorbeeld via haar activiteiten voor de valleybureaus – kan bieden. Tegelijkertijd wordt echter geconstateerd dat:

³⁸ Uit de gesprekken bij PPM Oost is naar voren gekomen dat ongeveer 20% van alle leads die aan PPM Oost worden voorgelegd via de genoemde funnel komt.

- de valleybureaus en RCT's geen intensieve begeleiding en advisering mogen/kunnen bieden bij business development (met uitzondering van GreenTechAlliances);
- de valorisatieprogramma's die mede met EZ-middelen gefinancierd zijn – StartLife en Gelderland valoriseert! – in principe bedrijven niet intensief mogen adviseren en begeleiden³⁹. Bij RedMedTech Ventures blijkt binnen de gekozen structuur van 'levering' van innovatiescouts van consortiumpartners de tweedelijns advisering en begeleiding niet optimaal ingevuld te zijn;
- Oost NV met name ondersteuning kan bieden bij het leggen van verbindingen met (subsidie-)programma's/-projecten en bij het bevorderen c.q. 'engineeren' van samenwerking/clusters tussen bedrijven onderling en/of met kennisinstellingen. In de praktijk spelen er echter nog diverse andere typen vraagstukken bij de ontwikkeling tot kansrijke business cases waar Oost NV minder voor geëquipeerd is. Voorbeelden daarvan zijn marktverkenningen/-penetratie, human capital vraagstukken, ontwikkeling prototypes, juridische vraagstukken, licenties, enzovoort. In dit opzicht is vanuit Oost NV ook aangegeven dat business development nog niet heel lang aandacht krijgt binnen de eigen organisatie⁴⁰. Gesignaleerd wordt dus dat Oost NV aan diverse business cases wel een bijdrage kan leveren maar hier (logischerwijze) qua expertise niet integraal in kan voorzien. Naast een expertise-knelpunt zou dit overigens ook een erg kostbare aangelegenheid (voor de provincie) worden en bovendien geen recht doen aan de behoeften van ondernemers. Immers, ondernemers hebben zelf dikwijls ook eigen voorkeuren voor deskundigen die hen kunnen ondersteunen.

Gelet op het bovenstaande is er vanuit diverse geraadpleegde partijen dan ook geconstateerd dat er naar de toekomst behoefte is aan meer inzet op het middensegment van de funnel. Enkele gesprekspartners doen wat dit aangaat bijvoorbeeld de suggestie om meer in te zetten op zogenoemde 'accelerator-programma's' (waarbij onder meer RockStart – het integraal acceleratorprogramma voor internationale high tech start-ups in de health sector – als voorbeeld werd genoemd⁴¹).

Kamer van Koophandel

Van samenwerking met de Kamer van Koophandel blijkt in de praktijk nog maar in beperkte mate sprake te zijn. Alleen in Gelderland valoriseert! speelt een medewerker van de Kamer van Koophandel nog een rol in de uitvoering van het programma, namelijk als projectleider voor de Creatieve Industrie en lid van de beoordelingscommissie voor Chemie. Deze rol wordt vervuld omdat in beide sectoren geen regionale clusters van bedrijven zijn gevormd die betrokken kunnen worden bij de uitvoering van het programma⁴². Daarnaast is de Kamer van Koophandel in de achterliggende periode betrokken geweest bij de organisatie van bijeenkomsten, zoals de GreenTech Week (waarbij ook VNO-NCW betrokken was) en een aantal bijeenkomsten van Health Valley. Bij Food Valley NL is door de Kamer van Koophandel verschillende keren geparticipeerd in programmaonderdelen van Food Valley EXPO. Daarnaast hebben beide organisaties samengewerkt in het kader van (internationale) projecten.

³⁹ Bij Gelderland valoriseert! dient daarbij wel opgemerkt te worden dat vanuit de gesprekken met de betrokken kennisinstellingen is gebleken dat de Radboud Universiteit hierop inmiddels met eigen middelen extra in is gaan zetten. Ook bij de HAN is op dit punt een eerste aanzet gegeven.

⁴⁰ Oost NV is intern aan de slag gegaan met de introductie van het Business Model Canvas. Dit model gaat uit van een meer generieke aanpak van business ontwikkeling.

⁴¹ Overigens bestaan er plannen om de aanpak van dit acceleratorprogramma naar de Novio Tech Campus van Nijmegen te halen.

⁴² De Stichting Dutch Fashion & Design Centre zal binnen afzienbare tijd opgeheven worden. Voor Chemie is wel iemand van het landelijke Dutch Polymer Institute (DPI) betrokken als projectleider.

De mogelijkheden van de Kamer van Koophandel om in (project)activiteiten van de Gelderse initiatieven te participeren zijn in de achterliggende periode sterk afgenomen. Dit heeft enerzijds te maken met de bezuinigingen bij de nieuw gevormde Kamers van Koophandel en de daarmee gepaard gaande krimp van het personeelsbestand. Anderzijds verleggen de Kamers van Koophandel hun koers nadrukkelijk naar een digitale vorm van dienstverlening. De initiatieven constateren dan ook dat daarmee hun rol op het gebied van eerstelijns advies navenant belangrijker geworden is. Ook voor Gelderse ondernemers is de spoeling wat dit aangaat minder geworden waardoor meer starters en bestaande ondernemers hun weg naar de initiatieven weten te vinden. Vanuit de Kamer van Koophandel zelf worden nog wel steeds mogelijkheden gezien om bedrijven (die nog niet in contact met de valleybureaus en de valorisatieprogramma's staan) door te verwijzen en bijeenkomsten van de initiatieven bekend te maken aan het bedrijfsleven (en zo de deelname hieraan te vergroten). Bij de initiatieven wordt dit echter niet herkend.

Door het wegvallen van Syntens en de beperkte mogelijkheden die nog voor de nieuwe Kamer van Koophandel resteren, vullen de RCT's min of meer het gat op dat is ontstaan in de dienstverlening aan (producerende) MKB-ondernemers⁴³. Als laagdrempelige, eerstelijns voorziening komen innovatievragen van dit type bedrijven steeds vaker bij één van de RCT's terecht.

Nationale topsectoren

Wat de verbinding met het nationale topsectorenbeleid betreft komt uit de evaluatie naar voren dat er weinig vervlechting c.q. samenwerking is met de **RCT's**. Dit is in de optiek van betrokkenen bij de RCT's ook verklaarbaar door de 'afstand' tussen de initiatieven. Daar waar de RCT's zich focussen op het 'gemiddelde MKB' (in de maakindustrie) focussen de nationale topsectoren zich vooral op de (grotere) koplopers en directe volgers uit het bedrijfsleven en kennisinstellingen.

Bij de **valleybureaus en valorisatieprogramma's** is op onderdelen wel sprake van enige vorm van samenwerking en afstemming met het nationale topsectorenbeleid, hoewel de invulling hiervan soms nog in de kinderschoenen staat. Zo heeft de nationale topsector Agri & Food Food, Valley NL verzocht om een rol te spelen bij de internationale profilering van de Nederlandse agrifoodsector. Aan StartLife heeft deze nationale topsector het verzoek gedaan of zij als nationaal loket wil fungeren voor starters in de agrifood. De topsector Chemie heeft een vergelijkbaar verzoek bij StartLife neergelegd maar dan voor starters op het gebied van 'biobased chemistry'. Ook GreenTechAlliances heeft het nodige contact met de nationale topsector Energie. GreenTechAlliances wordt vanuit deze topsector als 'steunpunt Oost' beschouwd. Inmiddels zijn enkele bijeenkomsten georganiseerd waarop (ook) aandacht is besteed aan de ontwikkelingen bij de landelijke topsector en de mogelijkheden van het Gelderse bedrijfsleven om hierbij aan te sluiten. Ook is een conferentie van de nationale topsector naar de regio gehaald. Health Valley voert momenteel gesprekken met de nationale topsector Life Sciences & Health. Dit met het doel om na te gaan waar beide initiatieven elkaar kunnen vinden en versterken. De nationale topsector heeft inmiddels een bezoek gebracht aan Health Valley en de contacten worden vanuit diverse hoeken geïntensiveerd.

Overige bevindingen uit gesprekken partnerorganisaties

In aanvulling op de voorgaande bevindingen zijn uit de gevoerde gesprekken met partnerorganisaties nog een aantal ervaringen met de samenwerking of beelden over het

⁴³ Een deel van de innovatiemakelaars bestaat overigens uit voormalig Syntens-medewerkers.

organiserend vermogen verkregen. In het onderstaande vatten we de belangrijke punten samen (waarbij punten die hiervoor al naar voren zijn gebracht niet opnieuw zijn herhaald).

De partijen die zicht hebben op de Gelderse topsector **Food** onderschrijven de keuze voor deze sector. Gelderland heeft in hun optiek een sector gekozen waarin zij zich ook goed onderscheidt ten opzichte van andere regio's (in binnen- en buitenland). Wat met name als sterk punt van het organiserend vermogen voor deze sector is aangevoerd, is de internationale profilering zoals dat wordt vormgegeven door Food Valley NL. Ook de beschikbaarheid van de vroege fase financiering via StartLife wordt als belangrijk gezien voor het naar de markt brengen van innovatieve ideeën. Een punt van aandacht is de afstemming tussen het valorisatiebeleid van de WUR en het regionale innovatiebeleid (en dan vooral Food Valley). Dit werd ook al vanuit de provinciale betrokkenen naar voren gebracht (zie hiervoor).

Voor **Health** geldt dat vooral de netwerkfunctie van Health Valley en in het verlengde hiervan specifiek het jaarlijkse Health Valley Event op waardering van partnerorganisaties kan rekenen. Wat de verdere 'opbrengsten' van Health Valley zijn geweest, is niet voor elke geraadpleegde partnerorganisatie duidelijk. Dit wordt in de optiek van deze respondenten onvoldoende uitgedragen door de Health Valley-organisatie. Verschillende gesprekspartners ervaren dat Health Valley nog zoekende is naar haar positie ten opzichte van andere regio's (in binnen- en buitenland) die zich eveneens op health 'gestort hebben'. Citaat van een respondent: *"Nu is onduidelijk waar Health Valley precies voor staat. Er zou meer kracht achter gezet moeten worden, zodat duidelijk is wat de toegevoegde waarde voor de regio is."* In de optiek van deze respondenten wordt in de profilering (nog) onduidelijk het onderscheidend vermogen van (Midden-)Gelderland uitgedragen. In dit opzicht ontbreekt in de beleving van de respondenten een duidelijke keuze voor één of enkele Health-speerpunten waarin de regio zich onderscheidt⁴⁴. Een ander aandachtspunt dat in het verlengde hiervan ligt en uit meerdere gesprekken naar voren is gekomen, is de inhoudelijke afstemming en samenwerking met partijen als Radboudumc, Science Meets Business (SMB) en Novio Tech Campus. Bij de samenwerking in triple helix verband valt volgens de respondenten nog wel de nodige winst te behalen. Verschillende gesprekspartners hebben wat dit betreft aangegeven dat de houtskoolschets voor de Business Generator Nijmegen, zoals die op dit moment vervaardigd wordt door SMB, een belangrijk vertrekpunt kan vormen voor de 'herinrichting van het landschap' en meer samenwerking tussen de partijen.

In het geval van RedMedTech Ventures wordt gewaardeerd dat de brug naar Eindhoven en Twente is geslagen. Zoals hiervoor aangegeven, zijn vanuit de RedMedTech Highway gedachte niet alleen de provincie Gelderland maar ook de provincies Overijssel en Noord-Brabant gaan participeren in het vroege fase fonds van dit programma.

Wat GreenTechAlliances betreft, zien sommige partnerorganisaties als sterk punt dat dit valleybureau voortkomt vanuit een privaat initiatief. Het 'onderliggende' netwerk van stichting kiEMT wordt door deze gesprekspartners als een belangrijke voedingsbodem gezien voor de innovaties die via dit valleybureau naar boven komen. Het aanbrengen van onderscheid tussen het kiEMT-netwerk enerzijds en het programma GreenTechAlliances als valleybureau anderzijds, wordt door hen als 'gekunsteld'

⁴⁴ Waarbij overigens wel in zekere zin een spanningsveld optreedt wat betreft de geografische afbakening van de regio. Is dit vooral de regio Nijmegen met de Radboudumc als broedplaats voor innovaties en nieuwe bedrijvigheid, de regio Midden-Gelderland of Gelderland als geheel?

aangemerkt. Uit de gesprekken met de partnerorganisaties komt verder naar voren dat GreenTechAlliances wat haar profilering betreft beter voor het voetlicht kan brengen hoe zij te werk gaat en wat zij aan resultaten voortbrengt. Bovendien zou in de optiek van sommige gesprekspartners in de profilering van de Gelderse **EMT-sector** 'doorgepakt' kunnen worden naar een landelijke schaal. Meer focus op de sterke, onderscheidende punten van Gelderland zou dan volgens deze respondenten voor de hand liggen.

Het verstrekken van vroege fase financiering vanuit Gelderland valoriseert! wordt door verschillende gesprekspartners als essentieel aangemerkt voor startende bedrijven (in elk van de drie sectoren binnen dit programma). Dat de middelen voor de leningen nagenoeg uitgeput zijn, wordt dan ook als een zwak punt aangemerkt. Verder is opgemerkt dat het bedrijfsleven goed vertegenwoordigd is in dit programma. Hierdoor wordt niet alleen financiering vanuit dit programma verstrekt, maar is ook het kennisnetwerk goed georganiseerd, zodat bij een financieringsvoorstel de marktkansen en het intellectuele eigendom goed beoordeeld kunnen worden. Dit blijkt volgens deze gesprekspartners vooral voor de EMT-sector en de Chemie, en in mindere mate voor de Creatieve Industrie. Ten slotte is door enkele partnerorganisaties aangevoerd dat er door Gelderland valoriseert! goede slagen worden gemaakt in het ontsluiten van kennis op de betrokken kennisinstellingen.

Net als bij de valleybureaus en valorisatieprogramma's komt ook vanuit de partnerorganisaties het beeld naar voren dat er sprake is van een variatie in functioneren van en samenwerking met de **RCT's**. De respondenten van partnerorganisaties voeren aan dat zij veelal enkele van de zeven RCT's (goed) kennen en daarmee dan in de praktijk ook goed samenwerken (bijvoorbeeld bij de organisatie van bijeenkomsten of de doorverwijzing). In de andere gevallen is van samenwerking niet of nauwelijks sprake. Het al of niet samenwerken met RCT's blijkt in belangrijke mate af te hangen van de mate waarin de innovatiemakelaar de samenwerking opzoekt en de keuze van RCT-besturen om aandacht te schenken aan speerpunten/thema's waarmee raakvlakken met partnerorganisaties ontstaan.

Een tweede bevinding is dat de resultaten van de RCT's niet bij alle partnerorganisaties goed op het netvlies staan. In dat opzicht kan het belang van een goede monitoring – zoals dat door een deel van de RCT's inmiddels is opgepakt (n.a.v. een aanbeveling uit de mid-term review)⁴⁵ – onderschreven worden. Aan het breder uitdragen van de uitkomsten kan dan meer aandacht besteed worden. Ten slotte hebben enkele partnerorganisatie opmerkingen gemaakt over de afwijkende aanpak in de Stedendriehoek. Deze opmerkingen hebben dan betrekking op de organisatorische invulling van dit RCT (met meerdere innovatiemakelaars) of verschillende beleids-invalshoeken die in de regio van dit RCT gecombineerd moeten worden (Innovatieloket aan de Overijsselse kant en RCT voor de maakindustrie aan de Gelderse kant).

Het Gelders innovatiebeleid, zoals dat in de afgelopen periode uitgevoerd is, stond vooral in het teken van versterking van het innovatievermogen van het Gelderse bedrijfsleven. Enkele respondenten van partnerorganisaties (en initiatieven) geven de provincie in overweging om ook te gaan investeren in de regionale kennisinfrastructuur (dus in onderzoek). Dit vanwege het feit dat een sterke regionale kennisinfrastructuur een belangrijke vestigingsplaatsfactor vormt en (daarmee) bij kan dragen aan versterking van de regionale economie. Zo is bijvoorbeeld de suggestie gedaan om bedrijven buiten

⁴⁵ Zie: Regionaal Nijmeegs Centrum voor Technologie, *RNCT verbindt het innovatieve MKB. Resultaten, effecten en successen 2011 – 2014*, 26 juni 2015.

Gelderland in aanmerking te laten komen voor Innovatievouchers mits zij hun vouchers dan bij de Gelderse kennisinfrastructuur 'verzilveren'. Gezien het feit dat de provincie in de komende periode minder investeringsmogelijkheden zal hebben, ligt een dergelijke vorm van investering niet voor de hand.

4. Waardering informatievoorziening en diensten

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk en het volgende hoofdstuk staan de uitkomsten van de ondernemersraadpleging centraal. De ervaringen van de geraadpleegde ondernemers met de informatievoorziening vanuit de Gelderse initiatieven en de verschillende typen diensten bespreken we in de onderstaande paragrafen. Op de effecten van de verkregen dienstverlening komen we in hoofdstuk 4 nader terug.

Bij de navolgende uitkomsten merken we nog wel op dat we de uitkomsten presenteren naar type initiatief, dus voor de valleybureaus gezamenlijk, de drie betrokken RCT's gezamenlijk en de valorisatieprogramma's gezamenlijk. Alleen daar waar zich binnen een type grote verschillen in uitkomsten voordoen, zullen we dit in de toelichting vermelden. Verder merken we op dat de uitkomsten in paragraaf 4.2 (informatievoorziening) uitsluitend gebaseerd zijn op de bedrijven in de steekproeven van elk van de initiatieven. Dit in tegenstelling tot de uitkomsten in paragraaf 4.3 (ervaring met dienstverlening) waarbij het aantal waarnemingen voor valleybureaus en valorisatieprogramma's is opgehoogd zoals in het inleidende hoofdstuk is beschreven (zie de paragrafen 1.2 en 1.3). De tabellen en figuren die op opgehoogde cijfers gebaseerd zijn, zijn herkenbaar door 'opgehoogd' toe te voegen in de titels.

4.2 Informatievoorziening

De informatievoorziening vanuit de initiatieven is belangrijk om de doelgroep te bereiken en goed op het netvlies van deze ondernemers te krijgen wat zij voor hen kunnen betekenen. Alvorens de ervaringen met de informatievoorziening nader te beschouwen, presenteren we eerst de uitkomsten op de vraag of het voor de geraadpleegde ondernemers **duidelijk** is wat het initiatief voor hun bedrijf kan **betekenen**, dus van welke diensten gebruik gemaakt kan worden. In tabel 4.1 is nader onderscheid gemaakt tussen de valleybureaus, de RCT's en de valorisatieprogramma's.

Tabel 4.1 Mate waarin duidelijk is wat initiatief kan betekenen voor geraadpleegd bedrijf, naar type initiatief

Antwoordcategorie	Valleybureaus (N=150)	RCT's (N=64)	Valorisatieprogramma's (N=94)
Ja, duidelijk	67%	88%	81%
Meeste wel duidelijk	22%	8%	9%
Nee, niet (geheel) duidelijk	11%	5%	11%
Totaal	100%	100%	100%

Uit de bovenstaande tabel blijkt dat het voor een ruime meerderheid van de geraadpleegde ondernemers duidelijk is wat het valleybureau, het RCT of het valorisatieprogramma waaraan zij deelnemen (of waarvan zij gebruik maken) voor hen kan betekenen. Bij de RCT's geldt dit voor bijna negen op de tien ondernemers die door hen 'bediend' zijn.

De 'score' voor de valleybureaus blijft iets achter ten opzichte van de andere twee typen initiatieven. Dit wordt vooral verklaard door uitkomsten voor GreenTechAlliances. Voor dit

valleybureau heeft 45% van de deelnemers aangegeven dat volledig duidelijk is wat dit initiatief te bieden heeft (tegenover 81% voor Food Valley NL en 75% voor Health Valley). Hier speelt mogelijk de 'breedte' van het programma een rol. Zoals hiervoor al is opgemerkt, worden vanuit GreenTechAlliances op ruim tien verschillende programma-onderdelen activiteiten ontplooid. Van de deelnemende ondernemers aan GreenTechAlliances heeft 31% aangegeven dat het meeste wel duidelijk is, maar niet alles. Vanuit deze respondenten werd verschillende keren aangevoerd dat de activiteiten van het kiEMT-netwerk wel duidelijk waren, maar dat de activiteiten vanuit het GreenTechAlliances-programma voor hen meer diffuus waren.

Voor de communicatie naar de ondernemers gebruiken de Gelderse initiatieven verschillende **informatiekanalen**. In de ondernemersraadpleging hebben we getoetst van welke kanalen de ondernemers gebruik hebben gemaakt. Omdat een ondernemer meerdere informatiekanalen kan gebruiken, tellen de kolommen in tabel 4.2 niet op tot 100%.

Tabel 4.2 Door ondernemers gebruikte informatiekanalen, naar type initiatief

Antwoordcategorie	Valleybureaus (N=150)	RCT's (N=64)	Valorisatie-programma's (N=94)
Medewerkers	77%	98%	78%
Websites	72%	56%	59%
Nieuwsbrieven/publicaties	70%	14%	26%
Bijeenkomsten	45%	70%	21%
Sociale media	13%	16%	13%
Anders	0%	0%	6%
Weet niet	0%	0%	3%

De percentages tellen niet op tot 100% omdat respondenten meerdere antwoorden konden geven.

De persoonlijke contacten met medewerkers van de initiatieven blijken belangrijk te zijn voor de informatievoorziening vanuit de valleybureaus, RCT's en valorisatieprogramma's. Voor de RCT's – die feitelijk rondom de persoon van de innovatiemakelaar draaien – geldt dit in nog grotere mate dan voor de andere twee typen initiatieven. Bij de RCT's heeft ook een belangrijk deel van de geraadpleegde ondernemers deelgenomen aan één of meerdere bijeenkomsten die door hun RCT zijn georganiseerd. Bij de andere twee typen initiatieven wordt de tweede plaats ingenomen door de websites⁴⁶.

Bij de valleybureaus blijken naast de contacten met de medewerkers en de website in bijna even grote mate nieuwsbrieven en publicaties kanalen te zijn waarmee ondernemers bereikt worden. Verderop zullen we de waardering voor deze informatieproducten van de valleybureaus bespreken. Bij de valorisatieprogramma's⁴⁷ en RCT's is dit informatiekanaal in veel mindere mate genoemd, waarbij opgemerkt moet worden dat het bij deze typen initiatieven uitsluitend om (digitale) nieuwsbrieven gaat (terwijl de valleybureaus een breder pallet aan dergelijke 'informatieproducten' aanbieden). Bij sociale media – die een relatief bescheiden rol spelen in de

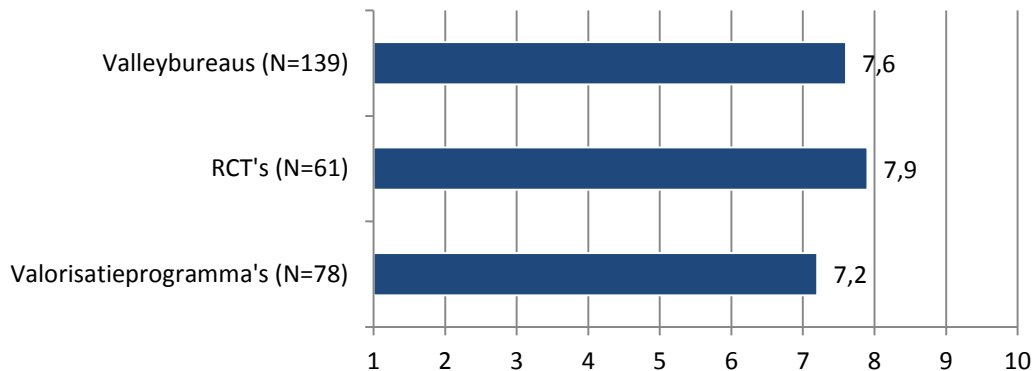
⁴⁶ Waarbij het bereik van de website onder de geraadpleegde ondernemers behoorlijk uiteenliep, bij de valleybureaus: 92% van de deelnemers aan Health Valley had de website bezocht, tegenover 66% bij Food Valley en 57% bij GreenTechAlliances.

⁴⁷ Bij RedMedTech Ventures bedroeg het aandeel geraadpleegde ondernemers dat bereikt is met nieuwsbrieven/publicaties slechts 6%.

informatievoorziening – doen zich geen verschillen voor tussen de drie onderscheiden typen initiatieven.

Aan de geraadpleegde ondernemers is de vraag gesteld hoe zij in zijn algemeenheid de **informatievoorziening waarden** vanuit het initiatief waaraan zij deelnemen. In figuur 4.1 zijn de gemiddelde rapportcijfers op dit punt weergegeven. Daaruit blijkt dat voor elk van de typen gemiddeld genomen een ruime voldoende is gegeven door de ondernemers die dit konden beoordelen.

Figuur 4.1 Gemiddeld oordeel bedrijven voor informatievoorziening, naar type initiatief

Legenda: rapportcijfer waarbij 1 staat voor 'zeer slecht' en 10 staat voor 'uitmuntend'

In de beoordeling van de informatievoorziening doen zich wel verschillen tussen de initiatieven voor. Zo werd de informatievoorziening vanuit Food Valley NL (nog) beter gewaardeerd dan die vanuit Health Valley en GreenTechAlliances (rapportcijfer 7,9 versus 7,6 en 7,3 gemiddeld)⁴⁸. Bij de valorisatieprogramma's blijkt de informatievoorziening vanuit RedMedTech Ventures juist minder gewaardeerd te worden dan die van de andere programma's (gemiddeld 6,2 tegenover 7,5 voor Gelderland valoriseert! en 7,4 voor StartLife).

Beoordeling specifieke informatiekanaal

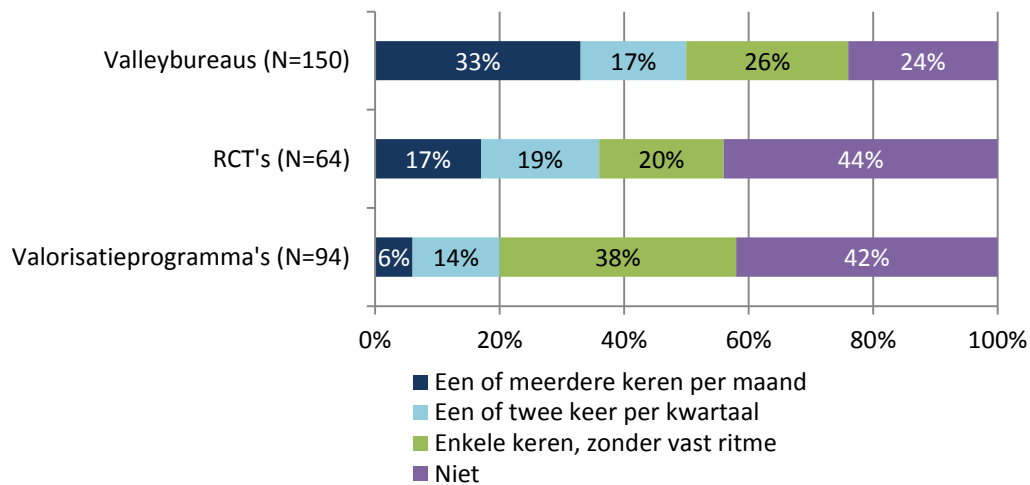
Over twee specifieke informatiekanaal van de Gelderse initiatieven hebben we enkele verdiepende vragen gesteld, namelijk over de websites en – specifiek de valleybureaus – de digitale en hardcopy versies van nieuwsbrieven en publicaties over (innovaties in) de betreffende topsectoren. In het onderstaande presenteren we de uitkomsten op deze vragen.

Hiervoor is al duidelijk geworden dat een belangrijk deel van de ondernemers bereikt wordt via de **websites** die door de initiatieven worden beheerd. Aan de ondernemers is gevraagd hoe vaak zij de website(s)⁴⁹ van 'hun' valleybureau, RCT of valorisatieprogramma bezoeken (zie figuur 4.2). Uit deze figuur blijkt dat niet alleen het bereik van de websites van de valleybureaus groter is dan bij de andere typen initiatieven, maar ook de intensiteit van het gebruik. Een derde van de geraadpleegde ondernemers bezoekt één of meerdere keren per maand de websites van de valleybureaus.

⁴⁸ Zie case 4 (Cropwatch) in Bijlage III.

⁴⁹ Daarbij ging het in verreweg de meeste gevallen om één website waarop onder meer het aanbod van diensten en andere relevante informatie over de topsector te vinden is. Bij Food Valley NL is echter sprake van meerdere websites (namelijk www.foodvalley.nl en www.dutchfoodinnovations.com, foodvalleyaward.nl, foodvalleyexpo.nl, foodvalley-update.com). Bij GreenTechAlliances hebben we het gebruik van zowel de website van het valleybureau als die van het netwerk Stichting kiEMT samengenomen.

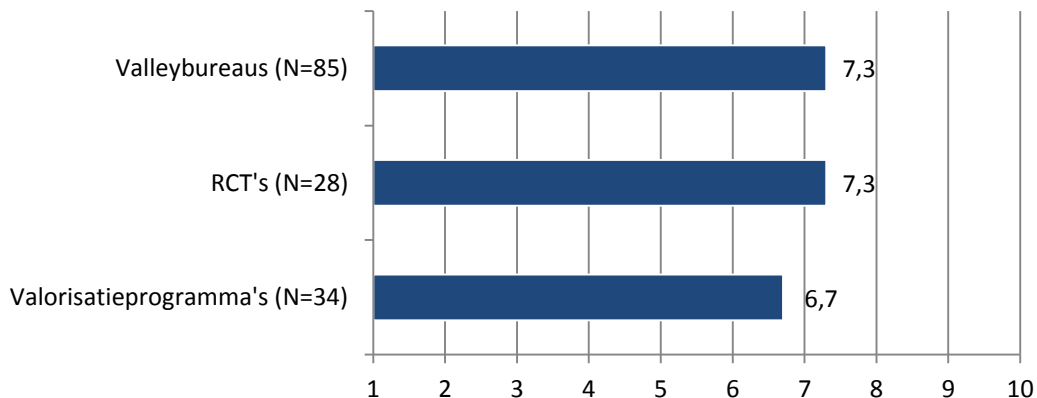
Figuur 4.2 Intensiteit gebruik websites door geraadpleegde ondernemers, naar type initiatief

Bij de valorisatieprogramma's bezoeken de geraadpleegde ondernemers, als zij al via de website bereikt worden, deze slechts incidenteel. De RCT's nemen op dit punt een tussenpositie in.

De ondernemers die de website van 'hun' valleybureau, RCT of valorisatieprogramma bezoeken, hebben we in de gelegenheid gesteld om deze te beoordelen (waarbij we overigens wel constateren dat een deel van de ondernemers die de website incidenteel bezocht heeft, naar eigen zeggen geen oordeel kon geven omdat zij hiermee onvoldoende ervaring hadden). Uit figuur 4.3 komt naar voren dat de websites op de nodige waardering kunnen rekenen.

Figuur 4.3 Gemiddeld oordeel bedrijven voor websites, naar type initiatief

Legenda: rapportcijfer waarbij 1 staat voor 'zeer slecht' en 10 staat voor 'uitmuntend'

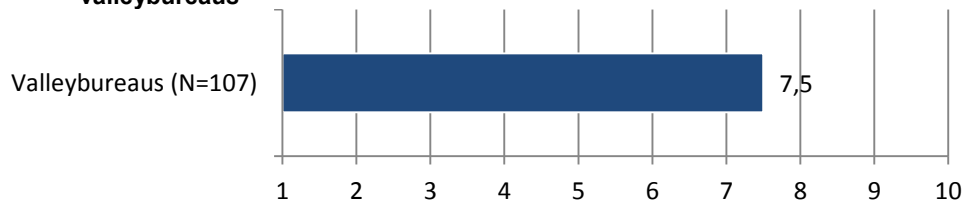
Onder de valleybureaus komen we geen opvallende verschillen tegen in de waardering van de website(s). Bij de valorisatieprogramma's daarentegen wel. De websites van StartLife en Gelderland valoriseert! worden gemiddeld genomen gewaardeerd met een 7,3 respectievelijk 6,9. RedMedTech Ventures daarentegen komt niet verder dan een 5,8 gemiddeld. Bij dit laatste programma werd door een deel van de respondenten de website als onduidelijk ervaren (onder meer op het punt van de voorwaarden die voor de leningen gelden). Recentelijk is de website van RedMedTech overigens onder de loep genomen en zijn er naar aanleiding daarvan verbeteringen doorgevoerd in de informatie op deze website.

Een ander 'product' – dat vooral vanuit valleybureaus wordt verspreid (zie ook hiervoor) – zijn **nieuwsbrieven en publicaties** over (innovaties binnen) hun topsector. Deze kunnen zowel in digitale als hardcopy-vorm beschikbaar zijn. In het geval van Food Valley NL gaat het dan bijvoorbeeld om FV Update, 50 selected food innovations, Dutch innovation at its best 2014, Holland food innovations, jaarverslagen, blogs en publicaties waaraan Food Valley NL haar medewerking heeft verleend (zoals Food for Thought). Bij Health Valley betreft het dan nieuwsbrieven, uitnodigingen, de corporate brochure en jaarverslagen. Voorbeelden van dergelijke publicaties vanuit GreenTechAlliances zijn de nieuwsbrieven, diverse brochures, onderzoeksrapporten alsmede publicaties over de EMT-sector en verschillende programmaonderdelen.

Aan de bedrijven is allereerst de vraag gesteld in welke mate zij deze nieuwsbrieven/publicaties van 'hun' valleybureau lezen. Meer dan de helft van de geraadpleegde bedrijven (51%) werpt minimaal één maal per maand een blik op de inhoud van deze producten. Nog eens 12% leest de producten een of twee maal per kwartaal. Op incidentele basis, dus zonder vaste regelmaat, bleek 19% van de geraadpleegde bedrijven de nieuwsbrieven en/of publicaties te lezen. De resterende 17% van de respondenten had dit nog nooit gedaan.

Aan hen die in meer of mindere mate nieuwsbrieven en/of publicaties van de valleybureaus hebben gelezen, is de vraag voorgelegd hoe zij de inhoud van dit materiaal doorgaans waarderen. Uit onderstaande figuur blijkt dat hiervoor veel waardering bestaat. Tussen de drie valleybureaus deden zich op dit punt geen noemenswaardige verschillen voor.

Figuur 4.4 Gemiddeld oordeel bedrijven voor nieuwsbrieven/publicaties van valleybureaus

Legenda: rapportcijfer waarbij 1 staat voor 'zeer slecht' en 10 staat voor 'uitmuntend'

In het volgende hoofdstuk gaan we nader in op de meerwaarde die de geraadpleegde ondernemers ontleen aan de informatie die zij vanuit de initiatieven aangereikt hebben gekregen (zie paragraaf 5.2).

Bij de RCT's blijken de **bijeenkomsten** een belangrijk informatiekanal te zijn. Twee derde van de geraadpleegde ondernemers heeft namelijk aan één of meerdere bijeenkomsten van 'hun' RCT deelgenomen. Van hen heeft twee derde aangegeven dat de bijeenkomst(en) belangrijk tot zeer belangrijk voor hun bedrijf was (waren), de resterende bedrijven oordeelden wat dit betreft neutraal. Eén respondent kon geen oordeel geven.

4.3 Ervaring met dienstverlening

Onder de geraadpleegde ondernemers is getoetst in hoeverre zij gebruik maken van de verschillende typen diensten die vanuit de initiatieven worden aangeboden en – daar waar dit het geval is – hoe zij deze dienstverlening dan beoordelen. Mocht een

ondernemer geen gebruik hebben gemaakt, dan is navraag gedaan naar de achtergronden hiervan. In het onderstaande zullen we de uitkomsten voor de verschillende typen diensten presenteren.

Netwerkvorming

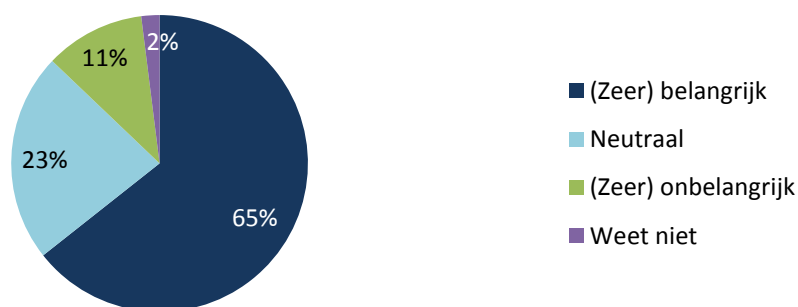
Een belangrijke activiteit van de valleybureaus is dat zij netwerken vormen in de topsectoren, waarin verschillende 'spelers' uit deze sectoren bijeen komen en met elkaar verbonden kunnen worden. In het geval van Food Valley NL kunnen de bedrijven (en andere typen partijen) lid worden van Food Valley Society. Bij Health Valley kan men zich aansluiten bij het netwerk door partner te worden. In het geval van GreenTechAlliances komt het valleybureau juist voort uit het 'onderliggende' netwerk, namelijk Stichting kiEMT. Bedrijven hoeven echter niet per se lid/partner te worden om toch gebruik te kunnen maken van de diensten van het valleybureau.

Aan de geraadpleegde ondernemers is gevraagd in hoeverre zij lid zijn van Food Valley Society, partner zijn van Health Valley of (in het geval van GreenTechAlliances) lid zijn van Stichting kiEMT. Twee derde van de ondernemers in ons onderzoek nam deel aan één van de genoemde netwerken. Hierin troffen we wel verschillen aan naar valleybureau: de deelnamepercentages bedroegen 51% voor Food Valley Society⁵⁰, 60% voor Health Valley en 88% voor Stichting kiEMT. Aan de bedrijven die zich niet bij deze netwerken hebben aangesloten, is gevraagd naar de achtergronden hiervan. De top 3 van meest genoemde redenen zijn:

- niet aan gedacht (18 keer genoemd);
- weet niet precies wat ik daar aan heb (11 keer);
- niet bekend mee (10 keer).

Aan ondernemers die deelnemen aan/participeren in het netwerk is de (vervolg)vraag gesteld welk belang Food Valley Society, Health Valley respectievelijk Stichting kiEMT voor hun bedrijf heeft. Twee derde van deze ondernemers kwalificeerde het netwerk als belangrijk of zeer belangrijk voor hun bedrijf (zie figuur 4.5).

Figuur 4.5 Belang deelname aan netwerk van valleybureaus (N=114) (opgehoogd)

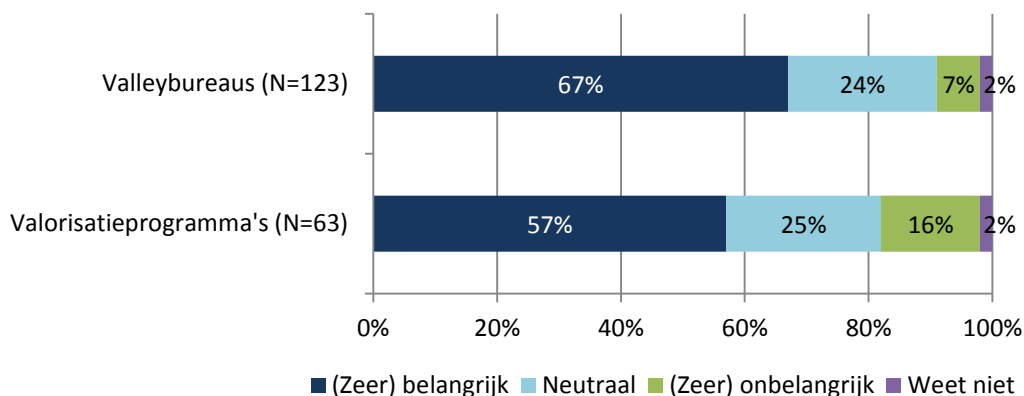
Mede vanuit de netwerkvorming organiseren de valleybureaus ook verschillende typen **bijeenkomsten**. Het gaat hierbij dan om verschillende typen bijeenkomsten, zoals netwerkbijeenkomsten, het jaarlijkse event, ontbijtsessies, seminars, symposia en

⁵⁰ Een vijftal bedrijven gaf aan dat zij tot voor kort geen lid van Food Valley Society konden worden, omdat zij dienstverlenende bedrijven zijn. Als deze wel hadden kunnen deelnemen, dan was het aandeel gestegen naar 62%.

dergelijke. Van de geraadpleegde 'klanten' van de valleybureaus (N=150) heeft 75% één of meerdere bijeenkomsten bezocht.

In figuur 4.6 is weergegeven welk belang dergelijke bijeenkomsten hebben voor de klanten van valleybureaus. Daaruit blijkt dat twee derde van de geraadpleegde ondernemers belang hecht aan de bijeenkomsten waaraan zij hebben deelgenomen. Deze bijeenkomsten blijken voor de ondernemers vooral van belang om te netwerken en nieuwe contacten op te doen. Voor een aantal ondernemers is ook de kennisdeling op bijeenkomsten van belang. Een kwart oordeelde op dit punt neutraal, terwijl een klein deel de bijeenkomsten als onbelangrijk voor de onderneming beschouwt.

Figuur 4.6 Belang bijeenkomsten voor deelnemende bedrijven, valleybureaus en valorisatieprogramma's (opgehoogd)

Hoewel bedrijven geen lid of partner kunnen worden van de valorisatieprogramma's, worden vanuit deze initiatieven ook min of meer vergelijkbare typen bijeenkomsten voor (startende) ondernemers georganiseerd. Van de geraadpleegde ondernemers van valorisatieprogramma's (N=94) blijkt 57% wel eens een bijeenkomst bezocht te hebben. In bovenstaande figuur is het belang voor de respondenten van deze programma's weergegeven, als zij aan één of meerdere bijeenkomsten hebben deelgenomen. Het ervaren belang van de bijeenkomsten is iets minder groot dan bij de valleybureaus.

Vraagbaak

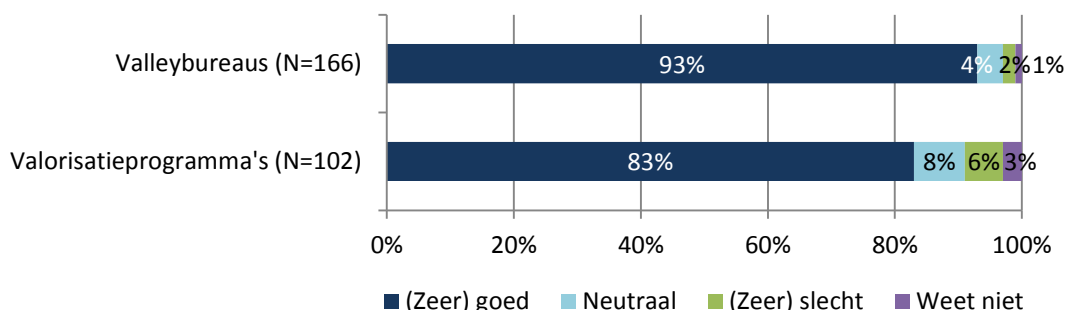
De valleybureaus en valorisatieprogramma's hebben in zekere zin ook een vraagbaakfunctie. Ondernemers uit de doelgroep kunnen bij deze initiatieven terecht voor uiteenlopende typen vragen over innovatie en ondernemerschap. Op verschillende manieren kunnen deze vragen gesteld worden, namelijk in persoonlijk één-op-één contact met medewerkers van de betreffende initiatieven⁵¹ dan wel via telefonisch of mailcontact.

Bij zowel valleybureaus als valorisatieprogramma's hebben negen op de tien respondenten (89% respectievelijk 91%) vragen gesteld in één-op-één contact met medewerkers van deze initiatieven. Binnen de initiatieven troffen we op dit punt geen noemenswaardige verschillen aan. In het overgrote deel van de gevallen blijkt deze vorm van ondersteuning zeer gewaardeerd te worden (zie schema 4.7). Uit de toelichting van de respondenten blijkt dat het contact als prettig wordt ervaren, de medewerkers met hen meedenken over de richting van het bedrijf en de invulling van innovatieprojecten en dat zij zinvolle contacten aandragen die daarbij een rol kunnen spelen. Slechts in een enkel

⁵¹ Overigens hebben ook de RCT's wel degelijk een vraagbaakfunctie, maar dit vormt onderdeel van het Makelen en Schakelen. Deze vorm van dienstverlening komt verderop separaat aan de orde.

geval is sprake van ontevredenheid, omdat de ondernemers de indruk kregen dat de persoon het probleem/vraagstuk niet begreep, een weinig proactieve houding werd ervaren en de begeleiding (van aanvragen) rommelig verliep.

Figuur 4.7 Beoordeling één-op-één contact door bedrijven, naar type initiatief (opgehoogd)

Circa de helft van de geraadpleegde ondernemers heeft gebruik gemaakt van de geboden mogelijkheid om telefonisch en/of per mail vragen te stellen aan de valleybureaus en de valorisatieprogramma's. Bij de RCT's bedroeg dit aandeel bijna twee derde. Binnen de valleybureaus troffen we behoorlijke verschillen aan in de aandelen ondernemers die op telefonische/digitale wijze vragen hebben gesteld. Bij GreenTechAlliances en Food Valley NL bedroegen deze aandelen 55% respectievelijk 53% tegenover 39% bij Health Valley. Ook bij de valorisatieprogramma's wordt van deze vraagbaakfunctie binnen de topsector Health minder gebruik gemaakt dan in de andere topsectoren (39% voor RedMedTech Ventures versus 59% bij StartLife en 49% bij Gelderland valoriseert!).

Tabel 4.3 Mate gebruik en onderwerpen van telefonische/digitale vraagbaak door geraadpleegde ondernemers, naar type initiatief

Antwoordcategorie	Valleybureaus (N=150)	RCT's (N=64)	Valorisatieprogramma's (N=94)
Wel vragen gesteld	49%	64%	50%
Geen vragen gesteld	51%	36%	50%
Typen vragen (opgehoogd)	(N=87)	(N=41)	(N=56)
▪ Financiering en subsidies	63%	59%	88%
▪ Samenwerking o.g.v. innovatie	34%	46%	16%
▪ Technologisch	9%	24%	5%
▪ Markt(ontwikkelingen)	13%	15%	5%
▪ Wet- en regelgeving	5%	7%	4%
▪ Personeel(svoorziening)	0%	n.v.t.	2%
▪ Huisvesting/facility sharing	6%	n.v.t.	2%
▪ Anders	9%	2%	13%

De percentages tellen niet op tot 100% omdat respondenten meerdere antwoorden konden geven.

De vragen die aan de initiatieven zijn voorgelegd blijken met name betrekking te hebben op financiële vraagstukken, op enige afstand gevolgd door vragen op het gebied van samenwerking bij innovatie. Zoals te verwachten viel vanwege hun meer generalistische benadering zijn de vragen aan de RCT's verspreid over meerdere thema's. De vragen

aan de valorisatieprogramma's hebben in het overgrote deel betrekking op financiering en subsidies. De valleybureaus nemen wat het type vragen betreft een tussenpositie in.

Prikkelen/idee-vorming

In de interviews met de ondernemers is ook getoetst in hoeverre zij door de initiatieven geïnspireerd of geprikkeld zijn om tot vernieuwingen te komen. Met andere woorden of zij via de activiteiten/diensten van de valleybureaus, RCT's dan wel valorisatieprogramma's op ideeën zijn gekomen om nieuwe of verbeterde producten of processen te ontwikkelen dan wel nieuwe markten te betreden. Bij de ondernemers die door de RCT's worden 'bediend' kwamen we dit het meeste tegen (namelijk bij 38% van de 64 geraadpleegde ondernemers). Voor de valleybureaus en de valorisatieprogramma's komen deze aandelen uit op 25% (bij N=150) respectievelijk 16% (N=94) van de respondenten. De inspiratie heeft bij de klanten van de RCT's dan voornamelijk betrekking op productinnovaties (79%), op afstand gevolgd door procesinnovaties (46%) en in veel mindere mate op nieuwe markten (25% van de betreffende respondenten die inspiratie hebben gekregen door het RCT).

Binnen de valleybureaus werd dit door klanten van Food Valley NL tweemaal zo vaak ervaren als die van Health Valley en GreenTechAlliances (38% versus 19% en 18%). Bij de valleybureaus ging het vooral om inspiratie voor nieuwe of verbeterde producten en het betreden van nieuwe markten. Binnen de valorisatieprogramma's zagen we een vergelijkbaar patroon, namelijk dat daar waar ondernemers geïnspireerd werden dit vooral betrekking had op nieuwe/verbeterde producten en nieuwe markten. Bij StartLife en Gelderland valoriseert! komen we dit met 19% en 18%⁵² veel vaker tegen dan bij RedMedTech Ventures (6% van de respondenten van dit programma).

Bij de ondernemers die door hun valleybureau, RCT of valorisatieprogramma geprikkeld of geïnspireerd zijn om tot vernieuwingen te komen, is getoetst op welke wijze – dus via welke typen diensten/activiteiten – zij op ideeën zijn gekomen. Uit tabel 4.4. blijkt dat vooral individuele contacten en bijeenkomsten daaraan bij hebben gedragen. Bij de RCT's valt ook de makel- en schakelfunctie op: inspiratie is bij de helft van de betreffende ondernemers (ook) verkregen door de doorverwijzing naar een andere partij (zie ook verderop).

⁵² Dit werd overigens door geen enkel bedrijf uit de sector Chemie binnen Gelderland valoriseert! ervaren. Bij EMT en Creatieve Industrie werd dit door 27% respectievelijk 18% van de geraadpleegde ondernemers naar voren gebracht.

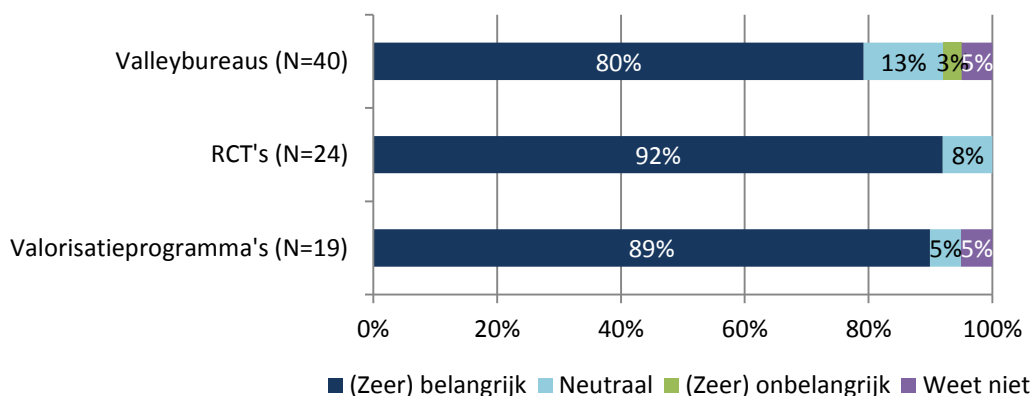
Tabel 4.4 Activiteiten die tot inspiratie/ideeën hebben geleid, naar type initiatief (opgehoogd)

Antwoordcategorie	Valleybureaus (N=40)	RCT's (N=24)	Valorisatie-programma's (N=19)
Individuele contacten	43%	63%	53%
Bijeenkomsten	50%	55%	42%
Advies/begeleiding	(GTA) 18%	n.v.t.	16%
Beurzen/handelsmissies	18%	n.v.t.	n.v.t.
Doorverwijzing	10%	50%	11%
Website/digitale media/brochures	8%	8%	0%
Matchmaking	5%	n.v.t.	0%
Anders	3%	4%	16%

De percentages tellen niet op tot 100% omdat respondenten meerdere antwoorden konden geven.

Dat deze inspiratie of idee-vorming als gevolg van de diensten belangrijk is geweest voor de betreffende ondernemers die dit ervaren hebben, blijkt uit onderstaande figuur. Een overgrote meerderheid van deze ondernemers kwalificeerde dit als '(zeer) belangrijk' voor hun onderneming.

Figuur 4.8 Belang inspiratie/ideevorming voor bedrijven, naar type initiatief (opgehoogd)

Advies en begeleiding

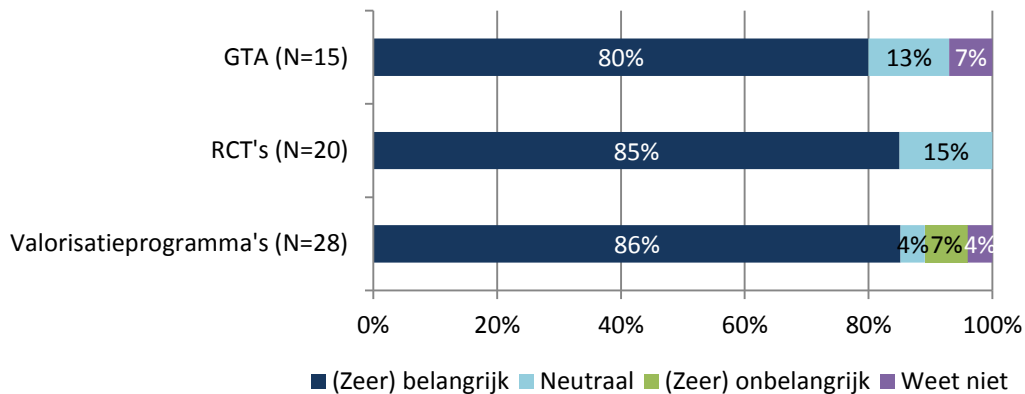
Hiervoor is al opgemerkt dat bij de valleybureaus uitsluitend vanuit GreenTechAlliances een vorm van intensief advies en begeleiding aan ondernemers wordt aangeboden in het kader van business development. Dit gebeurt vanuit het deelprogramma InnovatieMotor II. Van de 51 geraadpleegde ondernemers bleek 22% van deze vorm van dienstverlening gebruik te hebben gemaakt. Deze advisering en begeleiding wordt door verreweg de meeste van deze ondernemers als belangrijk aangemerkt (zie figuur 4.9)⁵³. Aan de ondernemers die geen beroep op advisering en begeleiding van GreenTechAlliances hebben gedaan (N=40), hebben we naar de achtergronden daarvan gevraagd. Drie redenen blijken hierbij de boventoon te voeren, namelijk dat dit ook niet aan GreenTechAlliances is gevraagd (17 keer genoemd), dat de ondernemers op dit punt geen bijdrage van GreenTechAlliances verwachtten (12) of dat men überhaupt geen behoefte aan advies, begeleiding of coaching heeft (12).

⁵³ Zie ook case 5 in Bijlage III: Dutch Solar Power Community.

In het geval van de ondernemers die klant zijn van een RCT blijkt dat bijna een derde begeleid en geadviseerd is (31% bij N=64). Op dit punt troffen we grote verschillen tussen de drie betrokken RCT's aan: voor het ACT bedroeg dit aandeel ondernemers 57%, op grote afstand gevolgd door het RNCT (27%) en S3H (10%). Ook deze ondernemers hechten (zeer) veel belang aan deze vorm van dienstverlening vanuit hun RCT's (zie figuur 4.9). Daar waar ondernemers niet begeleid en geadviseerd zijn door hun RCT, werd vooral als argument aangevoerd dat dit ook niet aan het RCT gevraagd is (en men dus een dergelijke rol ook niet heeft verwacht).

Binnen de valorisatieprogramma's is advies en begeleiding gegeven aan 28% van de respondenten (N=94). Gevraagd naar de inhoud hiervan, blijken vooral de volgende vijf onderwerpen aandacht te hebben gekregen, namelijk financiering, strategie van de onderneming, samenwerking met andere partijen, de organisatie en het ondernemingsplan. In even grote mate als de andere initiatieven wordt aan deze advisering en begeleiding veel belang gehecht.

Figuur 4.9 Belang advies en begeleiding voor bedrijven, naar type initiatief (opgehoogd)

De redenen van deelnemers aan de valorisatieprogramma's om geen gebruik te maken van advisering en begeleiding vanuit het programma hebben vooral betrekking op het niet vragen aan het programma en – in mindere mate – het ontbreken van een behoefte aan advisering en begeleiding door wie dan ook.

Op dit moment hebben Food Valley NL en Health Valley geen mogelijkheden voor intensieve advisering en begeleiding (zoals GreenTechAlliances wel heeft in de InnovatieMotor). Hiervoor dienen deze valleybureaus dan door te verwijzen naar andere partijen. Aan de ondernemers van de topsectoren Food en Health hebben we gevraagd of zij behoefte zouden hebben aan een dergelijke vorm van advisering en begeleiding vanuit Food Valley NL en Health Valley. Dit bleek bij een meerderheid van de ondernemers niet het geval te zijn. Bij een derde van de geraadpleegde ondernemers was hiervan wel sprake. Deze behoefte werd bij Health Valley-klanten in veel grotere mate gevoeld dan bij Food Valley NL klanten (41% respectievelijk 20%).

Cursussen/opleidingen

Alleen binnen StartLife worden cursussen, trainingen en opleidingen aangeboden. Aan de ondernemers uit de steekproef voor dit valorisatieprogramma hebben we de vraag voorgelegd in hoeverre zij hiervan gebruik hebben gemaakt. Dit bleek in 19% van de

geraadpleegde ondernemers het geval (N=27) te zijn. Deze zes respondenten bleken het aanbod waarvan zij gebruik hebben gemaakt goed te waarderen. Gemiddeld gaven deze ondernemers een rapportcijfer 7,5 voor deze vorm van dienstverlening vanuit StartLife.

4.4 Ervaring met doorverwijzing/toeleiding

De valleybureaus, RCT's en valorisatieprogramma's helpen de (startende) ondernemers niet alleen met eigen diensten, maar brengen de ondernemers ook in contact met andere partijen en initiatieven. In deze paragraaf staan de ervaringen van ondernemers met de doorverwijzing en toeleiding centraal.

Makelen en schakelen/doorverwijzing

Een kerntaak van de RCT's is het makelen en schakelen. De innovatiemakelaars van de RCT's identificeren in gesprekken met de ondernemer de vraag en ondersteuningsbehoefte van de ondernemers met een innovatief idee en zoeken hierbij dan de beste 'partij' om hierin te voorzien. Dit kunnen verschillende typen partijen/initiatieven zijn, al naar gelang het vraagstuk/het probleem. Voorbeelden waarmee dan 'geschakeld' wordt zijn andere bedrijven, kennisinstellingen, adviesbureaus, intermediairs, andere initiatieven, subsidieregelingen en financiers. In het onderstaande geven we de ervaringen van de geraadpleegde klanten van RCT's weer.

Allereerst is gevraagd in hoeverre de geraadpleegde ondernemers (N=64) in de praktijk te maken hebben gehad met het makelen en schakelen door het RCT. Hiervan bleek in drie kwart van de gevallen sprake te zijn (in de beleving van de respondenten). Opvallend is dat we grote verschillen tussen de drie RCT's aantreffen. Van de klanten van het ACT en het RNCT herkenden zich 95% respectievelijk 86% in de makel- en schakelfunctie van hun RCT, terwijl dit bij 38% van de S3H-klanten het geval was.

De ondersteuning die de innovatiemakelaar op dit punt verleent, werd door de betreffende ondernemers (N=46) goed gewaardeerd⁵⁴. Het gemiddelde rapportcijfer voor het makelen en schakelen was een 8,3. Gewaardeerd werden vooral de proactieve houding van de innovatiemakelaar, de 'oplossingen' die door de innovatiemakelaar werden aangedragen en de snelheid waarmee dit gebeurt.

Aan de betreffende ondernemers is vervolgens de vraag gesteld hoe belangrijk het makelen en schakelen voor hun bedrijf is geweest. Uit figuur 4.10 blijkt dat de RCT's hiermee voor een groot deel van hun klanten een belangrijke functie vervullen. Ruim drie kwart van de respondenten heeft dit als '(zeer) belangrijk' aangemerkt. Uit de toelichting van deze respondenten blijkt dat de RCT's hen hierdoor verder gebracht heeft met het ontwikkelen van het idee, het vinden van oplossingen voor problemen en dat uit de aangereikte contacten ook daadwerkelijk opdrachten of gezamenlijke projecten zijn voortgekomen. Citaat van één de ondersteunde ondernemers: *"Door de activiteiten van het ACT komen de deuren los, ontmoeten partijen elkaar en ontstaan spontaan ideeën voor gezamenlijke projecten. Dat werkt heel stimulerend"*⁵⁵. De respondenten die neutraal oordeelden gaven aan weliswaar goede contacten te hebben verkregen, maar dat deze contacten nog niet tot concrete resultaten hadden geleid.

⁵⁴ Zie ter illustratie case 2 (Bakkerij Fuite) in Bijlage III.

⁵⁵ Zie case 3 in Bijlage III (VDM-Kunststoftechniek).

Figuur 4.10 Belang makelen en schakelen door RCT's (N=47)

Ook het in contact brengen met een valleybureau blijkt binnen het makelen en schakelen te gebeuren, hoewel niet met grote intensiteit. De respondenten die met makelen en schakelen te maken hebben gehad (N=47), blijken in 9% van de gevallen naar Food Valley NL te zijn doorverwezen, in eveneens 13% naar Health Valley en in 19% naar GreenTechAlliances.

Ook in het geval van de valleybureaus en valorisatieprogramma's kunnen ondernemers doorverwezen worden naar andere partijen. Van de geraadpleegde ondernemers is ongeveer 45% één of meerdere keren doorverwezen door een valleybureau of valorisatieprogramma. De ondernemers binnen de topsector Health hebben hier in de praktijk minder mee te maken dan de ondernemers in de Food en EMT. Het aandeel doorverwezen ondernemers bij Health Valley bedraagt 35%, terwijl dit voor GreenTechAlliances 51% en voor Food Valley NL 45% was. Voor RedMedTech Ventures kwam de 'score' uit op 22%, voor StartLife op 56% en Gelderland valoriseert! 47%.

Tabel 4.5 Mate van doorverwijzing en partijen naar wie is doorverwezen, naar type initiatief

Antwoordcategorie	Valleybureaus (N=150)	Valorisatieprogramma's (N=94)
Wel doorverwezen	43%	44%
Niet doorverwezen	54%	52%
Weet niet	3%	4%
Type partijen (opgehoogd)	(N=80)	(N=47)
▪ Andere onderneming in eigen sector	63%	55%
▪ Andere onderneming buiten eigen sector	33%	34%
▪ Kennis- of onderzoeksinstelling	26%	38%
▪ Ingenieurs- of adviesbureau	4%	9%
▪ Accountant	2%	9%
▪ Jurist/advocatenkantoor	3%	6%
▪ Overheden	5%	2%
▪ Anders	4%	6%

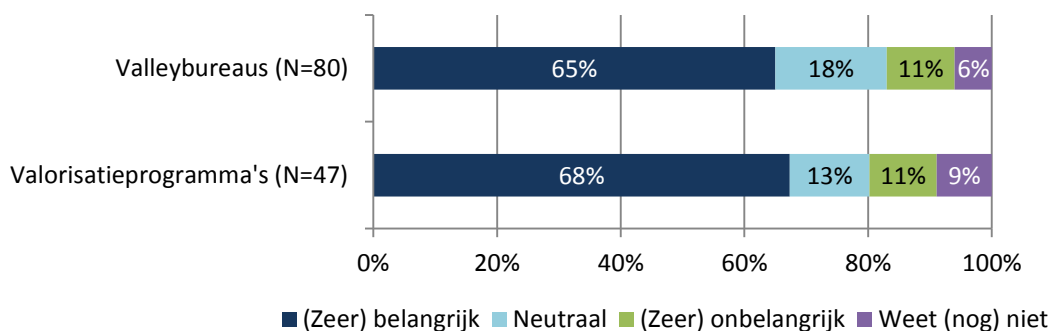
De percentages tellen niet op tot 100% omdat respondenten meerdere antwoorden konden geven.

In bovenstaand schema is weergegeven naar welk type partijen de betreffende ondernemers zijn doorverwezen door de valleybureaus en valorisatieprogramma's. We zien op dit punt een min of meer vergelijkbaar patroon bij beide typen initiatieven. In de meeste gevallen wordt doorverwezen naar collega-ondernemingen in deze sector waarin

de ondernemer actief is, op enige 'afstand' gevolgd door doorverwijzingen naar ondernemers buiten de eigen sector en naar kennisinstellingen⁵⁶. Doorverwijzingen naar ondernemers buiten de eigen sector (dus cross-overs) werden relatief veel vanuit Gelderland valoriseerd! aangegeven (en dan vooral door ondernemers uit de Chemie en de Creatieve Industrie). Bij valorisatieprogramma's is overigens nog een aanvullende vraag gesteld over eventuele doorverwijzingen naar acceleratieprogramma's. Slechts vier ondernemers hebben aangegeven naar een dergelijk programma te zijn doorverwezen.

Volgens twee derde van de geraadpleegde ondernemers die zijn doorverwezen, was dit belangrijk voor hun bedrijf. Dit geldt zowel voor de doorverwijzingen vanuit de valleybureaus als die vanuit valorisatieprogramma's. De respondenten die neutraal oordeelden hadden nog geen concrete resultaten van deze doorverwijzingen ervaren.

Figuur 4.11 Belang doorverwijzing door valleybureaus en valorisatieprogramma's (opgehoogd)

Partnersearch

Een andere vorm van het leggen van 'verbindingen' is partnersearch, dus het helpen vinden van partners voor de verdere ontwikkeling en/of vermarkting van innovatieve producten, processen en diensten. Deze partnersearch kan verschillende gradaties hebben, namelijk van een meer lichte vorm (waarbij partijen bij elkaar geïntroduceerd worden zonder verdere begeleiding van het contact over en weer) tot een intensieve vorm (waarbij na een scan of verkenning van geschikte partners de adviseur partijen bijeen brengt en één of meerdere ontmoetingen bijwoont). Bij de RCT's gaat het veelal om de eerste vorm van partnersearch, bij de valleybureaus en valorisatieprogramma's komen beide vormen van partnersearch voor.

Bij de valleybureaus heeft een kwart van de geraadpleegde ondernemers deze vorm van dienstverlening gekregen. Het meest kwam dit voor bij GreenTechAlliances (33% van de geraadpleegde ondernemers), waarbij het kiEMT-netwerk een belangrijke rol vervult bij de zoektocht naar relevante partners. Bij Health Valley is 17% van de geraadpleegde ondernemers ondersteund bij het vinden van partners. Food Valley NL neemt met 28% een tussenpositie in.

Bij de valleybureaus blijken de ondernemers bij de partnersearch vooral in contact te zijn gebracht met kennisinstellingen en (private) samenwerkingspartijen die een bijdrage kunnen leveren aan de R&D-inspanningen van het bedrijf. In een kwart van de gevallen werd ook de verbinding gelegd met afnemers en toeleveranciers.

⁵⁶ Ter illustratie: Het bedrijf NYtor is via Health Valley naar meerdere partijen doorverwezen (zie case 6 in Bijlage III).

Tabel 4.6 Mate van ondersteuning bij partnersearch en type partner dat gezocht is, naar type initiatief

Antwoordcategorie	Valleybureaus (N=150)	RCT's (N=64)	Valorisatie-programma's (N=94)
Wel partnersearch	26%	59%	27%
Niet partnersearch	74%	41%	73%
Partners (opgehoogd)	(N=44)	(N=38)	(N=25)
<i>Partners in binnenland</i>			
▪ R&D-partners	43%	63%	40%
▪ Kennisinstellingen	48%	47%	32%
▪ Afnemers	25%	50%	36%
▪ Toeleveranciers	23%	42%	16%
▪ Anders	2%	8%	4%
<i>Partners in buitenland</i>			
▪ R&D-partners	5%	3%	4%
▪ Kennisinstellingen	5%	0%	0%
▪ Afnemers	14%	0%	4%
▪ Toeleveranciers	0%	3%	4%
▪ Anders	0%	0%	0%

De percentages tellen niet op tot 100% omdat respondenten meerdere antwoorden konden geven.

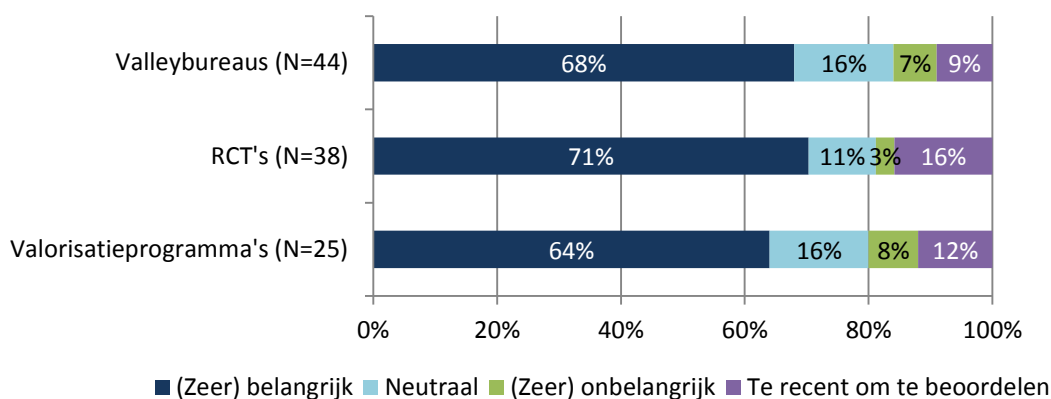
Bij de RCT's zien we een grote variatie in de typen partners waarmee ondernemers in contact worden gebracht. Deze partnersearch beperkt zich nagenoeg uitsluitend tot het binnenland (en vaak ook de eigen regio). Overigens wordt partnersearch als dienstverlening veel vaker door klanten van ACT (81%) en RNCT (68%) dan die van S3H (29%) 'afgenomen'.

In het geval van de valorisatieprogramma's zien we in de partnersearch niet bepaalde typen partners er met kop en schouders bovenuit steken. Tussen deze programma's zien we wel verschillen in de mate waarin de geraadpleegde ondernemers ervaringen met partnersearch hebben opgedaan. Bij StartLife bedroeg het aandeel ondernemers dat ondersteund is bij het vinden van partners 37% en bij Gelderland valoriseert! 27%⁵⁷, bij RedMedTech Ventures was dit bij 11% van de ondervraagde ondernemer het geval.

In het ervaren belang van partnersearch door de ondernemers die ermee van doen hebben gehad, zien we geen verschillen tussen de initiatieven (zie figuur 4.12). Twee derde van de respondenten was van mening dat deze vorm van ondersteuning belangrijk was voor hun bedrijf.

⁵⁷ Dit geldt vooral voor EMT (36%) en in mindere mate de Creatieve Industrie (24%) en chemie (10%).

Figuur 4.12 Belang partnersearch voor bedrijven, naar type initiatief (opgehoogd)

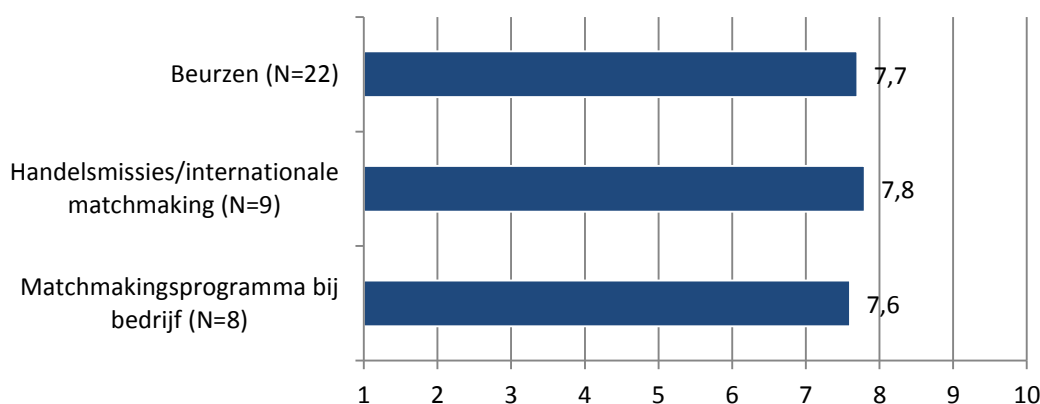

Internationalisering

Het stimuleren van de internationalisering van de sector c.q. de bedrijven daarbinnen, vormt eveneens een taak van de valleybureaus. Verschillende typen activiteiten kunnen daaraan bijdragen, zoals het organiseren van bezoek aan internationale beurzen, handelsmissies en internationale matchmakingsprogramma's. Bij deze laatste programma's kunnen Nederlandse bedrijven door het valleybureau in contact gebracht worden met partijen in het buitenland of kunnen bezoeken van buitenlandse partijen aan een bedrijf worden georganiseerd.

Van de geraadpleegde ondernemers heeft 13% mede door de inspanningen van het valleybureau deelgenomen aan internationale beurzen, 6% is meegeweest op handelsmissie⁵⁸ of heeft deelgenomen aan internationale matchmaking in het buitenland en 5% heeft te maken gehad met bezoek van buitenlandse partijen aan het bedrijf. De internationale oriëntatie van Food Valley NL draagt er aan bij dat de deelname aan internationaliseringsactiviteiten groter is bij de geraadpleegde ondernemers uit de Food dan die uit de andere twee topsectoren. Bij Food Valley NL had 30% van de geraadpleegde bedrijven deelgenomen aan internationale beurzen, 13% aan handelsmissies en eveneens 11% aan matchmaking in Nederland.

Figuur 4.13 Gemiddeld oordeel bedrijven voor internationaliseringsactiviteiten van valleybureaus (opgehoogd)

Legenda: rapportcijfer waarbij 1 staat voor 'zeer slecht' en 10 staat voor 'uitmuntend'

⁵⁸ In Bijlage III is een voorbeeld opgenomen van een bedrijf dat deelgenomen heeft aan een internationale handelsmissie, georganiseerd door Food Valley NL (case 4: Cropwatch).

Uit figuur 4.13 blijkt een grote waardering voor deze internationaliseringsactiviteiten onder de ondernemers die hieraan deelgenomen hebben.

Toeleiding naar financiering/subsidie

Uit het voorgaande blijkt dat veel van de vragen die bij de initiatieven terecht komen betrekking hebben op financieringsvraagstukken. Voor hun startende onderneming of de financiering van hun innovatieproject bestaat er vaak een behoefte aan financiële middelen. De valorisatieprogramma's beschikken zelf, zoals hiervoor aangegeven, over fondsen voor vroege fase financiering. Op de ervaringen daarmee komen we in paragraaf 4.5 terug. Hieronder presenteren we de uitkomsten voor de toeleiding naar subsidies en financiering door de valleybureaus en de RCT's. Alvorens daartoe over te gaan, zullen we eerst de ervaringen met de Innovatievouchers bespreken.

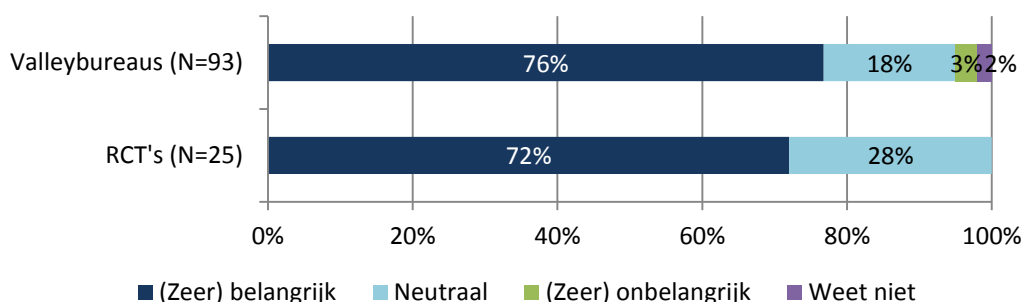
Vanuit de provincie Gelderland zijn in de achterliggende jaren middelen beschikbaar gesteld voor zogenoemde **Innovatievouchers**. MKB-bedrijven die voor bepaalde innovatievraagstukken externe expertise moesten inhuren, konden hiervoor 50% subsidie krijgen. De voucher die zij daartoe konden gebruiken had een waarde van maximaal 10.000 euro⁵⁹. Elk van de valleybureaus en RCT's kreeg een aantal vouchers toegewezen, die zij beschikbaar konden stellen aan MKB-bedrijven. Zowel vanuit de valleybureaus als de RCT's werd de mogelijkheid om vouchers te verstrekken als een belangrijke vorm van dienstverlening gezien.

Bij de steekproeftrekking hebben we ook ondernemers getrokken die een Innovatievoucher hebben gekregen vanuit het valleybureau dan wel 'hun' RCT. Zo hadden 93 geraadpleegde ondernemers vanuit een valleybureau en 25 ondernemers vanuit een RCT een voucher gekregen. Daarnaast hadden 10 ondernemers een beroep gedaan op de Innovatievouchers, maar was dit niet gehonoreerd vanuit een valleybureau of RCT. Bij de bedrijven die hiervan geen gebruik hebben gemaakt, bleken twee met elkaar samenhangende redenen de boventoon te voeren, namelijk dat ze geen plannen hadden waarvoor externe deskundigheid nodig was en dat ze (dus) geen behoefte aan een dergelijke voucher hadden.

Drie kwart van de ondervraagde ondernemers die over de Innovatievoucher beschikten, heeft deze vorm van ondersteuning als (zeer) belangrijk voor hun bedrijf aangemerkt. Hierdoor waren zij naar eigen zeggen in staat om expertise te betrekken bij hun innovatieprojecten en aldus verdere stappen te zetten. De overige ondernemers oordeelden over het algemeen neutraal over het belang van de Innovatievoucher. In deze gevallen was de voucher niet doorslaggevend voor het betrekken van externe deskundigheid of heeft de inzet van deze deskundigen niet (helemaal) tot het gewenste resultaat geleid.

⁵⁹ De navolgende uitkomsten hebben betrekking op de 'oude' Innovatievouchers en niet op de nieuwe vouchers van maximaal 50.000 euro die vanuit EFRO worden gefinancierd.

Figuur 4.14 Belang Innovatievoucher voor bedrijven, naar type initiatief (opgehoogd)

De drie respondenten waarvoor de Innovatievoucher onbelangrijk was, bleken de voucher weliswaar toegekend te hebben gekregen maar uiteindelijk niet verzilverd te hebben. Zij konden (intern) geen middelen vrijmaken om de resterende 50% aan cofinanciering te regelen.

De valleybureaus en RCT's kunnen de ondernemers ook op het spoor zetten van bestaande **subsidieregelingen** voor innovatie-/vernieuwingsprojecten. Hiervan was volgens vier op de tien klanten van valleybureaus en een kwart van de klanten van RCT's sprake. Bij Food Valley NL (51% van de ondernemers) en GreenTechAlliances (43%) kwam dit relatief vaker voor dan bij Health Valley (31%)⁶⁰. Bij de RCT's werd dit vooral vanuit de S3H- (31%) en ACT-ondernemers (29%) aangevoerd, terwijl dit aandeel onder klanten van RNCT 17% bedroeg. Redenen om geen ervaring met dit type dienstverlening te hebben, moeten vooral gezocht worden in het ontbreken van een behoefte aan subsidies en – specifiek de valleybureaus – het niet kennen of verwachten van een dergelijke rol vanuit het valleybureau.

Tabel 4.7 Mate op spoor zetten van subsidieregelingen en type regeling, naar type initiatief

Antwoordcategorie	Valleybureaus (N=150)	RCT's (N=64)
Wel op spoor gezet	41%	31%
Niet op spoor gezet	55%	61%
Weet niet	3%	8%
Type subsidieregelingen (opgehoogd)	(N=73)	(N=20)
▪ Europese subsidies	49%	50%
▪ Regionale subsidies	27%	50%
▪ Nationale subsidies	15%	10%
▪ Interreg-subsidies	8%	5%
▪ Overige subsidies	8%	5%

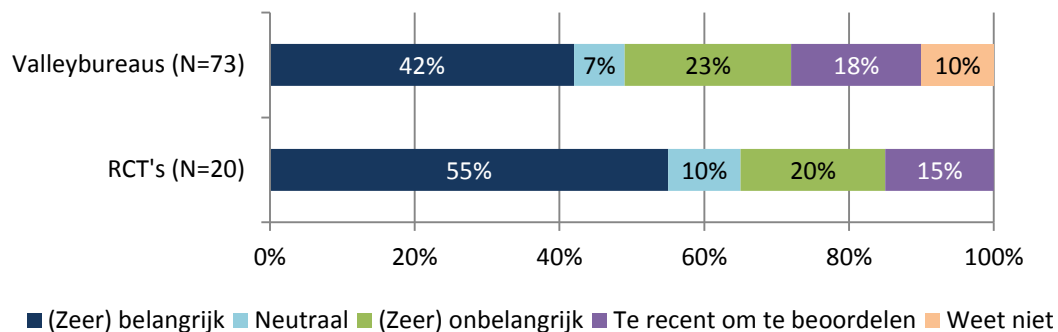
De percentages tellen niet op tot 100% omdat respondenten meerdere antwoorden konden geven.

Beide typen initiatieven blijken ondernemers relatief vaak naar Europese subsidies door te geleiden. Het gaat hierbij dan niet alleen om de Europese middelen die in de regio beschikbaar zijn, maar – in het geval van de valleybureaus – ook om Brusselse programma's (zoals Horizon 2020). Bij de RCT's worden daarnaast ook vaak regionale subsidieregelingen onder de aandacht van de betreffende ondernemers gebracht.

⁶⁰ NYtor (case 6 in Bijlage III) is door Health Valley doorgeleid naar de voucherregeling in het kader van het Europese programma In2LifeSciences.

Voor de klanten van de valleybureaus blijkt deze vorm van dienstverlening – het onder de aandacht brengen van subsidiemogelijkheden – door de bank genomen niet heel erg belangrijk te zijn. De verklaring hiervoor is dat dit niet altijd tot een concreet resultaat – in de vorm van verkregen subsidie – heeft geleid. Slechts 42% van de ondernemers vond dit (zeer) belangrijk, terwijl 23% dit juist als (zeer) onbelangrijk bestempelde. Bij de klanten van de RCT's werd er gemiddeld genomen iets meer belang aan gehecht. Uit figuur 4.15 blijkt overigens dat een deel van de respondenten het belang nog niet goed beoordelen, omdat men pas recent naar een subsidieregeling was doorverwezen.

Figuur 4.15 Belang op spoor zetten van subsidies voor bedrijven, naar type initiatief (opgehoogd)

Aan de geraadpleegde ondernemers is ook gevraagd of zij het valleybureau of de RCT wel eens om suggesties hebben gevraagd voor de **financiering** van het **bedrijf** zelf of de **vernieuwingsactiviteiten** van het bedrijf. Met financiering werd dan niet subsidies bedoeld maar de inbreng van risicodragend kapitaal. Bij de valleybureaus had 29% van de ondervraagde ondernemers hiermee ervaring, bij de RCT's in veel mindere mate (namelijk 17%). Bij de valleybureaus kwam dit bij GreenTechAlliances het meest voor (43%) en bij Food Valley NL juist veel minder vaak (17%). Health Valley neemt op dit punt met een percentage van 27% een tussenpositie in. Van die ondernemers die om suggesties hadden gevraagd, is een ruime meerderheid ook daadwerkelijk doorverwezen (zie tabel 4.8).

Tabel 4.8 Mate doorverwijzing naar financieringsmogelijkheden en type financier, naar type initiatief

Antwoordcategorie	Valleybureaus (N=49)	RCT's (N=11)
Wel doorverwezen	82%	64%
Niet doorverwezen	18%	36%
Type financier (opgehoogd)	(N=40)	(N=7)
▪ PPM Oost	88%	100%
▪ Valorisatieprogramma's	38%	0%
▪ Anders	23%	0%

De percentages tellen niet op tot 100% omdat respondenten meerdere antwoorden konden geven.

Vanuit de valleybureaus is zowel doorverwezen naar PPM Oost als (weliswaar in mindere mate) naar valorisatieprogramma's. Bij RCT's kwam alleen doorverwijzingen naar PPM Oost voor. Overigens heeft de doorverwijzing naar PPM Oost slechts in een achttal gevallen (die allemaal vanuit valleybureaus zijn doorverwezen) ook daadwerkelijk tot een aanvraag voor vervolfinanciering geleid. Van die aanvragen is er tot nu toe één toegekend. De overige aanvragen lopen nog. In de meeste andere gevallen is – al dan

niet na een gesprek met PPM Oost – besloten om geen financieringsverzoek in te dienen of wordt hierover nog nagedacht. Ondanks dit beperkte ‘resultaat’ wordt de doorverwijzing naar financieringsmogelijkheden door valleybureaus en RCT’s toch positief gewaardeerd door de ondernemers (rapportcijfer 7,7 gemiddeld bij N=41).

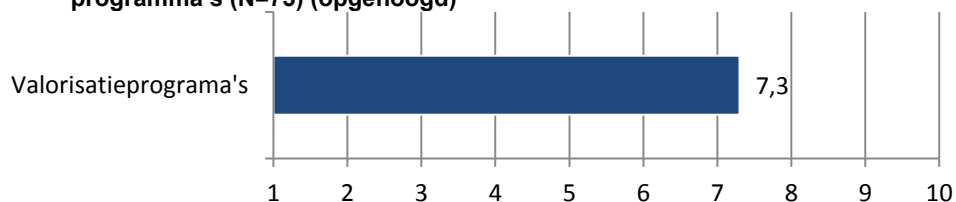
4.5 Ervaring met fondsen valorisatieprogramma’s

De drie valorisatieprogramma’s die in deze evaluatie zijn meegenomen beschikken elk over een fonds (of meerdere fondsen) van waaruit leningen worden verstrekt. Deze vroege fase financiering heeft betrekking op pre-seed, proof-of-concept financiering en – in het geval van RedMedTech Ventures – octrooi-leningen. De ervaringen met deze fondsen staan centraal in deze paragraaf.

Nagenoeg alle geraadpleegde ondernemers die gebruik hebben gemaakt van de dienstverlening van de valorisatieprogramma’s (93% bij N=94) blijken in de afgelopen drie jaar op zoek te zijn geweest naar financiering van hun (startende) bedrijf. Van deze groep blijkt 83% (N=87) ook daadwerkelijk een beroep te hebben gedaan op één van de vroege fase fondsen. De 15 ondernemers – waarvan 7 van RedMedTech Ventures⁶¹ – die dit niet hadden gedaan, voeren hiervoor verschillende redenen aan, zoals dat op andere wijze financiering is verkregen (3 keer genoemd), de weinig aantrekkelijke voorwaarden die de fondsen hanteren (3), onbekendheid met het fonds (3 keer genoemd), te laag leningbedrag, geen lening willen hebben en niet passend bij fonds (allen 2 keer genoemd).

De respondenten die een financieringsverzoek hebben ingediend bij het fonds van het valorisatieprogramma zijn in de gelegenheid geweest om de behandeling van dit verzoek te beoordelen. Door de bank genomen zijn de respondenten zeer tevreden over deze behandeling, getuige het gemiddelde rapportcijfer van 7,5 (zie figuur 4.16).

Figuur 4.16 Gemiddeld oordeel over behandeling financieringsverzoek door valorisatieprogramma’s (N=73) (opgehoogd)

Legenda: rapportcijfer waarbij 1 staat voor 'zeer slecht' en 10 staat voor 'uitmuntend'

Achter dit gemiddelde rapportcijfer gaan echter grote verschillen tussen de programma’s schuil. De gemiddelde waardering op dit punt voor StartLife en Gelderland valoriseert! ontlopen elkaar niet veel (7,7 respectievelijk 7,6). Voor RedMedTech Ventures blijkt het gemiddelde rapportcijfer op een onvoldoende uit te komen, namelijk een 4,6⁶². Door respondenten die negatief oordeelden werd op verschillende aspecten van het behandelingsproces bij dit programma kritiek geleverd, namelijk de snelheid ('het ging heel langzaam'/'we zijn maanden aan het lijntje gehouden'), de transparantie ('het was een ondoorzichtig proces'/'de aanvraag werd om een vage reden toch afgewezen') en de verkregen ondersteuning vanuit de innovatiescouts ('geen opbouwende kritiek gekregen'/'gedurende het traject had veel eerder en beter aangegeven moeten worden wat er

⁶¹ Hier bedroeg het aandeel ondernemers dat een beroep op het fonds heeft gedaan 59% (tegenover 91% voor Gelderland valoriseert! en 83% voor StartLife).

⁶² Deze 'score' wordt beïnvloed door een tweetal zeer teleurgestelde klanten. Wanneer deze twee dissonanten buiten beschouwing worden gelaten, stijgt het gemiddelde rapportcijfer naar 6,2. Dit is nog steeds beduidend minder dan de andere twee valorisatieprogramma's.

anders zou moeten'). Vanuit RedMedTech Ventures is aangegeven dat de eerste twee financieringsrondes niet optimaal zijn verlopen. Dit verklaart mogelijk het verschil met de andere twee valorisatieprogramma's.

Van de geraadpleegde ondernemers die een beroep op een vroege fase financieringsfonds binnen de valorisatieprogramma's hebben gedaan, zag 86% (N=78) hun aanvraag gehonoreerd⁶³. De respondenten die een lening hebben gekregen vanuit de valorisatieprogramma's blijken in grote meerderheid (87% bij N=67) positief te oordelen over de voorwaarden die aan de financiering zijn verbonden. Op dit punt oordeelde 7% van de respondenten neutraal en 6% negatief. De respondenten die neutraal of negatief over de financieringsvoorwaarden oordeelden, hadden vooral problemen met de hoofdelijke aansprakelijkheid.

Het belang van de verstrekte vroege fase financiering voor (het opstarten van) het bedrijf van de respondenten is in figuur 4.17 weergegeven. Deze figuur laat niets aan duidelijkheid over⁶⁴.

Figuur 4.17 Belang financiering vanuit valorisatieprogramma's (N=78)

Een belangrijk argument dat door de respondenten is aangevoerd voor het grote belang dat zij aan de verstrekte leningen hechten, is dat via andere kanalen geen of onvoldoende financiering beschikbaar is gekomen voor (de start van) hun onderneming. Om meer zicht te krijgen op de additionaliteit van de vroege fase financiering hebben we de betreffende ondernemers gevraagd in hoeverre zij – alvorens een verzoek voor financiering bij StartLife, RedMedTech Ventures of Gelderland valoriseert! in te dienen – getracht hebben om bij andere partijen financiering te verkrijgen. In bijna de helft van de gevallen (44%) was hiervan sprake. De overige 56% heeft zich direct tot het valorisatieprogramma gewend met het financieringsverzoek. Deze ondernemers achtten zich bij voorbaat weinig kansrijk om elders financiering te verkrijgen of hebben direct 'op dit paard gewed' (zonder andere financieringsopties te verkennen).

In tabel 4.9 is weergegeven tot welke andere financieringsbronnen de ondernemers zich gewend hebben in hun 'zoektocht' naar kapitaal alvorens een beroep op de valorisatieprogramma's te hebben gedaan en in hoeverre deze financieringsverzoeken gehonoreerd zijn. Daaruit blijkt dat banken veelal geen kapitaal verschaffen aan de betreffende ondernemers. De fondsen van PPM Oost waren bij een deel van de ondernemers ook al in beeld. In de helft van de gevallen bleek PPM Oost bereid om kapitaal in te brengen. Voor informal investors en andere participatiemaatschappijen (dan

⁶³ In case 7 – Tous les Chéries – is een voorbeeld uitgewerkt van een Proof of Concept-lening zoals die is verstrekt vanuit het fonds voor de Creatieve Industrie binnen Gelderland valoriseert! (zie Bijlage III).

⁶⁴ Zie case 8 (MX Polymers) in Bijlage III.

PPM Oost) bleken de desbetreffende (startende) ondernemers veelal onvoldoende interessant om in te investeren.

Tabel 4.9 Mate waarin voorafgaande aan beroep op valorisatieprogramma's andere financiering is gezocht en is verkregen, naar type financieringsbron

Antwoordcategorie	Wel bereid	Niet bereid	Loopt nog	Weet niet
▪ Banken (N=16)	25%	63%	6%	6%
▪ PPM Oost (N=15)	47%	27%	20%	7%
▪ Particulieren/informal investors (N=15)	33%	47%	20%	0%
▪ Andere participatiemaatschappijen (N=8)	0%	63%	25%	13%
▪ Crowdfunding (N=4)	50%	25%	25%	0%
▪ Anders (N=5 ⁶⁵)	80%	20%	0%	0%

De percentages tellen niet op tot 100% omdat respondenten meerdere antwoorden konden geven.

De ondernemers die vroege fase financiering vanuit StartLife, RedMedTech Ventures of Gelderland valoriseert! hebben gekregen (maar daarvoor naar andere financiering hadden gezocht), hebben we de vraag voorgelegd hoe groot zij de kans achten dat zij zonder deze financiering elders een vergelijkbare financiering (met ook dezelfde omvang) hadden gekregen. Een kwart van hen (26% bij N=27) had verwacht dat zij elders toch een redelijke tot grote kans op financiering hadden. Meer dan de helft van de respondenten (56%) had naar eigen zeggen weinig kans op financiering van elders. De overige respondenten oordeelden neutraal (7%) of konden de vraag niet beantwoorden (11%).

Na het verstrekken van de lening uit de vroege fase fondsen van de valorisatieprogramma's kan na enige tijd behoefte bestaan aan **vervolgfinanciering**. Dit om het product nader uit te ontwikkelen of op de markt te brengen. Ongeveer een derde van de ondernemers (31% bij N=67) die een lening hebben gekregen, heeft het valorisatieprogramma gevraagd om tips of ondersteuning bij het vinden van deze vervolgfinanciering. Een kwart (25%) heeft op dit punt geen beroep op het valorisatieprogramma gedaan, terwijl zij wel degelijk behoefte aan vervolgfinanciering hebben. Nog eens 42% heeft tot op het moment van het interview (nog) geen behoefte aan vervolgfinanciering gehad, de overige 2% van de respondenten kon de vraag niet beantwoorden.

Zij die ondersteuning bij het vinden van vervolgfinanciering gevraagd hebben, zijn in bijna drie kwart van de gevallen (71% bij N=24) **doorverwezen** naar andere financieringsmogelijkheden. In verreweg de meeste gevallen ging het daarbij om een doorverwijzing naar PPM Oost, in enkele gevallen om andere financieringsbronnen. Van de doorverwezen ondernemers zijn er drie erin geslaagd om financiering vanuit PPM Oost te verkrijgen. In de meerderheid van de gevallen die doorverwezen worden naar PPM Oost is het niet tot indiening van een financieringsverzoek gekomen⁶⁶, in enkele gevallen lopen de aanvragen op het moment van de evaluatie nog.

⁶⁵ Familie, Kennispark Twente en VentureLab.

⁶⁶ Onder andere werden als redenen aangevoerd dat elders alsnog financiering was gevonden, de hoge rente en de eis van participatie vanuit PPM Oost. In één geval was de ondernemer nog in gesprek met PPM Oost.

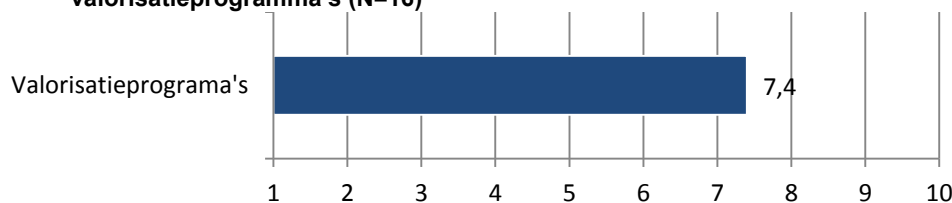
Tabel 4.10 Stand van zaken na doorverwijzing voor vervolfinanciering door valorisatie-programma's

Antwoordcategorie	Vervolfinanciering gekregen	Vervolfinanciering afgewezen	Geen aanvraag ingediend	Aanvraag loopt nog
▪ PPM Oost (N=15)	20%	0%	60%	20%
▪ Andere financiers (N=6)	0%	50%	33%	17%

De percentages tellen niet op tot 100% omdat respondenten meerdere antwoorden konden geven.

Ondanks dat doorverwijzingen lang niet altijd tot feitelijke vervolfinanciering leiden, zijn de ondernemers te spreken over de wijze waarop de valorisatieprogramma's hulp hebben verleend bij het vinden van vervolfinanciering. Gemiddeld beoordelen de betreffende ondernemers deze vorm van dienstverlening met een ruime voldoende (zie figuur 4.18).

Figuur 4.18 Gemiddeld oordeel ondersteuning bij vinden van vervolfinanciering door valorisatieprogramma's (N=16)

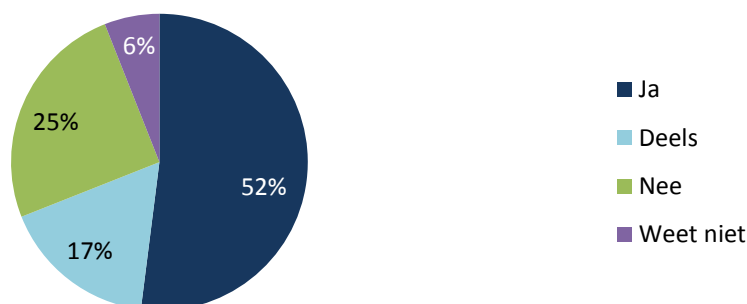

Legenda: rapportcijfer waarbij 1 staat voor 'zeer slecht' en 10 staat voor 'uitmuntend'

4.6 Perceptie ondernemers over ondersteuningsstructuur

In het veldwerk onder de ondernemers hebben we enkele vragen gesteld over hun perceptie over de ondersteuningsstructuur voor ondernemers bij vernieuwingen. Van een goed werkende structuur is sprake als ondernemers duidelijk voor ogen hebben welke partijen hen kunnen helpen en voor welk type vragen/ondersteuningsbehoeften ze bij deze partijen terecht kunnen. In figuur 4.19 is weergegeven in hoeverre dit voor de geraadpleegde bedrijven duidelijk is⁶⁷.

Figuur 4.19 Inzicht in partijen die de geraadpleegde ondernemers kunnen ondersteunen bij vernieuwingsactiviteiten (N=308)

Uit de bovenstaande figuur blijkt dat van volledige transparantie voor de ondernemers geen sprake is. Een kwart van de geraadpleegde ondernemers heeft geen inzicht in de ondersteuningsstructuur (behalve dat ze weten van het betreffende initiatief die hen

⁶⁷ Deze tabel heeft betrekking op het gehele 'landschap' van ondersteuningsmogelijkheden, in tegenstelling tot tabel 4.1 waarin uitsluitend naar de duidelijkheid van de dienstverlening van een specifiek initiatief is gevraagd.

'bediend'). Voor nog eens 17% geldt dat zij dit deels in kaart hebben, maar zeker niet het volledige overzicht hebben.

In het verlengde van de voorgaande vraag is aan de ondernemers de vraag gesteld in hoeverre zij **doublures** signaleren in partijen die ondersteuning kunnen bieden bij innovatie- en vernieuwingsprojecten. Met doublures wordt in dit geval bedoeld dat bedrijven wel eens benaderd worden door verschillende partijen die vergelijkbare diensten aanbieden. Van de geraadpleegde ondernemers had 23% naar eigen zeggen wel eens met een dergelijke situatie te maken gehad. Gevraagd naar welke partijen dan vergelijkbare diensten aanboden, komt het volgende beeld naar voren:

- valleybureau en PPM Oost (16 keer genoemd⁶⁸);
- valleybureau en valorisatieprogramma (15);
- valleybureau en RCT's (15);
- valorisatieprogramma en PPM Oost (5⁶⁹);
- Food Valley NL en regio Food Valley (2).

Bij het bovenstaande merken we op dat het feitelijk niet in alle gevallen om 'echte' doublures hoeft te gaan. Het komt immers voor dat weliswaar dezelfde typen activiteiten ontplooid worden, maar dat dit vanuit verschillende invalshoeken of voor verschillende doelgroepen wordt gedaan⁷⁰. De ervaren doublures kunnen ook voortkomen vanuit onvoldoende informatie bij de ondernemers over hoe activiteiten van verschillende partijen zich tot elkaar verhouden. Zo blijkt dat bijvoorbeeld Food Valley NL wel eens verward wordt met de regio Food Valley, terwijl zij toch duidelijk andere doelen hebben en andere typen activiteiten ontplooiën.

Als 'spiegel' is aan de ondernemers ook gevraagd in hoeverre zij '**witte vlekken**' in de ondersteuning voor vernieuwingsactiviteiten ervaren. Van de geraadpleegde ondernemers heeft 44% één of meerdere 'witte vlekken' ervaren. Bij de onderstaande uitkomsten moet wel worden opgemerkt dat diverse genoemde zaken in de praktijk wel beschikbaar zijn, maar dat de betreffende ondernemers dit blijkbaar niet op het netvlies heeft gekregen. De volgende (vermeende) 'witte vlekken' werden door de respondenten aangevoerd (waarbij wij uitsluitend de aspecten hebben opgenomen die meer dan één keer zijn genoemd):

- (vervolg-)financiering (25 keer genoemd);
- praktische ondersteuning voor beginnende ondernemers, bijvoorbeeld helpen opstellen ondernemingsplan (19);
- ondersteuning/coaching bij vermarkten/vinden van afnemers (15);
- juridische ondersteuning (7);
- gericht koppelen van bedrijven (7);
- aansluiting onderwijs op praktijk/stimuleren technische opleidingen (4);
- lobby in Den Haag/Brussel (4);
- ondersteuning bij aanvragen subsidie (4);
- netwerk in buitenland/ondersteuning ondernemers die naar buitenland willen (4);

⁶⁸ Waarbij het vooral om Food Valley NL en Health Valley gaat, terwijl GreenTechAlliances/Stichting kiEMT nauwelijks genoemd werd.

⁶⁹ Dit werd alleen vanuit deelnemers aan StartLife aangegeven.

⁷⁰ Dat in de praktijk niet veel doublures voorkomen in het innovatie-instrumentarium voor de Gelderse topsectoren werd eerder vastgesteld in het onderzoek '*Dubbelingen en witte vlekken innovatie-instrumenten*' (Bureau Bartels, oktober 2013).

- één loket en/of accountmanager voor begeleiding (3);
- toegang tot laboratorium/onderzoeksfaciliteiten (3);
- financieel vangnet voor innovatieve ondernemers (3);
- meer contact met zorgverzekeraars (dit werd uitsluitend door Health Valley-medewerkers genoemd) (3);
- faciliteiten om in contact komen met oud-ondernemers (3).

5. Meerwaarde en effecten

5.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk kwamen de ervaringen met de informatievoorziening en de verschillende vormen van dienstverlening van de initiatieven aan bod. Bij de dienstverlening werd vooral ingezoomd op het gebruik ervan, de ervaringen daarmee en het belang voor het bedrijf. In dit hoofdstuk verleggen we de aandacht naar de meerwaarde van bepaalde typen dienstverlening vanuit de initiatieven en de effecten die als gevolg hiervan door de geraadpleegde ondernemers zijn ervaren.

5.2 Meerwaarde informatievoorziening en contact

Hiervoor is vastgesteld dat de ondernemers de informatievoorziening vanuit de verschillende initiatieven over het algemeen goed waarderen (zie paragraaf 4.2). In welke mate de ondernemers meerwaarde ontleen aan de aangereikte informatie en waarop deze meerwaarde dan betrekking heeft, is in tabel 5.1 vervat.

Tabel 5.1 Meerwaarde verkregen informatie voor onderneming, naar type initiatief

Antwoordcategorie	Valleybureaus (N=150)	RCT's (N=64)	Valorisatie- programma's (N=94)
Wel meerwaarde	80%	83%	66%
Geen meerwaarde	17%	17%	28%
Weet niet	3%	0%	6%
Typen meerwaarde	(N=120)	(N=53)	(N=62)
▪ Nieuwe contacten met bedrijven	66%	74%	58%
▪ Op hoogte van nieuwe ontwikkelingen	28%	25%	21%
▪ Nieuwe kennis opgedaan	21%	30%	19%
▪ Op de hoogte van subsidie- /financieringsmogelijkheden	22%	17%	16%
▪ Nieuwe contacten kennisinstellingen	18%	19%	18%
▪ Ideeën voor innovatie/vernieuwingen	11%	26%	15%
▪ Beter inrichten vernieuwingsprojecten	6%	11%	18%
▪ Geattendeerd op events/bijeenkomsten	15%	9%	11%
▪ Anders	5%	2%	5%

De percentages tellen niet op tot 100% omdat respondenten meerdere antwoorden konden geven.

Een ruime meerderheid van de ondernemers geeft aan meerwaarde te ontleen aan de vanuit de initiatieven verkregen informatie. Dit geldt in iets sterkere mate voor de valleybureaus en RCT's dan voor valorisatieprogramma's⁷¹. De meest genoemde meerwaarde is dat ondernemers door de aangereikte informatie in staat werden gesteld om nieuwe contacten met andere bedrijven te leggen. In veel mindere mate geldt dit ook voor nieuwe contacten met kennisinstellingen. Daarnaast heeft een deel van de bedrijven nieuwe kennis verkregen en is men op de hoogte gekomen van nieuwe ontwikkelingen.

⁷¹ Dit verschil laat zich verklaren door een lagere aandeel onder ondernemers die vanuit RedMedTech Ventures worden bediend (namelijk 56% die meerwaarde ontleen aan de informatie, terwijl dit voor de andere twee valorisatieprogramma's (ruim) 80% bedroeg).

Opvallend is verder de hoge 'score' bij RCT's dat de ondernemers via de aangereikte informatie nieuwe ideeën voor vernieuwingen hebben opgedaan.

De bovenstaande uitkomst heeft betrekking op de informatievoorziening in brede zin. Aan de achterban van de valleybureaus en de valorisatieprogramma's is verder een vraag gesteld of het één-op-één contact met medewerkers van deze initiatieven meerwaarde heeft gehad⁷². Uit paragraaf 4.3 bleek al dat in negen op de tien gevallen van een dergelijk contact sprake is geweest. Voor de desbetreffende ondernemers – die dus één-op-één contact hebben gehad – blijkt dit in overgrote meerderheid een meerwaarde te hebben gehad (zie tabel 5.2). Op dit punt troffen we geen grote verschillen tussen de initiatieven aan.

Tabel 5.2 Meerwaarde één-op-één contact voor ondernemer, valleybureaus en valorisatieprogramma's (opgehoogd)

Antwoordcategorie	Valleybureaus (N=166)	Valorisatie- programma's (N=102)
Wel meerwaarde	87%	75%
Geen meerwaarde	13%	25%
Typen meerwaarde	(N=144)	(N=76)
▪ Nieuwe contacten met bedrijven	52%	40%
▪ Nieuwe kennis opgedaan	26%	30%
▪ Op de hoogte van subsidie-/financierings- mogelijkheden	27%	18%
▪ Op hoogte gekomen nieuwe ontwikkelingen	24%	19%
▪ Ideeën voor innovatie/vernieuwingen	13%	24%
▪ Nieuwe contacten met kennisinstellingen	15%	13%
▪ Beter inrichten vernieuwingsprojecten	8%	13%
▪ Geattendeerd op events/bijeenkomsten	10%	4%
▪ Anders	6%	13%

De percentages tellen niet op tot 100% omdat respondenten meerdere antwoorden konden geven.

Ook voor de één-op-één contacten geldt dat de belangrijkste meerwaarde van zowel valleybureaus als valorisatieprogramma's gelegen is in het leggen van nieuwe contacten met andere bedrijven. Dit wordt wel minder vaak genoemd dan in tabel 5.1, omdat dit niet alleen via het één-op-één contact mogelijk wordt gemaakt maar ook via bijeenkomsten. Voor het overige vertoont het patroon grote gelijkenis met die in de voorgaande tabel.

5.3 Innovatieve en economische effecten

In de evaluatie is ook nagegaan in hoeverre de ondernemers die 'bediend' worden door de initiatieven ook effecten hebben ervaren van deze dienstverlening. In dit kader voerde het te ver om de effectiviteit van elke afzonderlijke dienst in kaart te brengen. Vandaar dat we de geraadpleegde ondernemers hebben gevraagd om op overall niveau – dus voor de gehele dienstverlening vanuit een initiatief – aan te geven welke effecten bij de onderneming zijn opgetreden. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen directe (output) effecten en de economische impact die als gevolg daarvan is opgetreden. In het

⁷² Voor de RCT's is deze vraag achterwege gelaten, omdat de dienstverlening vanuit dit type initiatief per definitie vooral op het één-op-één contact met de innovatiemakelaar betrekking heeft. De uitkomsten in tabel 5.1 geven dus feitelijk inzicht in de meerwaarde van de innovatiemakelaar.

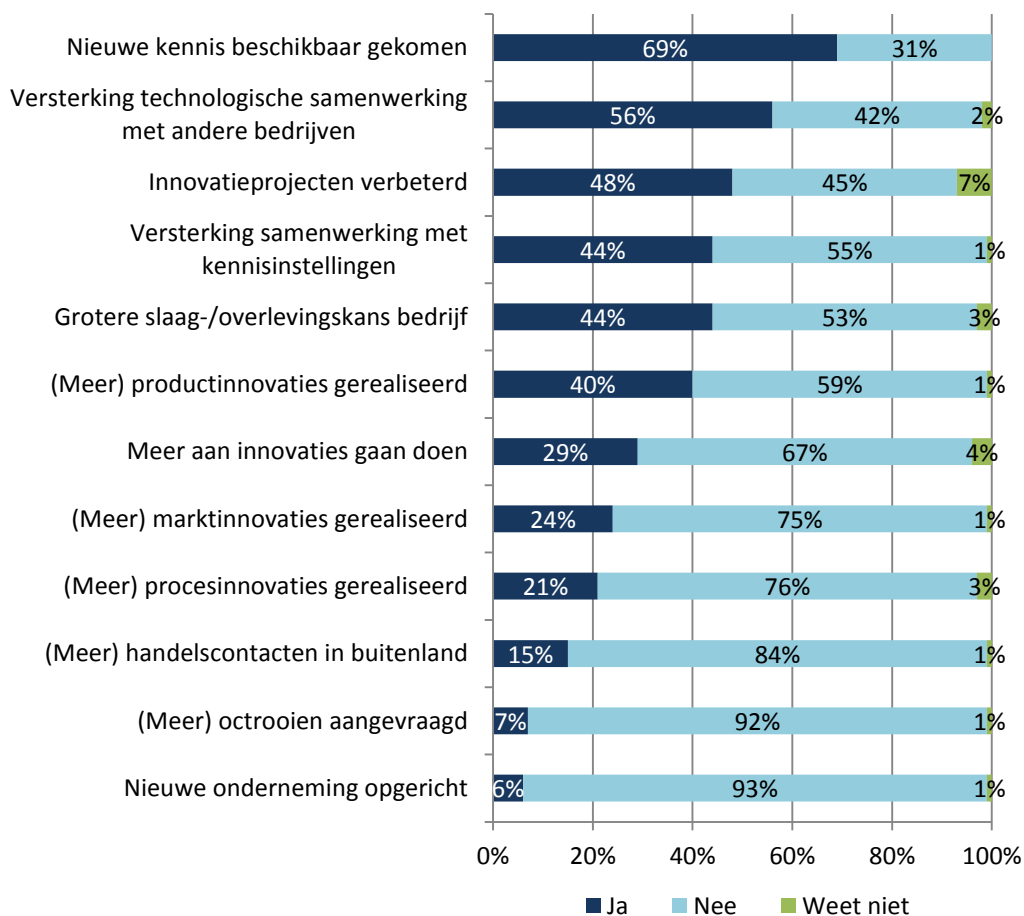
onderstaande zal deze effectiviteit voor elk van de afzonderlijke typen initiatieven de revue passeren.

Valleybureaus

Van de geraadpleegde 'klanten' van de valleybureaus geeft drie kwart aan minimaal één van de voorgelegde effecten uit figuur 5.1 te hebben ervaren. De overige kwart van de ondernemers gaf aan dat er niets bij het bedrijf is veranderd als gevolg van de dienstverlening/activiteiten van het valleybureau.

Uit de onderstaande figuur blijkt dat de activiteiten van de valleybureaus vooral bijdragen aan de kennispositie van het bedrijf en de technologische samenwerking met andere bedrijven.

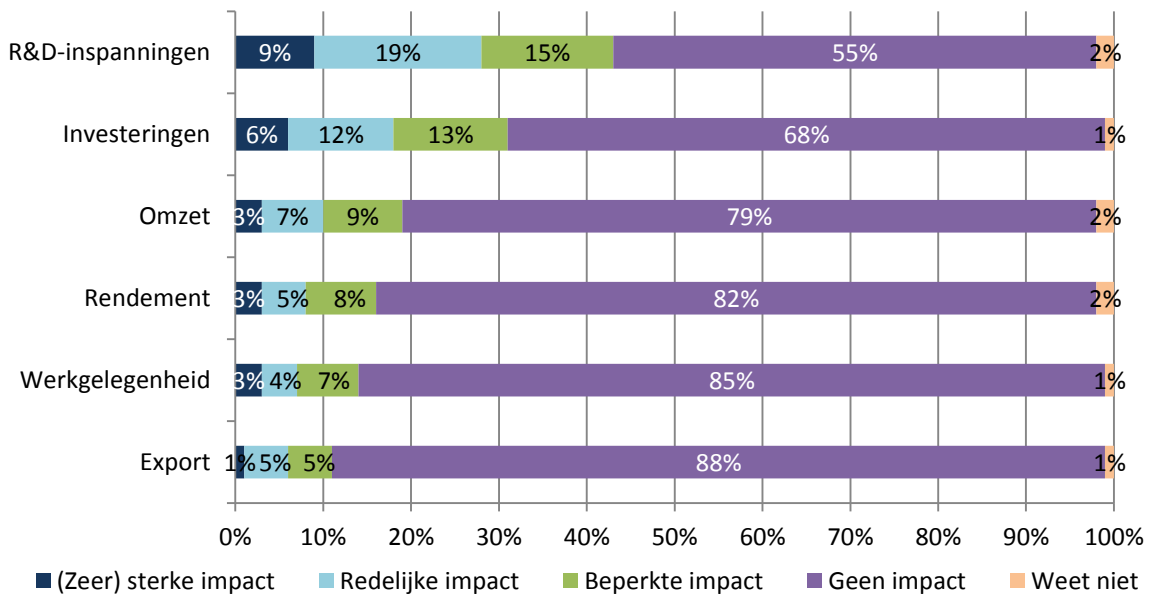
Figuur 5.1 Effecten van activiteiten valleybureaus bij de ondernemingen (N=113)

Een viertal effecten is in ongeveer gelijke mate – namelijk door (ruim) vier op de tien bedrijven – ervaren. Het gaat hierbij om verbeterde innovatieprojecten, versterking van de samenwerking met kennisinstellingen, vergroting van de slaag-/overlevingskans van het bedrijf en meer productinnovaties weten te realiseren. Het effect op de buitenlandse handelscontacten werd vrijwel uitsluitend door ondernemers uit de sector Food ervaren. Dit past bij de internationaliseringsinspanningen van Food Valley NL.

In figuur 5.2 zijn verschillende typen van mogelijke economische impact weergegeven. Daaruit komt naar voren dat de dienstverlening van de valleybureaus bij een deel van de ondernemingen tot meer R&D-inspanningen en meer investeringen hebben geleid. De overige impacteffecten zijn nauwelijks opgetreden. Dit is te verklaren door de aard van de dienstverlening vanuit de valleybureaus, namelijk vooral het aandragen van nieuwe kennis en contacten. Als dit tot economische effecten leidt, dan manifesteren deze zich vaak met de nodige vertraging. Bovendien zullen de effecten dan niet altijd meer in verband gebracht worden met de verkregen dienstverlening vanuit de valleybureaus (die dan al langere tijd geleden is).

Figuur 5.2 Economische impact van activiteiten valleybureaus bij de ondernemingen (N=150)

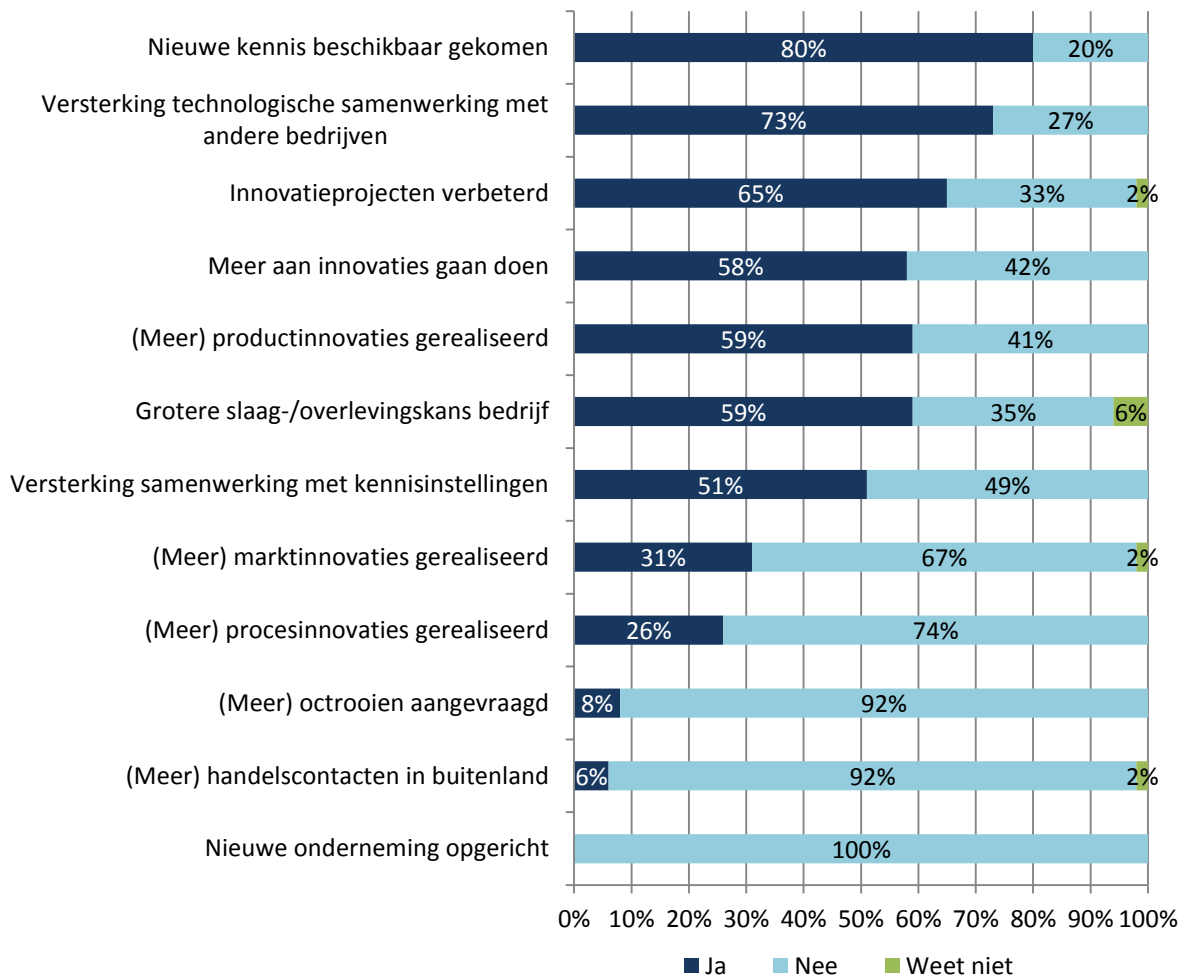
RCT's

Op een vergelijkbare wijze als hiervoor bij de valleybureaus hebben we ook voor de RCT's de effecten in kaart gebracht bij de geraadpleegde ondernemingen. Maar liefst 86% van de ondernemingen heeft één of meer effecten ervaren als gevolg van de eerstelijns activiteiten van de RCT's. Net als bij de valleybureaus blijken de RCT's vooral invloed te hebben op de kennispositie en de technologische samenwerking. Daarnaast is bij meer dan de helft van de bedrijven ook sprake van een effect op het innovatievermogen en het aantal productinnovaties dat voortgebracht wordt⁷³. In het verlengde hiervan draagt het RCT bij meer dan de helft van de ondernemers bij aan een grotere slaag- of overlevingskans van het bedrijf.

Dat als gevolg van de RCT-activiteiten geen nieuwe ondernemingen zijn opgericht, is logisch omdat de RCT's zich op gevestigde bedrijven (uit de eigen regio) richten en niet op aankomende ondernemers.

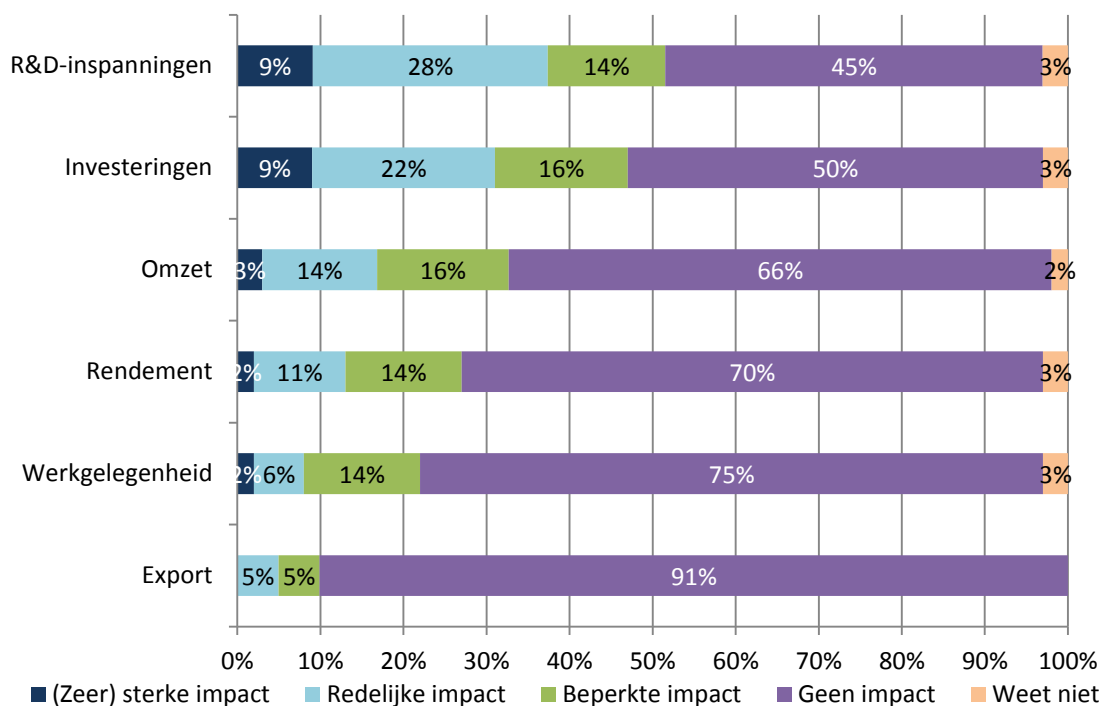
⁷³ Zie ter illustratie case 2 (Bakkerij Fuite).

Figuur 5.3 Effecten van activiteiten RCT's bij de ondernemingen (N=51)

In ongeveer de helft van de gevallen heeft de dienstverlening vanuit de RCT's in meer of mindere mate invloed op de R&D-inspanningen en op de investeringen van het bedrijf gehad. Enige invloed op de omzet is door ongeveer een derde van de bedrijven ervaren. De andere typen impacteffecten treden in veel mindere mate op.

Figuur 5.4 Economische impact van RCT-activiteiten bij de ondernemingen (N=64)

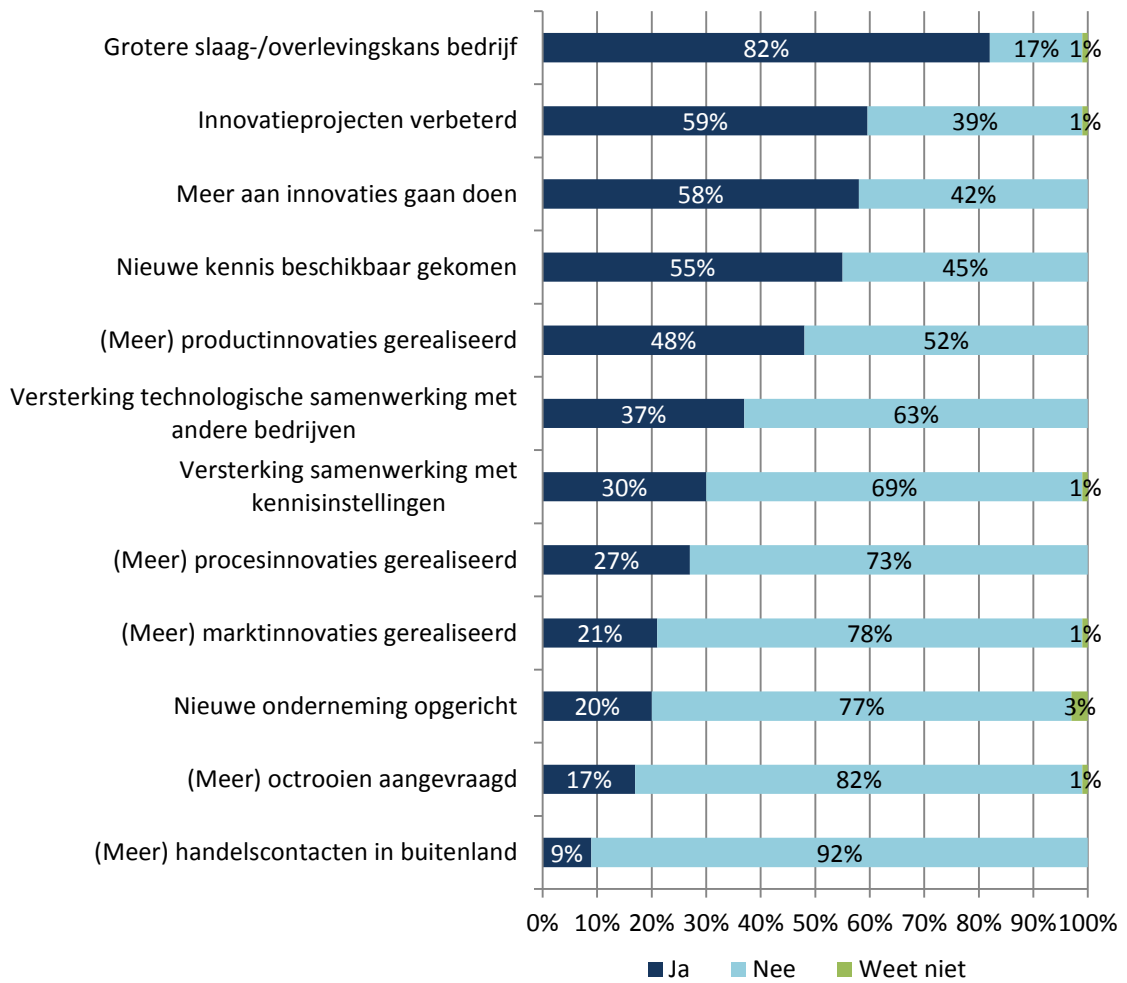

Valorisatieprogramma's

Net als bij de valleybureaus heeft ook bij de valorisatieprogramma's drie kwart van de geraadpleegde ondernemers (76% bij N=94) effecten van de dienstverlening ervaren. In figuur 5.5 is weergegeven om welke typen effecten het hierbij gaat. Eén type effect – dat ook past bij de doelstelling van de valorisatieprogramma's – is dat bijgedragen wordt aan de slaag- of overlevingskansen van (startende) ondernemingen⁷⁴. Door vier op de tien ondernemers is aangegeven dat het programma heeft bijgedragen aan de bedrijfsoprichting zelf. In ongeveer gelijke mate als bij de andere initiatieven dragen de valorisatieprogramma's ook bij aan de kwaliteit van innovatieprojecten, het innovatievermogen, de kennispositie en het aantal productinnovaties.

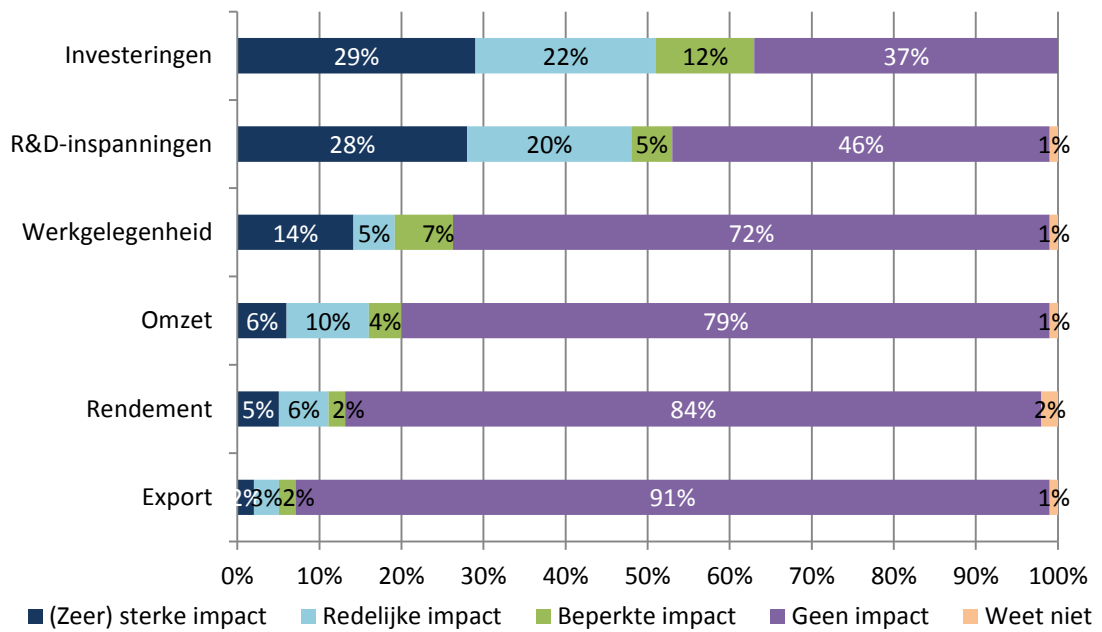
⁷⁴ Zie voor dit effect bij StartLife: case 1 (B-Mex) in Bijlage III.

Figuur 5.5 Effecten van activiteiten valorisatieprogramma's bij de ondernemingen (N=62)

De valorisatieprogramma's blijken bij een groot aantal ondernemers een (sterke) impact te hebben gehad op hun investeringsniveau en op de R&D-inspanningen van het bedrijf. Ook de impact op de werkgelegenheid – als gevolg van de startersondersteuning – wordt hier krachtiger ervaren dan bij de andere initiatieven (zie tabel 5.6).

Figuur 5.6 Economische impact activiteiten valorisatieprogramma's bij de ondernemingen (N=94)

6. Conclusies en aanbevelingen

6.1 Inleiding

Naar aanleiding van de uitkomsten in de voorgaande hoofdstukken presenteren we in dit afsluitende hoofdstuk de conclusies en aanbevelingen. In paragraaf 6.2 staan de samenvattende conclusies centraal. De bouwstenen voor de toekomst van het organiserend vermogen voor de Gelderse topsectoren komen in paragraaf 6.3 aan bod.

6.2 Samenvattende conclusies

In het tweede kwartaal van 2015 is een kwalitatieve evaluatie van het organiserend vermogen van de Gelderse economie uitgevoerd. Tot dit organiserend vermogen behoren de drie valleybureaus (Food Valley NL, Health Valley en GreenTechAlliances), de Regionale Centra voor Technologie (RCT's) en de drie valorisatieprogramma's (StartLife, RedMedTech Ventures en Gelderland valoriseert!). Voor de evaluatie is deskresearch uitgevoerd, zijn gesprekken gevoerd met provinciale betrokkenen, vertegenwoordigers van de bovenstaande initiatieven en partnerorganisaties. Bovendien zijn telefonische interviews afgenomen onder ruim 300 ondernemers die gebruik maken van de diensten van de genoemde initiatieven. Hieronder vatten we de belangrijkste conclusies samen.

De samenwerking tussen de provincie Gelderland en de verschillende initiatieven wordt van beide kanten gewaardeerd. Vanuit de initiatieven wordt daarbij met name als argument aangevoerd dat er in de aandacht vanuit de provincie voor hun initiatief een goede balans bestaat tussen betrokkenheid en afstand. De provincie biedt voldoende vrijheid om zelf invulling te geven aan de uitvoering van afgesproken activiteiten, waarbij provinciegrenzen niet te strikt worden gehanteerd. Vanuit de provincie wordt vooral waardering uitgesproken over de snelheid waarmee vragen worden beantwoord, het nakomen van afspraken, de geleverde prestaties en de netwerken die zijn ontwikkeld.

Vanuit zowel de provincie als directbetrokkenen bij de betreffende initiatieven wordt wel aangevoerd dat in de achterliggende periode wel spanningen zijn geweest in de relatie tussen de provincie en GreenTechAlliances en met de RCT's. In het eerste geval is de relatie onder meer onder druk komen te staan vanwege een financieel probleem dat zich kort na de start openbaarde. In het tweede geval wordt het RCT-netwerk vanuit de provincie in zekere zin als één provinciaal instrument gezien, terwijl feitelijk sprake is van zeven autonome eenheden die ieder hun eigen koers mogen bepalen. Wat dit aangaat bestaat er een spanningsveld tussen enerzijds de schaal waarop de provincie krachten wil bundelen en instrumenten inzet en anderzijds het regionaal eigenaarschap aan de kant van de RCT's. Hoewel ondernemers in een regio het beleid en de invulling van een RCT bepalen, worden de RCT's volledig door de provincie betaald. Vanuit die optiek wordt iets meer begrip voor eventuele wensen vanuit de provincie gevraagd.

In de evaluatie is tevens aandacht besteed aan de samenwerking tussen de zeven initiatieven die in deze evaluatie centraal staan. De samenwerking binnen elk van de topsectoren verloopt over het algemeen goed. Dit komt onder meer door de vervlechting op bestuurlijk en uitvoerend niveau tussen elk valleybureau en het 'eigen' valorisatieprogramma. Bovendien is er sprake van een vorm van 'taakverdeling' tussen beide typen initiatieven die de onderlinge doorverwijzing verklaart: bij de valorisatieprogramma's staat de ondersteuning van start-ups centraal, terwijl bij de valleybureaus het accent meer bij

gevestigde bedrijven ligt. Er liggen wel kansen om startende bedrijven bij de valorisatieprogramma's meer in contact te brengen met leden uit de achterban van valleybureaus.

Bij de RCT's is de onderlinge samenwerking vooral beperkt tot het uitvoerende niveau: innovatiemakelaars die elkaar periodiek treffen en elkaar ook op individueel niveau weten te vinden. Van een bestuurlijke samenwerking tussen RCT's is echter nauwelijks sprake. De besturen van de RCT's wisselen niet op systematische wijze onderlinge kennis en informatie uit.

De samenwerking tussen de RCT's enerzijds en de valleybureaus en valorisatieprogramma's anderzijds is wisselend van aard en varieert per RCT. Verklaringen hiervoor kunnen worden gevonden in een verschil in doelgroepen (RCT's bedienen vooral bestaande bedrijven, valorisatieprogramma's starters), juist een overlap in doelgroepen bij RCT's en valleybureaus (waardoor onderlinge doorverwijzing niet voor de hand ligt), het verschil in generiek werken bij de RCT's en programmatisch werken bij de andere initiatieven (waardoor doorverwijzing vanuit RCT alleen zinvol is als het 'past' bij het programma van een valleybureau of valorisatieprogramma), een verschil in geografische scope (regio's bij RCT's en (boven)provinciaal bij de andere initiatieven) en de afhankelijkheid van de keuze van RCT-besturen en de persoon van de innovatiemakelaars zelf om te investeren in deze samenwerking.

De onderlinge samenwerking tussen de valleybureaus is nog niet intensief maar wel groeiende. De valleybureaus hebben hun vizier vooral op hun eigen sector gericht. Dit terwijl er een groeiend besef is dat op de snijvlakken tussen de topsectoren interessante mogelijkheden voor innovaties liggen. Naar de toekomst toe zouden deze cross-overs meer opgezocht moeten worden.

De valorisatieprogramma's hebben elkaar in de achterliggende periode al wel meer opgezocht. Een belangrijke aanleiding hiervoor is de (naderende) uitputting van hun fondsen. Samen met de provincie worden plannen ontwikkeld om vervolgfianciering te regelen voor één gezamenlijk fonds voor vroege fase financiering.

Gelderland valoriseert! en de RCT's besteden naar verhouding de meeste aandacht aan cross-overs. In het geval van Gelderland valoriseert! komt dit met name voort uit de aandacht voor twee enabling technologieën, namelijk de technologieën die centraal staan binnen de Creatieve Industrie en de Chemie. Bovendien behoort het stimuleren van cross-overs tot de 'opdracht' van dit valorisatieprogramma. Bij de RCT's is geen sprake van een sectorale insteek en worden in hun kerntaak makelen en schakelen regelmatig verbindingen gemaakt tussen bedrijven uit uiteenlopende sectoren. Bij de valleybureaus wordt in projectvorm aandacht geschonken aan cross-overs. In de overige gevallen blijven doorverwijzingen en het leggen van connecties voornamelijk beperkt binnen het eigen domein.

Bij de samenwerking met de 'externe omgeving' van de initiatieven is vooral ingezoomd op een aantal kernspelers in Gelderland die eveneens een rol vervullen in het regionale innovatiebeleid en de relatie met de nationale topsectoren. Oost NV is op een aantal manieren betrokken bij de verschillende typen initiatieven op het gebied van de Gelderse topsectoren. In het geval van Food Valley en Health Valley is sprake van structurele samenwerking met Oost NV. Bedrijven worden vanuit deze valleybureaus met enige regelmaat doorverwezen naar Oost NV. De 'formule' waarbij in het verleden Oost-medewerkers werden afgevaardigd naar de valleybureaus, is losgelaten omdat dit tot problemen leidde bij de aansturing en organisatie van de dienstverlening aan bedrijven.

Bovendien was dit verwarrend voor bedrijven. Met GreenTechAlliances wordt niet of nauwelijks met Oost NV samengewerkt. Hier is de noodzaak ook minder omdat GreenTechAlliances zelf ook intensieve begeleiding en advisering in het kader van business development doet.

Oost NV levert menskracht aan de valorisatieprogramma's in elk van de Gelderse (top)sectoren. Daarbij worden wel uiteenlopende rollen vervuld, zoals accountmanager voor sommige leningen (StartLife), coördinatie van beoordelingscommissies (Gelderland valoriseert!) en programmamanagement en deelname aan het Scouting- en Screeningsteam (RedMedTech Ventures). Door de bank genomen verloopt de samenwerking tussen de valleybureaus/valorisatieprogramma's en Oost NV naar wens.

De relatie tussen de RCT's en Oost NV is niet heel intensief en varieert per RCT. Er vinden doorverwijzingen naar Oost NV plaats. Daarnaast wordt samengewerkt bij de ontwikkeling van regionale (cluster)projecten die relevant zijn voor de maakindustrie (bijvoorbeeld over Smart Industries).

Doorverwijzing naar de financieringsmogelijkheden van PPM Oost vindt in wisselende intensiteit vanuit de initiatieven plaats. De relatie met PPM Oost is het meest intensief bij de valorisatieprogramma's, die zelf de fondsen voor vroege fase financiering tot hun beschikking hebben. Voor vervolgfianciering komt dan ook vrij snel PPM Oost als één van de mogelijkheden in beeld. Bij één van de valorisatieprogramma's – namelijk RedMedTech Ventures – vervult PPM Oost ook een rol in de beoordeling van financieringsaanvragen. Ook vanuit de valleybureaus vinden wel doorgeleidingen naar PPM Oost plaats. Hierover vindt regelmatig overleg plaats. Bovendien verzorgt PPM Oost bij/voor de valleybureaus individuele voorlichting over financieringsmogelijkheden (onder meer via 'sprekuren'). De RCT's wijzen in hun makel- en schakelactiviteiten af en toe bedrijven door naar PPM Oost. Van een 'vast' overleg tussen elk van de RCT's en PPM Oost is dan ook geen sprake. Overigens wordt vanuit de verschillende initiatieven aangegeven dat van een 'exclusieve' positie van PPM Oost geen sprake is. Er vindt ook doorgeleiding naar andere vormen van risicodragende kapitaalverstrekking plaats.

Op grond van de evaluatie kan geconcludeerd worden dat er 'in de kern' sprake is van een goede inbedding van de initiatieven in het innovatie-ecosysteem van Gelderland. De initiatieven vervullen de functie die van hen verwacht wordt en leveren op dit punt de nodige resultaten op. Echter, een belangrijke 'rode draad' die uit de evaluatie naar voren komt is dat het 'middenstuk' van de innovatiefunnel – het uitwerken van innovatie-ideeën naar kansrijke business cases met een grote mate van 'investor readiness' – nog niet optimaal functioneert. Deels heeft dit te maken met het feit dat business development niet tot de taken behoort van de valleybureaus, de RCT's en van de valorisatieprogramma's die (mede) vanuit EZ/OCW ondersteund worden. Alleen GreenTechAlliances heeft hiervoor wel mogelijkheden in de vorm van de ondersteuning die binnen het onderdeel InnovatieMotor II wordt geboden. Oost NV blijkt in dit middenstuk maar gedeeltelijk deze rol te kunnen vervullen. Het business development is bij deze organisatie in ontwikkeling en vooral generiek van aard.

De nieuw gevormde Kamer van Koophandel – waarin Syntens is opgegaan – speelt nog maar een beperkte rol in de eerstelijns advisering rondom innovatievraagstukken. Deze organisatie heeft thans maar beperkte mogelijkheden om een inbreng te leveren aan de initiatieven of samen met de initiatieven activiteiten te ontplooiën.

Met de nationale topsectoren zijn al wel diverse contacten gelegd om verder vorm en inhoud te geven aan de onderlinge samenwerking. We constateren daarbij wel 'faseverschillen'. Food loopt hierbij voorop ten opzichte van de andere Gelderse topsectoren. Bij de andere Gelderse topsectoren staat dit nog echt in de kinderschoenen. Gesprekken hierover zijn nog gaande. Voor de RCT's geldt dat de 'afstand' tot het nationale topsectorenbeleid te groot is om een samenwerking tussen nationaal en regionaal beleid te kunnen verwachten.

Vanuit partnerorganisaties wordt de beschikbaarheid van vroege fase financiering als belangrijk ervaren voor startende ondernemers. De naderende uitputting van de verschillende fondsen binnen de valorisatieprogramma's wordt dan ook als een zwak punt aangemerkt. Verder wordt als wenselijk ervaren dat er meer afstemming komt tussen het valorisatiebeleid van kennisinstellingen en het provinciale innovatiebeleid.

De highlights uit de ondernemersraadpleging zijn de volgende:

Informatievoorziening

- voor een ruime meerderheid van de geraadpleegde ondernemers is duidelijk wat 'hun' valleybureau, RCT of valorisatieprogramma voor het bedrijf kan betekenen;
- belangrijke informatiekanalen over de dienstverlening van de initiatieven zijn hun medewerkers en de websites. Bij de valleybureaus vormen de nieuwsbrieven/publicaties nog een belangrijke informatiebron voor de ondernemers; bij de RCT's de bijeenkomsten die (mede) door hen worden georganiseerd;
- de informatievoorziening vanuit de initiatieven wordt door de geraadpleegde bedrijven goed gewaardeerd, dit geldt eveneens voor enkele specifieke informatieproducten, zoals de website en de nieuwsbrieven/publicaties (van specifiek de valleybureaus);
- de informatievoorziening draagt vooral bij aan nieuwe contacten, nieuwe kennis en inzicht in nieuwe ontwikkelingen. Bij RCT's inspireert de aangereikte informatie ondernemers relatief vaak tot nieuwe ideeën voor vernieuwingen. Het één-op-één contact met medewerkers van de initiatieven blijkt een belangrijke 'sleutel' in de informatievoorziening aan ondernemers te zijn.

Dienstverlening vanuit de initiatieven

- twee derde van de ondernemers is aangesloten bij netwerken van de valleybureaus. Twee op de drie aangesloten ondernemers hecht hier (veel) belang aan;
- de deelnamequote aan bijeenkomsten bedroeg bij valleybureaus 75% en bij valorisatieprogramma's 57%. Twee derde van de deelnemers acht deelname aan de bijeenkomsten als belangrijk of zeer belangrijk voor het bedrijf;
- van de persoonlijke vraagbaakfunctie van valleybureaus en valorisatieprogramma's maakt negen op de tien ondernemers gebruik. Aan deze vorm van dienstverlening wordt door veel ondernemers belang gehecht;
- de helft van de ondernemers stelt ook telefonisch of digitaal vragen aan hun valleybureau of valorisatieprogramma, bij de RCT's is dit twee derde van de ondernemers. De vragen hebben vooral betrekking op financiering/subsidie en samenwerking op het gebied van innovatie;
- de persoonlijke contacten en de bijeenkomsten blijken bij elk van de initiatieven vooral te prikkelen of inspireren tot vernieuwingen. Bij de RCT's geldt dit ook voor de doorverwijzingen. Aan deze activiteiten/diensten wordt door de betreffende ondernemers veel belang gehecht;
- daar waar sprake is van advies en begeleiding van ondernemers, blijkt dit erg gewaardeerd te worden;

- een intensieve advisering en begeleiding in het kader van business development is nu (nog) uitgesloten voor Food Valley NL en Health Valley. Een derde van de ondernemers uit de achterban van deze valleybureaus zou het wenselijk vinden als deze initiatieven dit alsnog zouden aanbieden, een grote meerderheid (dus) niet;
- de makel- en schakelfunctie van de RCT's vormt een kernactiviteit waarvoor veel waardering bestaat. Vier op de vijf ondernemers die hiermee te maken heeft gehad, heeft deze vorm van dienstverlening als '(zeer) belangrijk' voor het bedrijf aangemerkt;
- er vindt vanuit de RCT's ook daadwerkelijk doorverwijzing naar de valleybureaus plaats, maar niet in hele grote mate;
- vanuit de valleybureaus en valorisatieprogramma's is circa 45% van de ondernemers doorverwezen naar andere partijen. Doorverwijzing vindt meestal naar andere bedrijven plaats (deels buiten de eigen sector) en in mindere mate naar kennisinstellingen. Twee derde van de doorverwezen ondernemers kwalificeert dit als '(zeer) belangrijk' voor het bedrijf;
- een kwart van de ondernemers heeft ervaring met partnersearch vanuit valleybureaus of valorisatieprogramma's. Bij RCT's bedraagt dit aandeel drie vijfde. Partnersearch vindt vooral binnen de landsgrenzen plaats en heel sporadisch in het buitenland. Twee derde van de ondernemers die met partners in contact zijn gebracht, hecht hier (veel) belang aan;
- bij de bedrijven die vanuit Food Valley NL worden 'bediend', is het aandeel dat deelgenomen heeft aan internationaliseringsactiviteiten drie maal zo groot als bij de andere valleybureaus. Dit type activiteiten kan op veel waardering rekenen;
- de door valleybureaus en RCT's verstrekte Innovatievouchers zijn (zeer) belangrijk voor verreweg de meeste bedrijven die een dergelijke voucher hebben ontvangen. Dit stelt hen namelijk in staat om externe expertise in te huren;
- valleybureaus zetten ondernemers vaker op het spoor van subsidieregelingen dan RCT's (41% versus 31%). In de helft van de gevallen gaat het om doorgeleiding naar Europese subsidies, vanuit RCT's worden daarnaast ook relatief vaak regionale subsidies onder de aandacht gebracht. De doorverwijzing naar subsidies blijkt veel minder van belang te zijn voor de bedrijven dan andere typen diensten;
- 29% van de klanten van valleybureaus en 17% van de RCT-ondernemers heeft ondersteuning gevraagd bij het zoeken van financiering voor hun bedrijf of innovatieproject. Daar waar in deze zoektocht doorverwezen werd, kwam veelal PPM Oost in beeld en in mindere mate de valorisatieprogramma's. Dit laatste is ook logisch omdat de valleybureaus en RCT's zich vooral op bestaande bedrijven richten;
- vier op de vijf deelnemers aan de valorisatieprogramma's heeft een beroep gedaan op de fondsen voor vroege fase financiering. De behandeling van de financieringsverzoeken wordt doorgaans goed gewaardeerd, waarbij RedMedTech Ventures wel iets uit de toon valt bij de andere twee programma's;
- de vroege fase financiering blijkt van groot belang voor de bedrijven die de betreffende leningen hebben ontvangen. Dit omdat de bedrijven zich bij voorbaat weinig kansrijk achten om elders dergelijke financiering te krijgen of dit daadwerkelijk hebben ervaren. Met name financieringsverzoeken richting banken en private participatiemaatschappijen bleken weinig kans van slagen te hebben;
- een derde van de ondernemers die vroege fase financiering heeft gekregen, is vanuit het valorisatieprogramma ondersteund bij het vinden van vervolffinanciering. PPM Oost kwam daarbij relatief vaak in beeld. Hoewel de succesratio beperkt bleef, bestond waardering voor deze ondersteuning vanuit de valorisatieprogramma's;
- de helft van de ondernemers heeft een goed inzicht in de regionale ondersteuningsstructuur bij vernieuwingen. Bij een kwart is hiervan geen sprake en bij een zesde

slechts deels;

- hoewel 23% van de ondernemers in de ondersteuningsstructuur doublures waarneemt en 44% witte vlekken, lijken deze vooral voort te komen uit onvolledige of gebrekkige informatie.

Effecten

- de activiteiten van de valleybureaus blijken vooral de kennispositie van de bedrijven te versterken en de technologische samenwerking met andere bedrijven te bevorderen. Vier op de tien ondernemers ervaart een positief effect op de innovatieprojecten, de samenwerking met kennisinstellingen, de slaag- of overlevingskans van het bedrijf en het aantal productinnovaties. In economisch opzicht ervaren ondernemers (enige) invloed op de R&D-inspanningen en de investeringen als gevolg van de dienstverlening vanuit de valleybureaus;
- ook RCT's blijken vooral invloed te hebben op de kennispositie en de technologische samenwerking. Meer dan de helft van de bedrijven ervaart ook een positief effect op het innovatievermogen, het aantal productinnovaties en de slaag- of overlevingskans van het bedrijf. De economische impact van RCT's vertoont grote gelijkenis met die van de valleybureaus;
- twee typen effecten komen bij de valorisatieprogramma's (veel) meer voor dan bij de andere initiatieven, namelijk vergroting van de overlevingskansen van (startende) ondernemingen en bedrijfsoprichtingen. Dit past ook bij de aard van de ondersteuning vanuit deze programma's. Ook dragen de programma's bij aan een betere kennispositie en meer innovatieve prestaties. De economische impact bij ondernemers – in termen van investeringen, R&D-inspanningen en werkgelegenheid – manifesteren zich bij deze programma's naar verhouding meer dan bij de andere typen initiatieven.

Uit het voorgaande volgt dat vooral de volgende kerndiensten van het organiserend vermogen voor de Gelderse economie effectief worden uitgevoerd en als succesfactor kunnen worden gezien voor de waardering van ondernemers:

- de vroege fase financiering;
- de 1-op-1 vraagbaakfunctie voor vernieuwingsvraagstukken;
- het intensieve advies en begeleiding (hoewel het bereik niet groot is);
- het makelen en schakelen/doorverwijzen;
- en de InnovatieVouchers.

Uit de kwantitatieve resultaten die vanuit de initiatieven zijn aangereikt en de onderhavige kwantitatieve evaluatie kan worden geconcludeerd dat er sprake is van een goed doelbereik. De initiatieven leveren immers met de verschillende typen kerndiensten de nodige 'output' op, dikwijls meer dan vooraf als opgave was meegegeven. In dit opzicht krijgt de provincie voldoende 'value for money'. Bovendien komt uit de evaluatie naar voren dat de aangeboden diensten doorgaans goed gewaardeerd worden door het bedrijfsleven. Uit de ervaren effecten en impact blijkt dat van een effectief stelsel van initiatieven kan worden gesproken.

6.3 Bouwstenen voor de toekomst

Op grond van de voorgaande bevindingen komen we in deze afsluitende paragraaf tot een aantal 'bouwstenen' voor de toekomst. De navolgende aanbevelingen zijn bedoeld om het functioneren van het organiserend vermogen voor de Gelderse economie te

optimaliseren. Hierbij is overigens een ordening aangebracht langs **drie typen aanbevelingen**, namelijk:

- overall aanbevelingen voor het toekomstig beleid;
- aanbevelingen over de werking van/samenhang binnen de innovatiefunnel;
- overige aanbevelingen voor verdere optimalisering van beleid of specifieke activiteiten.

In het onderstaande formuleren we telkens eerst de aanbeveling en lichten we deze vervolgens nader toe.

Overall aanbevelingen

1. *Voorzie ook naar de toekomst in een ondersteuningsstructuur voor de Gelderse (top)sectoren.*

Toelichting

Uit de evaluatie is gebleken dat een ondersteuningsstructuur voor de (top)sectoren, zoals die nu vorm is gegeven met valleybureaus, de RCT's en valorisatieprogramma's, in een behoefte van startende en gevestigde ondernemers voorziet en resulteert in regionale structuurversterking⁷⁵. Het belang van het continueren van een dergelijke ondersteuningsstructuur is in de afgelopen periode alleen maar toegenomen. Dit omdat een partij als Syntens volledig 'van het toneel verdwenen is' en de adviserende en ondersteunende rol die de nieuwe Kamer van Koophandel nog kan spelen gemarginaliseerd is.

Het bovenstaande betekent overigens niet dat de provincie bij voortzetting in dezelfde mate zal moeten bijdragen aan de activiteiten van elk van de initiatieven. Enerzijds kan efficiencywinst worden behaald (bijvoorbeeld door bundeling van de relatief kleine fondsen voor vroege fase financiering, zie aanbeveling 8). Anderzijds kan de provincie aan de hand van de uitkomsten van de ondernemersraadpleging bij toekomstige besluiten over eventuele financiering kritisch kijken naar welke kerndiensten vooral werken en ondersteuning verdienen (en bij welke diensten/activiteiten dit minder voor de hand ligt)⁷⁶. Ten slotte ligt er een belangrijke uitdaging om ook andere partijen te interesseren en mobiliseren in financiële deelname aan bepaalde initiatieven (bijvoorbeeld in de valleybureaus en in de vroege fase financiering van de valorisatieprogramma's, zie verderop)⁷⁷.

2. *Verbind de Gelderse topsectoren tot één 'overall' regio-brand en draag dit vervolgens (inter)nationaal uit.*

Toelichting

In het economische beleid van de provincie Gelderland is tot dusver ingezet op het ondersteunen van de elk van de topsectoren afzonderlijk. Uit de evaluatie blijkt dat er tussen de sectoren 'faseverschillen' bestaan in de profilering 'naar buiten'. De foodsector is door activiteiten van Food Valley NL het verst in de nationale en internationale

⁷⁵ Zie de door de ondernemers ervaren effecten van de ondersteuning (hoofdstuk 5) en de effectindicatoren zoals die vanuit de initiatieven zelf in kaart zijn gebracht (Bijlage I).

⁷⁶ Uit het onderzoek naar de financiering van clusterorganisaties (Bureau Bartels, juni 2015) blijkt dat bij bijna alle clusterorganisaties elders de overheid een rol speelt in de financiering van de organisatie en van projectinitiatieven. Bij clusterorganisaties die al langer lopen zien we wel een trend waarbij de (relatieve) bijdrage van de provinciale overheid afneemt en meer partijen gaan financieren.

⁷⁷ Zie ook de aanbevelingen 7 en 8.

profilering. Bij het veel later opgestarte GreenTechAlliances zijn recentelijk de eerste stappen gezet naar externe profilering van de 'kracht' en mogelijkheden van de Gelderse EMT-sector. Wat in dit geheel nog ontbreekt, is een sterke profilering van Gelderland als innovatieve regio waarin de verschillende Gelderse topsectoren met elkaar verbonden worden. Een concept als Brainport in Noord-Brabant kan daarbij als wenkend perspectief worden gezien. Met één regio-brand kan Gelderland zich veel beter in de kijker plaatsen bij het bedrijfsleven in binnen- en buitenland alsmede bij de nationale overheid en Brussel.

3. *Continueer de makel- en schakelfunctie van de RCT's.*

Toelichting

De evaluatie – en vooral de positieve uitkomsten vanuit de ondernemersraadpleging – vormen voldoende aanleiding om de eerstelijns voorziening zoals de RCT's die vervullen ook in de toekomst beschikbaar te houden. De bevinding uit de eerdere Mid Term Review⁷⁸ dat de RCT's een effectief instrument vormen, wordt in deze evaluatie bevestigd. Vanuit de geraadpleegde partnerorganisaties is echter wel naar voren gekomen dat de samenwerking tussen RCT's, kennisinstellingen en financiers verbeterd kan worden (zoals ook al in de Mid Term Review werd geconstateerd). Uit de interviews blijkt dat telkens dezelfde paar RCT's wel de samenwerking opzoekt, terwijl andere RCT's veel minder initiatief in die richting nemen.

Bij deze aanbeveling tekenen we wel aan dat ook naar de toekomst toe een dominante positie van de overheid in de financiering van de RCT's voor de hand ligt. Gezien de aard en functie van de RCT's mag namelijk niet verwacht worden dat marktpartijen de financiering (volledig) over gaan nemen als de provinciale middelen wegvallen. De vraag is echter wel of een subsidierelatie naar de toekomst toe nog wel het juiste middel is voor financiering van de RCT's. De afgelopen periode heeft geleerd dat er binnen een subsidierelatie beperkte mogelijkheden zijn om de activiteiten van de RCT's te stroomlijnen met het provinciaal innovatiebeleid. Een vorm dient gekozen te worden waarbij de (dominante) financierder meer invloed kan uitoefenen op het RCT-instrument, zonder de onafhankelijke positie van de innovatiemakelaar in gevaar te brengen.

Aanbevelingen over de innovatiefunnel

4. *Zet in de toekomst meer in op business development.*

Toelichting

Uit de evaluatie is naar voren gekomen dat relatief gezien het middensegment van de innovatiefunnel – het via business development uitwerken van innovatie-ideeën naar kansrijke business cases – relatief gezien de zwakste schakel vormt. Met het organiserend vermogen voor de Gelderse economie wordt er veel gezaaid (innovatie-ideeën) en zijn er inmiddels meer oogstmachines beschikbaar gekomen (financierings-opties). Echter de 'boeren' die zorg dienen te dragen voor de groei van de 'gewassen' – business development – zijn dun gezaaid. Enerzijds liggen hierdoor nog kansen voor betere benutting van het potentieel aan innovatie-ideeën die met het organiserend vermogen voor de Gelderse economie gegenereerd worden. Anderzijds zijn er,

⁷⁸ EIM, *Regionale Centra voor Technologie: de succesvolle innovatiemakelaardij? Een mid-term review van Regionale Centra voor Technologie in Gelderland*, november 2012.

samenhangend hiermee, nog mogelijkheden om meer en betere business cases toe te leiden naar PPM Oost en daarmee het verdienmodel te realiseren zoals dat met de innovatiefunnel beoogd wordt⁷⁹.

Versterking van het middensegment van de innovatiefunnel kan op verschillende wijzen plaatsvinden. Enkele belangrijke voorbeelden, die eventueel naast elkaar ingezet kunnen worden, zijn de volgende:

- het initiëren van instrumentarium voor externe ondersteuning op het gebied van business development (subsidie extern advies, acceleratorprogramma's, e.d.);
- het opzetten van netwerken van adviseurs, ondernemers en vertegenwoordigers van kennisinstellingen die ondersteuning kunnen bieden op het terrein van business development (zie aanbeveling 5);
- het intensiever benutten van de netwerken van de valleybureaus voor innovatieve starters (zie aanbeveling 6).

5. Organiseer een netwerk van deskundigen die ondersteuning kunnen bieden bij het uitwerken van innovatie-ideeën naar kansrijke business cases.

Toelichting

Zoals hiervoor geconstateerd, komt uit de evaluatie naar voren dat de ondersteuningsstructuur op het gebied van business development relatief gezien de zwakste schakel vormt binnen de innovatiefunnel. Eén van de methoden om dit te helpen ondervangen is het opzetten van een netwerk van deskundigen die bereid zijn om tegen gunstige condities starters of bestaande ondernemers met innovatieve ideeën te ondersteunen op specifieke terreinen. Binnen afzonderlijke initiatieven, zoals GreenTechAlliances (de InnovatieMotor), StartLife en Gelderland valoriseert!, wordt al wel gewerkt met dergelijke netwerken. Dit zou dan verder 'opgeschaald' kunnen worden naar alle (publieke en private) partijen die een rol vervullen bij business development.

6. Benut de netwerken van de valleybureaus en de RCT's om (door)starters sneller in contact met de markt te brengen.

Toelichting

Eén van de belangrijkste knelpunten voor de uitwerking van innovatie-ideeën naar kansrijke business cases die 'investeringsrijp' zijn, is dat er onvoldoende inzicht is in de marktpotentie en -kansen van bepaalde innovaties. Dit vormt ook een belangrijke 'sta-in-de-weg' voor financiering. De netwerken van de valleybureaus en de RCT's bieden echter kansen om hierin versnelling en verbetering aan te brengen. Dit door de starters of reeds gevestigde ondernemers, die achter de innovatie-ideeën zitten, in contact te brengen met partijen die mogelijk als afnemer kunnen gaan fungeren⁸⁰. Daarmee kunnen deze starters of ondernemers een beter inzicht krijgen in de marktbehoeften aan hun innovaties. Daardoor kunnen zij vervolgens meer gericht de marktintroductie van hun innovatie voorbereiden, dan wel eerst aanpassingen in hun innovaties doorvoeren dan wel inzien dat de marktperspectieven voor hun innovaties onvoldoende zijn.

⁷⁹ Zie ook het recente FD-artikel 'Investeeders in regio bekritisieren kwaliteit plannen van start-ups. Het geld is er wel, maar er zijn te weinig goede bedrijfsplannen', d.d. 6 juli 2015.

⁸⁰ Dat hieraan bij de doelgroep behoefte bestaat is ook naar voren gekomen in het veldwerk onder ondernemers. Ondersteuning bij vermarkting/vinden van afnemers staat namelijk in de 'top 3' van meest genoemde 'witte vlekken' in de ondersteuningsstructuur (zie paragraaf 4.6).

7. Zwaluwstaart het provinciaal innovatiebeleid met het valorisatiebeleid van kennisinstellingen.

Toelichting

In de huidige context zijn belangrijke kennisinstellingen zoals de WUR, Radboudumc en Radboud Universiteit zowel in financiële als in inhoudelijke zin niet heel nauw betrokken bij de valleybureaus, de RCT's en – hoewel hier de meeste verbindingen liggen – de valorisatieprogramma's. Een belangrijke achterliggende oorzaak hiervoor is dat het valorisatiebeleid van deze kennisinstellingen niet afgestemd is met het provinciaal innovatiebeleid. Om naar de toekomst tot een grotere synergie en (daarmee) effectiviteit van de beleidsinspanningen te komen, verdient het aanbeveling dat de provincie Gelderland en de kennisinstellingen nagaan waar en hoe het innovatie- en het valorisatiebeleid elkaar 'raken' en kunnen versterken⁸¹. Dit vraagt van de provincie in de eerste plaats een heldere strategie over de inhoud van het regionale beleid op de topsectoren voor de komende periode. In het verlengde hiervan kan vervolgens bepaald worden hoe de hierboven genoemde initiatieven het beste gepositioneerd kunnen worden. Op deze wijze kan ook bereikt worden dat de valleybureaus, meer dan nu het geval is, een meer duidelijke positie of rol krijgen in het valorisatiebeleid van de kennisinstellingen. Zo zou bijvoorbeeld vanuit valleybureaus en valorisatieprogramma's (nog meer) bijgedragen kunnen worden aan de campusontwikkeling als de provincie dit ook vanuit haar beleid wil stimuleren.

8. Bundel naar de toekomst de fondsen voor vroege fase financiering.

Toelichting

In de afgelopen jaren is er in Gelderland sprake geweest van versnippering van fondsen voor vroege fase financiering. Dit had met name ook te maken met een onderliggende EZ-regeling waarvoor partijen aanvragen in konden dienen om vorm en inhoud te geven aan hun valorisatie-inspanningen. Daarbij konden ook valorisatiefondsen ondersteund worden. De ervaringen in de afgelopen periode hebben echter geleerd dat het niet efficiënt – en voor starters/bedrijven ook niet doorzichtig – is om simultaan meerdere kleinere valorisatiefondsen in de regio te beheren en uit te voeren. Daarom verdient het aanbeveling om naar de toekomst tot een bundeling van vroege fase fondsen te komen. Dit vraagstuk is op dit moment uiterst actueel, nu de vroege fase fondsen in de drie valorisatieprogramma's nagenoeg uitgeput zijn. Dit terwijl er een grote behoefte bestaat aan dit soort financiering.

Niet alleen kan met een bundeling van de fondsen de efficiëntie en de profilering naar de doelgroep verbeterd worden, ook biedt het veel meer mogelijkheden voor het realiseren van een multiplier-effect (in casu: bijdragen van derden – zoals de EU – aan het fonds). Inmiddels hebben de provincie Gelderland en de valorisatiefondsen daartoe overigens al eerste stappen gezet.

9. Betrek in de toekomst PPM Oost intensiever bij (een) fonds(en) voor vroege fase financiering.

Toelichting

In de afgelopen periode heeft PPM Oost een vrij beperkte rol gespeeld bij de fondsen van

⁸¹ Uit voorbeelden van clusterorganisaties elders in het land – zoals Kennispark Twente en Medical Delta – blijkt dat het valorisatiebeleid van kennisinstellingen veel meer vervlochten kan worden met het regionaal innovatiebeleid (Bureau Bartels, juni 2015).

de valorisatieprogramma's zoals die in Gelderland lopen. Alleen bij het RedMedTech Discovery Fund en het Chemiefonds binnen Gelderland valoriseert! had PPM Oost een 'vaste' plaats in het Financieringscomité respectievelijk beoordelingscommissie⁸². Naar de toekomst verdient het aanbeveling om deze betrokkenheid uit te bouwen. Allereerst kan hiermee de deskundigheid van PPM Oost op het gebied van financiering, alsmede bij het beheer en de uitvoering van dergelijke fondsen, geïncorporeerd worden. In de tweede plaats kan dit bijdragen aan het vergroten van de kansen voor vervolffinanciering vanuit PPM Oost en daarmee aan het beoogde financieringsmodel van de innovatiefunnel. Indien PPM Oost van meet af aan wordt betrokken kan zij enerzijds namelijk tijdig aan de betreffende starters/ondernemers duidelijk maken welke voorwaarden zij aan eventuele vervolffinanciering stelt. De kwaliteit van financieringsplannen kan hiermee worden bevorderd⁸³. Anderzijds krijgt PPM Oost daarmee al in een vroeg stadium zicht op de aard en inhoud van de betreffende ondernemersactiviteiten, de kwaliteiten van de starter/ondernemer en de resultaten die door de starter/ondernemer behaald worden. Dit zijn voor PPM Oost belangrijke variabelen voor de besluitvorming over eventuele (vervolg)financiering.

10. *Betrek bij toekomstige initiatieven rond vroege fase financiering ook nieuwe financieringsopties.*

Toelichting

In de afgelopen periode zijn – mede door de 'witte vlekken' in de bancaire financiering die steeds meer manifest zijn geworden – meer partijen zich gaan begeven op het terrein van (vroege fase) financiering. Naast informal investors (die al langer op dit terrein actief waren) kan dan gedacht worden aan crowdfunding, kredietunies, venture capitalists, grote ondernemingen en pensioenfondsen die een deel van hun vermogen in het MKB/starters willen investeren. Het is zinvol om deze (nieuwe) financieringsopties te betrekken bij nieuwe initiatieven rondom vroege fase financiering. Enerzijds kunnen hierdoor mogelijkheden worden gecreëerd dat ook andere partijen mee gaan doen bij dergelijke initiatieven⁸⁴. Anderzijds kan daarmee ook specifieke deskundigheid van deze partijen benut worden.

Aanbevelingen voor optimalisering

11. *Overweeg om in het provinciaal innovatiebeleid bepaalde maatschappelijke thema's centraal te zetten.*

Toelichting

Er kunnen verschillende argumenten worden gegeven voor deze aanbeveling. Allereerst kunnen hiermee belangrijke maatschappelijke vraagstukken, die (ook) in Gelderland spelen, aangepakt worden⁸⁵. Samenhangend hiermee doen zich juist ook rondom dergelijke maatschappelijke thema's belangrijke kansen voor innovaties voor. Ten slotte kan dit een impuls vormen voor (verdere) intensivering van de samenwerking tussen de (top)sectoren. Dit omdat oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken dikwijls ook op het snijvlak van (top)sectoren liggen (cross-overs, zie ook aanbeveling 12). Overigens is

⁸² Bij het fonds voor de Creatieve Industrie binnen Gelderland valoriseert! schuift PPM Oost incidenteel aan.

⁸³ Zie ook het recente FD-artikel 'Investeerders in regio bekritisieren kwaliteit plannen van start-ups. Het geld is er wel, maar er zijn te weinig goede bedrijfsplannen', d.d. 6 juli 2015.

⁸⁴ Waarmee tegemoet kan worden gekomen aan de ambitie uit het nieuwe coalitieakkoord om in het innovatiebeleid de aansluiting bij nieuwe financiële instrumenten te bevorderen.

⁸⁵ In het nieuwe coalitieakkoord staan op dit punt belangrijke aangrijpingspunten.

bij de nadere invulling van deze aanbeveling wel enige focus en selectiviteit gewenst. Dit maakt namelijk de profilering van Gelderland (in het kader van de regio-branding, zie aanbeveling 2) eenvoudiger.

12. Maak aantrekkelijk dat de initiatieven op een meer gestructureerde wijze nagaan waar zich kansen voor cross-overs voordoen.

Toelichting

Het gehele organiserend vermogen voor het Gelders economisch beleid overziend wordt in de huidige situatie maar in beperkte mate gericht gewerkt aan het bevorderen van cross-overs. Alleen in Gelderland valoriseert! – waarin het valorisatiebeleid voor drie sectoren is ondergebracht – en in projectvorm bij de valleybureaus worden activiteiten ontplooid om verschillende kennis/technologieën bijeen te brengen voor de uitwerking van innovatieve ideeën. Ook bij de RCT's blijft het makelen en schakelen niet beperkt tot het eigen segment van de maakindustrie, maar worden 'ongewone' ontmoetingen gearrangeerd. In de overige gevallen worden cross-overs meer bij toeval tot stand gebracht. Dit terwijl door direct betrokkenen en partnerorganisaties onderkend wordt dat in het bevorderen van cross-overs nog een wereld te winnen is.

Het organiserend vermogen zoals dat nu in Gelderland aanwezig is en functioneert, biedt goede mogelijkheden om de kansen van cross-overs meer te gaan benutten. Wat dit betreft mag verwacht worden dat zij (nog meer dan nu het geval is) bij kan dragen aan de ambitie uit het nieuwe coalitieakkoord om succesvolle innovaties te realiseren via dwarsverbindingen tussen sectoren⁸⁶. Enige vorm van facilitering is daarbij wel op zijn plaats, omdat binnen de huidige subsidierelaties hierin niet (altijd) is voorzien. Overigens kan daarbij ook gedacht worden aan gebruikmaking van landelijke subsidieregelingen voor cross-overs⁸⁷.

13. Focus de (eventuele) toekomstige provinciale ondersteuning van de RCT's op de kerntaak: het invullen van de rol als innovatiemakelaar.

Toelichting

Uit de evaluatie is naar voren gekomen dat de innovatiemakelaars van de RCT's duidelijk een meerwaarde hebben voor het (industriële) MKB. Tegelijkertijd is echter gebleken dat er meer recentelijk sprake is van een tendens waarbij ook voor andere taken – dan die van de kerntaak van innovatiemakelaar – een beroep op de RCT's wordt gedaan. Om deze reden ligt het voor de hand dat naar de toekomst eventuele provinciale bijdragen voor de activiteiten van de RCT's met name gerelateerd worden aan deze kerntaak. Uiteraard zijn de RCT's daarbij vrij om ook andere taken uit te voeren indien deze taken anderszins gefinancierd worden. Dit mag echter niet ten koste gaan van de makel- en schakelfunctie van de innovatiemakelaar.

⁸⁶ Provincie Gelderland, 'Ruimte voor Gelderland. Coalitieakkoord 2015-2019', april 2015.

⁸⁷ Bijvoorbeeld het Create Health-programma, een cross-over programma van de topsectoren Creatieve Industrie (CLICKNL) en Life Sciences & Health (Health~Holland) (CLICKNL, juli 2014).

14. *Bevorder het lerend vermogen van de RCT's.*

Toelichting

Uit de evaluatie komt het beeld naar voren dat de innovatiemakelaars goed samenwerken maar dat de uitwisseling van kennis, aanpakken en ervaringen tussen de besturen van de RCT's vooralsnog op een vrij laag 'pitje' staat. Het lerend vermogen binnen het RCT-netwerk is hierdoor nog onvoldoende ontwikkeld. Daarmee is dus nog geen invulling gegeven aan de aanbeveling van de Mid Term Review van de RCT's om hier extra op in te zetten (zie hoofdstuk 2). Bij een eventuele toekomstige financiering van de RCT's – zie aanbeveling 3 – zal hiervoor nadrukkelijk aandacht gevraagd moeten worden.

15. *Beperk bij toekomstige programma's van initiatieven het aantal programma-onderdelen waaraan ondersteuning wordt verleend.*

Toelichting

In het geval van het valleybureau GreenTechAlliances heeft de provincie subsidie verstrekt voor maar liefst elf onderdelen. Hoewel op elk van deze programmaonderdelen resultaten zijn geboekt, blijken aan een dergelijk grote waaier aan diensten/activiteiten enkele nadelen te kleven. Zo maakt dit de profilering van het aanbod van diensten van dit valleybureau meer diffuus. Samenhangend hiermee blijkt uit de evaluatie dat relatief veel geraadpleegde bedrijven uit de EMT-sector maar deels zicht hebben op wat dit valleybureau kan bieden. Bovendien is het programma lastig te 'volgen' aan de kant van de provincie. Ook vanuit partnerorganisaties is aangegeven dat er weinig focus in de activiteiten van GreenTechAlliances is aangebracht. Enige selectiviteit en focus in programmaonderdelen is bij de toekomstige ondersteuning om dit soort redenen aan te raden.

Literatuur

Buck Consultants International/Lysias Advies, *Evaluatie EFRO-programma Health Valley 2008-2012*, maart 2013

Bureau Bartels, *Lange termijn effecten van de Kredietregeling Twente en Noord-Overijssel 1996-2001*, maart 2012

Bureau Bartels, *Dubbelingen en witte vlekken innovatie-instrumenten*, oktober 2013

Bureau Bartels, *Vergelijking financiering clusterorganisaties*, juni 2015

CLICKNL, *Create Health: de kansen van de crossover tussen de creatieve industrie en de health*, juli 2014

EIM, *Regionale Centra voor Technologie: de succesvolle innovatiemakelaardij? Een mid-term review van Regionale Centra voor Technologie in Gelderland*, november 2012

Food Valley NL, *Food Valley. Innovatiekatalysator voor de agrofoodsector*, april 2012

Food Valley NL, *Jaarbericht 2013, 2014*

Food Valley NL, *Ondersteuning Gelderse bedrijven door Food Valley NL – enkele kerncijfers*

Food Valley NL, *Resultaten 2014, 2015*

Gelderland valoriseert!, *Infographic GV-fondsen*, 2015

Gelderland valoriseert!, *Jaarplan 2015*, oktober 2014

Gelderland valoriseert!, *Jaarrapportage 2014*, maart 2015

Gelderland valoriseert!, *Van idee naar BV. Resultaten 2012 en 2013*, 2014

Gelderland valoriseert!, *Van kennis naar kassa. Valorisatieplan Midden-Gelderland 2012-2017*, juli 2011

Gelderland valoriseert!, *Verder bouwen aan een vitaal kennisnetwerk! Visitatie Gelderland valoriseert!*, april 2015

GreenTechAlliances, powered by kiEMT, Brochure *EMT Innovatiemotor. Ruimte om uw ideeën te laten groeien*

GreenTechAlliances, powered by kiEMT, *Innovatieprogramma voor de topsector EMT, inclusief programmabureau*, april 2013

Health Valley, *Health Valley 3.0. Versnelling van Gezondheidsinnovatie. Activiteitenprogramma 2013-2016*, oktober 2012

Health Valley, *Jaarverslag 2013*, 2014

Health Valley, *Jaarverslag 2014*, 2015

Health Valley Nieuws, *Fonds zorg voor financiële impuls bedrijven en innovaties health sector*, juli 2013

Het Financieele Dagblad, *Investeerders in regio bekritisieren kwaliteit plannen van start-ups. Het geld is er wel, maar er zijn te weinig goede bedrijfsplannen*, 6 juli 2015

Managementautoriteit GO, *Besluit Regionale Centra voor Technologie in Gelderland*, juli 2010

Panteia, *Benutten en vermarkten van kennis. Mid Term Review Valorisatieprogramma*, november 2014

Provincie Gelderland, diverse subsidiebeschikkingen

Provincie Gelderland, *Inventarisatie Valorisatieprogramma's Gelderland 2014*, 2015

Provincie Gelderland, *Overzicht effecten regelingen voor ondernemers Gelderland*, 2015 (intern overzichtsbestand)

Provincie Gelderland, *Persbericht GreenTechAlliances, powered by kiEMT, nieuw innovatieprogramma voor energietransitie Gelderland*, april 2013

Provincie Gelderland, *Prioritair programma Topsectoren en Innovatie*, april 2012

Provincie Gelderland, *Ruimte voor Gelderland. Coalitieakkoord 2015-2019*, april 2015

Provincie Gelderland, *Statennotitie Instrumentarium 1^e en 2^e fase innovatieproces*, 2 oktober 2012

Provincie Gelderland, *Voortgang uitvoering Prioritaire Programma Topsectoren en Innovatie*, Bijlage V bij Voorjaarsnota 2014

RCT-netwerk, *Monitoringgegevens tot en met maart 2015*

RCT-netwerk, *Samenwerkingsovereenkomst RCT's*, juni 2010

RedMedTech Discovery Fund, *Fondsplan concept versie 3.0*, mei 2013

RedMedTech Ventures, *Co-creating new life-science & medtech ventures*, 2012

RedMedTech Ventures, *Jaarplan 2014*, december 2013

RedMedTech Ventures, *Jaarplan 2015*, januari 2015

Regionaal Nijmeegs Centrum voor Technologie, *RNCT verbindt het innovatieve MKB. Resultaten, effecten en successen 2011 – 2014*, juni 2015

StartLife, *Brochure Explore your entrepreneurial spirit*

StartLife, *StartLife 2011, 2012*

StartLife, *Resultaten 2013*, september 2014

StartLife, *Resultaten 2014*, april 2015

Stichting kiEMT, *Subsidie aanvraag organiserend vermogen BIC ON t/m 2015*, september 2014

Stichting Wageningen Pre-Seed/StartLife i.o., *Aanvraag voor Subsidieregeling Valorisatieprogramma*, november 2010

Websites van de zeven initiatieven die centraal staan in deze evaluatie

BIJLAGE I. Realisatie kwantitatieve doelstellingen

Tabel I.1 Stand van zaken kwantitatieve doelrealisatie Food Valley NL

Aspect	Resultaten tot medio 2015*
Netwerkvorming	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 142 leden Food Valley Society ▪ 52 Food Valley Ambassadors ▪ > 3.500 organisaties in Food Valley NL netwerk ▪ Event Food Valley Expo (jaarlijks > 750 deelnemers) ▪ Jaarlijks 4-6 bijeenkomsten Food Valley Society ▪ 2 bijeenkomsten per jaar van European Food Alliance ▪ Ontwikkeling NetGrow Toolbox
Ondersteuning Gelderse bedrijven	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 65 kennismeningen per jaar beantwoord ▪ 172 vragen/102 matches met bedrijven en kennisinstellingen ▪ 156 vragen/65 matches kennisinstellingen i.h.k.v. studenteninzet ▪ 166 aanvragen Innovatievoucher beoordeeld ▪ 75 Innovatievouchers verstrekt ▪ 13 aanvragers Innovatievoucher doorverwezen ▪ 8 voucheraanvragen OP-OOST 2015 beoordeeld ▪ 5 informatiebijeenkomsten vouchers (140 bezoekers totaal) ▪ 10 'koplopers' begeleid naar Investeringsprogramma ▪ 16 bijeenkomsten Koplopers in Ambitie innovatieprogramma⁸⁸ ▪ Eerste 4 deelnemers marktintroductiepijlot 'Hallo Markt' ▪ 4 thematische meetings (220 deelnemers) ▪ Horizon 2020 ondersteuning: informatiebijeenkomst en 40 individuele gesprekken ▪ Circa 65 koppelingen matchmaking per jaar ▪ Circa 100 matchmakinggesprekken Food Valley Expo
Publiciteit, exposure, branding	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 5 nationale beurzen ▪ 5 Innovation Magazines ▪ 9 innovatiefilms en 21 Meet and Match films ▪ Innovatiewebsite www.dutchfoodinnovations.com
Internationalisering	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 50 koppelingen internationale matchmaking ▪ 40 internationale delegaties per jaar ▪ 8 VIP-delegaties ▪ 15 bezoeken ambassadeurs ▪ 3 foodtours ▪ 22 internationale keynotes ▪ 4 colleges 'Master of Technology Course' ▪ Internationale presentaties in 5 landen ▪ 10 internationale beurzen ▪ 30 bijeenkomsten Food2Market (gemiddeld 18 deelnemers)
Valorisatie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zie resultaten StartLife, table I.5

Bronnen: Ondersteuning Gelderse bedrijven door Food Valley NL – enkele kerncijfers, Jaarbericht 2013 en Resultaten 2014

* De looptijd van de programmaperiode is 2012 - 2015

⁸⁸ Het gaat om 8 bijeenkomsten 'vervaardiging reststromen' (gemiddeld 24 bezoekers per keer), 4 bijeenkomsten 'duurzaam energieverbruik' (gemiddeld 31 bezoekers), 2 bijeenkomsten 'Triple Low' (gemiddeld 76 bezoekers) en 2 bijeenkomsten 'Circulaire Economie' (144 deelnemers in totaal).

Tabel I.2 Stand van zaken kwantitatieve doelrealisatie Health Valley

Aspect	Resultaten tot eind 2014*
Netwerkvorming	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 206 Partners ▪ 33 evenementen ▪ 3.850 deelnemers aan evenementen
Matchmaking	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 230 vouchers In2LifeSciences ▪ 150 contacten gelegd (2013)
Valorisatie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zie resultaten RedMedTech Ventures, tabel I.6
Implementeren innovaties	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 45 Innovatievouchers

Bronnen: Jaarverslag 2013 en 2014, Health Valley

* De looptijd van de programmaperiode is 2013 - 2016

Tabel I.3 Stand van zaken kwantitatieve doelrealisatie GreenTechAlliances powered by kiEMT

Aspect	Streefwaarde eind 2016	Resultaten tot eind 2014*
Netwerk	300	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 230 deelnemers
Scouting & screening	250	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 100 scouts
Kennisonwikkeling	-	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 4 doorbraakprojecten ▪ Cross regio samenwerking met 5 regio's
Innovatiestimulering	45 300 60 120 5 -	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 34 ondersteunde bedrijven ▪ 310 gerealiseerde extra arbeidsplaatsen (direct) ▪ 28 kennismatches ▪ 222 contactmatches ▪ 4 innovatielabs ▪ 47 Innovatievouchers
Promotie	20	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 36 events/bijeenkomsten
Bedrijventerreinen / incubators	-	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 5 bedrijventerreinen/incubators ▪ 4 BIC-On aanvragen
Financiering	15	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 15 business cases naar Innovatie- en Investeringsfonds Gelderland
Human Capital Agenda	-	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Verkenning afgerond ▪ 3 prioritaire projecten
Internationalisering	4	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 6 buitenlandse vestigingen ▪ 90 uploads KIC
Monitoring en effectmeting	-	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Energiemonitor 2013/2014 ▪ Monitor Innovatie en Kennis 2013/2014
Energietransitie	-	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 18 Energievouchers ▪ 8 projectallianties ▪ 1.000 deelnemers Cleantech Community
Clustering	-	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bijdrage aan vorming 4 clusters

Bron: Schema resultaten GreenTechAlliances + subsidiebeschikking provincie Gelderland

* De looptijd van de huidige subsidieperiode: 2013 - 2015

Tabel I.4 Stand van zaken kwantitatieve doelrealisatie RCT's

Aspect	Streefwaarde vanuit EFRO	Resultaten t/m maart 2015*
Aantal ondersteunde MKB-bedrijven	4.049	3.790
Ondersteunde starters en klein bedrijven jonger dan 5 jaar	373	442
Aantal bruto gecreëerde arbeidsplaatsen	84	199
Publieke R&D investeringen	€ 7.600.000	€ 8.900.000
Uitgelokte private investeringen	€ 7.700.000	€ 23.350.000

Bron: Monitoringgegevens tot en met maart 2015

* De instapmomenten van de RCT's is niet gelijk (eerste RCT in 2010 ingestapt, de laatste in 2012)

Tabel I.5 Stand van zaken kwantitatieve doelrealisatie StartLife

Aspect	Resultaten tot en met augustus 2014*
Aantal intakegesprekken	300
Aantal gescreende/gescoute starters	200
Aantal begeleide/gecoachte bedrijven	300
Aantal verstrekte vouchers/microkrediet	25
Aantal verstrekte pre-seed leningen	20
Aantal verstrekte proof-of-concept leningen	16
Realisatiegraad leningen	(€ 3,1 miljoen) 91%
Aantal bedrijven begeleid naar vervolfinanciering	6
Aantal deelnemers trainingen/cursussen	150
Aantal deelnemers netwerkbijeenkomsten	100
Aantal nieuw opgerichte bedrijven a.g.v. programma	82 (61 in Gelderland)
Aantal fte in de opgerichte bedrijven	180 (150 in Gelderland)

Bron: Inventarisatie Valorisatieprogramma's Gelderland 2014 + aanvullende informatie vanuit StartLife

* De looptijd van het programma: 2010 - 2018

Tabel I.6 Stand van zaken kwantitatieve doelrealisatie RedMedTech Ventures

Aspect	Resultaten tot en met augustus 2014*
Aantal intakegesprekken	90
Aantal gescreende/gescoute starters	80
Aantal begeleide/gecoachte bedrijven	80
Aantal verstrekte leningen	13 (€ 3.800.000,-)

Bron: Inventarisatie Valorisatieprogramma's Gelderland 2014 + actualisatie via Jaarverslag 2014 van Health Valley

* De looptijd van het programma: 2013 - 2016

Tabel I.7 Stand van zaken kwantitatieve doelrealisatie Gelderland valoriseert!

Aspect	Streefwaarde Eind 2017	Resultaten tot en met augustus 2014***		
		EMT	Creatief	Chemie
Aantal intakegesprekken	1.181	225	215	231
Aantal gescreende/gescoute starters	-	100	120	50
Aantal begeleide/gecoachte bedrijven	-	31	39	16
Aantal verstrekte vouchers/microkrediet	-	2 (€ 9.000)	5 (€ 25.000)	2 (€ 7.500)
Aantal verstrekte pre-seed leningen	-	8 (€ 490.000)	6 (€ 322.000)	4 (€ 170.000)
Aantal verstrekte proof-of-concept leningen	-	9 (€ 922.000)	6 (€ 411.000)	6 (€ 405.000)
Realisatiegraad leningen	€ 3,1 miljoen (100%)	€ 2,8 miljoen (90% eind 2014)		
Aantal bedrijven begeleid naar vervolfinanciering	-	3	1	2
Aantal deelnemers trainingen/cursussen	-	Veel (HAN)	Veel (ArtEZ)	Veel (RU)
Aantal deelnemers netwerkbijeenkomsten	-	800	400	700
Aantal bootcamps	51	64 (eind 2014)		
Aantal deelnemers bootcamps	-	290	160	170
Aantal innovatielab-projecten	66	74 (eind 2014)		
Aantal nieuw opgerichte bedrijven a.g.v. programma	90	31	39	16
Aantal fte in de nieuw opgerichte bedrijven	-	75	100	40

Bron: Inventarisatie Valorisatieprogramma's Gelderland 2014, Gelderland valoriseert! Jaarrapportage 2014 en Sheets visitatie Gelderland valoriseert! 17 april 2015.

* De looptijd van het programma: 2012 - 2017

BIJLAGE II. Geraadpleegde personen

In het onderstaande staan de personen van de provincie Gelderland, de initiatieven zelf en partnerorganisaties weergegeven die voor deze evaluatie zijn geconsulteerd.

Mevrouw D. Binkhorst	Provincie Gelderland
Mevrouw I. de Boer	maXmo/RCT-netwerk
De heer J. Bouman	Regionaal Nijmeegs Centrum voor Technologie (RNCT)
De heer R. van den Brandhof	Rabobank Rijk van Nijmegen
De heer R. van den Bulk	Plant Sciences Group (PSG) Wageningen UR
Mevrouw P. Caessens	Agrotechnology & Food Sciences Group (AFSG) Wageningen UR
De heer H. Cornet	Provincie Gelderland (tot mei 2015)
Mevrouw M. Deegens	Provincie Gelderland
De heer J.W. Dijk	Gelderland valoriseert!/Radboud Universiteit
Mevrouw C. Doomernik	Health Valley
De heer B. Drewes	Provincie Gelderland
De heer A. Driessen	Rabobank Rijk van Nijmegen
De heer Th. Föllings	Oost NV
Mevrouw F. Fortuin	Food Valley NL
De heer K. de Gooijer	Topsector Agri & Food
De heer R. Haaijk	Provincie Gelderland
De heer M. van Haren	FME Cluster Agro & Food/GMV
De heer R. van Hoesel	Food Valley NL
De heer W. Huntink	Provincie Gelderland
De heer B. Huydts	Gelderland valoriseert!/ArtEZ hogeschool voor de kunsten
De heer M. Kalf	Health Valley
Mevrouw R. Kleijwegt	Food Valley NL
De heer J. Kluitmans	Economic Board Stadsregio Arnhem Nijmegen/NXP
Mevrouw I. Kohlmann	Imaginez, leren & innoveren/RCT-netwerk
De heer S. Lobregt	Stedendriehoek Innoveert (S3H)
De heer C. Lorist	VNO-NCW Midden
De heer N. Maertens	Hogeschool Arnhem en Nijmegen
De heer D. Masman	Radboudumc
De heer G. Matthée	Food Valley NL
De heer E. Meiberg	GreenTechAlliances powered by kiEMT
De heer J. Meiling	StartLife
De heer B. van Moorsel	Provincie Gelderland
De heer E. Nagel	Topsector Life Sciences & Health
De heer R. Oostermeijer	VNO-NCW Midden
De heer B. Peet	Business Cluster Semiconductors
De heer K. Pieters	Provincie Gelderland
De heer M. Prins	PPM Oost
De heer P. Rhemrev	PPM Oost
De heer A. Rutten	Kamer van Koophandel
De heer J. Schalken	Science Meets Business (SMB)
De heer A. Schippers	RedMedTech Ventures
De heer W. Schoonderbeek	PPM Oost

De heer E. van Seventer	Bioeconomy Innovation Cluster Oost-Nederland (BIC-ON)
De heer M. Stor	Achterhoeks Centrum Technologie (ACT)
De heer T. Straatman	Koninklijke Metaalunie
De heer G.J. Sweers	Gelderland valoriseert!/Hogeschool Arnhem en Nijmegen
De heer F. Verheij	TKI Switch2SmartGrids/DNV KEMA
De heer H. de Vries	GreenTechAlliances powered by kiEMT
Mevrouw K. van Willigen	Oost NV
De heer R. Wolbers	Novio Tech Campus
Mevrouw G. Yilmaz	Bioeconomy Innovation Cluster Oost-Nederland (BIC-ON)

BIJLAGE III. Casebeschrijvingen

1. Start-up B-Mex
2. Bakkerij Fuite – Gezamenlijk onderzoek dankzij S3H
3. ACT als bruggenbouwer – De ervaringen van VDM-kunststoftechniek
4. Cropwatch – In the picture via Food Valley NL
5. Dutch Solar Power Community – Opstart in stroomversnelling gekomen
6. NYtor – Samenwerking door Health Valley
7. Tous les chéris – Het eerlijke verhaal achter een kledingstuk
8. MX Polymers

Start-up B-Mex

Na een wetenschappelijke carrière bij het onderzoeksinstituut PPO en Wageningen UR Glastuinbouw, besloot Fokke Buwalda eind 2013 om zijn kennis en ervaring op een praktische manier te gaan inzetten voor ondernemers in de tuinbouw. Daartoe richtte hij met (financiële) ondersteuning van StartLife B-Mex op, een bedrijf gespecialiseerd in het praktisch ontsluiten van rekenmodellen voor de glastuinbouw. Via deze modellen kunnen telers inzicht krijgen in de stand van hun gewas, verkrijgen ze oogstprognoses en krijgen ze opties aangereikt voor klimaat- en gewasmanagement.

'STARTLIFE FAMILY'

"Zowel in de aanloopfase als tijdens het eerste (start)jaar van mijn bedrijf, heeft StartLife mij perfect geholpen", vertelt Fokke Buwalda, eigenaar van B-Mex. Via onder meer het Wageningen Business Café maakte hij kennis met StartLife. Daarna volgde een intensief en uitdagend traject waarbij StartLife hem begeleidde bij de opzet van zijn bedrijf. Buwalda: *"Ik kwam echt in de 'StartLife family' terecht. Hierdoor kon ik gebruikmaken van vele vormen van ondersteuning. Bijvoorbeeld van coaching voor startende ondernemers en van passende doorverwijzingen naar arbeidsrechtjuristen en notarissen met een bewezen track record op het gebied van techno-starters. Voor een gedegen opzet van het bedrijf was deze expertise onontbeerlijk."* Tegelijk bood de deelname aan het StartLife-programma gelegenheid om tijdens de bijeenkomsten die georganiseerd werden kennis te maken met collega-starters. Zo kon het eigen netwerk van contacten verder worden uitgebreid.

B-Mex

- spin-off van PPO/Wageningen UR
- rekenmodellen voor de glastuinbouw
- bedrijf bevindt zich in de groeifase
- huidige omzet: circa 100.000 euro
- nog geen medewerkers, wel partnerschap gesloten

FINANCIERING EN 'HET GOUDEN EI'

In de zoektocht naar financiering voor zijn nieuwe bedrijf, deed hij bewust een aanvraag bij het fonds van StartLife. *"De voorwaarden van StartLife zijn gunstig. Niet alleen is sprake van een zogenoemde 'achtergestelde lening' met een relatief laag rentepercentage, ook bestaat de mogelijkheid om het bedrag eventueel te converteren naar aandelen in*

plaats van (volledig) terug te betalen. Bovendien sprak het mij aan dat de mensen bij StartLife affiniteit hebben met het vakgebied." Parallel aan het verkrijgen van deze financiering nam Buwalda ook deel aan aanverwante activiteiten van StartLife. Zo maakte hij gebruik van de zogenoemde 'Golden Egg Check', een instrument dat start-ups helpt bij het vormgeven van hun (business) propositie. Via een checklist wordt dan onder meer bekeken hoe het ondernemingsplan vordert. Ook kan eventueel een 'Investor Readiness Check' worden uitgevoerd om het plan te testen aan de hand van diverse investeerderscriteria. *"Voor de start van mijn bedrijf waren deze checks waardevol. Het gaf de mogelijkheid tot 'customer validation'. Ook bood het een goed inzicht in de economische levensvatbaarheid van mijn gewenste bedrijf",* aldus Buwalda.

Valorisatieprogramma:	StartLife
Deelname sinds:	2013
Status bedrijf:	Groei
Type Financiering:	Bedrijfsfinanciering
Vorm:	Pre-Seed lening
Bedrag:	€ 50.000,-

SLAGINGSKANS

Door de (financiële) ondersteuning van StartLife is Buwalda positief over de slagingskans van zijn bedrijf. Via de financiering van StartLife worden R&D-inspanningen verricht en de benodigde investeringen in het bedrijf gedaan. Dit heeft ook al geleid tot omzet, rendement en (indirecte) werkgelegenheid. Daarbij is een partnerschap gesloten met een bedrijf met specifieke kennis binnen het vakgebied en wordt momenteel gewerkt met een aantal 'launching customers'. Zo heeft B-Mex voor het Interreg project 'Gezonde Kas' in opdracht van Wageningen UR Glastuinbouw een online voorspelling ontwikkeld van het risico op infectie van gewassen met de schimmelziekte Botrytis. Ook worden de rekenmodellen van het bedrijf toegepast voor de productie van orchideeën en de Gerberateelt. Tot slot wordt gewerkt aan een netwerkorganisatie van samenwerkende technische dienstverleners. In dit netwerk nemen - naast B-Mex - onder meer partijen deel als een logistieke planner, een beeldverwerker en een leverancier van fotosynthese-apparatuur waarmee de groeisnelheid van planten kan worden vastgesteld.

Zij ontwikkelen zo een integraal systeem voor verschillende toepassingsgebieden, zoals de potplantenteelt en glasgroenten. Mede dankzij de ondersteuning van Start-Life ziet Fokke Buwalda de toekomst van zijn bedrijf dan ook met vertrouwen tegemoet.

MET DANK AAN

Fokke Buwalda, directeur-oprichter B-mex

Bakkerij Fuite

Gezamenlijk onderzoek dankzij S3H

Bakkerij Fuite is in 1928 gestart als kleine dorpsbakkerij. Negentig jaar later is de dorpsbakker uitgegroeid tot een grote, moderne brood- en banketbakkerij met ruim 70 medewerkers. Binnen het bedrijf is veel aandacht voor innovatie en productontwikkeling. Het bedrijf zoekt voortdurend naar nieuwe broodconcepten die aansluiten bij de ontwikkelingen in de markt. Het zoekproces is onder andere gericht op het gezonder maken van de producten door het verlagen van het zoutgehalte. In dat kader bestond bij Fuite de behoefte aan een consumentenonderzoek. Een dergelijk onderzoek leek - gezien de daaraan verbonden kosten - niet mogelijk. Dankzij Stedendriehoek Innoveert (S3H) kwam het onderzoek er toch. De uitkomsten vormen een belangrijke input voor verdere productvernieuwingen.

ONVERWACHTE BUNDELING VAN KRACHTEN

Middels een consumentenonderzoek wilde het bedrijf in beeld krijgen hoe consumenten aankeken tegen en reageerden op het vervangen van zout door een alternatief. Het probleem was echter dat een dergelijk consumentenonderzoek te duur is voor een relatief klein bedrijf als Fuite. Toen operationeel directeur Klaas Fuite het probleem voorlegde aan de innovatiemakelaar van S3H bleek een oplossing echter toch voorhanden. Klaas Fuite: *“De innovatiemakelaar heeft in zijn brede netwerk drie andere bedrijven gevonden met een vergelijkbare vraag als de onze. Hij heeft ons met elkaar in contact gebracht en samen hebben we onze behoeften en ideeën besproken. Door onze krachten te bundelen is het toch gelukt om een onderzoek - uitgevoerd door Wageningen UR Food and Biobased Research - onder 100 huishoudens van de grond te krijgen”*.

BAKKERIJ FUITE

- Opgericht in 1928 als dorpsbakker
- Nu grote, moderne brood- en banketbakker
- Veel aandacht innovatie / productontwikkeling
- Verwerkt ruim 10.000 ton meel per jaar
- Aantal medewerkers: ruim 70

Zonder Stedendriehoek Innoveert was dit volgens hem nooit gelukt. *“We zouden er nooit aan gedacht hebben dat we op dit punt zinvol zouden kunnen samenwerken met bedrijven uit een totaal andere sector, zoals een*

slagerij”, aldus Klaas Fuite. *“De partners met wie we samen hebben gewerkt in het onderzoek zouden we zonder Stedendriehoek Innoveert dus niet gevonden hebben”*. De innovatiemakelaar kijkt volgens Klaas Fuite over de grenzen van de sectoren heen en ziet daardoor mogelijkheden die bedrijven afzonderlijk niet altijd zien. Door goed naar bedrijven te luisteren weet hij de juiste partijen aan elkaar te koppelen. Ook op een andere manier heeft S3H het onderzoek mogelijk gemaakt. De bakkerij heeft namelijk bij het uitvoeren van het onderzoek financiële ondersteuning gehad in de vorm van een innovatievoucher van S3H.

Ondersteund door:

- Stedendriehoek Innoveert

Ondersteuning bij:

- Vinden partners gezamenlijk consumentenonderzoek
- Innovatievoucher

IMPULS VOOR PRODUCTVERNIEUWING

Klaas Fuite is blij dat ze het consumentenonderzoek via deze weg toch hebben kunnen uitvoeren. Het belangrijkste effect is dat het bedrijf inzichten en ideeën heeft opgedaan die ze als basis kunnen gebruiken voor verdere vernieuwingen in het bedrijf. *“Zo weten we nu beter waar consumenten belang aan hechten ten aanzien van de producten en de informatie op de verpakkingen”*, aldus Klaas Fuite. Via S3H zijn ze ook in contact gekomen met een partij die hen gaat helpen om die inzichten en ideeën in een vervolgtraject te vertalen naar concrete product- en marktinnovaties. Zowel de omvang als de kwaliteit van de vernieuwingsactiviteiten heeft via Klaas Fuite dankzij het onderzoek een extra impuls gekregen. Dit heeft - zeker naar de toekomst toe - een positief effect op de investeringen, de omzet, het rendement en de werkgelegenheid van het bedrijf.

MET DANK AAN

Klaas Fuite, Operationeel directeur Bakkerij Fuite

ACT als bruggenbouwer

De ervaringen van VDM-kunststoftechniek

VDM-Kunststoftechniek ontwikkelt en levert kunststofprofielen voor vrijwel elke industrie. Het bedrijf is in 2009 opgericht door Peter van der Meulen. Naast het meer traditionele spuitgieten legt het bedrijf zich vanaf 2010 in toenemende toe op de techniek van het 3D-printen. 3D-printen is volgens Van der Meulen een belangrijke en naar de toekomst toe zeer kansrijke techniek, die momenteel nog volop in ontwikkeling is. VDM-kunststoftechniek werkt actief aan het verder verkennen en benutten van de mogelijkheden van de 3D-technologie. Daarbij werkt dit eenmansbedrijf veel samen met andere partijen in de regio Achterhoek. Bij het vinden van de juiste partners speelt het Achterhoekse Centrum voor Technologie (ACT) volgens Van der Meulen een sleutelrol.

BRUGGENBOUWER EN FILTER

“Zeker voor een klein bedrijf als dat van mij heeft de innovatiemakelaar van het ACT een zeer belangrijke functie als bruggenbouwer”, vertelt Peter van der Meulen. *“Hij kent de partijen en brengt ze met elkaar in contact. Hierdoor hoef je als ondernemer veel minder tijd te besteden aan het zoeken van de juiste partners. Bovendien fungeert de innovatiemakelaar als ‘filter’. Je bent direct bij de juiste mensen en dat maakt het zoekproces heel efficiënt”.* Het bruggenbouwen gebeurt volgens Van der Meulen niet alleen door het één op één makelen en schakelen van partijen die willen samenwerken, maar zeker ook door het organiseren van bijeenkomsten. *“Achterhoekse ondernemers zijn over het algemeen vrij gesloten. Door de activiteiten van het ACT gaan deuren open, ontmoeten partijen elkaar en ontstaan spontaan ideeën voor gezamenlijke projecten. Dat werkt heel stimulerend”.*

VDM-KUNSTSTOFTECHNIEK

Opgericht in:	2009
Houdt zich bezig met:	3D-printing
Aantal medewerkers:	1
Ondersteuning ACT bij:	Vinden partners voor innovatieprojecten

Ook Van der Meulen zelf heeft op die manier partners ontmoet waarmee hij momenteel samen projecten opzet. Het betreft zowel afnemers, toeleveranciers als samenwerkingspartners bij innovatie. Over de inhoud van de projecten wil hij - vanuit concurrentieoogpunt - niet te veel kwijt. Wel zijn deze projecten volgens hem van groot belang voor de verdere ontwikkeling van het bedrijf.

“Door de activiteiten van het ACT gaan deuren open, ontmoeten partijen elkaar en ontstaan spontaan ideeën voor gezamenlijk projecten. Dat werkt heel stimulerend”

INSPIRATIE VOOR VERNIEUWING

Dankzij de inspanningen van het ACT als bruggenbouwer is er volgens Van der Meulen nieuwe kennis beschikbaar gekomen voor het bedrijf, zijn de innovatie-inspanningen van het bedrijf geïntensiveerd en verbeterd, is de technologische samenwerking met andere bedrijven versterkt en is de slagingskans van het bedrijf vergroot. De projecten - die mede dankzij het vinden van de juiste partners - zijn opgezet, hebben volgens hem een positief effect op de omzet en het rendement van zijn bedrijf. Ook de export groeit dankzij deze innovatieprojecten.

Toch is ook zonder dergelijke concrete resultaten de meerwaarde van een partij als het ACT groot, aldus Van der Meulen. *“Zeker als je alleen werkt is het heel prettig dat je iemand kent die je altijd kunt bellen en die je meehelpt een netwerk op te bouwen”.* *Dankzij de innovatiemakelaar ontmoet je ook mensen die je zelf in eerste instantie mogelijk niet in het vizier zou krijgen. Dat levert soms nieuwe ideeën en inzichten op die je wellicht ooit kunt gebruiken in je eigen bedrijf”.*

MET DANK AAN

Peter van der Meulen, oprichter-directeur van VDM-kunststoftechniek

Cropwatch

In the picture via Food Valley NL

Cropwatch is in 2009 opgericht als een dochteronderneming van Dutch Sprouts. Een groep bedrijven die boeren wil helpen hun grond beter te benutten. Dit met betaalbare, innovatieve producten die boeren zelf kunnen gebruiken om hun gewassen en grond te onderzoeken en monitoren. Op deze manier wil deze groep ondernemers graag een bijdrage leveren aan het oplossen van het wereldvoedselvraagstuk.

Een belangrijk product van Cropwatch is de Scoutbox. Dit is een innovatief product om insectenplagen in een kas of op het veld te kunnen detecteren. Via een app kunnen boeren en tuinders het aantal insecten op een gestandaardiseerde en efficiënte manier monitoren. Hierbij wordt gebruikgemaakt van fotografie om het aantal insecten nauwkeurig en constant te kunnen tellen.

CROPWATCH

- dochteronderneming van Dutch Sprouts
- product ontwikkeld voor het monitoren van insectenplagen in de kas of op het veld

CROPWATCH IN THE PICTURE

Voor Cropwatch is Food Valley NL in de afgelopen jaren van groot belang geweest. Volgens Joke de Jong, managing director van Cropwatch, heeft Food Valley NL daarbij vooral geholpen om haar bedrijf 'in the picture' te zetten. *"De deelname aan Food Valley NL is voor ons heel waardevol. Het vergroot namelijk de zichtbaarheid van het eigen bedrijf en het product dat we in de markt zetten. Door de medewerkers van Food Valley NL worden we bijvoorbeeld ook actief gevraagd om presentaties te geven bij bijeenkomsten en evenementen, zoals op de Food Valley Expo. Door deze activiteiten genereer je publiciteit en kom je beter in beeld bij relevante partijen in het werkveld"*.

Een ander belangrijk voorbeeld waarop de zichtbaarheid van Cropwatch is vergroot, vormde haar nominatie in 2012 voor de Food Valley Award. Hierbij kreeg het bedrijf als genomineerde de gelegenheid om een professionele promotiefilm te maken over haar product 'Scoutbox'.

Ook internationaal biedt Food Valley NL kansen. Joke de Jong vertelt dat Dutch Sprouts diverse keren buitenlandse gasten heeft ontvangen en presentaties heeft verzorgd voor Food Valley NL. *"Op deze manier kunnen we onze concepten ook buiten Nederland bekend maken. Op termijn zou dit mogelijk ook tot buitenlandse orders kunnen leiden"*, aldus Joke de Jong.

Valleybureau:	Food Valley NL
Deelname sinds:	2009
Status bedrijf:	Opstartfase
Type financiering:	Innovatievoucher

KANSEN VANUIT HET NETWERK

Vanuit het netwerk van Food Valley NL is niet alleen de zichtbaarheid van het bedrijf vergroot. Ook heeft de participatie geleid tot een breder netwerk met bedrijven, scholen en andere relevante partijen. Hieruit komen ook nieuwe (bedrijfs)kansen voort. Zo gaat het bedrijf deze zomer een trial uitvoeren met het aanpassen van software en een nieuwe manier van werken rondom de wortelvlieg.

DOORONTWIKKELING VAN DE SCOUTBOX

Vanuit het netwerk Food Valley NL heeft Joke de Jong ook interessante samenwerkingspartners gevonden om haar product, de Scoutbox, verder te kunnen ontwikkelen. Voor deze doorontwikkeling wordt ook gebruikgemaakt van een Innovatievoucher van Food Valley NL. Dankzij deze voucher voert Cropwatch momenteel samen met een aantal partners uit Food Valley NL een inventarisatie uit om de Scoutbox nog gebruiksvriendelijker te maken voor de verschillende soorten digitale smartphone camera's die op de markt zijn. De Jong: *"Door de Innovatievoucher kunnen we ons product (door)ontwikkelen en blijven we een interessante partij op de markt om insectenplagen in een vroegtijdig stadium te kunnen detecteren"*.

MET DANK AAN

Joke de Jong, managing director van Cropwatch

Dutch Solar Power Community

Opstart in stroomversnelling gekomen

In 2014 startte Herman Mannaerts, samen met zijn compagnon Robert-Jan Brouwer, in Apeldoorn zijn bedrijf Dutch Solar Power Community. De belangrijkste missie van het bedrijf is om elektrisch rijden op zonne-energie voor meer mensen mogelijk en aantrekkelijk te maken. Dit door een 'verbindende partij' te zijn tussen eigenaren van elektrische auto's en laadpalen. Door de aanwezigheid van een community kunnen eigenaren van laadpalen de (potentiële) markt beter inschatten, waardoor het aantrekkelijk wordt om deze te exploiteren. Hierdoor zullen er meer laadpalen in het land komen waardoor het aantrekkelijk wordt om op zonne-energie te gaan rijden.

BASIS VOOR HET BEDRIJF

Een belangrijke 'basis' voor de start van zijn bedrijf vorig jaar vormde de participatie van Herman Mannaerts in GreenTechAlliances. *"Vooral bij de start van mijn bedrijf vond ik het belangrijk om met medewerkers van GreenTechAlliances te kunnen sparren. In dit contact konden dan belangrijke vraagstukken aan bod komen. Zo hebben we bijvoorbeeld gesproken over een verstandige bedrijfsstrategie voor Dutch Solar Power Community. Het begint immers met een idee, maar de vraag is vervolgens hoe je dit in de praktijk kunt gaan verwezenlijken. Hierover is op een goede manier meegedacht door GreenTechAlliances"*.

DUTCH SOLAR POWER COMMUNITY

- community voor mensen die zich bezighouden met duurzaamheid en elektrisch rijden op zonne-energie
- opstart in de nabije toekomst

Vanuit het project, genaamd 'de EMT Innovatiemotor', heeft GreenTechAlliances vervolgens ondersteuning geboden bij het vervaardigen van een goed ondernemingsplan. In dit plan is toen ook de strategie, organisatie en marketing van het bedrijf verwerkt. Mannaerts: *'In het ondernemingsplan hebben we samen met GreenTechAlliances een businessmodel verwerkt. Dit model vormt het uitgangspunt voor de bedrijfsstrategie die we de komende jaren willen gaan voeren'*. Ook het grote netwerk van GreenTechAlliances is voor het bedrijf essentieel. *"Het bevat*

interessante samenwerkingspartners en ook veel potentiële klanten voor ons bedrijf", aldus Mannaerts.

DOORVERWIJZING NAAR FINANCIERING

Vanuit GreenTechAlliances is Dutch Solar Power Community ook doorverwezen naar een belangrijke starterslening voor het bedrijf. Namelijk naar het valorisatieprogramma Gelderland valoriseert!. Door middel van een presentatie van de plannen voor het bedrijf - waarin ook het ontwikkelde ondernemingsplan is voorgelegd - kon een lening worden verkregen. Mannaerts: *"Deze lening is voor ons bedrijf van levensbelang. Het voorziet namelijk in de hoge opstartkosten die nodig zijn om het bedrijf te kunnen starten. Een prettige bijkomstigheid daarbij is dat de voorwaarden van de lening gunstig zijn. Het betreft een achtergestelde lening met een lage rente. Ook is het prettig dat een soort garantiefonds op de achtergrond aanwezig is"*.

Valley bureau:	GreenTechAlliances
Valorisatieprogramma:	Gelderland valoriseert!
Status bedrijf:	Start-up
Type Financiering:	Preseed-lening
Bedrag:	€ 50.000,-

Dutch Solar Power Community heeft de lening tot op heden gebruikt voor verschillende (opstart)kosten van het bedrijf. Voorbeeld hiervan zijn de notariskosten en het inschakelen van een adviesbureau dat voor het bedrijf een passende marketingstrategie ontwikkelt.

Door de inhoudelijke ondersteuning, het netwerk en de verstrekte lening vanuit GreenTechAlliances en Gelderland valoriseert! ervaart Herman Mannaerts dan ook dat de opstart van zijn bedrijf Dutch Solar Power Community in een stroomversnelling is gekomen. Hierdoor is hij ook optimistisch over de slaagkans van zijn bedrijf op het gebied van mobiliteit op zonne-energie.

MET DANK AAN:

Herman Mannaerts, directeur-oprichter van Dutch Solar Power Community

NYtor

Samenwerking door Health Valley

In 2007 heeft Jacqueline Vet het Nijmeegse onderzoekslaboratorium NYtor opgericht. Een laboratorium dat gespecialiseerd is in het ontwikkelen van moleculaire diagnostische testen om bacteriën en virussen aan te tonen. Bijvoorbeeld in water, bloed of voedingsmiddelen. NYtor ontwikkelt deze testen en vervaardigt hiervan prototypes. Deze prototypes worden vervolgens door andere partijen doorontwikkeld naar concrete producten en in de markt gezet. Hierbij gaat het om een breed toepassingsgebied dat uiteenloopt van menselijke en dierlijke toepassingen tot de verbetering van compost voor champignons of de rijping van peren.

ZICHTBAARHEID BEDRIJF

Via haar laboratorium investeert NYtor tijd en geld in de eerste ontwikkelingsfase en ontvangt dan royalty's uit de verkoop van de ontwikkelde producten. Daarom is het van groot belang dat het laboratorium goed vindbaar is voor partijen die een bepaald prototype naar de markt kunnen brengen. Volgens Jacqueline Vet, directeur-eigenaar van NYtor, helpt Health Valley daarbij om de 'naamsbekendheid' van haar laboratorium te vergroten. *"Via medewerkers van Health Valley zijn we geattendeerd op interessante evenementen en bijeenkomsten. Daar hebben we ons laboratorium ook breder bekend kunnen maken bij partijen die onze prototypes kunnen doorontwikkelen en uiteindelijk in de vorm van producten naar de markt kunnen brengen"*, aldus Jacqueline Vet.

NYtor

- laboratorium moleculaire diagnostiek
- huidige omzet € 500.000
- 5 medewerkers

Via Health Valley is het netwerk van NYtor verstevigd. Zowel met partijen die vindingen naar de markt kunnen brengen als met partijen die van belang zijn om het laboratorium in de praktijk goed te laten werken. Jacqueline Vet: *"Via de bijeenkomsten van Health Valley doe je inspiratie op en ontmoet je andere bedrijven waardoor kennisdeling en eventueel ook technologische samenwerking ontstaat. Daarnaast hebben we voor het 'reilen en zeilen' van ons eigen laboratorium veel gehad aan de doorverwijzingen van Health Valley naar verschillende relevante partijen, zoals een advocatenkantoor. Het is fijn dat je dan via*

Health Valley direct bij de juiste persoon uitkomt. Deze contacten hebben geholpen om het eigen bedrijf verder te verbeteren".

DOORVERWIJZING NAAR IN2LIFESCIENCES

Door Health Valley is Jacqueline Vet ook op het spoor gekomen van het Europese programma In2LifeSciences. Een INTERREG-programma waarin meerdere Europese Life Sciences regio's participeren, waaronder Health Valley. Het programma In2LifeSciences ondersteunt daarbij bedrijven bij de ontwikkeling en toetreding tot de markt van nieuwe producten en diensten. Dit door het verstrekken van bijvoorbeeld Innovatievouchers en het vinden van investeerders, experts en faciliteiten in andere Europese regio's.

Valleybureau:	Health Valley
Deelname sinds:	2009
Status bedrijf:	Groeifase
Financiering:	Innovatievoucher vanuit In2LifeSciences

Door medewerkers van Health Valley is NYtor gestimuleerd om haar bedrijfsprofiel op de Europese website van In2LifeSciences te zetten. Dit heeft ook al resultaten opgeleverd. *"Via de website van In2LifeSciences zijn we in beeld gekomen bij een Belgisch bedrijf dat een Innovatievoucher bij ons heeft besteed. Met deze voucher hebben we een theoretisch onderzoek kunnen uitvoeren naar de specificiteit van molecular beacon probes. Bovendien hebben we via het Belgische bedrijf, als bij-effect, ook de samenwerking met een Amerikaanse universiteit kunnen versterken"*, zo vertelt Jacqueline Vet.

Andersom heeft NYtor ook zelf een Innovatievoucher van In2LifeSciences besteed bij het Duitse HB Technologies, een bedrijf gespecialiseerd in bio-informatica. Hierdoor heeft NYtor software kunnen laten ontwikkelen waardoor haar testen in het laboratorium nog efficiënter verlopen. Ook hieruit blijkt dat de doorverwijzing van Health Valley naar het Europese programma In2LifeSciences van grote meerwaarde is geweest voor NYtor.

MET DANK AAN

Jacqueline Vet, directeur-eigenaar van NYtor

Tous les chéris

Het eerlijke verhaal achter een kledingstuk

Tous les chéris is een innovatief baby-kledingmerk gevestigd in Arnhem. De eigenaar van het bedrijf, Els Bugter, streeft daarbij naar een duurzaam en transparant productieproces. Om dit te realiseren heeft ze in 2014 ook gebruikgemaakt van de Innovatievoucher van 'Gelderland valoriseert!'. Met dit voucher is een interactieve display ontwikkeld. Dit is een combinatie van een zogenoemde 'web app' (interactive design) en een display (productdesign) dat het verhaal achter het productieproces van een kledingstuk vertelt. Een potentiële koper kan zich hierdoor beter informeren over de duurzaamheid van een product. Tegelijk maakt het ook de feitelijke waarde (de verkoopprijs) van een product inzichtelijk.

HET EERLIJKE VERHAAL

"Wij vinden het erg belangrijk om het verhaal achter onze kledingstukken te vertellen. Onze kleding vervaardigen we namelijk op een duurzame manier, in nauwe samenwerking met onze partners in de keten. Onze producten zijn daardoor vaak wel wat duurder dan reguliere massaproducten. Dit maakt het des te belangrijker om potentiële kopers inzicht te geven in de totstandkoming van ons product en de bijbehorende prijs", zo vertelt Els Bugter, directeur-eigenaar van Tous les chéris.

Met de Innovatievoucher van Gelderland valoriseert! heeft het bedrijf een technische haalbaarheidsstudie uitgevoerd. Hierin is onderzocht hoe het verhaal van een kledingstuk verteld kan worden op een manier dat de waarde ervan duidelijk is voor klanten. Daarnaast zijn de mogelijkheden voor een cross-over tussen virtuele en fysieke verkoop en 'production-on-demand' bekeken.

TOUS LES CHÉRIS

- Baby-kledingmerk
- Duurzaam en transparant productieproces
- Status bedrijf: groeifase
- Geen medewerkers, wel sprake van verschillende samenwerkingsverbanden in de (productie)keten

De Technische Haalbaarheidsstudie heeft geresulteerd in een prototype interactieve display. Deze display is in samenwerking met een product designer en een interactive designer tot stand gekomen. Met de display kunnen klanten informatie over een kledingstuk opvragen en direct online, via hun smartphone, de goede maat en kleur bestellen. Els Bugter: *"Een bijkomend voordeel is dat winkeliers ook geen grote kledingvoorraad hoeven in te kopen. De gewenste kleding, kleur en maat, wordt namelijk besteld nadat de klant een definitieve keuze heeft gemaakt"*.

Valorisatieprogramma:	Gelderland valoriseert!
Deelname sinds:	2015
Status bedrijf:	Groeifase
Type Financiering:	technische haalbaarheidsstudie
Bedrag:	€ 5000,-

EEN OPMAAT VOOR EEN CROSS-OVER

Op het moment wordt de ontwikkelde display als demo getest in de Arnhemse cadeauwinkel Waar Smaak Lokaal. Vanuit de ervaringen die hiermee worden opgedaan zal de display de komende tijd verder verbeterd worden. Voor Tous les chéris vormde het gebruik van de Innovatievoucher een belangrijke 'opmaat' voor meer samenwerking binnen Gelderland. Els Bugter: *"Het eerste project is een opstap geweest voor een veel groter samenwerkingsverband. Namelijk de start van een tweede project, waarin sprake is van een cross-over tussen de textiel en de medische industrie"*.

Via de contacten met de medewerkers van Gelderland valoriseert!, kwam Els Bugter op het spoor van de regeling Creatieve Economie van de Provincie Gelderland. Binnen deze regeling is het haar gelukt om middelen te verkrijgen voor het ontwikkelen van een prototype van een brace voor jongeren en kinderen met rugproblemen, gebaseerd op een werkingsprincipe dat orthopedisch chirurg Piet van Loon heeft ontwikkeld. *"Via de contacten met de medewerkers van Gelderland valoriseert! kwamen we op de hoogte van de regeling van de provincie Gelderland."*

Anderzijds spelen zij een rol bij het leggen van contacten met andere innovatieve organisaties binnen de textielketen. Het is heel mooi om te zien dat dan vervolgens cross-overs ontstaan'', zo vertelt Els Bugter.

Voor tous les chéris is Gelderland valoriseert! dan ook zeer belangrijk geweest. Het heeft een 'boost' gegeven aan het bedrijf, waarbij nieuwe, innovatieve projecten zijn gestart. Ook zijn daarbij waardevolle samenwerkingspartners gevonden die vertrouwen geven voor de toekomst.

MET DANK AAN

Els Bugter, concept eigenaar van tous les chéris

MX Polymers

Na een lange carrière in de wetenschap en de techniek richtte Doetze Sikkema in 2006 zijn eigen bedrijf op, genaamd MX Polymers. Een innovatief bedrijf dat onderzoek doet naar de toepasbaarheid van vernieuwende polymeersystemen in onder meer de energiebranche en de automotive industrie.

MX POLYMERS

- Gespecialiseerd in polymeermembranen die het hart vormen van brandstofcellen die in de auto van de toekomst toegepast gaan worden
- bedrijf bevindt zich in de groeifase
- huidige omzet nog te vroeg

NIEUWE VINDING VOOR DE AUTO VAN DE TOEKOMST

Volgens Doetze Sikkema rijden de auto's van de toekomst op een brandstofcel. Hierbij wordt het hart van deze brandstofcel gevormd door een membraan dat voor een gecontroleerde reactie zorgt tussen waterstof en zuurstof, waarbij de geproduceerde energie in de vorm van elektriciteit beschikbaar komt.

Een probleem van de huidige membranen is echter dat ze niet tegen hoge temperaturen en uitdroging kunnen. Hierdoor is in de praktijk een complex en kostbaar klimaat-beheersingssysteem benodigd. Om hiervoor een oplossing te vinden heeft het Gelderse MX Polymers een zogenoemd polymeermembraan ontwikkeld. Een membraan dat hogere temperaturen aankan en werkt met droge gassen, waardoor klimaatbeheersing minder noodzakelijk is. Hierdoor werkt het polymeermembraan niet alleen simpeler, maar is ook veel goedkoper.

OVER DE DREMPEL HEEN

Om het nieuwe type membraan voor de automotive industrie (verder) te kunnen ontwikkelen, diende Doetze Sikkema in 2013 via Gelderland valoriseert! met succes een aanvraag in voor een 'proof of concept' financiering. Op deze financieringsmogelijkheid was hij geattendeerd door Stichting kiEMT, waarin zijn bedrijf ook participeert.

Dankzij de financiering kon een drempel worden genomen om verder te investeren in de ontwikkeling van het nieuwe type membraan. *“Voor mij als ondernemer gaf deze lening van Gelderland valoriseert! een stukje mentale rust. Het zorgde voor een gezonde liquiditeitspositie van het eigen bedrijf. Hierdoor kon*

ik over een belangrijke financiële drempel heen stappen en durfde te investeren in deze nieuwe technologie.”

Het feit dat het geld achter de hand was gaf voldoende rust om zelf verder te investeren in de ontwikkeling van het polymeermembraan. Tot op de dag van vandaag worden daarbij op regelmatige basis testen gedaan in een laboratorium om het ontwikkelde membraan verder te perfectioneren tot een product dat op termijn in de praktijk toegepast kan worden. De lening van Gelderland valoriseert! heeft daarbij geholpen om de vinding van MX Polymers een stukje dichterbij de markt te brengen. Recent heeft het bedrijf deze lening overigens volledig afgelost.

DE VOLGENDE STAPPEN...

Het in de markt zetten van zijn vinding zal volgens Doetze Sikkema nog wel vele jaren in beslag nemen. *“Binnenkort zullen we eerst aan de slag moeten gaan om de membranen op ‘macroscopische’ schaal te maken en te perfectioneren, bijvoorbeeld op A4-formaat. Ook zullen we gaan bewijzen dat het systeem werkt door Membrane Electrode Assemblies (MEA's) te (leren) maken waarmee brandstofcellen worden gebouwd en beproefd.”*

De uiteindelijke 'stip aan de horizon' is om de polymeermembranen te gaan toepassen in de brandstofcellen van grote autofabrikanten, zoals Volkswagen en Toyota. Met als ideaalbeeld om de benodigde productiefaciliteiten van de membranen en de materialen ervoor (monomeren, polymeren) dan te vestigen in Gelderland. Hierbij wordt bijvoorbeeld gedacht aan Industriepark Kleefse Waard, waardoor MX Polymers op langere termijn zou kunnen bijdragen aan de Gelderse werkgelegenheid.

Valorisatieprogramma:	Gelderland valoriseert!
Deelname sinds:	2013
Status bedrijf:	Groei
Type Financiering:	Bedrijfsfinanciering
Vorm:	proof of concept lening
Bedrag:	€ 75.000,-

MET DANK AAN

Doetze Sikkema, directeur-oprichter MX Polymers